

Strafferetsreformer vedrørende forbrytersk ungdom.

Foredrag ved Nordisk møte for børne- og ungdomsvern
i København Juli 1921.

Av

Cand. jur. Conrad Falsen, Kristiania.

Den verdenskrig, som vi nylig har gjennomlevet har brakt aktualitet i spørsmålet om bekjæmpelsen av forbryterondet.

Under og efter krigen saa man i praktisk fatt alle land og serlig da i de krigsførende hvordan forbrytelsene tiltok. Politi og domstoler blev overbebyrdet og fengslene fyllt. Man stoppet uvilkaarlig op likeoverfor denne kjennsgjerning, og ga sig til aa resonnere over forbryterspørsmålet og la det op til fornyet revision.

Vore autoriteter folte uvilkaarlig at straff og fengsel saaledes som vi nu har det er et slett unversalmiddel mot forbryterondet. Der maa andre metoder til.

Man maa trenge dypere inn i spørsmålet, søke hen til ondets rot. Man maa boie sig for og la i betragtning den erfaring, som viser, at likeoverfor unge lovoverfredere er en unodvendig anvendelse av straff og fengsel ikke blot uheldig for det enkelte individ men likefrem skadelig.

Det er meget vanskelig generelt sett aa kunne fastslaa efter hvilke lover ungdomskriminaliteten vokser og synker. Men det er neppe tvilsomt, at den er avhengig av de økonomiske og sociale forhold. Vi saa det under verdenskrigen. I de krigsførende land skapte den en ganske uhyggelig for-

økelse av forbrytternes antal, og selv i de skandinaviske lande merket man en stigning av forbrytelserne og en forskyvning av selve forbryterklientellet i retning av yngre delikventer. Og det er langt fra utenkelig, at den arbeidsløshet og de daarlige tider vi nu gaar imøtte vil bidra sitt til en yderligere stigning av forbrytelser blandt den opvoksende slekt.

Det vanskeligste spørsmål innen vår kriminallpolitikk blir hvordan man skal faa grepet forbryterondet an ved roten og faa hindret, at der kommer nye rekrutter til forbryterhæren.

Man maa med andre ord stille sig likeoverfor spørsmålet: Hvad er straff, og naar bør straffen anvendes?

Og ved straff burde man nu i vor civiliserte og sterke sociale tid ikke se annet enn det middel, som samfundet har til aa verne sin sikkerhet.

Det er et faktum, som man ikke kommer forbi, at et velordnet samfund maa sette op klare, skarpe grenser, som borgerne ikke har lov aa overtre, som det maa medføre straff aa sette sig utover. Heri ligger naturlig, at grenserne for handlefriheten alltid nøiagtig maa dekke den sunde, almindelige opfatning innen samfundet av hvad der er rett og riktig. Men har et samfund først trukket op grenser for hvad der er straffbart, saa maa det samme samfund sørge for at der skrides inn mot dem, som forgaar sig mot lovene. Det er intet farligere og mere skadelig enn aa hevde straffebestemmelsene paa papiret — ikke i det levende liv.

En av de største og vanskeligste spørsmål vor tid har under behandling er hvordan man skal behandle de mennesker, som forgaar sig mot straffeloven. Det er ikke saa let aa vite hvilke midler og veier man skal gaa for aa helbrede et antisocialt menneske for aa drive ut hans forbryterske tilbøieligheter og i det hele for aa bøie hans sinn og tvinge hans handlinger inn under de krav og innenfor den ramme, som et samfund til enhver tid setter for borgernes handlefrihet.

Betrakter man straffen og i forbindelse hermed vore

fengsler, vil man se, at der stadig er foregaatt en utvikling fremover, og man vil ved at følge med i vor tids sociale be-
vegelse se, at der dag for dag stilles sterkere og skarpere
krav til at retfærdighet og humanitet skal skje fyldest mot
enhver — rik eller fattig — ung eller gammel — som har
forgaatt sig mot straffeloven.

Og hvor det gjælder de unge maa man serlig staa paa
vakt mot overgrep eller vilkaarlighet.

Von Liszt har ganske sikkert rett naar han sier: »Hvis
en mindreaarig begaar en forbrytelse, og vi lar ham løpe,
saa er sandsynligheten for, at han atter skal begaa forbry-
telser mindre enn om vi hadde straffet ham«.

Selv om vi ikke gaar saa langt, kann vi ganske sikkert
bli staaende ved Corre's ytring i »Essais sur la Criminalité«.
De unge forbrytere bør ikke betragtes som samfundets
bærme, de er tvertimot innforlivet i samfundet paa samme
maate som saaret paa kroppen.

Ene og alene i et samfund og netop i et samfund kann
en forbrytelse komme istann. Men naar man først erkjen-
der, at forbrytelser er en samfundssygdøm, saa ligger det
snublende nær aa betragte den som saadan, og verne sam-
fundet mot den.

Men denne behandlingsmaate maa legges saa bredt an
som mulig. Det er en socialpolitisk opgave, som jeg ikke
her skal komme inn paa.

Jeg slanser op likeoverfor den kjennsgjærning, at en
ung gut eller pike har begaatt en lovovertrædelse, og at sam-
fundet skal skride inn for aa verge sig mot den unge lov-
overtræder.

Samfundet vil herunder benytte sig av 2 forskjellige in-
stitusjoner, hvis myndighetsomraade paa enkelte felter er
helt suverænt, mens det paa andre krysser hinanden.

Den ene institusjon er vergeraadene, den anden paatale-
myndigheten.

Hvis det gjælder ungdom under 14 aar er vergeraadene

helt suveræne, og naar forbryteren har fylt 16 aar kann paatalemyndigheten skatte og valte med ham efter ønske.

Men aarsklassen mellem 14 og 16 aar kann behandles av begge organisasjoner, og paa dette omraade kann der opstaa kompetensstrid.

De 2 institusjoners virkemaater og virkemidler er hoist forskjellige. Vergeraadene er den skaanende og opdragende institusjon. Paatalemyndigheten virker haard og straffende.

Vor tid gaar i retning av aa legge hovedvegten paa opdragelsen. Følgen herav er, at paatalemyndigheten maa trenges i bakgrunden, hvor det gjælder de unge forbrytere.

Samtidig hermed bør man overveie aa forhøie den kriminelle lavalder og gjøre al vergeraadsopdragelse principal for alle lovovertridere under 18 aar.

Jeg skal belyse dette litt nærmere:

Som det er mine damer og herrer bekjent, er den kriminelle lavalder i Norge for tiden 14 aar. Vor straffelov fastsetter i § 46, »at ingen kann straffes for handling foretatt før det fylte 14 aar». Men har en lovovertrider først passert denne aldersgrense kann straff anvendes mot ham, og han kann anbringes i fengslig forvaring. Det bør her hevdes, at den kriminelle lavalder bør settes noget høiere, f. eks. til 16 aar. Den internationale kriminalitetsforening har vistnok utfalt sig for en straffbarhetsalder av 14 aar, men det oprindelige forslag av Krohne, von Liszt og Appellius gikk ut paa 16 aars alderen som den lempeligste grense. Det er ganske sikkert, at man ikke kann regnes som voksen før 16 aars alderen, og det ligger da nær, at ens handlinger heller ikke før den alder bør dømmes efter de metoder, som straffemyndighetene følger.

Man har for Norges vedkommende faatt en garanti ved paataleinstruksen av 12. mai 1920 § 54, som bestemmer, at straks efterforskning settes igang mot barn mellem 14—16 aar bør politiet underrette vergeraadet. Og at vergeraadet skal underrettes, hvis det begjæres rettslig avhørelse i saadanne saker. Likeledes bør statsadvokaten før han avgjør

littalespørsmålet i en saadan sak, hvis den angaar *forbrytelse*, forelegge sakens dokumenter for vergeraadets formann for at denne eller vergeraadet kann bli bekjent med saken og gis anledning til aa uttale sig og i tilfelle treffe forføining. Tilsvarende regler gjelder *politiet* i saker angaaende *forseelse*, hvor det straffbare forhold vidner om sædelig for-dervelse eller tydelige forbryterske tilbøieligheter hos barnet.

Jeg vil da heller for min del vende op ned paa de bestaaende regler saaledes at vergeraadene blir det principale og paatalemyndigheten det subsidiære.

Selv om man følger den proposisjon, som iaar er frem-lagt av det kgl. norske Kirkedepartement, og som er et resultat av barnevernskomiteens innstilling vil grensen for vergeraadets behandling av barn ikke bli satt saa høi, at der vil være nogen fare for aa la vergeraadene bli principale fremfor vaare straffemyndigheter. Grensen for vergeraadenes behandling av barn er efter st.prp. av 2. februar 1921 til lov om vergeopdragelse satt til barn som ikke har fylt 18 aar. Vergeraadene bør netop ha anledning til aa skride inn mot den ungdom, som har lettest for aa gli ut, nemlig aldersklassen 16—18 aar. Det maa social-politisk sett være en meget stor betryggelse, at ungdom under 18 aar gis inn under de opdragende og forebyggende institusjoner, hvis specialitet det netop er aa behandle ungdom aa finne veier til aa hjelpe og refile dem. De opdragende myndigheter bør fremfor andre netop være i besiddelse av de verne- og optagelseshjem, som skal til for aa gjøre vergeopdragelsen saa effektiv og fullstendig som mulig.

Naar man ser hen til den kjemsgjerning, at den norske lov, saaledes som den gjelder idag ene og alene har straffemyndighetene til aa behandle alle lovovertridere over 16 aar, vil man maatte kreve, at der fra disses side vises den aller største forsigtighet og omtanke.

At saa ikke altid skjer ligger mer i systemets natur enn i lovenes. Den norske paatalemyndighet, som de norske forhørsdommere er overbebyrdet med arbeide. De behandler

alle mulige slags straffesaker, alle kategorier av lovovertridere. Derved formindskes let den inngaaende og nøiagtige behandlingsmaate, som de unge lovovertridere har serlig krav paa og er nødvendig, hvis man skal undgaa aa treffe avgjørelser, som vil virke haarde paa det enkelte individ, og ha mere vidtrekkende følger for vedkommende enn man i øieblikket er klar over.

For paatalemyndighetens vedkommende burde alle saker vedkommende unge lovovertridere samles hos en enkelt politifullmektig, som blev specialist paa det omraade det her gjælder. Det skulde forelegges denne embedsmann personlig aa avhøre og opta rapporter av saavel sigtede som vidnerne. Og man skulde aldrig tillate, at en ung lovovertrider blev satt i fengsel uten at han personlig var fremstillet for embedsmannen. Saaledes som forholdet er ordnet hos os hører det til de rene undtagelser, at politiembedsmannen ser og taler med den forbryter, hvis sak er lagt i hans hender. Og det ligger ofte i de underordnede politimenns hender om vedkommende skal settes i fengsel eller ikke. Og det forekommer — serlig om natten — at saken ene og alene pr. telefon blir forelagt embedsmannen.

Heri er en ændring paakrevet. Det bør bli en regel, at ingen lovovertrider settes i fengsel, uten at han personlig har hat anledning til aa forelegge sin sak for den ansvarshavende embedsmann. Skulde en arrestasjon skje midt paa natten, maatte forbryteren holdes paa politikammeret inntil næste morgen. Aa sette en ung kvinne eller mann i fengsel for første gang selv om det kun er for et par dage er en handling, som meget nøie maa overveies. Det er ved denne handling, at forbryterstemplet faaes, om man kann tale om et saadant.

Det ligger i sakens natur, at der av den politiembedsmann, som skal behandle de unge, bør kreves serlige egenskaper, som ikke er nødvendige f. eks. hos en politimann ved ordensavdelingen.

Embedsmannen bør være i besiddelse av en serlig grad

av menneskekunnskap. Han maa forstaa de unge, kunne sette sig inn i deres forhold, bibringe dem den rette forstaaelse av sakens alvor og dens betydning for den unge og hans fremtid.

Gjælder dette politimannen maa det i endnu høiere grad gjælde den dommer, som har med saken aa gjøre. Han vil i likehøi grad komme i kontakt med de unge, og han vil faa den avgjørende innflytelse paa deres sak.

Det virker i det lange løp uheldig, at der ikke er faste strafferettsdommere, og serlig da barnedommere. En stadig skiftning av assessorer ved strafferetten gir denne et uensartet preg. Avgjørelsene blir tilfeldig, der blir ingen fast plan og ledelse i det hele. Vore uensartede domme skaper usikkerhet baade hos dem som arbeider med de strafferettslige saker, som hos de enkelte individer, som blir dømt. En ensartet fast praksis vilde skape større sikkerhet, og gi dommeren større autoritet hos dem, hvis saker de behandler.

Det er en sak, som man ogsaa i denne henseende bør være opmerksom paa. Og det er den uforholdsmessig lange tid, som selv arrestsaker tar. Saavidt jeg i øieblikket har oversigt over det, tar arrestsaker som paadømmes summarisk ved forhørsrett bort i mot 4 à 6 uker. Sakenes behandling er for en meget stor del avhengig av politiets arbeidstempo.

Det er et aapent spørsmål om man ikke burde gaa til den ordning, at dommeren i samme rettsmøte, som fengselskjendelsen blir avsagt ogsaa setter en frist innen hvilken politiet skal ha tilendebrakt sitt arbeide. En saadan kort frist vilde paaskynde sakens hele behandling og virke stimulerende paa den enkelte, som fikk med den aa gjøre. —

Det horer som bekjent under politiet aa fremskaffe alle opplysninger i en straffesak. Det er det som legger grunnlaget for dommeren.

Man har imidlertid paa dette omraade savnet den undersøkelse, som finner sted i andre land i forbindelse med probationssystemet.

Politiets noget ensidige syn paa straffesakerne burde utfylles, suppleres med undersøkelser utført av private foreninger, likesom paataleundlatelse, betinget dom burde gis det nødvendige supplement, som ligger i et tilsyn utført av private borgere.

Ved forandring i straffeloven og straffeprocessloven av 25. juli 1919, blev der aapnet adgang til aa anvende betinget dom og paataleundlatelse mot lovovertridere, serlig under 25 aar, saafremt de underkaster sig tilsyn og forskrifter av en av Kongen godkjent forening, som utover tilsyn med lovovertridere.

Dette bidrog til at det norske Justisdepartement midlertidig og uten hjemmel i lov har aapnet adgang for de tilsynsførende foreninger aa foreta undersøkelser til bruk for politi og domstole.

Til grunn for denne beslutning ligger blandt annet en skrivelse av 26. novbr. 1919 fra De Norske Forsorgsforeningers Landsforbund, hvori man gjør Regjeringen bekjent med, at der i de lande, hvor »probation«systemet er gjennomført i sin fulle utstrekning er anvendt en særegen undersøkelse under medvirken av Forsorgsforeningene sikende til aa fremskaffe fyldigst mulige opplysninger om vedkommende lovovertriders karakter og personlige forhold.

Ved enhver avgjørelse om paatale bør undlates eller betinget dom ilegges, vil det være av den største betydning at den myndighet, som skal treffe avgjørelsen faar et solid grunnlag aa bygge paa. Gjennem en undersøkelse som den nevnte, vil man faa frem alle de momenter, som har ledet til lovbruddet. Der vil skaffes opplysninger om lovovertriderens psykiske og fysiske egenskaper, hans opdragelse og utdannelse, hans hjemlige forhold, hans omgang og hele utvikling. Disse opplysninger hentes fra hjem, skole, paarørende, arbeidsgivere m. v.

Imidlertid har ulykken for Norges vedkommende været den, at der var 2 organisasjoner, som bod sig til undersøkelsesarbeidet. For ikke aa støte nogen av dem tillot Justis-

departementet i en skrivelse av 13. januar 1921 begge organisasjoner aa utføre dette, mens det efterfølgende tilsyn blev delt saaledes, at Lærehjems- og Verneforeningene skulde føre tilsyn med de paataleundlatte og Forsorgsforeningene med de betinget dømte.

En saadan ordning av undersøkelsen er dødfødt, og praksis har — tiltrods for at ordningen bare har virket fra 1. mars iaar — vist, at man snarest mulig bør legge den hele undersøkelse under en organisasjon likesom ogsaa tilsynet med lovovertridere ikke forsvarlig kann overlates 2 organisasjoner.

Disse sporsmaal maa tas op av den straffelovskommisjon, som nu i nærmeste fremtid vil bli nedsatt i Norge.

Denne kommisjon maa drøfte 2 sporsmaal, som dog igrunnen hører sammen.

For det første bør vi ha *undersøkelser* av private organisasjoner parallelt med de undersøkelser, som utføres av paatalemyndigheten.

For det annet er vaare institusjoner *paataleundlatelse* og *betinget* dom i den form, som vi nu har dem overensstemmende med de strafferettslige linjer, som vi faar fremtiden bør følge.

For *undersøkelsens* vedkommende vil en saadan utført av en privat organisasjon være av en stor betydning for en objektiv og samvittighetsfull bedømmelse av de enkelte individer — og blandt dem serlig da de unge. Man vil gjennom en saadan fremlegge en rekke subjektive opplysninger av betydning for paatalemyndighet og domstole. En saadan undersøkelse bør man snarest mulig faa lovfestet og da ikke blot til aa gjælde ungdom under 25 aar, men enhver lovovertreder.

Der vil ved enhver forbrytelse foreligge en rekke momenter, som vil ha influert paa lovovertrederen, men som man saa let gaar glip av, hvis der ikke anstilles de mest samvittighetsfulle undersøkelser av den enkeltes forhold i hjem, skole, paa arbeidsplass m. v.

Herunder burde man i størst mulig utstrekning faa en lovfestet legeundersøkelse av lovovertrederen. Enhver som har hat nogen befatning med forbrytere vet, at der blandt dem finnes en rekke, som er mer eller mindre psykisk defekte. Det gjælder straks aa faa skillet disse ut, faa dem under forsvarlig psykiatrisk behandling, ellers vil man meget let risikere, at de blir gaaende som vaneforbrytere.

Gjennem en effektiv psykiatrisk undersøkelse av lovovertredere vil man befri vaare fengsler for en rekke fanger, som under de nuværende forhold har sin stadige gang der.

Jeg gaar som en selvfølge ut fra, at disse undersøkelser blir overlatt en enkelt organisasjon. Aa stykke dem op paa flere organisasjoner er det samme som aa skape forvirring paa dette omraade.

Jeg forutsetter ogsaa, at al denne undersøkelse blir subsidær i forhold til vergeraadets arbeide. Vergeraadene maa være principale, og deres arbeide gaar forut for straffemyndighetene og deres hjelpere.

Der kan ogsaa reises spørsmål om undersøkelsesarbeidet bør drives av fast lønnede funksjonærer ved foreningene eller av frivillige krefter. Man maa ganske sikkert hos os som i andre land, hvor »probation« er innført, bli staaende ved lønnede funksjonærer. Og man bør da sørge for til dette arbeide aa faa funksjonærer, hvis interesse og anlegg ligger for arbeidet. Det er et meget ansvarsfullt og viktig arbeide disse vil faa. Deres lønn maa settes saa høi, at de helt kan ofre sig for sitt arbeide.

Ved oversendelse til paatalemyndigheten av de enkelte undersøkelser, bør disse ledsages av foreningens innstilling.

Samtidig med denne innstilling bør der fremkomme et positivt forslag om hvad foreningen agter aa gjøre med den enkelte lovovertreder. Foreningen bør samtidig med løslatelsen av en person ha fullt paa det rene, hvor han skal anbringes og sørge for at han straks blir bragt i arbeide.

Der er her et spørsmål, som er overmaade vanskelig

og betydningsfullt, og det er om de unge delikventer bør anbringes i optagelseshjem og lærehjem. Det kan vel neppe være delte meninger om, at man kun i yderste fall bør gaa til aa internere folk, selv om det skjer i saa frie former som i et optagelseshjem. Forbrytersk ungdom bør ikke som regel anbringes sammen. Det mest effektive er aa skaffe dem en dygtig og bra tilsynsførende og aa anbringe dem enten paa landet eller tilsjøs.

Skal man først anbringe dem i byerne — hvad selvfølgelig vil komme til aa skje i stor utstrekning gjælder det aa faa dem i et arbeide som passer for den enkelte, og kan gi ham den fornødne arbeidsglæde og virketrang. Man maa her se litt lengre enn til blot og bart aa skaffe den enkelte et tilfeldig arbeide. Arbeidet maa føre videre. Det maa kunne anspore den unge. Derfor bør de foreninger, som tar sig av lovovertrederne sørge for aa staa i forbindelse med haandverksmestere, som vil paata sig aa lære de enkelte op til aa bli dygtige fagfolk. Aa anbringe unge gutter som f. eks. visergutter og løsarbeidere er likefrem skadelig. De føres da inn i blindgater og skaffes intet arbeide, som for en lengre fremtid tilfredsstiller dem og adler dem.

Den forfærdelige bolignød, som vi nu gjennomlever, gjør at det er absolutt nødvendig aa ha optagelseshjem, hvor lovovertrederne kann bli inntil der kan skaffes dem ordentlig bolig. Der løslates fra vaare anstalter stadig unge mennesker, som staar uten tak over hodet. Disse maa straks anbringes i et optagelseshjem. Men man maa ha smaa optagelseshjem for derved aa hindre at der blir blandet sammen for mange forskjelligartede elementer og for aa hindre at de enkelte influerer paa hverandre i daarlig retning. Paa den annen side maa man ikke være blind for de fordeler, som et optagelseshjem gir. Man kann her faa anbrakt en rekke ungdommer, som man ellers uten tvil maatte ha anbrakt i fengsel. Og mangen en ung kvinne eller mann, som er rotløs eller hjemløs kann ty til et saadant hjem og derved undgaa aa komme ut for meget galt eller utsettes for

fristelser til aa begaa et lovbrudd. Det vilde ganske sikkert være heldig om man i alle større byer i likhet med London hadde saavel »Remand Home for Boys and Girls«, som »Home for working Boys«. Mens de første optagelseshjem bør ligge under saavel vergeraad som private foreninger, som tar sig av *lovovertrudere*, bør de sidste hjem være under styre av en serskilt organisasjon som intet har med lovovertrudere aa gjøre. Jo flere optagelseshjem man har, jo flere forskjellige organisasjoner der steller med saadanne desto bedre. Man har da lettere for aa anbringe de unge, og kan anbringe dem netop paa det sted, som passer best for den enkelte. De daarlig drevne hjem vil da dø bort litt efter litt.

Det er undersøkelsens opgave aa finne det sted, hvor det passer best aa anbringe den enkelte lovovertruder.

Naar nu innstillingen mot den enkelte skyldige lovovertruder er sendt paatalemyndigheten har denne aa treffe avgjørelse av om straff bør anvendes eller ikke. Man har 3 veier aa gaa, enten *paataleundlatelse* eller *betinget dom* eller endelig *straff*.

Bestemmelse om paatale skal undlates eller ikke treffes av Riksadvokaten og hjemmelen har man nu i lov av 25. juli 1919, som inneholder forandring i lov av 1. juli 1887 om rettergangsmaaten i straffesaker.

Efter denne lovændring som for tilsynets vedkommende traadte i kraft den 1. mars iaar, kann paatalemyndigheten uden hensyn til bevisets stilling undlate paatale »naar det antas, at intet offentlig hensyn krever, at strafbar handling paatales, navnlig naar serdeles lang tid er hengaatt siden dens forøvelse, eller serdeles formildende omstendigheter foreligger. Undlatelsen kann gjøres betinget av, at siktede ikke gjør sig skyldig i en ny forsettlig forbrytelse eller forseelse iløpet av en viss av paatalemyndigheten satt frist, der ikke maa overstige den for den straffbare handling satte forældelsesfrist og ihvertfall ikke 2 aar. Undlatelsen kann ogsaa gjøres betinget av, at siktede innen en saadan frist yder fornærmede hel eller delvis erstatning efter nærmere bestemmelse av paatalemyndigheten.

Ennvidere kann undlatelsen gjøres betinget av, at siktede i et tidsrum, som foran nevnt, underkaster sig tilsyn og forskrifter, som staar i forbindelse dermed av en av Kongen godkjent forening, som utover tilsyn med lovovertridere, samt hvis han er arbeidsledig, tar det arbeide foreningen skaffer — alt efter nærmere regler, som fastsettes av det departement som Kongen bestemmer. Foranstaaende bestemmelse bør i almindelighet bare komme til anvendelse overfor personer under 25 aar.

Likeledes kann undlatelsen gjøres betinget av at siktede avholder sig fra aa nyte rusdrikk i et tidsrum som foran nevnt, i saa fall bør han dog paa forhaand avgi skriftlig avholdsløfte eller melde sig inn i en avholdsforening. Tilsynet med betingelsens overholdelse kann overdras til en saadan forening, som i foregaaende led nevnt.

Her er det git paatalemyndigheten en meget stor adgang til aa undlate paatale og istedet anvende tilsyn. Denne adgang bør paatalemyndigheten bruke i størst mulig utstrekning. Det er en let, bekvem og meget nyttig institusjon. Den sparer de unge for aa møte i retten og for mange av de uheldige følger, som en rettsforhandling med dom vil medføre. En rekke bagatelsaker blir avgjort paa denne maate. Og gjennom tilsyn av en privat forening garderer man sig mot at den unge setter sig utover de bestemmelser, som paatalemyndigheten fastsetter. Paataleundlatelse bør regelmæssig anvendes likeoverfor hver ungdom første gang han forgaar sig — saafremt det da ikke dreier sig om en større forbrytelse.

Der er imidlertid beklagelig nok kommet inn en reservasjon i de her citerte bestemmelser. Der staar, at tilsynsbestemmelsene i almindelighet bare bør komme til anvendelse overfor personer under 25 aar. Denne bestemmelse bør snarest utgaa av loven. Tilsynsbestemmelsene bør hos os som i alle andre land gjælde enhver lovovertreder. De er det essensielle ved paataleundlatelsen og har full gyldighet og betydning likeoverfor samtlige tilfeller hvor paatale undlates.

En fare inneholder denne store adgang som paatalemyndigheten har faat med hensyn til paataleundlatelse. Der kan skje vilkaarlighet, og der skjer vilkaarlighet. Vi har politi og statsadvokater, som aldeles ikke anvender paataleundlatelse. Ene og alene av magelighetshensyn fordi de mener, at det er mere praktisk aa faa en dom paa vedkommende, saa har man da saken grei, og slipper aa ta den oppaany, hvis vedkommende senere forgaar sig. Den private undersøkelse, som vi nu har etablert, og som vi vil ha fastslaat i alle straffesaker vil forhaabentlig snart skjerpe paatalemyndighetens og statsadvokatens ansvar og bidra til en mere effektiv haandhevelse av loven.

Undlates ikke paatale sendes saken til domstolen, som saa har adgang til aa gi betinget dom. Her har vi »probation« i dens oprindelige skikkelse, saaledes som den virker i de lande, fra hvilke vi har hentet den.

Men det hastverk, som vort usakkyndige Storting gjennomførte »probation« med uten aa indhente sakkyndig utredning fra administrasjonen har bidradd til at vi har et helt uferdig system, og at vi snaest mulig maa faa reformer paa det her nevnte omraade.

Ved lov av 25. juli 1919 blev den almindelige borgelige straffelov av 22. mai 1902 forandret saaledes at dens § 52 kom til aa lyde:

»Naar retten idømmer straff av bøter, hefte inntil 6 maaneder eller fengsel inntil 3 maaneder, kann det i dommen bestemmes, at fullbyrdelsen av de nevnte straffer skal utsettes.

Retten bør herved foruten til forbrytelsen eller forseelsens størrelse og de omstendigheter, hvorunder den forøvedes ta hensyn til den skyldiges alder og vandel samt til om der er hengaat lang tid siden forbrytelsens forøvelse, om den skyldige har avgitt fullstendig og opriktig tilstaaelse og ydet den fornærmede den opreisning og erstatning, hvorpaa denne har krav, eller erklært sig rede til aa yde saadan erstatning. I siste tilfelle kan dommen opstille som betin-

gelse, at domfeldte i et i dommen fastsat tidsrum, som ikke maa overstige 3 aar, underkaster sig tilsyn og forskrifter som staar i forbindelse dermed, av en av Kongen godkjent forening, som utøver tilsyn med lovovertridere, samt hvis han er arbeidsledig, tar det arbeide foreningen skaffer — alt efter nærmere regler, som fastsettes av det departement, Kongen bestemmer. Foranstaaende bestemmelse bør i almindelighet bare komme til anvendelse overfor personer under 25 aar.

Staar den straffbare handling i forbindelse med misbruk av rusdrikk kann det opstilles som særskilt betingelse for straffens utsettelse, at domfelte i et i dommen fastsat tidsrum, som ikke maa overstige 3 aar avholder sig fra aa nyte rusdrikk, i saa fall bør han paa forhaand avlegge skriftlig afholdslofte eller melde sig inn i en avholdsforening. Tilsynet med betingelsens overholdelse kann overdras til en saadan forening, som i foregaaende ledd nevnt.

Her har man et viktig felt for reformer. Og saadanne som ene og alene vil bringe os op paa høiden av lovgivningen bl. a. i England, Amerika og de øvrige skandinaviske lande. Det blir altsaa ingen farlige eksperimenter man gaar til.

Den første kritik jeg vil rette mot strfl. § 52 er at den kun kann idømmes, naar det gjelder straff av fengsel inntill 3 maaneder. Mens der ved paataleundlatelse ikke er satt nogen grense, er her dommerens avgjørelse innsnevret ved bestemmelsen om de 3 maaneder. Og det tiltrods for, at der her gjelder en offentlig, betryggende *rettsforhandling* med dom, mens det annet — paataleundlatelsen — foregaar i helt frie former. Den satte 3 mndrs. grense maa snarest mulig fjernes. En retferdig bedømmelse av det enkelte individ bør aldrig snevres inn av uelastiske bestemmelser.

Jeg tror tvert om, at jo større straff man gir betinget dom, desto større sikkerhed har man for at lovovertrideren ikke forgaar sig paany.

Ogsaa her staar man overfor aldersgrensen 25 aar. Det virker ikke tilfredsstillende aa ha denne snevre grense.

Nu skulde man tro, at det laa i dommerens haand aa avgjøre om den betingede dom skulde avsones, hvis lovovertrederen paany forgaar sig. Saa er ikke tilfelle. Strfl. § 53 fastsetter, at forøver den i § 52 dømte senere nogen forsettlig forbrytelse eller forseelse, hvorfor han innen 3 aar efter dommens avsigelse som siktet undergis forfølgning med det utfall, at han dommes til fengsel, blir ogsaa den utsatte straff aa fullbyrde.

Det kan saaledes hende, at en ung gut, som har holdt sig bra like før 3-aars-fristens utløp begaar en mindre forbrytelse. Han maa da sans phrase utstaa den tidligere dom. Dette er ubillig og unødvendig.

Man bør derfor samle sig i kravet om at der aapnes en adgang for dommeren til aa avgjøre om en betinget dom bør fullbyrdes eller ikke ved ny forgaelse, og at han har adgang til ved paadømmelsen av den nye forbrytelse om nødvendig aa gjøre straffen for denne ogsaa betinget, og samtidig hermed forlenge fristen for den tidligere betingede dom, f. eks. med en halvpart. Det vil være en rationel og effektiv straffebehandling av unge lovovertrædere.

Vi bør ikke være i tvil om, at vi bør gjøre alt hvad der staar i vor magt for i det lengste aa holde de unge utenfor fengslet og søke aa paavirke dem gjennom tilsyn.

De av mig her citerte lover om paataleundlatelse og betinget dom inneholder ogsaa en annen bestemmelse, den nemlig, at paatale kann undlates og betinget dom anvendes saafremt den skyldige tar ophold i en offentlig eller av Kongen godkjent læreanstalt for saa lang tid som anstaltens styre bestemmer i henhold til nærmere regler som er approbert av vedkommende Regjeringsdepartement, dog ikke for et lengre tidsrum enn 3 aar, i saa fall bør han paa forhaand avgi skriftlig løfte herom.

Her er det skjedd et brudd paa den utvikling som man hittil har fulgt. De klare prinsipper er at man *enten* maa

ha strafferettslig forføining bestemt av paatalemyndigheten og straffedomstole *eller* opdragende behandling bestemt av vergeraad og skolehjem.

• Man vil ved et lærehjem som det her omhandlede oppnaa, at der blandes sammen ungdom som blir anbrakt der av private myndigheter med den ungdom, som vergeraadene sender dit. Det blir en litet heldig og tilfredsstillende blanding.

Naar imidlertid den nye lov om vergeopdragelse blir vedtatt vil der rimeligvis skje en regulering av de hernevnte forhold idet vergeraadene og skolehjemmene vil faa anledning til aa ta sig av de unge forinnen paatalemyndighet og domstolene tar sig av sakene.

Jeg har i det foregaaende pekt paa endel mindre reformer, som det skulde synes lett overkommelig at faa satt igjennem.

Men det er litet rimelig aa bli staaende ved disse.

Man bør gaa radikalere til verks og ta det hele straffesystem op til revisjon.

Det blir opgaver nokk for den straffelovskommisjon, som nu skal nedsettes i Norge.

Blandt de viktigste og vanskeligste spørsmaal, som den faar til behandling er avskaffelsen av de tidsbestemte straffe. Disse er særlig for unge lovovertrædere litet hensigtsmessig og passer ikke inn i et moderne opdragelses- og vernesystem.

Vaar straffelov er som de fleste andre blit en bastard, fordi man ved utarbeidelsen av den har tatt hensyn til en rekke forskjellige formaal, som straffen skal fyldestgjøre. Vaare lovgivere har vaklet mellom generalpreventionen og individualpreventionen og forsøkt aa danne et kompromis mellom disse to ganske forskjellige straffeteorier. Det er neppe delte meninger om, at det, serlig hvor det gjælder unge forbrytere, maa legges den relativt største vekt paa straffens individualpreventive virkning.

Straffen, som betinges av den enkeltes handling, maa

ogsaa ramme den enkelte, og det paa en maate som tjener ham best. Det vil virke lite heldig, om man av hensyn til almenheten skulde forringe denne behandlingsmaate. Men anerkjender vi først denne individuelle straffebehandling, maa vi ogsaa høre os for dens konsekvenser. Det er ikke nokk aa ha en vid strafferamme, hvis man helt skal være bunden av den straffetid, som dommeren setter innenfor denne grense.

Det er let aa innse, at en begaatt forbrytelse ikke lar sig omsette med fengsel i et bestemt antal dage likesaalitt som en dommer hvor stor menneskekjender han enn er ved straffeutmålingen kann regne ut paa dagen, naar den unge forbryter blir kurert for sitt antisociale sindelag og atter kan gis tilbake til samfundet igjen.

Det er en sørgelig erfaring, som de fleste dommere vil faa, hvis de følger en ungdom, som de anbringer i fengsel paa korttidsstraffe, at straffen ikke virker overensstemmende med de teorier, som dommeren enten dommer efter eller iallefall tror han anvender.

Enhver fengselsmann vet og iagttar daglig, at de korte tidsstraffer ikke forbedrer og heller ikke avskrekker indviderne. En ung gut, som først settes i varetegtfengsel og tilbringer de 5 å 6 uker der, som sakens behandling jevnlig lar, vil praktisk talt ikke bry sig det ringeste om den endelige straff saafremt den dreier sig om maaneder eller dager. For det første fordi der ingen praktisk følelig forskjøl er paa varetektsfengsel og straffefengsel. For det annet fordi han allerede gjennom varetekten har vennet sig til fengselslivet, og fordi straffen, som til og med nedsettes til en tredjedel gjennom den skjerpede vann- og brødstraff, ikke frembyr nogen lange fremtidsutsikter, som kan bringe den enkelte til alvorlige refleksjoner og opgjør med sig selv.

Hvor langt mere effektivt, tankevekkende og selvopdragende vilde det ikke virke om retten innskrenket sig til aa konstatere skyldspørsmålet og saa overløt den unge lovovertreder i fagmenns hender. Den unge delikvent skulde

vite, at nu er hans skjæbne avhengig av ham selv og hans vilje. Der skulde skapes styrke og karakter, der hvor man nu saar likegyldighet og tankeløshet.

Der fører i Kristiania en bro — sukkenes bro kaldet — mellem retten og fengslet. Over denne bro gaar forbryterne, men aldrig dommerne. Her ligger en svakhet ved den norske domstols ordning, en svakhet, som vil falle vekk, hvis vi gjorde dommerne mere interesserte for de enkelte, som de dommer. For deres liv og tanker, for deres nutid og fremtid.

Naar den unge gut eller pike har forlatt dommerværelset anser dommeren sig ferdig med ham. Han overlates da i fengselfunksjonærenes hender. Nu skulde man tro, at disse fikk en bestemmende innflytelse paa de unge mennesker, hvis liv og velferd legges i deres hender.

Uten om benaadning og løslatelse paa prøve finnes der intet middel, som fengselsmannen kann benytte, hvis han finner den avsaatte dom uretferdig, uhensigtsmessig eller paa den annen side lite betryggende saavel for individet som for samfundet. Dommeren har slaatt fast et bestemt antal dage som passende straff for lovovertrederen, og fengslets porte skal automatisk aapnes, naar disse dage er utløpet.

Hvilken lege — og fengselfunksjonærenes arbeide har ikke saa lite tilfelles med legens — vilde behandle en patient i en anstalt paa disse betingelser, og hvilken patient burde føle sig tilfreds med aa løslates paa en bestemt dag uten at han følte sig helbredet for sin sykdom eller for fangens vedkommende forvisset om at han hadde et sted aa gaa hen og et arbeide aa ta fatt paa?

Det vanskeligste spørmaal blir nu dette: Hvem skal avgjøre, naar løslatelsen skal finne sted? Denne overmaate ansvarsfulle handling kann ikke legges i enkeltmenns hender, men maa samles i en kommisjon helst paa 3 medlemmer. I denne kommisjon er dommeren og fengselsdirektøren selvskrevet.

Dommeren skal her legge sluttstenen paa sitt arbeide med lovovertrederne. Han skal tilføre kommisjonen den nødvendige erfaring og kunnskap paa strafferettens omraade. Han skal paase, at der ikke treffes avgjørelser, som er sterkere fundert i øieblikstemninger enn efter nøktern overveielse. Han skulde kort sagt være den erfarne, nøkterne og overveiende representant for lov og rett.

Fengseldirektøren er uten tvil den som kjenner fangen best. Han faar let en makt, som kann være farlig, hvis den legges i en ukyndig manns hender. Det er med fengselsdirektøren som med legen: stiller han feil diagnose eller anvender han feilaktig behandlingsmaate, kann dette lede til patientens død. Og det gaar saa ofte fengselsautoritetene som det gaar legene, de blir litt av — la mig bruke *Krohnes* uttryk — autokrater. Og det tiltross for at den samme mann om disse har brukt de store ord: Selv om man har den best mulige lov, de beste dommere og det beste domsresultat, men uduelige fengselstjenestemenn, saa kann man kaste loven i papirkurven og brenne op dommen. *Krohnes* ord om fengselsfunksjonærene skulde anspore myndighetene til aa være forsiktig i valget av dem.

Men selv om man var aldrig saa heldig med det, vilde det være rimeligt, at man foruten de to autoriteter jeg har nevnt, ogsaa lar en representant for forsorgsvesenet eller en annen legmann faa plass i kommisjonen. Det vil gi den en tryggere sammensetning og en større alsidighet.

Det maa være en forutsetning, at de saker, som kommisjonen faar til behandling forelegges fengslets lege til uttalelse forinnen kommisjonen treffer sin avgjørelse. Derigjennem vil man opnaa et langt sikrere resultat.

Opnaar man først aa faa en kommisjon, som den her nevnte, bør den ogsaa avgi uttalelse i alle saker, som angaar benaadning.

Til al løslatelse bør benyttes tilsyn eller kontroll, og selve løslatelsen bør være betinget av, at angjældende faar fast arbeide og skaffes betryggende opholdssted. Aa loslate

en ung gut eller pike uten aa sørge for at de faar et sted aa gaa hen og et arbeide aa ta fatt paa, er ikke blot ufor-svarligt likeoverfor de løslatte, som saaledes blir satt like ut i fristelsen, men det er urationelt likeoverfor samfundet, idet det skaper utilfredse samfundsborgere, som man naar-somhelst kan risikere begaar et eller annet misgrep.

Overgangen mellem fengsel og frihet bør ordnes som en prøveløslatelse idet tilsynet overlates en privat organisa-sjon. Der bør i det hele tatt levnes fengslets direktør en viss frihet til aa behandle de unge lovovtreidere efter til-lidssystemet.

De skandinaviske lande har store utgifter til verne- og forsorgsinstitusjoner. De bør derfor ogsaa stille de største krav til disse, og sikre sig deres medvirken ved enhver løs-latelse, hvor det ikke paa forhaand er oplagt, at bistand er unødvendig.

Det er likesaa nødvendig, at en løslatt har en tilsyns-tid efter løslatelsen, som at en syk person har en rekonvalesenstid efter en operasjon.

For de unge, som har nogen æresfølelse er overgangen fra fengsel til frihet overmaate vanskelig. Det skyldes det langt hæftigere følelsesliv som de unge er i besiddelse av. Glæden blir saa let saa altfor stor, og mismotet kann knekke saa mangen en, hvis det ikke tages vare paa dem.

Jeg husker saa tydelig en ung pike, som en herlig vaar-dag blev løslatt fra fengslet. For hende var solen, livet, men-neskene intet mere.

Hun kom stadig op paa kontoret og klaget over, at hun ikke kunde færdes noget sted. Alle mennesker saa paa hende. Søkte hun en post, folte hun sig sikker paa, at chefen saa, at hun hadde sittet i fengsel. Hun folte, at forbryterstemplet var satt utenpaa hende.

Da det ikke hjalp aa tale hende til rette blev det sør-get for et 3 ukers landophold til hende, og da hun kom hjem fra dette, blev hun paalagt aa spasere 1 times tid hver

formiddag »paa musikken«. Det hjalp. Hun vandt igjen sin selvtillid og kunde saa anbringes i kontorpost.

Som man ser maa man ikke slippe den enkelte for man vet vedkommende i sikker havn.

Efterbehandlingen burde derfor være et nødvendig og lovfestet ledd i al straffebehandling mot lovovertridere like-saa sikkert som tilsynet er det for dem som behandles av opdragelsesmyndigheten eller som kommer inn under tilsynslovene.

Selve behandlingen i straffengslene bør for de unges vedkommende bære præg av at samfundet forlanger noget av de unge, før det viser dem den tillid aa løslate dem og sette dem ut i det fri samfund igjen.

Vaart hele arbeide skal være basert paa den største frihet under det største personlige ansvar.

Lovgivning.

DANMARK.

Et Lovgivningsarbejde af betydelig kriminalistisk Interesse foreligger i Lov Nr. 272 af 6. Maj 1921 om Pantelaanervirksomhed og Handel med brugte Genstande og de hertil knyttede af Justitsministeriet udfærdigede to Regulatorer af 30. Juli for Pantelaanervirksomhed og for Handel med brugte Genstande. Allerede i Aaret 1910 nedsatte Dansk Kriminalistforening et Udvalg med den Opgave at undersøge, hvilke Ændringer i den bestaaende Lovgivning om Pantelaanervirksomhed og Handel med brugte Genstande der maatte anses paakrævede fra den kriminelle Retsforfølgnings Synspunkt. Foreningens Arbejde med Spørgsmaalet affødte et til Justitsministeriet indsendt Forslag til en Lov, tilsigende at aabne Mulighed for en mere virksom Bekæmpelse af Ejendomsforbrydelser, særlig de grove Tyverier, hvis Antal da fra Aar til Aar var i hastig Tiltagende*), uden at Antallet af paagrebne Forbrydere viste en tilsvarende Stigning. For en meget væsentlig Del skyldtes dette formentlig den Omstændighed, at Pantelaanere og Marskandisere ikke udviser behørig Paapasselighed med Hensyn til de mistænkelige Genstande, der tilbydes til Belaaning eller Salg, saavel som i Henseende til Fremlysning af stjaalne Genstande. Herved lettes ikke blot den farefri Omsætning af Tyvekoster, men bevirkes tillige en Forøgelse af Fristelsen til at stjele. Forslaget tilsigtede da at vanskeliggøre saadan Afhændelse af ulovlig tilregnede Genstande. Ved Siden af dette Øjemed tilsigtede Forslaget at begrænse den Rente, Pantelaaneren maa beregne sig, for at sikre Fattigfolk mod Udplyndring. Paa Grundlag

*) I Aarene 1914 til 1920 har iøvrigt de grove Tyverier — afset fra en akut Stigning i 1918 — været i Tilbagegang, se Tidsskriftets Aargang 1921 p. 253 og nedenfor p. 62.

af dette Forslag blev der af Justitsministeriet i Rigsdagssamlingen 1920—21, fremsat et Lovforslag, der uden principielle Ændringer førte til den ovennævnte Lov.

Af dennes Indhold kan der være Føje til her at fremhæve følgende Bestemmelser:

Ved §§ 1, 2, 3 og 6 er det tilsigtet saa vidt muligt at sikre, at Pantelaanervirksomhed og Handel med brugte Sager kun drives af Personer, om hvis Retskaffenhed der ikke kan være begrundet Tvivl. Derfor kræves der til hver af disse Virksomheder en af Politiet udfærdiget Bevilling, hvis Opnaaelse forudsætter, at Personen opfylder de i Næringslovens § 2 angivne Betingelser for at faa Borgerskab eller Næringsbevis, og at Politiet paa Grundlag af de foreliggende Oplysninger ikke nærer Betænkelighed ved at give ham Bevillingen. Handel med Laanesedler, der jo dels spiller en Rolle ved Udnyttelse af Udbyttet fra Tyverier, dels udnyttes af Bondefangere, maa ifølge § 13 kun drives af Personer, som har erhvervet Bevilling til Handel med brugte Genstande. En meddelt Bevilling kan tilbagetages af Politiet, hvis Indehaveren begaar en Berigelsesforbrydelse, gør sig skyldig i grov eller gentagen Overtrædelse af Loven eller de i Henhold til denne givne Forskrifter, eller efter Politiets Skøn har paadraget sig Mistanke for at have begaaet Hæleri. Politiets Bestemmelse om Tilbagetagning af en Bevilling kan dog indankes for Justitsministeren. Bevillingshaveren kan drive sin Forretning ved en Bestyrer, men denne maa godkendes af Politiet og selv opfylde Betingelserne for at kunne faa Bevilling. Personer, som i Forretningen beskæftiges med paa egen Haand at afslutte Laan eller Køb, og som ikke opfylder disse Betingelser, kan Politiet fordre fjærnet.

I §§ 7—9 omhandles Bevillingshaverens Diligenspligt. Han er forinden Belaanningen eller Købet forpligtet til at give Agt paa Omstændigheder, der er egnede til at vække Mistanke om Mangel paa lovlig Adkomst, og til, hvis der opstaar begrundet Mistanke herom, uopholdelig at underrette Politiet og at tilbageholde de paagældende Genstande — om muligt ogsaa den, der har villet pantsætte eller sælge dem — indtil Politiets Tilstedekomst. Det samme gælder, naar pantsatte eller købte Koster findes efterlyst, ligesom det i det hele paahviler Bevillingshaveren at meddele Politiet enhver Oplysning, der kan antages at være af Betydning for dets Efterforskninger. Den allerede hidtil gældende Regel om, at der ikke maa modtages Pant af Personer, der er be-

rusede, eller af Born, gælder efter Loven ogsaa for Køb af brugte Genstande og er nærmere præciseret derhen, at der ikke maa modtages Pant af eller købes af Personer under 18 Aar. Der skal udfærdiges skriftligt Bevis for givet Laan.

Lovens § 10 bestemmer, at Justitsministeriet udfærdiger Regulativer dels for Pantelaanervirksomhed, dels for Handel med brugte Sager, og heri fastsætter saadanne Forskrifter for Forretningsdriften, som Hensynet til Retssikkerheden skønnes at tilsi, saaledes om Bogføring, Forevisning af Legitimation, Forelse og Gennemgang af Register over efterlyste Koster, Begrænsning med Hensyn til, at visse Genstande ikke maa belaanes eller købes m. v. Disse Regulativer, som nedenfor skal nærmere omtales, danner saaledes vigtige Supplemen-ter til Loven. I de følgende §§ træffes Bestemmelser om Politiets Tilsyn med de omhandlede Virksomheder, herunder om dets Adgang til enhver Tid til Forretningslokaler, Lagre, Forretningsbøger m. v. Ifølge § 14 gælder Diligens-forskrifterne ogsaa for Haandværkere og Fabrikanter, forsaavidt de gør Forretning af at falbyde brugte Cycler — en vigtig Bestemmelse, naar henses til det store Antal Cycler, der stjæles for at afhændes bl. a. hos Cyclereparatører og atter gaa ud i Omsætningen; Forskrifterne kan yderligere, naar Hensyn til Retssikkerheden taler derfor, administrativt udvides til at gælde Haandværkere og Fabrikanter, der gør Forretning af at falbyde andre brugte Genstande end Cycler, endvidere Grossister, Købmænd og Detailhandlere, forsaavidt de driver Handel med nærmere angivne brugte Genstande, og endelig Auktionsholdere med Hensyn til Forauktionering af brugte Genstande.

Endvidere indeholder Loven de til dens Haandhævelse fornødne Straffebestemmelser (Boder) og en Bestemmelse om, at man ikke kan unddrage sig Ansvar efter denne Lov ved i Stedet for Pantelaan at afslutte Køb med Tilbagekøbsret eller anden Retshandel, der efter Rettens Skøn er valgt i det Øjemed at omgaa Lovens Bestemmelser.

I Slutningsbestemmelsen (§ 20) ophæves Forordning om Assistenshuset i København af 29. Juni 1753 § 8 og dermed den bekendte Undtagelse fra dansk Rets almindelige Vindikationsregler, der agitorisk er betegnet som »Assistenshusets Hæderprivilegium«, og som bestod i, at stjaalne Koster, der fandtes pantsat paa det kgl. Assistenshus (i Modsætning til hos de private Laanekontorer) ikke af Ejeren kunde kræves udleveret uden mod Betaling af Laanesummen med

Renter; fra 1. August 1921 maa Assistenshuset herefter dele Skæbne med alle andre, der har tilforhandlet sig stjaalne Ting, og udlevere saadanne uden Godtgørelse.

Af Bestemmelserne i de ovennævnte to Regulativer bemærkes med Hensyn til Pantelaanervirksomhed, at der, forinden Auktion over uindløste Panter sker, skal sendes Eksemplarer af Auktionskataloget til Politiet, samt at Laanebeviser, der tilbageleveres ved Indløsning af Panter, skal opbevares i 3 Maaneder og altid holdes saaledes ordnede, at de ved stedfindende Eftersyn er let tilgængelige. Der er givet udførlige Forskrifter om Pantelaanerbøgers Indretning og Førelse samt om Laanebevisernes Indhold. Men navnlig er det paalagt Pantelaaneren at forvisse sig om Kundens Identitet. Man har vel ikke optaget det af Byretsdommer *Jesper Simonsen* tidligere her i Tidsskriftet*) fremførte Forslag om at paabyde Optagelse af Fingeraftryk af Pantsætteren, en Forholdsregel, der vilde være af eminent Betydning, naar Spørgsmaalet er, om en nu anholdt Person maaske for lang Tid siden har pantsat en stjaalen Ting, og hvor man nu er henvist til den usikre mulige Genkendelse fra Pantelaanerens eller hans Ekspedients Side. Men det er dog paalagt Pantelaaneren af enhver Kunde, som han ikke kender personlig, at forlange Legitimation for, at han er den, han udgiver sig for, f. Eks. ved Forevisning af Daabsattest, Huslejekvittering, Soldaterbog, Fagforeningsbog el. lign. Oplysning om Legitimationens Art skal anføres i Pantelaanerbogen. Sker Pantsætning ved Bud, skal dette medbringe Pantsætterens Legitimation og Budets eget Navn og Bopæl anføres i Bogen. Herved vil det i Hovedsagen være forbi med de hidtil gængse Pantsætninger under opdigtet Navn og Adresse. Fremdeles skal Pantelaaneren som hidtil nøje gennemgaa de fra Politiet modtagne Meddelelser om efterlyste Koster, særlig »Kosterbladet«, og skal opbevare dem i 2 Aar, hvorhos det nu kan paalægges ham af Politiet at føre særskilte Registre over Numre og Mærker paa efterlyste Cycler, Ure, Guld- og Sølvgenstande m. v. saaledes, at Meddelelser om saadanne Genstande normalt skal være indført fra »Kosterbladet« i Registret senest 3 Timer efter Bladets Modtagelse. Endelig paalægges det Pantelaaneren at vise

*) Aargang 1919 p. 18.

særlig Agtpaagivenhed, inden han giver Laan paa en Række nærmere angivne Genstande, hvoriblandt ufærdigt Skræder- og Skomagerarbejde, ufærdige Linned- eller Beklædningsgenstande, Vasketøj, der ikke er helt tørt eller ikke er rullet eller stroget, Genstande, der er mærkede som tilhørende Militærelaten, Fattigvæsenet eller andre nærmere angivne Institutioner, Klædningsstykker, i hvis Lommer der findes Handsker, Tørklæder, Tegnebøger el. lign., Symaskiner (da disse hyppigst er købt paa Afbetaling) og endelig Cycler. For disse sidstes Vedkommende udkræves der altid Forevisning og Aflevering af en i Regulativet nærmere udformet skriftlig Legitimation, der senere skal følge Cycleren. — I enhver Pantelaanerforretning skal der, forsaavidt Politiet ikke meddeler Fritagelse herfor, findes Telefon.

Det andet Regulativ, der gælder for Handel ifølge Bevilling med brugte Genstande og Laanesedler samt for Haandværkeres og Fabrikanters Handel med brugte Cycler og Cycledele, giver ligeledes Regler om Bogføringspligt og om Bogernes nærmere Indretning og Forelse, om Pligt til at kræve Forevisning af Legitimation for den, der falbyder Cycler og Ure uden Hensyn til Værdien og andre Genstande, hvorfor der betales 5 Kr. eller derover, samt om særlig Agtpaagivenhedspligt ved Køb af de samme Genstande, som i Pantelaanerregulativet ommeldt. Det bestemmes derhos, at indkøbte Genstande — bortset fra gammelt Jærn, Klude, Ben og andet Affald — ikke maa afhændes eller underkastes Forandringer, der vanskeliggør Genkendelsen af dem (herved er vel bl. a. tænkt paa Omforandring af brugte Cycler), for den 6. Søgnedag efter Indkøbsdagen. Endelig gælder om Eftersyn af Kosterbladet m. v. og om Forelse af Registre over Numre og Mærker paa visse efterlyste Koster samme Regler som for Pantelaanere. Politiet kan forlange, at der skal være Telefon hos den Handlende.

Olaf Haack.

Domme.

DANMARK.

En 69aarig Tiltalt, der ved en af Vestre Landsret under Medvirkning af Nævninger behandlet Sag var dømt for uterligt Forhold overfor Smaapiger — som fuldt tilregnelig, idet der til Støtte herfor forelaa vedkommende Embedslæges Erklæring — begærede Sagen indanket for Højesteret, idet han som Ankegrunde anførte: 1) at Landsretten under Nævningesagens Forberedelse havde nægtet at indhente yderligere lægekyndige Udtalelser, 2) at Landsretten ved Kendelse havde nægtet at forelægge Nævningerne Tillægsspørgsmaal vedrørende Strfl. § 38 (Utilregnelighed) eller § 39 (formindsket Tilregnelighed), og 3) at Retsformanden havde givet en urigtig Retsbelæring ved at udtale, at som Følge af den afgivne Kendelse Spørgsmaalet om, hvorvidt Tilt. havde handlet under Indflydelse af Sindssygdom, maatte holdes udenfor Nævningernes Overvejelser ved Afgørelsen af, om der har foreligget Forsæt. Efter Landsretsdommens Afsigelse havde Tilt. i Henhold til en af Højesterets Ankeudvalg afsagt Kendelse været indlagt paa et Sindssygehospital, hvis Overlæge som Resultat af Observationen havde udtalt, at Sandsynligheden talte for, at Tilt. led af begyndende senil Demens; Retslægeraadet havde derefter udtalt, at Tilt. var sindssyg, lidende af Alderdomssløvsind.

Ved Højesterets Dom af 9. September 1921 (HRT 1921. 405, UfR 1921 A. 962) blev Landsrettens Dom ophævet og Sagen hjemvist til ny Foretagelse ved Landsretten i Henhold til følgende Præmisser: »Efter alt, hvad der forelaa oplyst for Landsretten om Tilt.s mentale Tilstand, og under særligt Hensyn til Tilt.s Alder og Beskaffenheden af de Forbrydelser, for hvilke han er sigtet, burde Landsretten ikke have nægtet at efterkomme den af Tilt.s Forsvarer fremsatte Begæring om Indhentelse af en Erklæring

fra Retslægeraadet, og da det, efter hvad der nu ved Erklæringer, afgivne af Overlægen for Sindssygehospitalet ved Aarhus og af Retslægeraadet, er oplyst om Tilt.s mentale Tilstand, ikke kan anses for udelukket, at Sagen, om Landsretten havde efterkommet den nævnte Begæring, vilde have faaet et andet Udfald end det, den nu har faaet for Landsretten, vil Landsretsdommen være at ophæve og Sagen være at hjemvise til fornyet Foretagelse. Iøvrigt giver Anken Anledning til særlig at bemærke, at det ikke kan anses for rigtigt, naar Landsrettens Formand i sin Vejledning til Nævningerne har udtalt, at han ansaa det for at være en Følge af den afsagte Kendelse om Fremsættelsen af de to Tillægsspørgsmaal, at Spørgsmaalet om, hvorvidt Tilt. havde handlet under Indflydelse af Sindssygdom, maatte holdes udenfor Nævningernes Overvejelse ved Afgørelsen af, om der forelaa Forsæt.*

At selve Anken maatte admitteres, kunde ikke være tvivlsomt, — for de to første Ankegrunde i Henhold til Rpl. § 943 («Rettergangsregler»), den tredje faldt ind under Rpl. § 944 Nr. 2. Anken var ogsaa reelt berettiget. Allerede som Sagen forelaa for Landsretten, havde det i en Sag af denne Beskaffenhed været rimeligt ikke at nægte Indhentelse af en Erklæring fra Retslægeraadet, og som Sagen forelaa oplyst for Højesteret, maatte Nægtelsen tage sig grellere ud*). Dermed var Nødvendigheden af en Hjemvisning given; men overfør den store Interesse, der knyttede sig til det i Anken ligeledes berørte Spørgsmaal om Formandens Retsbelæring, fandt Højesteret ogsaa at burde komme ind herpaa. Et Tillægsspørgsmaal om en Strafudelukkelsesgrund er ikke en ny Kvæstion, som først dermed forelægges Nævningerne, men det tjener til at indprente i Nævningernes Bevidsthed, at dette Spørgsmaal eksisterer, og at det maa afgøres. Idet det »horer under Nævningernes Afgørelse, om nogen Grund, som udelukker Straf, . . . er til Stede« (Rpl. § 885), kan den Omstændighed, at et paa en Strafudelukkelsesgrund sigtende Tillægsspørgsmaal er nægtet stillet — med Rette eller

*) Herved afses ganske fra det i og for sig paafaldende, at Retslægeraadet kunde kort og godt erklære Tiltalte for »sindssyg, lidende af Alderdomsslovsind« paa Grundlag af en udførlig Observationserklæring, der ingenlunde konkluderede herhen; jfr. herved m. H. t. nogle tidligere Domme mine Bemærkninger i Nord. Tidsskr. for Strafferet 1919 S. 129—130 og Replikskiftet mellem Overlæge Geill og mig smst. S. 295—300.

Urette — ikke afskære Nævningerne fra at tage dette Spørgsmaal under Overvejelse ved Besvarelsen af Hovedspørgsmaalet, om den Tillalte er skyldig; jfr. herved ogsaa Motiverne til Udkast til Lov om Strafferetsplejen (1875) S. 136. Iøvrigt var vel selve Nægtelsen af Tillægsspørgsmaalene ganske vist en naturlig Konsekvens af det mindre heldige Standpunkt, Landsretten havde indtaget allerede under Forundersøgelsen, men reelt var den ikke begrundet overfor Bestemmelserne i Rpl. §§ 889 og 890.

Endnu kan bemærkes, at det Spørgsmaal vistnok kan rejses, om det ikke, da i Nævningesager Bevisbedømmelsen ikke kan være Genstand for Anke, vilde have været vel saa korrekt, om de i Sagen tilvejebragte ny Oplysninger var forelagte under en Genoptagelse af Sagen, ikke under en Anke.

Eyvind Olrik.

SVERIGE.

Förfalskning eller missbruk av äkta handling? (NJA 1920 sid. 188). En finsk medborgare A. lyckades på följande sätt erhålla ett pass för resa till Danmark. Genom annan persons bemedling förskaffade han sig ett »militärpapper» (antagligen ett utdrag af mönstringsrulla), utfärdadt för en svensk medborgare vid namn B. Med begäran om månadspass för resa till Danmark inlämnade han nämnda handling jämte eget fotografi till vederbörande passmyndighet i den stad i Skåne, där han för tillfället vistades. Utan att blifva tillfrågad, om hvem han var, erhöll A. det begärda passet, som utställdes för ofvannämnde svenske medborgare B. men försågs med A.s porträtt och signalement. Under det å passet sålunda anbragta fotografiet skref A. B.s namn. Den passutfärdande myndigheten bestyrkte därefter i vanlig ordning, att passinnehafvaren vore den person, fotografiet utvisade, samt att denne egenhändigt undertecknat sitt namn. Med begagnande af passet begaf sig A. till Danmark, hvarifrån han, efter det passets giltighetstid gått till ända, blev utvisad och förd ombord å en till Malmö afgående ångbåt. Vid landstigningen i Malmö förededde han passet och fick ohindrad passera. A. blef sedermera åtalad för förfalsk-

ning, och åberopades till stöd härför, att A. falskeligen å passet dels låtit anbringa sitt eget fotografi och signalment, dels ock tecknat annan persons namn. A. påstod sig hafva haft B.s samtycke att å passet teckna dennes namn och åberopade ett af B. därom utfärdadt intyg. På grund häraf kunde passet enligt A.s mening icke anses såsom falsk handling, utan vore det att betrakta såsom en äkta handling med osant innehåll.

RR.n fann B.s samtycke till att A. tecknade dennes namn vara utan betydelse, då den, som begärde att utfå pass, hade att inför den passutfärdande myndigheten egenhändigt teckna sitt namn. A. måste därför anses hafva å falsk skrift förskaffat sig underskrift, hvarigenom sken af allmän handling däråt beredts. Genom passets företeende vid passkontrollen i Malmö hade A. jämväl »sig till nytta gjort bruk af den falska handlingen». RR.n ådömde därför ansvar enligt 12 kap. 2 § strafflagen. En ledamot af RR.n ansåg förfarandet icke straffbart. Sistnämnda mening delades jämväl af HofR.ns majoritet. Målet fullföljdes i HD af justitiekanslern, som yrkade fastställelse af RR.ns utslag eller eventuellt ansvar enligt 22 kap. 18 § strafflagen för svikligt begagnande af pass, som utfärdats för annan person. HD fann enhälligt A. icke hafva gjort sig skyldig till förfalskningsbrott; men enär A. vid sin landstigning i Malmö svikligen begagnat sig af pass, som utgifvits för B., dömde HD A. till 300 kronors böter enligt 22 kap. 18 § strafflagen.

RR.ns mening måste anses felaktig. Svek gent emot utställaren af en handling kan medföra, att handlingen blir att anse såsom oäkta endast i det fall, att utställaren på grund af sveket svärfvar i okunnighet antingen om att han öfver hufvud utfärdar någon urkund eller om att han utfärdar en urkund med ifrågavarande innehåll. Passet ifråga, hade därför icke blott »sken af allmän handling», det var verkligen en äkta allmän handling, med osant innehåll. A.s förfarande att under hans eget å passet anbragta fotografi teckna B.s namn kan även om A. därmed finge anses hafva utfärdat ett privat intyg om att fotografiet föreställde en person med detta namn, under föreliggande förhållanden endast anses såsom en (enligt svensk rätt icke straffbar) intellektuell förfalskning. Något straff för medverkan (såsom medelbar gärningsman) till en intellektuell förfalskning af allmän handling kunde

ej ifrågakomma, då ej heller detta fall af intellektuell förfalskning är i svensk rätt straffbelagdt annat än i egenkap af ämbetsbrott och annans medverkan till sådant brott ej i och för sig är kriminaliserad. Och då det icke finnes någon särskild straffbestämmelse för offentlig myndighets missledande i fråga om någon dess ämbetsåtgärd, var det enda straffbud, som kunde tillämpas, det af HD åberopade. Det må erinras, att straffsatsen i berörda lagrum är endast böter, samt att strafflagens allmänna bötesmaximum är 500 kronor.

Förfalskning af järnvägsfraktsedel. (NJA 1920 sid. 371). Till jämförelse med det i föregående årgång af denna tidskrift (sid. 146) refererade fallet rörande förfalskning af järnvägsbiljett (utfärdad af statens järnvägar), som där af HD förklarades vara att »hänföra till sådana allmänna märken, som afses i 12 kap. 7 § strafflagen», må här meddelas ett till synes likartadt fall, i hvilket HD omfattat en annan mening. En person hade ändrat den af en underordnad tjänsteman vid statens järnvägar med blåkrita anbragta viktuppgiften å en godsfraktsedel. Såsom brukligt var fraktsedeln utskrifven af godsels afsändare å blankett af fastställd typ, i ena hörnet af den del, som är afsedd att ifyllas af järnvägens tjänstemän, försedd med statens järnvägars tryckta kontrollstämpel, innehållande det s. k. lilla riksvapnet, tre kronor, och däromkring orden »Statens järnvägar». Samtidigt med anteckningen om godsets vikt hade vederbörande järnvägstjänsteman försett fraktsedeln med en stämpel, innehållande järnvägsstationens namn, datum och ordet »Vägt». Någon annan stämpel eller någon som helst underskrift af järnvägsfunktionär förekom icke. Personen i fråga föredde efter ändringen af viktuppgiften fraktsedeln å järnvägens expedition för erläggande af frakt och erhållande af ytterligare påteckning å fraktsedeln. HD ådömde enhälligt ansvar för förfalskning af allmän handling enligt 12 kap. 2 § strafflagen. Af de sju justitieråd, som dömde i målet, hade tre deltagit i afgörandet af det omförmälda, tidigare refererade målet.

Att 12 kap. 7 § strafflagen icke i förevarande fall tillämpats må hafva goda skäl för sig. Då fraktsedelsblanketter utlämnas till allmänheten för att ifyllas af godsets afsändare, torde nämligen järnvägens å blanketterna

anbragta kontrollstämpel icke afse att intyga riktigheten af de uppgifter, som antecknas å fraktsedeln, vare sig af afsändaren eller af järnvägsfunktionär, utan allenast blankettens öfverensstämmelse med fastställt formulär. Hvad åter angår den efter vägningen anbragta vägningsstämpeln, innehöll denna icke något, som tydligt utmärkte, att densamma härrörde från offentlig myndighet, så framt betydelse i nämnda hänseende icke får tillmätas den omständigheten, att ifrågavarande stämpel anbragts å den del af fraktsedeln, som enligt å blanketten tryckt uppgift är afsedd att ifyllas af »järnvägen». I betraktande däraf, att underskrift af offentlig funktionär saknades, synes emellertid tillämpningen i förevarande fall af 12 kap. 2 § strafflagen afvika från HD:s ståndpunkt i det förut omnämnda tidigare fallet. Åtminstone framgår detta vid jämförelse med den af minoriteten i sistnämnda fall åberopade motiveringen, som uttryckligen fränkande där ifrågakomna järnvägsbiljett karaktär af allmän handling. Och samma ståndpunkt får, fastän ej tydligt uttryckt, anses ligga till grund äfven för majoritetens votum i sistberörda mål. I hvarje fall har HD i nu föreliggande mål visat sig icke hylla den meningen, att utställarens namn måste vara handskrifvet för att handlingen skall åtnjuta straffskydd enligt 12 kap. 2 § strafflagen. Det må emellertid synas tveksamt, huruvida i detta fall den fordran kunde anses uppfylld, som i berörda lagrum uppställles på att handlingen skall »vara utgifven i offentlig myndighets namn eller i särskild ämbets- eller tjänstemans uti ärende, som till hans ämbete eller tjänst hör». Den ifrågakomna viktuppgiftens egenskap att härröra från offentlig myndighet hade nämligen icke fått något annat synligt uttryck än det, som möjligen kunde ligga i vägningsstämpeln, hvilken emellertid af HD torde hafva fränkänts kvalitet af allmän stämpel. Anmärkas bör ock, att viktuppgiften, såsom i allmänhet plägar ske, antecknats å den del af fraktsedeln, som är afsedd att ifyllas af afsändaren. Om förfarandet med fraktsedeln icke ansetts kunna straffas, vare sig efter 2 eller 7 § i 12 kap. strafflagen, skulle emellertid ovedersägligen en betänklig straffri lucka hafva förelegat. Det synes dock som om denna lucka från strafflagens allmänna ståndpunkt lämpligare bort utfyllas genom att häfda den ifrågavarande vägningsstämpelns egenskap af allmän stämpel (jfr. ett i NJA 1919 sid. 35

refererat fall, i hvilket ansvar enligt 12 kap. 7 § strafflagen ådömdes en person, som å olofligen åtkomna, ännu ej fullt färdigtryckta blanketter till de under kristiden använda s. k. brödkorten anbragt en siffra af den typ, som nyttjades för att angifva kortens giltighetsområde) samt i enlighet därmed tillämpa straffbestämmelsen i sistnämnda lagrum för »förfalskning af det, som i behörig ordning blifvit stämplat».

Uppsåtlig misshandel, hvaraf döden följt. Nödvärns-excess. (NJA 1920 sid. 616). En person, N., fanns en natt ligga skjuten i vänstra underbenet på marken utanför en annan persons, L.s, gård. Sedan såret förbundsits af ortens barnmorska, infördes N. till lasarettet i närmaste stad. Operation företogs. hvarvid en mängd hagel jämte förladdning aflägsnades. Efter operationen syntes läkningen försiggå normalt, men omkring en vecka därefter visade N. symptom på stelkramp. Trots intensiv serumbehandling förvärrades patientens tillstånd, och efter ytterligare fyra dagars förlopp afled denne. Förenämde L. blef åtalad för det han mot N. aflössat ett hagelskott, som i förening med senare i såret tillkommen stelkramp medfört N.s död. Den läkare, som afgifvit utlåtande i målet, hördes såsom vittne och förklarade därvid, att enligt hans åsikt den genom skottet uppkomna sårskadan icke varit lifsfarlig i och för sig utan blifvit detta endast i förening med att stelkramp tillkommit i såret: eljest hade N. med all sannolikhet icke aflidit utan allenast erhållit kvarstående men i form af inskränkt rörelseförmåga i vänstra benet; den omedelbara dödsorsaken hade varit stelkramp; infektionen hade med största sannolikhet uppkommit genom bakterier från skotthaglen eller förladdningen, men den kunde också hafva skett, medan N. legat å marken å L.s gårdsplan, eller under förslingen till lasarettet; uteslutet vore ej heller, att infektionen kunde hafva uppkommit under vistelsen å lasarettet, men förefölle detta dock föga antagligt, enär stelkrampsbaciller icke förekommit å lasarettet sedan flera år tillbaka. I målet ansågs vidare utredt, att L. afskjutit det skott, som på angifvet sätt medverkat till N.s död. Af omständigheterna framginge icke, att L. därvid handlat med berädd mod eller haft uppsåt att döda. L. ansågs vidare vid skottets aflössande hafva handlat i nödvärn. N. hade nämligen

kort förut, då han och L. sammanträffat i en tredje persons bostad, groft misshandlet L., och omedelbart före skottets aflossande hade N., enligt hvad L. i målet uppgaf, sökt bryta sig in i L.s bostad och därvid hotat att slå ihjäl L. Till följd häraf hade L. haft anledning att befara ytterligare våld från N.s sida, därest denne lyckats inkomma i L.s bostad. L. ansågs emellertid hafva gjort större våld, än nöden kräft, och dömdes i alla instanser enligt 14 kap. 9, 12, 15 och 43 §§ strafflagen, jämförda med 4 kap. 1 § och 5 kap. 10 § samma lag. Två ledamöter af HD ansågo däremot på grund af nödvärnsreglerna allt ansvar uteslutet.

Afvikande från den danska strafflagen (§ 188) och den norska strafflagen (§ 43) låter den svenska strafflagen för fall, i hvilka döden utan gärningsmannens uppsåt förorsakats af en utaf honom föröfvad uppsåtlig misshandel, ansvar för den dödliga utgången inträda oberoende af om gärningsmannen bort inse faran för nämnda effekt. Ett enhetligt, mycket strängt straff uppställes för den föreliggande misshandeln och den därigenom orsakade dödliga utgången. Den hårdhet, som häraf ofta skulle föranledas, mildras emellertid i viss mån genom stadgandet i 14 kap. 43 § strafflagen. Nämnda stadgande har följande lydelse: »Har någon, genom uppsåtlig misshandel, tillfogat annan sådan kroppsskada, att denne därpå ljugit döden, men blef skadan dödsorsak endast i förening med omständigheter, de där, utan gärningsmannens skuld, efteråt tillkommit, såsom särskild sjukdom, dröjsmål med begagnande af botemedel, sedan sådant användas kunnat, värdslöshet eller oskicklighet vid botemedels användande, eller annat dylikt ofall: då må, för dråpet, ej till högre straff dömas, än efter ty i 9 § sägs«, d. v. s. för vållande till annans död. Att märka är särskildt, hurusom detta undantagsstadgande gäller endast efter kroppsskadans tillfogande tillkomna omständigheter och bland dessa allenast sådana, som kunna betecknas såsom »ofall«.

Straffbestämmelsen i 14 kap. 43 § strafflagen angår enligt uttryckligt förbehåll endast ansvaret för »dråpet«, d. v. s. för den dödliga utgången. I fråga om straff för den uppsåtliga tillfogade kroppsskada, som medverkat till den dödliga utgången, gälla sålunda vanliga regler. I enlighet härmed hafva domstolarna åberopat jämväl 12 och 15 §§ i strafflagens 14 kap. Den förstnämnda af

dessa paragrafer stadgar straff för uppsätlig misshandel, hvarå följt mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom. I 15 § stadgas bland annat straffskärpning för det fall, att mishandeln föröfvats genom resande af lifsfarligt vapen. Enär ideell konkurrens förelegat, har 4 kap. 1 § strafflagen tillämpats.

Nödvärnssituation har ansetts föreligga, dock icke af den art, som angifves i 5 kap. 7 § strafflagen utan endast sådan, som afses i samma kapitel 10 §. Gärningsmannen var nämligen icke vid tillfället öfverfallen med våld eller hot, som innebar trängande fara. Vål borde tilltro sättas till L.s uppgift — mot hvars sannolikhet icke förts något bevis —, att N. hotat att döda L. Den sistnämnde synes emellertid vid tillfället hafva befunnit sig i sin bostad inom stängda dörrar, under det N. stått på gården utanför. Vid sådant förhållande förutsatte hotets verkställande, att N. lyckats intränga i L.s bostad, och kunde det för den skull icke anses innebära trängande fara. Förutsättningarna för rätt till nödvärn enligt 5 kap. 10 § strafflagen voro däremot för handen, enär det var fråga om ett »omedelbart förestående orättmätigt angrepp å person». Under det nödvärn enligt 5 kap. 7 § strafflagen icke är underkastadt annan begränsning än den, att man ej får göra större våld, än nöden kräfver, uppställles i samma kapitel 10 § den ytterligare inskränkningen, att det använda våldet ej heller får stå i uppenbart missförhållande till den skada, som af angreppet var att befara. Sistnämnda inskränkning blef dock i förevarande fall utan praktisk betydelse, då L.s försvarshandling enligt HR.ns af de högre instanserna ej ändrade motivering ansågs till och med hafva gått utöfver hvad nöden kräft. Straffnedsättning för nödvärnsexcess beviljades emellertid.

Att straff för uppsätlig misshandel enligt 14 kap. 12 § strafflagen ådömts får anses vara i sin ordning, då domstolarna funnit redan den uppsätligen tillfogade kroppskadan innefatta större våld, än nöden kräfd. Tvifvelaktigt synes åter, huruvida jämväl ansvar för vållande till den dödliga utgången bort ådömas. Det citerade stadgandet i 14 kap. 43 § strafflagen föreskrifver endast, att för där afsedda fall »må, för dråpet (d. v. s. för den dödliga utgången), ej till högre straff dömas, än efter ty i 9 § sägs». Men sistnämnda paragraf förutsätter för sin tillämpning, att vållande till den dödliga utgången bevisligen föreligger.

I förevarande fall kan emellertid icke mera anses utredt, än att L. uppsåtligen skjutit N. i vänstra benet, och därmed kan icke utan vidare vållande till N.s död anses styrkt. Att stelkrampsinfektionen härrört från bakterier i skotthaglen eller förladdningen har icke säkert påvisats, än mindre att L. bort inse en däraf härrörande fara. Ej heller eljest har culpa hos L. i förhållande till stelkrampsinfektionen visats. I betraktande häraf torde skäl för ådömande af straff för vållande till annans död hafva saknats. Denna uppfattning synes också hafva delats af de justitieråd, som på grund af nödvärnssituationnn befriade L. från allt ansvar. Då de icke ådömde straff enligt 14 kap. 9 § strafflagen, måste nämligen detta, då den dödliga utgången gifvelvis representerade ett större våld, än nöden kräfde, hafva berott därpå, att de funnit vållande i förhållande till nämnda effekt icke vara bevisadt, så framt de ej rent af, utgående från att för hvarje straffrättsligt relevant orsakande skulle fordras adekvat kausalitet, ansett något bevisligt orsakssammanhang mellan nödvärnsåtgärden och den dödliga utgången i detta fall icke hafva förelegat.

OLOF BARKLIND.

Fængselsvæsen. Nogle penitentiære Reforme.

Af Thorkil Fussing.

Under 28. Juni 1921 er der i Belgien som Led i den i 1920 paabegyndte Reform af Fængselsvæsenet udfærdiget en kgl. Anordning, som paabyder Oprettelsen af forskellige penitentiære Institutioner. Anordningen tillige med den til Grund liggende justitsministerielle Forestilling, der nedenfor gengives i Oversættelse, findes optaget i *Moniteur Belge* for den 4. og 5. Juli 1921.

Den nævnte Anordning paabyder for det første Oprettelsen af 2 Ungdomsfængsler (»prisons-écoles«) særlig bestemte for Fanger under 21 Aar, det ene baseret paa Landbrug, det andet paa haandværksmæssig Uddannelse. Dernæst skal der oprettes særlige Fængselsafdelinger dels for epileptiske Fanger dels for Psykopather (»débiles mentaux«) og et Sanatorium for tuberkuløse Fanger. Bortset fra det industrielle Ungdomsfængsel, der oprettes i Centralfængslet i Gent, skal alle de andre Institutioner, som Led i en Straffeanstalt (»établissement pénitentiaire«), oprettes i Merxplas¹⁾, der hidtil udelukkende har været Tvangsarbejdsanstalt (i Forestillingen kaldes den »la Colonie de bienfaisance de Merxplas«). Interessant er Oplysningen om, at Antallet af de i denne Anstalt anbragte Personer er gaaet ned fra 5 à 6000 til 1300 som Følge af de af Krigen foranledigede Foranstaltninger (Uddeling af Arbejdsløshedsunderstøttelse og navnlig Forbud mod Detailsalg af Alkohol); denne Oplysning stemmer overens med Erfaringerne fra de danske Tvangsarbejdsanstalter.

¹⁾ Om denne Anstalt har *Goll* givet Oplysninger paa Dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde i Oktober 1904 efter at have besøgt Anstalten i Løbet af Sommeren samme Aar. (Forhandlingerne paa nævnte Møde, Side 87 ff.)

I den i Forestillingen indeholdte Begrundelse af de foreslaaede Reformen vil man — netop fordi det drejer sig om et belgisk Aktstykke — lægge særlig Mærke til den Udtalelse, der betegner Cellesystemet som »Forbrydernes Prokrustes-Seng«. Enhver, som praktisk beskæftiger sig med Straffuldbyrdelse, vil sikkert, hvilken Mening han end har om Cellesystemet, tiltræde Bemærkningen om, at Oprettelsen af en særlig Anstalt for Psykopather er »la condition préalable d'une réforme de la législation pénale«.

Den af Justitsminister *Vandervelde* nedlagte Forestilling er saalydende:

»Deres Majestæt!

Et af de væsentlige Øjemed med den ved kongelig Anordning af 30. Maj 1920¹⁾ indførte antropologiske Tjeneste i Fængslerne er den metodiske Klassifikation af Forbryderne for at kunne give dem den Behandling, der passer bedst for deres Alder, deres legemlige eller aandelige Tilstand og deres faglige Anlæg.

Det gælder om i Stedet for det ubøjeligt ensformige Cellesystem — denne Forbrydernes Prokrustes-Seng — at faa et System, som ved Oprettelsen af psykiatriske Afdelinger, Fangekolonier, Fængselsskoler, Fængselsværksteder og Fængselssanatorier paa en Gang tilfredsstiller Kravet om Værn for Samfundet og Humanitetsfølelsen.

Det Forslag til en Anordning, som jeg har den Ære at forelægge, er et første Skridt i denne Retning. Det gaar ud paa Oprettelsen af 1) to Fængselsskoler, 2) et Fængsel for Epileptikere, 3) et Fængsel for Psykopather og 4) et Fængselssanatorium for Tuberkuløse.

Børneloven af 15. Maj 1912 fastslaaer som Princip, at Børn under 16 Aar ikke kan dommes: begaar de Handlinger, som Straffeloven karakteriserer som Forbrydelser, kan Dommeren overfor dem kun træffe værnende, opdragende og beskyttende Forholdsregler. Derimod gør Lovgivningen ingen Forskel mellem Personer fra 16 til 21 Aar og Voksne, bortset fra den særlige Undtagelse for Personer under 18 Aar; ogsaa med Hensyn til Fuldbyrdelsen af Straffen stiller den nuværende Organisation af Fængselsvæsenet dem i Klasse med alle de andre Kategorier af Fanger.

¹⁾ En denne Anordning supplerende kgl. Anordning af 30. Septbr. 1920 findes citeret i *Revue de droit pénal et de criminologie et Archives internationales de médecine légale* 1921 Side 5—6.

Det er imidlertid utvivlsomt, at man blandt disse unge Forbrydere, hvis Karakter er ufuldkomment udviklet, kan finde et ret stort Antal, som en alvorligt tilrettelagt moralsk og faglig Undervisning vilde kunne værne mod nye Fald ved at gøre det lettere for dem paany at kunne tilpasse sig til Livet udenfor Fængslet.

Dette Program kan næppe gennemføres, saalænge Fangerne under 21 Aar er spredte, saaledes som de nu er det. Dets Gennemførelse kræver disse Personers Anbringelse i særlige Anstalter, som betjenes af et udsøgt Personale og er forsynede med den mest fuldkomne Samling Arbejdsredskaber. Betegnelsen »Fængselsskoler« (»prisons-écoles«) angiver, at man, uden at udelukke en stræng Disciplin, ved Behandlingen af Fangerne lægger Hovedvægten paa Opdragelsen.

For at kunne tage Hensyn til de unge Fangers forskellige Anlæg, saaledes som de fastslaas ved en fagkyndig Undersøgelse, vil disse Anstalter omfatte en Fængsels-Landbrugsskole oprettet i Merxplas paa Tvangsarbejdsanstaltens Grund og en Fængsels-Haandværkerskole, som vil blive indrettet i Centralfængslet i Gent i Lokaler, der er fuldstændig afsondrede fra dem, hvori de ældre Fanger er anbragte.

Det er klart, at Internering i de almindelige Fængsler af legemligt eller aandeligt defekte Individuer er forbundet med store Ulemper saavel for Ordenen i disse Anstalter som for de syge selv, der ikke faar anden Lægebehandling end de andre Fanger.

Der tilbydes os nu en Lejlighed til uden store Omkostninger at indrette særlige Afdelinger af therapeutisk Karakter.

I de Aar, der gik forud for Krigen, havde Kolonien i Merxplas en Belægning paa 5—6000 Personer. Af forskellige Aarsager, hvoraf de vigtigste er Oprettelsen i Bryssel af et Kontor for præventiv Hjælp, Uddeling af Arbejdsløshedsunderstøttelse og især Forbud mod Detailsalg af Spirituosa, er Antallet af de i Kolonien anbragte gaaet ned til 1300. Det kan ikke antages, at Antallet selv under de ugunstigste Forhold vil overstige 2000.

Staten raader i Virkeligheden over store Bygninger med en saadan Indretning og Beliggenhed i en overmaade sund Egn, at de egner sig til Oprettelsen af særlige Afdelinger til Behandling af Psykopather, Epileptikere og Tuberkulose.

Det er trist at se, — hvad jeg selv har haft Lejlighed til — en ulykkelig Epileptiker faa et Anfald i Fængsels-

gaarden og de andre Fanger bestræbe sig for at holde ham fast, medens Lægerne ikke kan give ham en passende Pleje, da de særlige Indretninger mangler. Naar Lokalerne i Merxplas, som alle er beliggende i Stueetagen, tages i Brug, vil man kunne undgaa de midlertidige Løsladelser, som kan give Anledning til Kritik, idet man i de nævnte Lokaler vil kunne give Fangerne den Behandling, som deres Tilstand kræver.

Det samme gælder for de tuberkuløse Fanger. Antallet af de alvorligt angrebne Patienter er ikke særlig stort, fordi man, som Forholdene nu er, midlertidigt løslader dem, naar de er livsfarligt syge, hvilket rummer en alvorlig Smittefare for deres Omgivelser. Hvis man paa den anden Side vilde opspore de lettere angrebne Patienter, som endnu kan helbredes, vilde man især efter Krigen se, at mange, der har Disposition for denne Sygdom, ved selve Opholdet i Celle paadrager sig Spiren til Tuberkulose; det er især for saadanne, at Oprettelsen af et Sanatorium i Merxplas' Naale-skove vil være et uvurderligt Gode.

Ligeledes er Oprettelsen af en Afdeling for Psykopather en absolut nødvendig Betingelse for den Reform af Straffelovgivningen, for hvilken fremragende Embedsmænd som d'Hrr. Holvoet og Coirbay nylig har gjort sig til Talsmænd.

Disse Forslag er, Deres Majestæt, blevne behandlede paa »VI. Congrès de médecine légale de langue française« og har vundet enstemmig Tilslutning. Det er med fuld Tilid, at jeg forelægger dem for Deres Majestæt.

I S v e r i g e er der ved en Lov af 6. Maj 1921 foretaget et Par Ændringer i Straffuldbyrddelsesloven (Lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff) af 24. Marts 1916.

Den ene af disse Ændringer angaar det gamle Strids-spørgsmaal om »Celle kontra Fællesskab«, og den har derfor en saa stor Interesse, at det synes naturligt at gøre den og de Overvejelser, der er gaaet forud for den, til Genstand for Omtale her i Tidsskriftet. Naar den danske Straffelovskommission antagelig i en nær Fremtid afslutter sit Arbejde, vil det sandsynligvis under Drøftelsen af dens Udkast vise sig, at det nævnte Spørgsmaal har bevaret sin Evne til at sætte Lidenskaberne i Bevægelse. Den svenske Lovændring griber ind i Spørgsmaalet paa en Maade, som er egnet til at

bringe den gamle Strid til Ophør, idet den ikke stiller sig paa Standpunktet: det skarpe Enten—Eller, men følger »Modifikationerne«s Middelvej.

Ifølge den svenske Straffuldbyrdelseslov af 24. Marts 1916 er det almindelige M a k s i m u m for Cellestraf fastsat til 1 Aar for Fanger, som ved Straffens Begyndelse er under 20 Aar, og til 3 Aar for ældre Fanger. Er Straffen ikke af længere Varighed, skal Fangen holdes i Celle i hele Straffetiden. Er Straffetiden længere, holdes Fangen i Celle i den angivne Tid og overføres derefter til Fællesskab, medmindre han ønsker fortsat Cellebehandling, og Fængselsvæsenets Overbestyrelse ikke finder særlig Grund til at modsætte sig det, eller Fangens Behandling i Fællesskab skønnes at frembyde Fare for Ordenen eller Sikkerheden i Anstalten. Endelig kan de nævnte unge Fanger holdes i Celle ud over 1 Aar, men dog ikke i længere Tid end 3 Aar, hvis der er Fare for, at paagældende vil have en skadelig Indvirkning paa andre Fanger.

Der gælder følgende U n d t a g e l s e r fra Cellebehandling: Fangen maa for det første ikke holdes i Celle, hvis denne Behandling virker eller aabenbart kan befrygtes at ville virke skadeligt paa hans aandelige eller legemlige Helbred. Dernæst maa de nævnte unge Fanger, som har afsonet 4 Maaneder i Celle, og ældre Fanger, som har afsonet 1 Aar i Celle, ikke derefter holdes i Celle, hvis det findes omend ikke skadeligt saa dog »uppenbarligen olämpligt« for dem, og deres Behandling i Fællesskab ikke er forbundet med Fare for Anstaltens Orden eller Sikkerhed eller for skadelig Indvirkning fra Fangens Side paa andre Fanger eller med anden væsentlig Ulempe.

Der kan indrømmes følgende M o d i f i k a t i o n e r i Cellebehandlingen: Naar de nævnte unge Fanger har afsonet 4 Maaneder og ældre Fanger 1 Aar i Celle, kan Cellen i Arbejdstiden holdes aaben, og Fangen faa Tilladelse til i Anstalten at udføre Ærinder, som hænger sammen med hans Arbejde¹⁾; men Fangen maa ikke derved komme i

¹⁾ Ifølge § 25 i kgl. Anordning af 28. Maj 1913 om Fuldbyrkelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt kan det tillades Celfanger paa Slutningsstadiet om Dagen at sidde for aaben Dør. — I de danske Celfængsler betragtes de saakaldte »Føjvaskere« (s: Fanger, som anvendes til Rengøring af paagældende Celfloj og gaar Betjenten til Haande ved Uddeling af Fangernes Mad og Beklædningsgenstande m.m.) som Celfanger, skønt de i en stor Del af Dagen er beskæftigede udenfor Cellen.

Forbindelse med andre Fanger. Det er dernæst efter Forløbet af den angivne Tid ikke nødvendigt, at Fangen isoleres fra andre Fanger under Gudstjeneste, Skoleundervisning, Gaardtur og Gymnastik.

Hertil følger nu den nævnte Lov af 6. Maj 1921, at det, naar den angivne Tid er forløben, kan tillades Fangen at udføre Arbejde i Fællesskab med andre Fanger.

For Indførelsen af denne Mellemtilstand mellem den absolute Cellestraf og den almindelige Fællesskabsbehandling — Fritid i Celle, Arbejde i Fællesskab — anføres det i den svenske Fængselsstyrelses Indstilling, der ligger til Grund for den nævnte Lovændring, at den gør det muligt at imodekomme Trangen til i større Udstrækning at anvende Fangerne ved Jordbrug og i Anstaltens forskellige Industriegrene samt ved de Byggeforetagender, som forekommer ved Anstalterne — en Trang, som de lokale Fængselsbestyrelser i de senere Aar havde imodekommet gennem en omtvistelig Fortolkning af Straffuldbyrdslovens ovennævnte Bestemmelser om Undtagelser fra Cellebehandling.

I Indstillingen omtales det, at man oprindelig havde under Overvejelse at søge indført en Indskrænkning af den almindelige Maksimumstid for Cellestraffen f. Eks. til det halve, saaledes at Celletiden nedsattes til $1\frac{1}{2}$ Aar for Fanger over 20 Aar. Fængselsstyrelsen aføskede Fængslernes Direktorer, Præster og Læger Erklæringer om Spørgsmaalet. Af Direktorerne udtalte lige mange sig for og imod en Forkortelse af Celletiden, af Fængselspræsterne og Fængselslægerne udtalte Flertallet sig derimod.

Imod en Forkortelse af Celletiden anføres det i Fængselsstyrelsens Indstilling, at den vilde medføre, at Overførelsen fra Celle til Fællesskab vilde ske ganske mekanisk uden individuel Provelse af Fangens Forudsætninger for den større Frihed, og at upaalidelige og for Arbejde i Fællesskab uegnede Fanger, paa Grund af Lovens Forskrift om Cellebehandlingens Ophor, skulde udtages af Cellen til Fællesskab med andre ikke blot under Arbejdet men ogsaa i Fritiden. Dette undgaas derimod ved i Stedet for en Nedsættelse af Celletiden at indføre den omhandlede Modifikation i Behandlingen, og naar Indrømmelsen af denne gøres afhængig af Fangens gode Opførsel, vil Ordningen virke som en kraftig Opmuntring for Fangen til at vise saadan Opførsel og tvinge Fængslets Funktionærer til med forøget Op-

mærksomhed at søge at lære Fangens Karakter at kende. Imod en Forkortelse af den gældende Lovs 3-aarige Celletid anføres endelig, at det af Professor *Thyrén* udarbejdede Straffelovsudkast gaar ud fra en 3-aarig Cellestraf, og at Straffelovskommissionen saa vidt vides agter at bibeholde den nugældende Celletid.

Under den Behandling, som Forslaget til Loven af 6. Maj 1921 var Genstand for i »Kungl. Maj:ts Lagråd«, udtaltes bl. a., at Forslagets Betydning ingenlunde var ringe, og at dets Gennemførelse i betydelig Grad vilde bidrage til at formindske Forskellen mellem Cellestraf og Fællesskabsstraf. Den skarpe Meningsforskel, som kom frem i de Fængselsembedsmændene afæskede Erklæringer angaaende Spørgsmaalet om Cellestraffens Varighed, anføres som Vidnesbyrd om, »at en endelig Løsning af Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af i større eller mindre Udstrækning at anvende Cellestraffen ikke kan opnaas alene gennem Fastsættelsen af en bestemt Tidsgrænse.« Mod Lovforslagets Standpunkt — ikke at ændre selve Tiden for Cellestraffen men at tillade en Modifikation i Maaden, hvorpaa den fuldbyrdes — formenes alvorlige Indvendinger hverken at kunne fremføres af Tilhængerne af den længere eller af Tilhængerne af den kortere Cellestraf. Den af de første fremhævede Fare for, at den moralske Forbedring, som Fangen er undergaaet under Opholdet i Cellen, skal gaa tabt efter en kort Tids Ophold i Fællesfængslet, vil ikke med tilnærmelsesvis samme Styrke gøre sig gældende ved den foreslaede Ordning, der forudsætter en særlig Bedømmelse af hvert enkelt Tilfælde, og som kun gaar ud paa Fællesskab, medens Fangerne arbejder under Opsyn af Fængselspersonalet¹⁾. Og paa den anden Side er det klart, at den slovende og iøvrigt skadelige Virkning, som en langvarig Cellestraf maaske ikke sjældent har, i høj Grad svækkes, naar det tillades Fangen at arbejde i Fællesskab med andre. Det udtales endelig som en Forudsætning for Forslagets Anbefaling, at dets Gennemførelse alene bestemmes af Hensynet til »själva fängvården«.

Den ved den svenske Lov indførte Ordning kendes ogsaa her i Landet, idet det baade i Nyborg Straffeanstalt²⁾ og i Vridsløselille Straffeanstalt forekommer, at Fanger arbejder i Fællesskab men iøvrigt holdes indbyrdes afsondrede

¹⁾ Se Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1921, Side 213—214.

²⁾ Jfr. kgl. Anordning af 28. Maj 1913 § 16.

og navnlig holdes i Celle i Fritiden. Og Professor *Torps* Straffelovsudkast (§ 38) kender den samme Ordning, for saa vidt angaar »Arbejdsfængsel».

At Ordningen i mange Tilfælde vil være den bedste Maade at fuldbyrde Straffen paa, synes mig utvivlsomt. At den, som af det svenske Lovraad udtalt, i betydelig Grad formindsker Forskellen mellem Cellestraf og Fællesskabsstraf, er ubestrideligt. Og det Spørgsmaal paatvinger sig: Hvori bestaar egentlig Forskellen? Er der i Virkeligheden længere nogen Grund til i Loven at opretholde en Sondring mellem Cellestraf og Straf i Fællesskab?

Det første Spørgsmaal maa naturligvis klares ikke blot, naar Loven, saaledes som den danske Straffelov, til Strafs Udstaaelse i Celle knytter en Afkortning i Straffetiden, men ogsaa naar Loven, saaledes som den svenske Straffuldbyrdeslov og den danske Straffelov ligesom de fleste andre Landes Love, fastsætter en Maksimumsgrænse for Cellestraffens Varighed.

Spørgsmaalet besvares forskelligt i Sverige og i Danmark. I de ovenfor refererede svenske Aktstykker tales der om »den c e l l f å n g e, s o m t i l l å t e s a r b e j d e i g e m e n s a m h e d e t», og dette Forhold — ligesom ogsaa det Forhold, at han ikke holdes fysisk afsondret under Gudstjeneste, Skoleundervisning, Gaardtur og Gymnastik — karakteriseres som »modifikationer i sättet för c e l l straffets tillämpning». I Sverige kaldes saaledes en Fange for Cellefange, naar han blot tilbringer F r i t i d e n i Celle, altsaa selv om han tilbringer hele den øvrige Del af Dagen i Fællesskab, idet han saa vel under Arbejdet som i Kirke og Skole, under Gaardtur og Gymnastik ikke holdes afsondret fra de andre Fanger. Efter svensk Opfattelse bestaar Forskellen mellem de to Behandlingsmaader altsaa i, om Fangen skal tilbringe sin Fritid i Cellen eller ikke. Ifølge dansk Strafferet er Kriteriet for Cellebehandling, at Fangen tilbringer A r b e j d s t i d e n o g F r i t i d e n i Celle. Hvis en Fange, der arbejder i Fællesskab, holdes i Celle i Fritiden, foreligger der efter dansk Opfattelse en Modifikation i F æ l l e s s k a b s behandling. Kun hvis en Fange, der tilbringer Arbejdstiden og Fritiden i Celle, ikke holdes afsondret fra andre Fanger under Opholdet udenfor Cellen — altsaa i Kirken og Skolen, under Gaardtur og Gymnastik — taler vi her i Landet om Modifikation i C e l l e behandling.

Det andet Spørgsmaal besvarer *Brochner-Mortensen*¹⁾ benægtende. Overfor *Torps* Straffelovsudkast, der giver Adgang til at modificere baade Cellestraffen og Fællesskabsstraffen, gør han gældende, at »naar Grænserne mellem Enrumsbehandling og Fællesskabsbehandling saaledes gøres flydende«, er der ingen Grund til i Straffeloven at opretholde denne Sondring, idet »Enrumsstraffen og Fællesskabsstraffen med deres forskellige Modifikationer i Virkeligheden kun bliver Gradationer indenfor den samme Strafart«. Det rette synes mig at være, at Sondringen opretholdes, idet Straffeloven fastslaar, hvad den forstaar ved »Cellestraf«, og — under Hensyn til det Indhold, der saaledes gives denne Straf — fastsætter en Grænse for dens Varighed og bestemmer, i hvilke Tilfælde dens Anvendelse er udelukket.

Sverige 1919.

Ur den svenska fängvårdsstyrelsens berättelse för år 1919 äro nedanstående siffror hämtade.

Rikets fängvårdsanstalter hava under året hyst 13777 män och 1368 kvinnor eller tillsammans 15145 personer mot 17943 under år 1918.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1918 och 1919 framgår av nedanstående tablå:

	1918	1919
För brott häktade	9664	5679
» lösdriveri häktade	929	914
» undergående av straffarbete insatta.....	6297	3271
» » » urhota fängelse insatta ..	1658	1091
» » » bötesförvandlingsstraff insatta	2173	3004
» » » tvångsarbete insatta	502	504

Berättelseåret börjar med en fångsiffra av 4479 och uppvisar vid sitt slut 2842.

Sistnämnda siffra fördelar sig på de olika kategorierna sålunda:

häktade för brott	283 män	38 kvinnor	tills.	321
» » lösdriveri ..	30 »	7 »	»	37

¹⁾ Se Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1921, Side 102.

straffarbetsfångar	1760	män	135	kvinnor	tills. 1895
urbota fängelsefångar ..	165	»	9	»	» 174
bötesfångar	113	»	2	»	» 115
tvångsarbetsfångar	168	»	132	»	» 300

De under berättelseåret för brott häktade, rannsakningsfångarna, utgjorde, såsom ovan nämnts, 5679 och visade för hela tioårsperioden 1910—1919 en ökning från 4408 eller således med 28,8 %.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under samma period stigit från 1752 vid periodens början till 3271 vid dess slut. Ökningen faller på de till straffarbete på bestämd tid dömda, vilkas antal ökats från 1746 till 3268, under det att de till straffarbete för livstiden dömdas antal nedgått från 6 till 3.

Av de under året nykomna, på bestämd tid dömda 3268 straffarbetsfångarna voro 2997 män och 271 kvinnor.

Tidslängden av det ådömda straffarbetet har varit:

från 2 till och med 3 månader	för 582 män och 75 kvinnor
» 3 » » » 6 »	» 1196 » » 117 »
» 6 månader till och med 2 år	» 1078 » » 68 »
över 2 år	» 141 » » 11 »

Bland de nykomna straffarbetsfångarna hade vid straffets början 626 män och 43 kvinnor ej fyllt 20 år.

Av dessa voro dömda:

594 män och 42 kvinnor i 1 år och därunder
24 » » 1 » från 1 år till och med 2 år
6 » » — » » 2 » » » 3 »
2 » » — » över 3 år.

Återstående 2374 män och 228 kvinnor hade vid straffets början fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

1969 män och 205 kvinnor i 1 år och därunder
269 » » 12 » från 1 år till och med 2 år
82 » » 6 » » 2 » » » 3 »
51 » » 5 » över 3 år
3 » » — » på livstid.

Bland de kvarvarande straffarbetsfångarna hade vid straffets början 220 män och 18 kvinnor ej fyllt 20 år och voro dessa dömda:

168 män och 16 kvinnor i 1 år och därunder
34 » » 1 » från 1 år till och med 2 år
8 » » — » » 2 » » » 3 »
10 » » 1 » över 3 år.

Återstående 1540 män och 117 kvinnor hade vid straffets början fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

699	män	och	73	kvinnor	i	1	år	och	därunder			
398	»	»	17	»	från	1	år	till	och	med	2	år
183	»	»	9	»	»	2	»	»	»	»	3	»
220	»	»	14	»	över	3	år					
40	»	»	4	»	på	livstid.						

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 1003 män och 55 kvinnor tillsammans 1058 personer eller 32,3 % förut varit hållna till straffarbete, och voro 1052 män och 56 kvinnor ådömda förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1919 voro kvarvarande:

livstidsfångar	40 män och 4 kvinnor
straffarbetsfångar på bestämd tid	1720 » » 131 »
tillsammans	1760 män » 135 kvinnor
Av dessa förvarades i enrum	1193 män » 122 kvinnor
och i gemensamhetsfängelse	567 män » 13 kvinnor

Straffskärpning genom hårt nattläger från 5 till 20 dagar har kommit till användning i åtta fall.

Av nåd hava under året frigivits 6 livstidsfångar, 16 till straffarbete på viss tid dömda fångar och 3 urbota fängelsefångar.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har under året beviljats 97 män och 14 kvinnor, tillsammans 111 personer, därav 109 dömda till straffarbete och 2 till urbota fängelse. Under år 1918 frigåvos villkorligt 51 personer. Under de tretton år 1907—1919 som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, utgör hela antalet villkorligt frigivna 475 män och 37 kvinnor, tillsammans 512 personer. Av dessa hade varit dömda 154 för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 105 för mord, dråp och misshandel, 130 för sedlighets- och våldtäktsbrott och återstående 123 för mened, barnamord, mordbrand, rån m. m.

Av strafftiden har vid den villkorliga frigivningen återstått:

för	255	personer	intill	1	år
»	189	»	från	1	till och med 2 år
»	61	»	»	2	» » » 3 »
»	7	»	över	3	år.

Antalet villkorligt frigivne, som under året stått under prövning har utgjort 111. I fråga om dessas uppförande inhämtas av vederbörande tillsyningsmäns rapporter, att för tre den villkorligt medgivna friheten blivit återkallad, varjämte en förverkat friheten i samband med ådömt straff för nytt brott. Härförutom har en erhållit varning. En har uppfört sig utan svårare anmärkning. För fem saknas uppgifter. Övriga hava uppfört sig väl. ♦

Till urbota fängelsestraff dömda personer hava varit:

nykomna	1046	män	45	kvinnor
vid årets slut kvarvarande	165	»	9	»

Tidslängden av de straff, som blivit ådömda de nykomna fängelsefångarna har varit:

från 1 till och med 6 månader för	1011	män	43	kvinnor
» 6 » » » 12 » »	28	»	2	»
utöver 1 år	7	»	»	»

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till böter, har varit 2851 män och 153 kvinnor, tillsammans 3004 personer. De bötesbelopp, som sålunda avtjänats med förvandlingsstraff, hava motsvarat 41 336 bestraffningsdagar eller 16 965 flera än under näst-föregående år. Medeltalet bötesittare för dag har uppgått till 113 mot 67 under år 1918. Vid början av tioårsperioden 1910—1919 var antalet nykomna bötesfångar 13 858 män och 685 kvinnor, tillsammans 14 543 personer, bestraffningsdagarnas antal 118 392 och medeltalet bötesittare för dag 324.

I rikets fängelser intogos år 1918 sammanlagt 2897 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse, samt 908 som andra gången dömts till sådant straff och därmed inträtt i de återfallnas klass. Sistnämnda siffra utgör 31,3 % av dem, som första gången undergått frihetsstraff.

För lösdriveri och bettlande häktades under året 914 personer, därav 441 från Stockholms stad och återstående 473 från rikets övriga delar. Av de häktade blevo 422 lösgivna, efter erhållen varning försatta på fri fot, insatta i arbets- eller försörjningsinrättning, avsända till sjukhus eller förpassade utom riket. Återstoden, tillsammans 492 personer, dömdes till tvångsarbete. Hela antalet

nykomna till tvångsarbete dömda personer utgjorde, såsom förut nämnts, 504 personer, i det att 12 personer från andra klasser än »för lösdriveri häktade» tillförts tvångsarbetsarnas klass. Av dessa hade 497 dömts för lösdriveri och 7 på grund av fattigvårdsförordningen.

Av de 497 för lösdriveri dömda — 251 män och 246 kvinnor —

hade förut undergått straffarbete....	159	»	57	»
» » varit hållna till tvångsarbete	120	»	165	»
voro arbetsföra	232	»	228	»
» mindre arbetsföra	19	»	18	»

Vid årets slut höllos till tvångsarbete 168 män och 132 kvinnor, tillsammans 300 personer.

Beträffande proportionsförhållandet mellan antalet under året nykomna straffarbetsfångar och till tvångsarbete dömda personer, födda inom riket, och folkmängden vid årets slut inhämtas, att på 100 000 invånare komma 54 straffarbetsfångar och 9 tvångsarbetsfångar.

Rörande ordningen och disciplinen vid fängvårdsanstalterna inhämtas, att extra judicella bestraffningar ålagts vid strafffängelserna och kronohäktena 65 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 4,8 %/o, vid centralfängelserna för män 172 fångar eller 10,2 %/o av fångarnes medeltal, vid centralfängelset för kvinnor 2 fångar eller 1,1 %/o av samma medeltal, vid tvångsarbetsanstalten för män 14 fångar eller 9,0 %/o av medeltalet samt vid tvångsarbetsanstalten för kvinnor 6 fångar eller 4,7 %/o av fångarnas medeltal.

Rymning har förelagits från 3 strafffängelser, från 4 centralfängelser, från tvångsarbetsanstalten för män samt av 3 fångar under transport till eller från tingsställe eller mellan olika fängelser. Något självmord har icke förekommit, men väl några försök därtill.

I fråga om rusdryckernas inflytande å brottsligheten framgår av fängelsepredikanternas uppgifter, att av hela antalet nykomna till straffarbete eller urbota fängelse dömda personer de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd eller varit före brottets begående begivna på dryckenskap, utgjort:

straffarbetsfångar	män	34,8 %/o	»	kvinnor	14,0 %/o
fängelsefångar	»	27,4 »	»	»	24,4 »

Fängspersonalens kristendoms-kunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 21,3 %, för-svarlig hos 63 %, ringa hos 14 % och saknats hos 1,5 %, i sista siffran inräknade icke kristna trosbekännare och en del utlänningar.

Fyrtio fångar hava under året för första gången fått del av den heliga nattvarden.

Fängelsbiblioteken innefattade vid årets slut 55 930 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid slutet av år 1919 visade en kapitalbehållning av 397 939 kronor. Samtliga utbetalningarna uppgingo till 45 200 kronor, därav till centralföreningen till stöd för frigivne 29 500 kronor, till understödsföreningen vid tvångsarbets-anstalten å Svartsjö 500 kronor och resten till enskilda sliftelser samt skydds- och arbetshem.

Under året frigivna hade vid avgången i postspar-banken innesående tillhopa 14 225 kronor, fördelade på 124 motböcker.

Rörande hälsovården inhämtas av biträdande läka-rens årsberättelse att medeltalet sjuka för dag har varit 96,8. Såsom lungsiktiga hava redovisats 112 män och 7 kvinnor, därav 41 män och 2 kvinnor kvarvarande vid årets början, och av de nytillkomna 62 män och 5 kvin-nor sjuka vid interneringens början, vadan således 9 män insjuknat i fängelset under året.

De sinnessjukas antal har varit 121 män och 17 kvinnor sålunda fördelade:

Kvarvarande vid årets ingång 52 män, 2 kvinnor
tillkomna:

Sjuka vid interneringens början	51	»	, 10	»
Insjuknade i fängelset	18	»	, 5	»

Vid årets slut voro kvar 46 män och 5 kvinnor.

Antalet döda har varit 41.

Fångvårdens utgifter uppgingo år 1919 till 5 807 561 kronor, vilken summa understiger den för år 1918 med 586 658 kronor.

Antalet utspisade dagportioner har uppgått till 1 297 498 (under 1918 1 512 725) motsvarande ett medeltal fångar

dagligen av 3 555 (under 1918 4 144) med en medelkostnad för dagportion av 149.⁴³ öre mot 185.⁸² öre år 1918.

Statens nettoinkomst av arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna, som år 1918 uppgick till 777 151 kronor, har under år 1919 utgjort 630 569.

A. LUNDQVIST.

Litteratur.

Nyare svensk kriminalpolitisk litteratur.

En översikt.

Den svenska kriminalpolitiska litteratur, som i samband med upptagandet av arbetet på en svensk strafflagsreform utkommit i bok- eller broschyrform, är föga omfattande. Frånsett några smärre inlägg i aktuella frågor, såsom spörsmålet om straff för fosterfördrivning, har man huvudsakligen att annotera följande.

Främst märkes professor Thyréns bekanta Principerna för en strafflagsreform, I—III, utkomna 1910—1914, jämte hans därefter utgivna Förberedande utkast till strafflag, Kap. I—XIII, (Allmänna delen), utkommen 1916, och 3 speciella delar, omfattande Brott mot kroppslig okränkbarhet (1917), Årekränkingsbrottet (1919) och Förmögenhetsbrotten. Första delen (1920).

Såsom en första kritik mot Thyréns Principer I. (»Straffets sociala uppgift. Straffsystemet») utgav professor Nils Stjernberg redan år 1910 ett föredrag med titeln Principerna för strafflagsreformen, och han har därefter sammanfört detta föredrag jämte ett flertal andra föredrag eller i olika tidskrifter publicerade uppsatser, av vilka åtskilliga rikta sig mot Thyréns förslag, till boken Kriminalpolitik, Studier till den svenska strafflagsreformen (1918).

Slutligen märkas Förhandlingar vid Kriminalkongressen i Stockholm den 28, 29 och 30 augusti 1911, utgivna året därpå av Svenska Kriminalistföreningen, som bildades vid denna kongress, samt Svenska Kriminalistföreningens förhandlingar vid resp. årsmöten 1912 (utkomna 1913), 1913 (utkomna 1914),

1915 (utkomna 1916), 1916 (utkomna 1917) samt 1918 och 1919 (utkomna 1920).¹⁾

Då Thyréns Principer och strafflagsförslag, i den mån de beröra mera allmänt kriminalpolitiska ämnen, redan varit förmål för omnämnande i denna tidskrift eller eljest torde vara för tidskriftens läsare kända, skall jag icke här upphålla mig vid desamma.

Vad Stjernbergs »Kriminalpolitik» angår, betecknar författaren själv de olika uppsatserna däri såsom inlägg i den offentliga diskussionen om en svensk strafflagsreform och uttalar med fog, att de kunna sägas »innefatta en översikt av de flesta av den nutida kriminalpolitikens centralare problem». För envar, som sysslar med eller intresserar sig för kriminalpolitiska frågor, erbjuder ock denna bok mycket av det största värde. Närmare besett utgöres innehållet, förutom av föredraget »Principerna för en strafflagsreform», av uppsatser med följande rubriker: »Det Thyrénska strafflagsutkastet» (från år 1916), »Om frihetsstraffens anordnande» (1911), »Frihetsstraffen i det svenska strafflagsutkastet» (1916), »Nutida riktlinjer för ungdomskriminalitetens behandling» (1911), »Om samhällets skydd mot farliga återfallsförbrytare» (1915), »Om straffskärpningar vid återfall samt skyddåtgärder mot farliga återfallsförbrytare enligt det svenska strafflagsutkastet» (1916), »Konkurrensspörsmålen i det föreliggande svenska strafflagsutkastet» (1917), »Om statsmaktens ställning till den yrkesmässiga prostitutionen» (1914) och »Äro den svenska rättens regler angående bevisning i ärekränkningssmål af beskaffenhet att böra upprätthållas i en ny strafflag?» (1915).

Då denna artikel blott avser att omnämna den svenska kriminalpolitiska boklitteraturen under senaste tidsskede, ej att lämna referat av innehållet eller ingå på en kritik av detsamma, skall här blott framhållas, huru som Stjernbergs »Kriminalpolitik», liksom hans övriga arbeten, alltigenom utmärker sig för stor lärdom och skarpsinne, varjämte författaren i hög grad äger förmågan att fängsla och rycka med sig läsaren.

Vad till sist angår de av Svenska kriminalistföreningen utgivna förhandlingarna ha följande ämnen utgjort föremål för föredrag eller diskussioner vid kongressen 1911 och föreningens årsmöten därefter.

¹⁾ Föreningens förhandlingar kunna erhållas genom rekvisition hos C. E. Fritzes Bokförlags A.-B., Stockholm.

Vid 1911 års kongress diskuterades sålunda ämnena »Om behandling av kriminell ungdom» (med inledningsföredrag av stadsnotarien N. Andersson, slottspastor A. Wirén och direktör K. Blomqvist), »Bötesstraffet och de korta frihetsstraffen» (med inledningsföredrag av numera professor Folke Wetter), »Om frihetsstraffens anordnande» (med inledningsföredrag av professor Nils Stjernberg, överdirektör V. Almquist och professor Bror Gadelius), »Om obestämda straffdomar» (med inledningsföredrag av advokat Eliel Löfgren), »Behandling av psykiskt abnorma brottslingar» (med inledningsföredrag av överinspektör Alfred Petré), »Behandling av alkoholister» (med inledningsföredrag av revisionssekreterare J. Linders) och »Om revision av lagen angående villkorlig straffdom» (med inledningsföredrag av undertecknad advokat Georg Stjernstedt).

Vid Svenska Kriminalistföreningens årsmöte 1912 rörde sig diskussionen om de då aktuella ämnena »Förslaget till behandling av alkoholister» (som lett till Lag den 30 Juni 1913 om behandling av alkoholister) med inledningsanförande av professor Nils Stjernberg, »Krigslagstiftningens reformerande» (en ny strafflag för krigsmakten m. m. antogs 1914), med inledningsanförande av advokat Eliel Löfgren och »Vilka åtgärder kunna vidtagas för beredande av en förbättrad kriminalistisk utbildning av i straffrättsskipningen och fängvårdens tjänst anställda funktionärer?» med inledningsanförande av numera byråchefen G. H. von Koch.

Året därpå, 1913, utgjorde följande ämnen föremål för behandling vid årsmötet: »Kriminalitetens utvecklingstendenser i Sverige» (föredrag av överdirektör L. Widell), »Reglementeringskommitténs betänkande» (med inledningsanförande av numera statssekreteraren Carl Malmroth) och »Erfordras en förändring rörande bestämmelserna för internering av sinnessjuka?» (med inledningsföredrag av överläkaren, numera professor Olof Kinberg).

Vid årsmötet 1915 hölls föredrag över ämnena »Om strafflagarnas giltighetsområden» av numera president Hj. Westring och »Tvångsarbetets uppgifter och dess anordnande» av överdirektör V. Almquist, varjämte diskuterades frågan »Äro den svenska rättens regler angående bevisning i ärekränkningssmål av beskaffenhet att böra upprätthållas i en ny strafflag?» med inledningsföredrag av professor Nils Stjernberg.

Årsmötet 1916 hade helt egnats åt diskussion om det Thyrénska strafflagsutkastet (allmänna delen). Förutom ett inledande föredrag av professor Thyrén själv hölls inledningsanföranden i olika delar av det föreliggande ämnet av professor Folke Wetter, byråchefen N. Sandell, professor Nils Stjernberg, numera professor Olof Kinberg, professor Thyrén, registrator H. Salomon, numera justitierådet G. Appelberg, advokat Erik Lidforss och borgmästare Carl Lindhagen.

Vid årsmötet 1918 höll professor Carl Torp från Köpenhamn ett föredrag över ämnet »Straf og andre Retsfølger af den strafbare Handling med særlig Hensyn til Carl Torps og Joh. C. W. Thyréns Straffelovsudkast«, och vid årsmötet 1919 hölls av Lagmand Olaf Salomonson från Kristiania föredrag över ämnet »Om den norske straffelov og erfaringer fra dens praktiske anvendelse«, varjämte förekom diskussion om »Utkastet till lag angående polisundersökning i brottmål m. m.« med inledningsanföranden av undertecknad advokat Georg Stjernstedt och revisionssekreterare Algot Bagge.

Med den nu omnämnda litteraturen, kompletterad med de uppsatser i kriminalpolitiska ämnen, som äro att finna i facktidskrifterna, huvudsakligen Nordisk Tidsskrift for Strafferet och Svensk Juristtidning, torde man äga en tämligen fullständig bild av de arbeten och den diskussion av kriminalpolitiska spørsmål, som förekommit i Sverige under ifrågavarande tidsskede.

En del grundläggande kriminalpolitiska principfrågor ha emellertid ock avhandlats i några arbeten av professor A. V. Lundstedt, nämligen hans Föreläsningar över valda delar av obligationsrätten. I. Principinledning. Kritik av straffrättens grundåskådningar (1920) och II. Till frågan om rätten och samhället. Svar till professor Thyrén (1921) samt i professor Johan C. W. Thyréns i anledning av nämnda skrifter utkomna gemälen »Den moderna straffrättens grundåskådningar. Anmärkningar vid prof. A. V. Lundstedts skrift »En principinledning« etc. (1920) och Anmärkningar vid en skrift av professor A. V. Lundstedt i Uppsala »Till frågan om rätten och samhället« (1921).

GEORG STJERNSTEDT.

Mindre Meddelelser.

Fjernidentificering efter Hakon Jørgensens Metode.

Ved den retsmedicinske Kongres i Bryssel i Maj 1921 holdt Kontorchef i det belgiske Justitsministerium *Th. Borgerhoff* nedenstaaende Foredrag:

Tillad mig i nogle Minutter at henlede Deres Opmærksomhed paa en ny Metode, udarbejdet af et Kongresmedlem, nemlig Hr. Hakon Jørgensen fra København, Chef for et af ham personlig dannet Kontor, der særlig beskæftiger sig med Fingeraftryk og kaldes Fjernidentificeringsbureauet. Det er om dette Fjernidentificeringsbureau, jeg vil give Dem nogle Oplysninger.

Fjernidentificering vil ordret oversat sige Identificering paa Afstand. Det er Identificeringen borte fra Centralbureauet, hvor Forbryderens Signalement findes. Det er Identificering paa det Sted, hvortil vedkommende føres straks efter Anholdelsen, saaledes at man, hvor paradoksalt det end forekommer, maaske mere korrekt kunde kalde Fjernidentificeringen Indentificering paa Anholdelsesstedet.

Det er en Selvfølge, at en saadan Identificering ikke foregaar ved Sammenligning af to ens Signalementer, men ved Hjælp af simple Formler. Systemet er altsaa et Identificeringssystem ved Hjælp af Formler, hovedsagelig daktyloskopiske Formler.

Ideen er ikke ny: Dr. Séverin Icard fra Marseille har som den første fremsat denne Idé, for ca. 12 Aar siden.

Da Dr. Icard paa det daktyloskopiske Omraade maa betragtes mere som Teoretiker end som Praktiker, trængte hans Ide til en praktisk Bearbejdelse.

Denne Bearbejdelse fandt Sted for første Gang af vor savnede Kollega fra Madrid afdøde Professor Olóriz Aquilera, som inden sin Død var Inspektør for det spanske Identificeringsbureau. Hans Register, »Manuel pour l'identifica-

tion des delinquants de Madrid», udarbejdet af Olóriz — indeholdende en daktyloskopisk, en morphologisk og en alfabetisk Inddeling, tillader virkelig Identificering paa en hvilkenksomhelst Politistation ved Hjælp af Formler, uden at det er nødvendigt at forelægge den anholdtes Signalement paa vedkommende Centralbureau. Til sit daktyloskopiske Signalement benytter Dr. Olóriz sig kun af kendte Elementer, det vil sige af Fingeraftrykkenes Inddeling i Typer og af Liniernes Optælling og Tracering.

Hr. Hakon Jørgensen har genoptaget Icards Idé, og han har gennemført den bedre end Olóriz, hvilket giver hans Haandbog, hans Register eller hans Fjernidentificeringsregister en meget større Betydning end det førnævnte. Lad os kort og godt og uden anden Indledning se, hvorledes han har omsat sin Idé i Praxis.

Vor danske Kollegas Register indeholder kun to Inddelinger, nemlig en daktyloskopisk og en alfabetisk. Den første indeholder hovedsagelig en Samling daktyloskopiske Formler, som igen bestaar af 3 Grupper. Første Del er Klassificeringsformlerne, ved Hjælp af hvilke man kan finde det paagældende Signalements Gruppe i Registraturen. De ligner i store Træk Olóriz' Formler og de øvrige i Praxis anvendte daktyloskopiske Registreringssystemer. 10 Tal udtrykker hver af de 10 Fingres Typer, derefter 4 Tal Resultatet af Tælling eller Tracering af Linierne paa de to Pegefingre og de to Langfingre, efter Henry's Fremgangsmaade, endelig udtrykker en Række Tal det nøjagtige Antal Linier mellem Delta og Centrum i højre Haands Aftryk.

Alle, som har Kendskab til daktyloskopisk Inddeling, vil forstaa, at en saadan Formel er tilstrækkelig til Klassificering af Tusinder af Signalementer.

Indtil nu er der ikke noget særligt nyt. Det originale ved Metoden begynder med den næste Formel, som Hr. Hakon Jørgensen kalder *Detailformlen*.

Detailformlen dannes af Tal, som er Udtryk for forskellige fine Figurer, som Papillarlinierne danner indenfor en vis Zone. For at bestemme denne Zone benytter Hr. Hakon Jørgensen en Lup, som indeholder visse Inddelinger. Den nævnte Zone er 4 mm bred og strækker sig til højre og venstre fra Centrum.

De karakteristiske Punkter, d. v. s. Liniernes Begyndelse og Ophør, Tvedeling, Sammenløb, Hager, Punkter,

Øjer o. s. v., som findes deri, er udtrykt dels efter deres Form, dels efter deres Plads i Detailzonen.

Som De ser, indfører Hr. Hakon Jørgensen resolut en vis Maaling af Fingeraftrykkene, og han fortjener Ros derfor. Man kan gøre teoretiske Indvendinger mod denne Maaling, men som vor fremragende Kollega fra Lyon, Dr. Lo-card, allerede har kunnet konstatere, holder disse Indvendinger ikke Stik mod en praktisk Betragtning; de holder — i det mindste efter den Erfaring, jeg har gjort — mindre Stik, naar det gælder Hr. Hakon Jørgensens System, end naar det gælder andre Systemer. Ved at læse en Række af disse Maalinger, f. Eks. flg.: En begyndende Linie paa 3 mm, en Kontrahage paa 4 mm, et Punkt paa 1 mm under Maalelinien o. s. v., konstruerer man i Tankerne et Diagram og man danner ligesom en Noderække, hvis Rytme er konstant.

Detailformlen indeholder 15—20 saadanne Punkter, og alle mine Kolleger, som beskæftiger sig med Fingeraftryk, vil være enige med mig i at indrømme, at dette Antal sammen med Klassificeringsformlen, d. v. s. Fordelingen i Typer og Tælling og Tracering af Linierne, er tilstrækkeligt til at identificere en Mand. Imidlertid lader Hr. Hakon Jørgensen sig ikke nøje med det. Til de to første Formler tilføjer han en tredje, NB - F o r m l e n.

NB - F o r m l e n er Udtryk for et særlig karakteristisk Punkts Existens og Beliggenhed i 2 af de 10 Aftryk. For at anbringe disse 2 Ejendommeligheder inddeler Hr. Hakon Jørgensen ved Hjælp af den Lup, som jeg allerede har omtalt, Aftrykkene i 8 Udsnit paa 45 Grader, som tilsammen danner en Slags Kompas og mærkes med Tallene 1—8. En NB-Formel kan f. Eks. udtrykke flg.: I højre Haands Pegefinger (Finger Nr. 1) i 2. Vinkelzone paa 7. Linie fra Centrum et Øje (1), hvilket noteres saaledes: NB. 1271. I venstre Ringfinger (Finger Nr. 8) i 3. Vinkelzone paa 5. Linie fra Centrum et Punkt (9), noteret saaledes: NB. 8359. Det er unødvendigt at sige, at saadanne Angivelser tilføjer et daktyloskopisk Signalement en betydelig Værdi.

Lad mig hertil føje, at Formlen ender med en Angivelse af Forbryderens Navn, Fornavn, Højde og Alder.

Dette er, hvad der angaar den daktyloskopiske, den vigtigste Del af Hr. Hakon Jørgensens Register. Jeg gaar nu over til den anden Del, den alfabetiske.

Denne Del indeholder ikke alene Oplysninger om de indregistrerede Personers Identitet, men ogsaa deres port-

pail parlé, Angivelse af deres Specialiteter og andre Oplysninger, som kan være af Vigtighed. Vi erfarer saaledes, at X f. Eks. som Regel giver sig af med Lommetyverier, Y med Juveltyverier og Z med Automobiltyverier, og ydermere, at X plejer at være bevæbnet med Revolver eller Kniv, at Y ofte forsøger at flygte fra Fængslet o. s. v., Oplysninger, som er nyttige for Betjenten, der befatter sig med vedkommende.

Lad os ende med at sige, at alle de givne Størrelser, som Hr. Hakon Jørgensens Register indeholder, er udtrykt i Tal. Disse har den Fordel at være internationale og kun at tage lidt Plads.

Hver Forbryders Signalement, selvom det er saa detaljeret, som det har kunnet ses af det foregaaende, fylder kun een Linie i den daktyloskopiske og een Linie i den alfabetiske Del.

Jeg kunde endnu fortælle Dem mange interessante Ting om Fjernidentificeringssystemet; men jeg vil ikke tage for meget af Deres Tid.

Forinden jeg udarbejdede mit Foredrag, har jeg gjort nogle Forsøg med dette Identificeringsregister.

Forst har jeg, imellem den Samling Blanketter, som Hr. Hakon Jørgensen har haft med, paa maa og faa valgt een, har opstillet Klassificeringsformlen og har uden Vanskelighed fundet den tilsvarende Registrering i Registret. Hr. Hakon Jørgensen har aldeles flydende oversat Detailformlen og NB-Formlen i almindelig Tale, og jeg har med Lethed i Fingeraftrykket kunnet følge de karakteristiske Punkter. Jeg har altsaa i Registret søgt og fundet det til den af mig valgte Blanket svarende Persons sande Navn, just hvad Opdagelsesbetjenten, som arbejder med nævnte Register, har at gøre.

Derefter har jeg givet Hr. Hakon Jørgensen Doubletter af 3 Fingeraftryk, som findes i vor Registratur. Hr. Hakon Jørgensen har opstillet Klassificeringsformlen efter vor Metode analogt hans egen og har tilføjet Detail- og NB-Formlen.

Derefter har han uden mere at beskæftige sig med Aftrykkene hentet de originale Aftryk i Registraturen og har med fuldstændig Sikkerhed identificeret dem, uagtet vor Registratur for Øjeblikket indeholder mere end 92,000 Fingeraftryk, og en af de valgte Doubletter hørte til en elementær Formel, som forekommer 3—4000 Gange i vor Samling.

Endelig har jeg givet Hr. Hakon Jørgensen et af de danske Aftryk, som findes i vor Registratur. Han har regi-

streret det efter sit System og har telegraferet det til København, naturligvis uden Angivelse af Navnet. Dagen efter sendte Bureauet i København pr. Telegram Forbryderens rette Navn.

Der er gjort andre ikke mindre vanskelige Forsøg med samme gode Resultat, og jeg beder Dem lægge Mærke til, at Hr. Hakon Jørgensen, med Undtagelse af de første Forsøg, ikke har arbejdet med de Aftryk, som han selv har haft med, men med de Aftryk, som tilhører vor Samling.

Et saadant Registers Nytte er indlysende. Lad os f. Eks. antage, at et saadant Register findes i Ostende, og at en Betjent dér forstaar at benytte det. De ved, at Ostende som Badested og sandsynligvis tillige som hemmelig Spilleby er besøgt af Gentlemen-Lommetyve og af professionelle Falskspillere, som blander sig med de engelske Millionærer, ja selv med de amerikanske Milliardærer, hvilke de efterligner i Klædedragt og Manerer.

De ved ogsaa, at disse Herrer, naar en Opdagelsesbetjent gør Mine til at anholde dem, paa det voldsomste forsikrer om deres Uskyld og straks truer med at appellere til deres Konsul eller Gesandt.

Man forstaar, at Opdagelsesbetjenten, hvem Tyvenes Klædedragt og falske Fornemhed trods alt kan imponere, betænker sig paa at anholde dem af Frygt for de Ubehageligheder, han vil blive udsat for, hvis han begaar en Fejltagelse.

Men hvis Betjenten for Anholdelsen kunde identificere disse Fyre som kosmopolitiske Forbrydere, vilde al hans Frygt og Tøven forsvinde, og Samfundet vilde atter for en vis Tid være af med en eller flere af disse Forbrydere.

Jeg tror derfor, at de Registre, om hvilke jeg her har fortalt Dem, fortjener at blive udbredte, at det vilde være nyttigt, om Centralbureauerne i hvert Land (paa nærmere fastsatte Betingelser) sendte Fingeraftryk, Fotografier, Signalementer og Oplysninger af Interesse om de internationale Forbrydere i Landet til K ø b e n h a v n, at Fjernidentificeringsbureauet lod alle disse Forbrydere, hvis Antal ikke vilde overstige 20—30,000, registrere i et enkelt Register, at dette Register blev taget i Brug i alle store Byer, paa alle Badesteder og andre lignende Steder, — at en eller to Opdagelsesbetjente paa hvert af disse Steder blev sat ind i Brugen af Registrene, en Undervisning, som efter Hr. Hakon Jørgensens Sigende ikke vilde tage mere end ca. 14 Dage, og ende-

lig, at der om muligt blev dannet et lignende Register for de Lovovertrædere, som er efterlyst for alvorlige Forbrydelser, med mindre det vilde være nemmere at forene de to Register i eet.

Lad mig til sidst sige, at jeg sikkert taler i alles Navn, naar jeg varmt ønsker Hr. Hakon Jørgensen til Lykke med hans udmærkede System, som efter min Mening er det betydeligste Fremskridt paa det daktyloskopiske Omraade, der er opnaaet siden de bemærkelsesværdige Resultater, som det lykkedes vor savnede Kollega, Olóriz Aquilera at naa til.

Københavns Politidirektørs Beretning for Aaret 1920 udviser i Sammenligning med Aaret 1919*) en lille Stigning — 3,9 pCt. — i det samlede Antal anmeldte eller oplyste Forbrydelser i Hovedstaden, der udgjorde 16,675. Tallet er dog nu ikke væsentlig større end i 1916 (16,023) og minder ikke i nogen Maade om det uhyggelig store Tal 25,286, som Aaret 1918 udviste. For Tyveriforbrydelserne alene er der endog en ubetydelig og vel tilfældig Nedgang, idet Tallet er 13,731 mod 13,750 i 1919 og 22,867 i Kulminationsaaret 1918. Tallet for grove Tyverier er i Forhold til 1919 dalet en Smule mere end Tallet for simple Tyverier, men Differencerne er som sagt ganske smaa (0,28 pCt. og 0,10 pCt.). C. 7 pCt. af Tyverierne angik Koster af ikke over 10 Kroners Værdi. Desværre synes Repressionen overfor Forbrydelserne i 1920 at have været mindre effektiv, forsaavidt som Antallet af de for Forbrydelserne anholdte i Forhold til Antallet af begaaede Forbrydelser viser for 100 Forbrydelser:

1917.....	17,6
1918.....	15,4
1919.....	16,6
1920.....	10,9

medens Tallene specielt for Tyveriforbrydelser er:

1917.....	13,9
1918.....	11,7
1919.....	13,2
1920.....	8,8

Mulig staar Nedgangen i nogen Grad i Forbindelse med Overgangsforhold ved Ændringen i den kriminelle Retsforfolgnings System, uden at dog Beretningen oplyser noget i

*) Se Tidsskriftets Aargang 1920 p. 253 med Henvisninger.

saa Henseende. Hvis der ikke findes en saadan Forklaring, er Fænomenet betænkeligt.

Sædelighedsforbrydelsernes Antal er steget til 405 mod 288 i 1919 og 252 i 1918 (244 i 1913). Voldsforbrydelsernes Antal var 312 mod 334 i 1919 og 194 i 1918 (252 i 1913). For Drukkenskab anholdtes 4762 Personer mod 3950 i 1919 og i 1918 kun 2133.

Med Hensyn til den kriminelle Retspleje oplyser Beretningen, at 1308 Personer blev dømt uden formel Tiltale fra Anklagemyndighedens Side i Medfør af Retsplejelovens § 925 (»Aflæsning«), medens 127 tiltaltes ved Underretten, 212 ved Landsretten uden Nævninger og 20 (heraf 1 Kvinde) ved Landsret med Nævninger. Af ialt 1801 Personer, som i Aarets Løb blev domfældte i København for Forbrydelser, blev 44 idømt Straf af Tugthusarbejde, 465 Forbedringshusarbejde, 989 Fængsel paa sædvanlig Fangekost, 257 Tvangsarbejde. Strafarbejde udgjorde herefter 28,1 pCt. af de idømte Straffe. Københavns Byret afsagde 208 betingede Straffedomme vedrørende 242 domfældte Personer.

Mod 352 Personer mellem 14 og 18 Aar var der ved Byretten indledet Undersøgelse, nemlig 293 af Mandkøn og 59 af Kvindkøn; for henholdsvis 259 og 56 angik Sigtelsen Berigelsesforbrydelser. Tallene er lidt højere end de tilsvarende i 1919. For 141 af de unge Mænd og 33 af de unge Kvinder skete Indstilling til Justitsministeriet om Fritagelse for Tiltale. I Aarets Løb opnaaede henholdsvis 90 og 24 saadanne unge Personer betinget Fritagelse for Tiltale. Af de i tidligere Aar fritagne unge Mænd, ialt 1892, vides 155 trods skete Overtrædelser paany at være fritagne for Tiltale, medens for de unge Kvinder de tilsvarende Tal er 345 og 12. — Mod 71 Drenge og 7 Piger under 14 Aar har der ved Byretten verseret Sager, næsten alle for Berigelsesforbrydelser, medens Værgeraadene direkte fra Politiet har modtaget Sager angaaende 120 Drenge og 8 Piger, der hovedsagelig havde begaaet saadanne Forbrydelser. Tallene her er omtrent som det foregaaende Aars.

Gennem Politiets Bodeforelægskontor passerede 18,892 Sager mod 20,240 Personer, af hvilke 16,899 modtog Forelægget, medens 3,341 foretrak Sagens Henviisning til Byretten.

Den i 1919 indtraadte Bedring i de københavnske Fængsels Pladsforhold har holdt sig saaledes, at det er skønnet forsvarligt helt at opgive Christianshavns Arresthus, der havde staaet tomt siden den 1. Juli 1919 og nu er afleveret

til Statens Fængselsvæsen efter i 50 Aar at have været benyttet af Københavns Kommune. — Det kan noteres som tilfredsstillende, at Isolationsprincippet i de københavnske Fængsler har kunnet gennemføres saa vidt, at 96,4 pCt. af samtlige Arrestdage (mod 89,4 pCt. i 1919) har kunnet tilbringes i Enkeltcelle. I Aarets første 11 Maaneder var 115 arbejdspligtige Mandsfanger beskæftigede ved Træarbejde i fri Luft, men under Iagttagelse af Isolationsprincippet, i tilsammen 5783 Dage.

O. Haack.

Indsendte Bøger.

- Juridisk Tidsskrift. VII Aargang. Nr. 5—6 og 7—8.
 Svensk Juristtidning. 1921. Hft. 5 og 6.
 Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland. 1921. Hft. 5 og 6.
 Einar Henrik Helmer: Den lika distansens lag. Till systematiken av straffrättens speciella del. Lund 1921.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XLII Bd., Hft. 4—5.
 Revue pénitentiaire et de droit pénal. XLV année. Nr. 1—3 (Janvier—Mars 1921).
 Rivista penale di dottrina, legislazione e giurisprudenza. Vol. XCIV. Fasc. 5 (Novembre 1921).
 Ragnar Knoph: Hensigtens betydning for grensen mellem rett og urett. Kristiania, Olaf Norlis forlag. 1921.

Sædelighedsforbrydernes Behandling.

Af Dr. CHRISTIAN GEILL.

I dette Tidsskrifts Aargang 1921 har jeg til Bedømmelse af Sædelighedsforbrydernes Psykologi fremsat nogle Bemærkninger om Sædelighedsforbrydernes Patogenese. I det følgende skal jeg væsentlig paa Grundlag af det der udviklede fremkomme med nogle Overvejelser om Sædelighedsforbrydernes Behandling, idet det maa anses for utvivlsomt, at her mere end andetsteds i Kriminalpolitiken rent lægelige Overvejelser og Erfaringer maa være vejledende for Doms-
magten.

Det er givet, at man selv ved nok saa drakoniske generalpræventive Foranstaltninger ikke kan forhindre Sexualdriftens forbryderske Udslag. Og det er ligesaa givet, at Bestræbelserne for at forhindre Recidiv, som er det ledende Princip i de kriminalpolitiske Bestræbelser i Almindelighed, netop ved Sædelighedsforbryderne møder de største Vanskeligheder, fordi den forbigaaende eller permanente sexuelle Hyperæsthesi, som foraarsager Sexualdriftens voldsomme eller perverse Udslag, som oftest er — ialfald i videste Forstand — sygelig betinget. Netop ved Sædelighedsforbryderne er man inde paa et Omraade, hvor de strafferetslige Bestræbelser for at forhindre Recidiv let kan faa et højst uheldigt Udfald, idet Forsøget paa at skabe nye Handlingsmotiver ved de sædvanlige Strafmetoder (eller Strafrusel) uvægerlig maa briste, fordi Motiverne er bundne ved syge Forestillinger, der er Udslag af en abnorm psykisk Konstitution,

og kun kan paavirkes ved Lægebehandling — hvis de overhovedet kan paavirkes.

Da det er saa vanskeligt at forhindre Sædelighedsforbrydernes Recidiv ved de hidtil anvendte Strafmidler, og da Samfundets Vilje til at værne sig overfor netop disse Forbrydere er særlig stærk, fordi store etiske og moralske Værdier kan gaa tabt ved dem, er det naturligt, at det Spørgsmaal er fremkommen, om der ikke skulde findes Midler til at forhindre, at Recidiv ved Sædelighedsforbrydelser kan finde Sted. Med andre Ord: Spørgsmaalet om Sædelighedsforbrydernes Sterilisation er af den offentlige Mening under Indflydelse af nogle særlig opvoksende Bornemishandlinger taget op til Behandling. Jeg skal begynde med dette Spørgsmaal, thi hvis man kan komme til det simple Resultat, at man bør sterilisere Sædelighedsforbrydere af enhver Kategori, ialfald ved 1. Recidiv, er der jo ingen Anledning til mere indgaaende at drøfte andre Behandlingsmaader.

Tidligere her i Tidsskriftet for 1913 (»Sterilisation af Forbrydere«) og i Ugeskrift for Læger for 1916 (»Racehygiejniske Tvangsforanstaltninger«) har jeg givet en Oversigt over Sterilisationsspørgsmaalet og meddelt de Erfaringer, man paa dette Omraade havde vundet i de to Lande (Schweitz, Amerika), hvor Sterilisation i ikke blot ren terapeutisk Hensigt er ført ud i Livet, og de Overvejelser, som Spørgsmaalet andetsteds havde været Genstand for. Egentlig kunde jeg nøjes med at henvise til disse Artikler, idet det eneste Arbejde af nogen Betydning, der er fremkommen ialfald efter Artiklen i Ugeskrift for Læger, er en Oversigtsartikel af *Paul Hirsch* i *Archiv für Psychiatrie*, som viser, at de praktiske Erfaringer, der i de senere Aar er vundne paa Sterilisationsspørgsmaalets Omraade, er forsvindende. Og man kunde vel heller ikke vente, at man ved vor ringe Viden om Arvelighedsforholdene og Regenerationsmulighederne selv i de neutrale Lande havde været særlig ivrig for Foranstaltninger til at formindske Menneskebestanden paa en Tid, hvor Europa daglig mistede Tusinder af unge, kraf-

tige Mænd. Ialfald foreligger der, saa vidt mig bekendt, hverken fra Schweiz eller Amerika Beretninger af afgørende Betydning om Sterilisation udover, hvad der var bekendt for Krigen.

Derimod er der som bekendt i de senere Aar fremkommet en hel Række Undersøgelser over Konskirtlernes Konstruktion og Virksomhed, som skulde danne det nødvendige Supplement til og Forklaring af de udførte Sterilisationer, og som skulde kunne vejlede ved de praktiske Foranstaltninger, der hensigtsmæssig kunde træffes paa dette Omraade i Fremtiden, ligesom de i det hele skulde aabne et vidt Perspektiv for, hvad der kan naas paa Konsomdannelsens Omraade. Jeg skal ganske kort omtale Undersøgelserne, forsaavidt de kan have Betydning for det her omhandlede Spørgsmaal.

Efter disse Undersøgelser indeholder Konskirtlerne (Testes — Ovarier) foruden de Celler, der producerer det egentlige Forplantningsstof (Sædfim — Æg), tillige Celler, som staar i de saakaldte endokrine Kirtlers Tjeneste og bl. a. afsondrer de sexuelle Hormoner, særegne for hvert Kon. Disse Hormoner skulde foruden at fremkalde den saakaldte sekundære Konskaracters Mærker, tillige gennem en Paa-virkning af Hjernebarken bestemme Sexualdriftens Retning og Styrke. Ved Transplantation af Konskirtler har man hos Dyr ment at kunne overføre det ene Kons Sexualkarakter og Sexualdrift paa det andet.

Det ses let, at denne Lære om Hormonvirkning, hvis den holder Stik, kan give en biologisk Forklaring paa Homosexualiteten, idet man kunde antage, at de homosexuale i Kraft af et fejlagtigt Anlæg havde faaet hormondannende Celler, som enten medfødt eller — hvis de hormondannende Celler oprindelig var amorfe — gennem fejlagtig Udvikling ikke svarede til Forplantningscellerne. Til Støtte herfor har man den Kendsgerning, at der findes Tilfælde af Homosexualitet, hvor den fejlagtige Retning af Sexualdriften er ledsaget ikke blot af en mere eller mindre fuldstæn-

dig Udvikling af de sekundære Kønsmærker i samme Retning (Gynandri — Androgyni), men endog af Tilløb til Udvikling af de primære (Pseudohermafrodisi). Dog maa det siges, at disse Tilfælde ingenlunde altid hører til dem, hvor den homosexuale Drift er stærkest eller mest udpræget, og at selve dennes Udvikling som bekendt er meget forskellig. Man møder ikke mindst i Retssager, og maaske navnlig dér — idet de udpræget homosexuale ialfald efter min Erfaring relativ sjældent begaar egentlige kriminelle Handlinger, fordi den »normale« homosexuale ligesom den normale heterosexuale har sin Sexualdrift rettet mod kønsmodne Individuer — Tilfælde, hvor Sexualdriften er rettet saavel mod eget som mod det andet Køn. Disse Tilfælde af psyko-sexual Hermafrodisi, saavel som Homosexualitetens hele gradvise Optræden vil det være Hormonlæren ialfald paa dens nuværende Trin vanskelig at forklare, selv om den vil danne sig en Theori om, at der i det oprindelige Anlæg er begge Køns Hormonceller tilstede, og at disse vekselvis og helt vilkaarlig, men dog afhængig af deres indbyrdes Styrkeforhold, træder i Virksomhed. Læren om den saakaldte erhvervede Homosexualitet vilde derved helt falde til Jorden, medmindre man vilde gaa ud fra, at de skadelige (homosexuale) Indtryk, der ved Forførelse eller Eksempel virkede ind paa Individet, netop kun havde Virkning, fordi de ramte et Individ, hos hvilket de fejlagtige hormondannende Celler var rigelig eller maaske overvejende tilstede. Da de homosexuale erfaringsmæssig ofte er degenererede, maatte en fejlagtig Hormoncelleaflejring betragtes som et Degenerations-tegn ligesom Gynandri, Androgyni og Pseudohermafrodisi.

Læren om Hormonvirkning er i Virkeligheden rent videnskabelig set meget interessant; men jeg tvivler meget paa, at den paa sit nuværende Standpunkt kan eller i en nogenlunde nær Fremtid vil kunne faa praktisk Betydning for Sterilisationsspørgsmaalet. Det er jo heller ikke engang sikkert, at den holder Stik. Ialfald fremkommer der stadig fra patologiske Institutter Meddelelser, som alvorligt angri-

ber hele *Steinachs* Lære og truer med at »vælde hele Bygningen« — som en af de nyeste Forfattere paa det sexualpatologiske Omraade skriver. Læren har nemlig den store Fejl, at den helt vil eliminere det psykiske Moment af Sexualdriften og helt ser bort fra den Mulighed — som jeg tidligere har fremhævet — at de psykiske Processer virker ind paa Hormondannelsen og ikke omvendt. Derfor taler bl. a. den Omstændighed, at Homosexualiteten (vel nok ikke de sværeste Former) er bleven helbredet ved Hypnose. Og iøvrigt viser — som *Mohr* (Koblenz) nylig har fremhævet — mange Kendsgerninger hen paa Hjernebarkens Indflydelse paa de endokrine Kirtler og Hormonernes Udskillelse. Det er jo ikke blot de rene Psykoanalytikere, som stærkt hævder Opdragelsens og Udviklingens dominerende Indflydelse paa Sexualdriftens Retning og Karakter. Alle praktiske Erfaringer viser noksom, at Menneskets Sexualdrift danner et ganske anderledes kompliceret System, end det, som kan forklares ud fra Dyreforsøg; og at selv om Detumescensdriften hos Manden er et rent fysiologisk Udtryk for Sædkanalernes Overfyldning med Sædflim, og selv om Hormonerne ikke staar i direkte Forbindelse med denne Proces, men som uafhængig af denne gaar ind i Sexualdriften — hvad ingenlunde er givet — saa repræsenterer den dog kun et mere instinktmæssigt Led i denne, idet der efter alle praktiske Erfaringer bestaar en ved psykiske Forestillinger betinget, af Følelseslivet afhængig og af endokrine Processer ialfald væsentlig upaavirket Libido sexualis (Kontraktionsdrift). Det er vel Detumescensdriften, som betinger den forbigaaende sexuelle Hyperæsthesi, men det er en ved en medfødt (Degeneration) eller tidlig erhvervet Hjerne-svaghed betinget Hyperæsthesi, som volder Kontraktionsdriftens habituelle Styrke og ofte betinger dens Retning.

Det er nu nødvendigt at overveje, hvilken Betydning de nævnte nye Undersøgelser maa have for Sterilisations-spørgsmaalet. Som bekendt har man her dels i racchygiejnisk, dels i kriminalpolitisk Henseende gjort Brug af to

Metoder: man har afbrudt Forbindelsen mellem Kønskirtlen og Udgangsporten (Vasektomi, resp. Tubaresektion), og man har fjernet eller ødelagt hele Kønskirtlen (blodig Kastration, resp. Ovaryektomi eller ved Røntgenbehandling).

Paa Vasektomien skal her ikke gaas nærmere ind; den anbefales jo stærkt i racehygiejnisk Øjemed, og er vel ogsaa egnet til at bevirke, hvad der tilsigtes, nemlig at forhindre det paagældende Individ's Forplantning uden iøvrigt paa anden Maade at tilføje ham nævneværdig Skade. Selvfølgelig har Spørgsmaalet om at udelukke visse Individer fra Forplantningen ogsaa en legal Side foruden en utvivlsom social (og økonomisk), og det kan jo, som jeg andetsteds har fremhævet, ikke udelukkes, at det ogsaa kan have en indirekte forbryderprofylaktisk Betydning ved at forhindre visse Forbrydere i at sætte Børn i Verden. Men egentlig Ufrugtbargørelse af Sædelighedsforbryderne er jo egentlig ikke det, der i første Række bør tilstræbes; Befrugtning sker der utvivlsomt forholdsvis sjældent ved de voldelige Sædelighedsattentater. Man ser jo nok af og til i Paternitetssager, at en Graviditet angives som opstaaet ved Voldtægt, men at en nærmere Undersøgelse tilstrækkelig godtgør, at der ikke har fundet den mindste Smule Vold Sted, og at Angivelsen kun har været Dækningsmiddel. Det er i sidste Instans *Potentia coeundi* man vil tillivs, og den ned sættes ialfald ikke ved Vasektomi. Og skal man slutte ud fra de foreliggende Teorier om Hormonvirkning, maa man antage, at Sexualdriften i Stedet for, hvad man efter Sharps Erfaringer fra Vasektomien paa ganske vist unge Straffanger skulde mene, at aftage, tværtimod skulde tiltage, eftersom de hormondannende Celler i Kønskirtlen antages at faa forøget Virksomhed, naar de kønsdannende Celler som Følge af deres Virksomheds Ophør gaar tilgrunde. Dette synes ogsaa at fremgaa af Dyreforsøgene og ligger som bekendt til Grund for »Foryngelsesoperationen«.

Derfor synes det mig, at de Forslag, der ogsaa herhjemme er fremsatte om af racehygiejniske og, det maa siges,

økonomiske Hensyn at sterilisere (vasektomere) aandssvage, maaske nok kunde trænge til fornyet Overvejelse. Jeg har andetsteds fremsat Betænkkeligheder overfor denne racehygiejniske Foranstaltning, som jeg erkender i mange Tilfælde vilde være nyttig. Kun maa jeg fremhæve, at da en meget stor Del af Sædelighedsforbryderne er aandssvage og navnlig under — den ofte sent indtrædende — Pubertet gør sig skyldige i stærkt aggressive Attentater, vil det, hvis Teorien om Sexualdriftens (og navnlig Potensens) Forøgelse ved Vasektomi holder Stik, være forbunden med en ikke ringe Risiko at slippe disse unge, mandlige aandssvage, som maaske ikke før har været farlige, løs paa Samfundet efter Vasektomi i Stedet for at internere dem i en Aandssvageanstalt. Dette maa man gøre sig klart, inden man for Alvor gaar i Gang med Sterilisationsspørgsmaalet; og man maa ogsaa gøre sig klart, at det drejer sig om en virkelig Tvangsforanstaltning; thi man kan ikke tale om »frivillig« Sterilisering hos Individer, som enten er saa aandssvage, at de ingen »fri Vilje« har, eller som man giver »frit Valg«, om de vil steriliseres eller interneres. For de unge Kvinders Vedkommende vil en Tubaresektion — der i Modsætning til Vasektomi er en ikke helt ufarlig Operation — ganske vist forhindre, at de i Fremtiden sætter aandssvage Born i Verden eller begaar Barnemord, men den vil let fore dem ind i en tøjlesløs Prostitution.

Ialfald kan man med Sikkerhed sige, at Vasektomien ikke er en Operation, der er egnet til Forebyggelse af eller Forhindring af Recidiv til Sædelighedsforbrydelser. Hertil maa der Indgreb, der helt ødelægger Kønskirtlen — hvis det saa kan nytte. Der kan da kun være Tale om Røntgenbehandling eller den blodige Fjernelse af Testes. Jeg taler her og i det følgende kun om Mænd.

Om Røntgenbehandling af Kønskirtlen, som man engang mente var velegnet til Anvendelse overfor Sædelighedsforbrydere, kan jeg fatte mig i Korthed. Af en Oversigtsartikel af *H. E. Schmidt* (Die Wirkung der Ront-

genstrahlen etc., Archiv für Sexualforschung 1916) fremgaar med tilstrækkelig Tydelighed, at Røntgenbehandling vel ødelægger de sædfrembringende Celler, men at hverken Potentia coeundi eller Libido sexualis aftager. *Rigaud* og *Dubreniel* fandt endog hos Kaniner efter Røntgenbehandling — samtidig med fuldstændig Tab af Befrugtningsvevnen — en ganske betydelig Forøgelse af begge.

Saa bliver der kun den egentlige Kastration, den fuldstændige Fjernelse af begge Testes, tilbage. At Forplantningsevnen herefter svinder, er sikkert nok; men hvorledes gaar det saa med Potentia coeundi og Libido? Ja, det maa siges, at det er sandsynligt, at Potentia coeundi svinder sammen med Detumescensdriften, men absolut givet er det ikke. *Strohmeyer* mener, at man temmelig sikkert kan sige, at »Frühkastration« sædvanlig betinger Tab af Erektions- og Ejakulationsevnen (Prostatasekret), medens Virkningen kan være meget variabel, naar Operationen foretages i den senere Levealder. De foreliggende Erfaringer fra *Schweitz* er her ret tvivlsomme, idet *v. Sury* for sine 2 Tilfælde (en 19aarig Voldtægtsforbryder og en 22aarig Exhibitionist) siger, at Resultatet var godt, medens *Obersteiner* om den ene af sine kastrerede — en 32aarig — fortæller, at Detumescens- og Kontrektationsdriften efter 5 Maanedes Forløb var svunden, hvorimod hos de 2 andre — 31, resp. 34aarige — Detumescensdriften vel svandt, medens Kontrektationsdriften holdt sig uforandret; den ene giftede sig, medens den anden havde »et Forhold«. Det er ialfald sandsynligt, at Sexualdriften ingenlunde altid svinder eller endog blot nedsættes væsentlig ved Detumescensdriftens Udskillelse, idet Kontrektationsdriften, Individets hele psykoseksuale System, hans Libido sexualis (Styrke og Retning) forbliver lidet eller endog slet ikke paavirket af Hormonudskillelsen.

Det er rimeligt, at det Tidspunkt, paa hvilket Kastrationen udføres, her har stor Betydning, idet helt unge Individer, hvis psykoseksuale System endnu kun er svagt udviklet, fordi de mulige tidlige sexuelle Indtryk, som efter Psyko-

analytikerne kan have virket ind paa deres amorfe Sexualdrift, endnu slumrer i Underbevidstheden, og som handler mere eller mindre instinktivt under Detumescensdriftens Vaagnen ved Pubertetens Indtræden, paavirktes stærkest af en Kastration. Men den maa saa ialfald foretages saa tidligt, at den sexuelle Hyperæsthesi, som ofte beror paa et sygeligt Hjerneanlæg (Degeneration), endnu ikke har faaet Tid til at fixere sig.

Saaledes udtaler *Löwenfeld*, som iøvrigt forlanger Kastration for at dæmpe eller endog helt undertrykke Sædelighedsforbrydernes overvældende Sexualdrift: »Men da ved »Spätkastration« Libido sexualis næppe skal kunne nedsættes, tør man altsaa ved Sædelighedsforbrydere, specielt Voldtægtsforbrydere, ikke nære altfor optimistiske Forhaabninger; hverken den abnorme kønslige Følemaade eller den etiske Defekt kan fjernes ved Operationen«. Endelig skal nævnes, at den mest kompetente Expert paa Sexualdriftens Omraade, *Rohleder*, forkaster Kastration hos seksualhyperæsthetiske Individuer bl. a. fordi den er meningsløs, eftersom dens Virkning er usikker, og fordi den er et Misgreb, da Hyperæsthesien er et Symptom paa patologiske Hjerneprocesser.

Det maa i det Hele siges, at de foreliggende Erfaringer og Anskuelser om Kastrationens Virkning paa Potensen (Erektionsevnen) og Sexualdriften er ret usikre og uoverensstemmende, men at det synes, som om Kastration hos *g a n s k e u n g e* ophæver Potensen og nedsætter eller muligvis ophæver Sexualdriften, medens den foretaget senere i Livet ophæver eller ialfald nedsætter Potensen og muligvis ogsaa nedsætter, men ialfald paa ingen Maade ophæver Sexualdriften.

Til Grund for Kastration har man anført, at den foruden at nedsætte »den sexuelle Spænding«, som utvivlsomt ligger til Grund for mange Forbrydelser af tilsyneladende ikke-sexual Karakter (f. Ex. Brandstiftelse), tillige skulde formindske *d e n f o r b r y d e r s k e E n e r g i* og altsaa

i det Hele virke direkte forbryderprofylaktisk.

Dette er utvivlsomt rigtigt og afhænger af, at Kastration foruden paa den sexuelle Funktion tillige har andre indgribende Virkninger paa Individet. De praktiske Erfaringer fra tidligere Tiders Kastration har tilstrækkelig bekræftet Teorien om Hormonernes Indvirkning paa den sekundære Kønskarakter. Men ogsaa paa Nervesystemet virker Kastrationen stærkt ind. At der ogsaa her er betydelig Forskel i Virkningen hos yngre og hos ældre Individider fremgaar tilstrækkelig tydeligt af, hvad den bekendte Nerve-læge *Möbius* udtaler: »Ved alle tidlige Kastrationer optræder der efter vore hidtidige Erfaringer hos Mennesker og Dyr en hel Række af skadelige Virkninger, der ialfald under visse Omstændigheder kan paavirke Sundheden og Ydeevnen: Nedsættelse af de psykiske Kræfter, Muskelkraften, Hjertekraften, og muligvis bliver ogsaa andre Organer skadeligt paavirkede. Ved sent kastrerede vil de fleste af disse skadelige Virkninger mangle eller være ringe, men her kommer særlig de psykiske Forstyrrelser i Betragtning«. Muligvis optræder den Svækkelse af Villieskraften, den Karakterforandring, særlig præget af Egoisme, Ondskabsfuldhed, Begærighed og Løgnagtighed, som er kendt fra Eunukerne, hos hvilke Kastrationen (der her som bekendt bestaar i Fjernelse af alle de ydre Kønsdele) vistnok udføres allerede i Barnealderen, kun hos tidligt kastrerede, men der er hos sent kastrerede iagttaget meget alvorlige psykiske Forstyrrelser af neurastenisk Natur eller endog i Form af udtalte Psykoser som Følge af climacterium virile præcox.

Det er ialfald givet, at den alvorligste Legemsbeskædigelse ved Kastration netop tilføjes de unge Individider, hos hvilke Puberteten endnu ikke eller nylig er indtraadt, de samme Individider, hos hvilke Kastrationen har Udsigt til at virke heldigt ind i kriminalpolitisk Retning ved at ophæve Potensen og nedsætte Sexualdriften.

Nu skal jeg ikke her gaa ind paa Overvejelser om

det juridisk berettigede i Kastration som kriminalpolitisk Foranstaltning, et Spørgsmaal, der stærkt har beskæftiget de tyske Jurister, men blot anføre, at det paa Forhaand synes lidet tiltalende at ville gøre Ødelæggelse af Forplantningsorganerne, der efter alle gældende Straffelove i sig er en alvorlig strafbar Handling, til et Straffemiddel, ikke mindst, naar man aldeles ikke kan overse, hvilke alvorlige Følger ud over de tilstræbte Indgrebet kan faa for det paa-gældende Individ.

Alt det kan man maaske komme udover med den Motivering, at det er nødvendigt for Samfundets Skyld, at Kastration udføres paa visse Individuer, hvis Handlinger er af saa alvorlig Natur, at man ikke har anden Udvej, selv om de Følger, Indgrebet kan faa for dem, er nok saa alvorlige. Det vil dog sikkert være vanskeligt at finde Læger, som vil indlade sig paa med ikke therapeutisk Formaal at foretage saa lemlæstende Indgreb, som Kastrationen maa siges at være, ialfald hvor Operationen ikke skal udføres efter den paagældendes eget Ønske, men ifølge Dom.

Det er imidlertid nødvendigt at gaa lidt nærmere ind paa det Spørgsmaal: har man ved at indføre Kastration af Mænd som Straffemiddel Udsigt til at naa det Maal, man tilstræber, nemlig at forhindre, at Sædelighedsforbrydere recidiverer.

Der tales saa meget om, at det er Voldtægtsforbryderne, man vil tillivs, og hvis dette var rigtigt, vilde Forholdet være ret ukompliceret: naar Potensen er svunden kortere eller længere Tid efter Kastrationen, er Voldtægt eller virkelige Forsøg derpaa udelukket. Men det er i Virkeligheden ikke saaledes, Sagen forholder sig. Det er Forbrydelserne mod Born, man vil forhindre. Men det er rent tilfældigt, at der i den senere Tid i København har været et Par alvorlige Tilfælde af Voldtægt — i det ene Tilfælde kompliceret med Drab — paa halvvoxne Pigeborn. Som Regel vil egentlige Voldtægtsforsøg være rettede mod kønsmodne

Individer. Det er ialfald min Erfaring, at der voldes langt mere psykisk Skade ved andre Sædelighedsforbrydelser, der som Regel rammer Børn. Der er ingen Tvivl om, at Voldtægt og Voldtægtsforsøg, naar de ikke er Udslag af en absolut sygelig Sindstilstand — saaledes som hos den i min Afhandling om Sædelighedsforbrydelser nævnte Hysteriker, som gentagne Gange straffedes for Voldtægt paa den samme gamle Kone — saa at sige altid er rene Lejlighedsforbrydelser, Udslag af Detumescensdriften, temporært vakt ved Nydelsen af Alkohol eller dukkende op i Puberteten hos yngre Individer uden skølet Selvkontrol. Det aldeles overvejende Antal Voldtægtsforbrydelser udføres med andre Ord af berusede og af mere eller mindre aandssvage.

Langt farligere er de Sædelighedsforbrydelser, som er Udslag af Kontrektationsdriften, den rent psykiske Del af Sexualdriften, som ikke ophæves eller maaske ikke engang nedsættes ved Kastration. Vi møder her de ud fra en psykosexual Perversion og — næsten altid — Hyperæsthesi handlende habituelle Sædelighedsforbrydere. Disses Abnormiteter giver sig oftest først Udslag senere hen i Livet, efter at Forbindelsen mellem heterogene Forestillinger har haft Lejlighed til at fixere sig og knytte sig sammen med en tidligere bestaaende eller senere erhvervet Hyperæsthesi.

Det er ganske nødvendigt, at man, før man gaar i Gang med en saa alvorlig Foranstaltning som lovfæstet Lemlæstelse af Medmennesker maa siges at være, maa sikre sig, at der dog er nogen Udsigt til, at det kan nytte.

Jeg har tidligere hævdet, at der mellem Sædelighedsforbrydere findes forholdsvis faa sindssyge men forholdsvis overordentlig mange aandssvage og paa anden Maade psykisk abnorme Individer. Og jeg skal her gentage, hvad jeg da udtalte: De allerfleste Sædelighedsforbrydelser har deres Aarsag i en habituel eller forbigaaende sygelig — taget i videste Forstand

— Forandring i Sexualdriftens Styrke eller Retning. Da en Kastration ikke kan antages at forandre noget i dette Forhold, med mindre den foretages paa et meget tidligt Tidspunkt — saa tidlig, at der ikke har været Tid til en egentlig Udformning af den psykiske Del af Sexualdriften, altsaa i Tiden omkring Puberteten, hvor Indgrebet kan ventes at volde alvorlig legemlig Skade, synes det egentlig ret haabløst at ville drøfte det Spørgsmaal, paa hvilke Kategorier af Sædelighedsforbrydere man eventuelt vilde anvende Kastration.

Det kan jo ikke benægtes, at der er adskillige andre Sædelighedsforbrydere end de egentlige Voldtægtsforbrydere, som handler under Indflydelse af Detumescensdriften. I første Række maa her nævnes dem, der gør sig skyldige i Crimen bestialitatis, som i Reglen er en Art impulsiv Handling, særlig udført af mere eller mindre aandssvage i Puberteten og her vel ikke saa sjælden gentages, men meget sjældent bliver vanemæssig gennem en Slags Forestillingssammenknytning. En Kastration synes her urimelig.

Ogsaa adskillige Sædelighedsforbrydelser mod Born, maaske nok udført med en vis Vold, men dog uden at have Samleje til Formaal, fordi Gerningsmanden er klar over, at Samleje ved Organernes Uoverensstemmelse er umulig, er antagelig et Udslag af Detumescensdriften. Hvor de ikke er fremkaldt ved Alkohol, er de som Regel foraarsagede ved, hvad man kalder gunstig Lejlighed. I Virkeligheden er Gerningsmandens Skyld i disse Tilfælde — som i adskillige Tilfælde af angiven Voldtægt paa voxne Kvinder — ofte meget ringe, idet det angivne »Offer« ved Imødekommenhed eller maaske endog ved ligefrem Agacering har ført Gerningsmanden saa vidt, at Forbrydelsen saa at sige automatisk er bleven udløst. Mange Aars Studier af Retsakter, særlig naturligvis fra Kobenhavn, hvor Boligvanskeligheden er størst, men iøvrigt ogsaa fra det øvrige Land, har tilstrækkelig bekært mig om, hvordan de Voxnes

uforsigtige sexuelle Nydelse og Smitte fra jævnaldrende Kammerater gennem Leg i Hovedstadens Baggaarde og paa ensomme Skoleveje har skabt en tidlig Sexualitet med Manipulationer og Coitusforsøg langt ned i den tidlige Barnealder, Begivenheder, som ikke blot senere hen i Livet har vakt en sexual-Hyperæsthesi hos de halvvoxne Drenge, men som ogsaa har bevirket, at halvvoxne Pigeboen ikke blot har været villige passive Ofre for men ogsaa ret aktive Deltagere i voxne Mænds Uterlighedsforbrydelser. Hvor det kun drejer sig om Udsalg af Detumescensdriften, vil der hos et iøvrigt normalt Individ — selv hvor han har været beruset — sjælden være Tale om *Recidiv* efter endt Straf. Og man kan jo gøre denne saa streng eller langvarig, man vil, ialfald hvor det er konstateret, at det er ham, som ene har Skylden.

Noget andet er det, hvor Uterlighedsforbrydelsen er Udsalg af Kontrektationsdriften og i Kraft af Individets særlige Anlæg er bleven *vanemæssig*. Forbrydelsen udføres sjælden med egentlig Vold, men maaske nok under Trusler, hvis Løkkemidler slaar fejl. Ofrene er ofte smaa Børn — saa smaa, at Attentatet heldigvis ofte gaar sporløst hen over dem. Der er som Regel aldrig Tale om Forsøg paa Samleje, men om Betragtning, Befoling, Gnidninger, Coitus inter femora o. l. Gerningsmanden er ofte *senil* eller mere eller mindre *aandsvag*, meget ofte *kronisk Alkoholist*, sjælden en *Neurastheniker*, som ved tilfældige, skadelige Indtryk har faaet sin Sexualdrift rettet mod Børn. *Recidiv* er her det sædvanlige, den moralske Skade ofte betydelig. Den sædvanlige Fængselsstraf er haabløs, men Kastration meningsløs, ikke blot fordi Potensen i mange Tilfælde alt er ringe eller svunden, men navnlig fordi der ikke er Udsigt til, at Sexualdriften vil formindskes syn- derlig i Styrke eller Retning.

Der synes absolut ikke at være nogen Mening i at kastre *Exhibitionister*. Fraregner man de faa Tilfælde, hvor Exhibition er en Bevidstløshedshandling (f. Eks.

Epilepsi) eller et episodisk Udslag af Detumescensdriften *faute de mieux* (og da i Reglen ledsaget af Masturbation), er Exhibition saa at sige altid en ren *vanemæssig Handling*, maaske af sadistisk Natur men ialfald med en vanskelig forklarlig psykisk Patogenese. Den er ikke sjælden kombineret med Impotens, er af og til ledsaget af andre sexuelle Handlinger, næppe nogensinde af Forsøg paa Samleje. Exhibitionisterne er ofte Neurasthenikere eller kroniske Alkoholister, sjældnere aandssvage. Her som ved andre Sædelighedsforbrydelser overfor Børn vil en Afhøring igennem Moderen, Lærerinden etc. kunne formindske noget af den moralske Skade, som Konstateringen af Forbrydelsen gennem Forhøret kan forårsage Børnene. Dog maa det erindres, at Børn ved ubehændig eller indgaaende Udspørgen af uøvede erfaringsmæssig let lader sig suggerere ikke blot Enkeltheder ved en virkelig udført Forbrydelse men ogsaa en slet ikke udført.

Særlig Betydning har man i Udlandet ment, at Kastration vilde have for de *homosexuale*. Disse føler jo ofte deres Særstilling haardt og ønsker indtrængende at faa den ændret —, især hvis det kan ske uden for store Ubehageligheder. Navnlig hvis Røntgenbehandling kunde afhjælpe Ondet, vilde den naturligvis foretrækkes; men det kan den nu altsaa ikke. Men selv for en Kastration viger mange *homosexuale* ikke tilbage. Vi har ogsaa herhjemme i Straffesager set *homosexuale*, der ønskede at blive kastrerede — rigtignok vist i det Haab derved at slippe for Straffen. Da Operationen her foretages med therapeutisk Formaal, vil det næppe være vanskeligt at faa Læger til at udføre den, naar Operationen sker frivillig, og Homosexualiteten foreligger vel konstateret. Det synes ialfald for en Lægmand lidt underligt, men tyske Jurister tvivler selv da om Operationens Lovlighed. Den maa selvfølgelig være Straffen uvedkommende.

Og det maa jo siges, at de tidligere nævnte sexualpatologiske Undersøgelser yder et godt teoretisk Grundlag for

Operationens Berettigelse. Thi hvis Testes som Følge af et fejlagtigt Anlæg var blevne udstyrede med kvindelige Hormonceller — helt eller delvis — vilde Kastration give Asexualitet, og der vilde endog gennem en Implantation af friske Testes — forhaabentlig med en mere ensartet Hormonvirkning — kunne skaffes Heterosexualitet. *Steinach* og *Lichtenstein* har meddelt et Tilfælde, hvor en til passiv Pæderasti forfalden Mand, der led af Tuberkulose af begge Testes, fik dem fjernede og erstattede med sunde Testes; allerede 12 Dage efter Operationen vaagnede Sexualdriften mod det andet Kon(!). I det hele er der dog Enighed om, at man ved Kastration af homoseksuale højst vil kunne fremskaffe en Afsvækkelse af Driften, og de kompetenteste Kendere af denne Perversion (*Moll, Iwan Bloch, Näcke, Magnus Hirschfeld*) fraraader — efter *Hirsch* — indtrængende Kastration her »als einem wahnsinnigen Vorhaben«.

Jeg har andetsteds nævnt, at homoseksuale Handlinger kan optræde rent episodisk som Udslag af Defumescensdriften, særlig under Rusen, og at de, hvor de synes fremkaldt ved Kontrektationsdriften, ofte er Udslag af en Neurastheni eller Led i en medfødt nervøs Degeneration, og dette sidste gælder navnlig i de Tilfælde, der ytrer sig saa tidligt, at de praktisk taget maa betragtes som medfødte. De i kriminel Henseende alvorligste Tilfælde er utvivlsomt de, som ikke er medfødte men erhvervet paa Basis af en medfødt social Degeneration (som meget ofte er ledsaget af en sexual Hyperæsthesi) gennem senere tilkommen Depravation. Jeg har under min Virksomhed i Retslægeraadet mødt flere af disse homoseksuale Forbrydere, som dog i Reglen ikke er mere homoseksuale, end at de lejlighedsvis ogsaa har normal Omgang med det andet Kon, men som desuagtet opfatter deres Perversitet som en Sport eller en Slags Mission, der har til Formaal at depravere saa mange Drenge eller ganske unge Mennesker som mulig. De er i Virkeligheden langt mere psykisk og fysisk ødelæggende for Samfundet end de saakaldte Voldtægtsforbrydere, som dog kun ta-

ger deres Ofre enkeltvis og jævnlig i en Alder, hvor Ger-ningen intet Indtryk efterlader, medens disse »homosexuale« ofte gennem Drengeforeninger o. l. over en Massevirkning paa Individuer, der som Følge af deres Alder — lige før eller i Pubertetsperioden — efter alt at domme vil komme til at bære psykiske og maaske ogsaa fysiske Mærker deraf for hele Livet. I den sidste Tid har jeg saaledes haft Akterne for en saadan »homosexual«, som talte sine Ofre i hundredvis, og som havde den Frækhed at udtale, at han, naar han kom ud efter endt Straf, vilde fortsætte sin Mission. Han havde forhen afsonet 3 Aars Forbedringshusarbejde for ganske lignende Forbrydelser.

Da det praktisk har vist sig, at Straf under almindelige Forhold hos en stor Mængde Sædelighedsforbrydere ikke blot er unyttig, fordi deres Forbrydelser er Udslag af en abnorm psykisk Tilstand, men ogsaa for Samfundet skadelig, idet Straffen kun gør dem mere slove og formindsker deres Herredomme over de sygelige Forestillinger, og da Kastration efter det udviklede maa anses for unyttig, og i mange Tilfælde tilmed maa antages at tilføje dem alvorlig legemlig Skade, maa man overveje, om man ikke kan forhindre deres Recidiv ved at paavirke deres psykiske Tilstand, ved at undergive dem Lægebehandling. Er en saadan nu haabløs? I mange Tilfælde maaske nok, men utvivlsomt langt fra i alle. Man har jo set Homosexualitet helbredes ved Hypnose, og hvorfor skulde Neurasthenikere eller Alkoholister med sexuelle Forestillinger være mindre paavirkelige for Lægebehandling end saadanne uden sygt Sexualliv. Det synes mig ialfald, at man ikke har Lov til at erklære det for haabløst, før man har prøvet det. Der er ingen Grund til her at fravige den almindelige kriminalistiske Grundsætning, jeg andetsteds har ment at kunne formulere saaledes: Man søger at helbrede (forbedre) den ikke psykisk abnorme Forbryder uden eller ved Straf, den psykisk abnorme ved under visse Kauteler at under-

give ham Lægebehandling. Er Muligheden for Helbredelse erfaringsmæssigt udelukket, internerer man den kronisk antisociale under særligt Hensyn til hans psykiske Tilstand.

Men for at der ikke skal gribes fejl, maa der et nøje Samarbejde i Gang mellem Dommer og Læge. Af Hensyn til de mange psykisk abnorme mellem Sædelighedsforbryderne, vil det være nødvendigt — først og fremmest for Samfundets Skyld — at der i hvert enkelt Tilfælde af Sædelighedsforbrydelse foretages en Lægeundersøgelse af Forbryderen for at hans Sexualkonstitution kan blive bestemt. En saadan Undersøgelse burde ikke blot danne Grundlaget for Overvejelser om hans Behandling (Straf), men ogsaa, ialfald hvis han ikke er »normal«, være Led i en Registrering af alle Sædelighedsforbrydere, en Registrering, som vel ikke skulde være saa minutios som den man har paabegyndt i Belgien, og som jeg tidligere har omtalt her i Tidsskriftet, men hvis Kort, der skulde være Politiet i Hænde rundt i Landet, dog foruden de sædvanlige faktiske Oplysninger om Personalia og Forbrydelsens Art skulde indeholde Portrait parlé og Fingeraftryk. Det er naturligvis ønskeligt, at det saa meget som muligt hemmeligholdes, at en Mand har været straffet, for at hans Tilbagegang til et lovordnet Liv kan lettes; men dette gælder dog navnlig Ejendomsforbrydere. Sædelighedsforbrydere — og iøvrigt ogsaa Brandstiftere — især hvis de ikke er normale, vil altid tiltrænge den nøjeste Opsigt. Det vil herved ofte undgaas, at Opdagelsen først kommer efter en hel Række Forbrydelser.

De ikke abnorme Sædelighedsforbrydere, de, hvis Sexualkonstitution er normal, bør naturligvis have en alvorlig Fængselsstraf, svarende til deres Forbrydelsens Gravitet. At en saadan vil kunne have Virkning i mange Tilfælde, er sandsynligt. Ialfald bliver vist som Re-

gel de fleste egentlige Voldtægtsforbrydere — forudsat at de ikke er aandssvage eller sindssyge — ikke Recidivister. Det vil ofte ved Voldtægt eller Voldtægtsforsøg vise sig, at Gerningsmanden har været beruset, og dette er naturligvis ikke noget formildende Moment, hvis det da ikke har drejet sig om en som Regel paa epileptisk Basis opstaaet Bevidsthedstilstand (patologisk Rus), som iøvrigt er ret sjælden. Særdeles ofte vil Gerningsmanden tilhøre de socialt degenereredes Kategori, være en af de professionelle Forbrydere af Alfonsstypen, som svinger imellem Tyveri, Ran, Vold og Voldtægt, og som antagelig ogsaa af anden Grund vil komme til at møde den ubestemte Straf. Naar de ved første Sædelighedsforbrydelse idømmes en tilstrækkelig lang Straf under ikke altfor komfortable Forhold, vil de næppe recidivere til Voldtægt, men selv i en Rus holde sig paa de sexuelle Omraader, hvor de kan vente at finde fuld Imødekommenhed.

At s i n d s s y g e Sædelighedsforbrydere hører hjemme i et Sindssygehospital og, ialfald hvis de er uhelbredelige, maa betragtes som farlige for den offentlige Sikkerhed, behøver kun at nævnes.

Ganske anderledes vanskelig stillet er man overfor de a a n d s s v a g e, der — som nævnt — i Kraft af deres Mangel paa Evne til Selvkontrol og ofte habituelle sexuelle Hyperæsthesi, særlig under Puberteten, indlager en meget stor Plads mellem Sædelighedsforbryderne. En udpræget aandssvag bør første Gang, han gør sig skyldig i en Sædelighedsforbrydelse, straks interneres i en Aandssvageanstalt som farlig for den offentlige Sikkerhed, og bør ikke slippes ud igen, for man kan være sikker paa, at han ikke længere er farlig, hvilket Tidspunkt muligvis kan indtræde, naar Pubertetsperioden er endt, idet den sygelige Sexualkonstitution kan være forbigaaende.

Man er meget vanskeligere stillet overfor de kun i m i n d r e G r a d a a n d s s v a g e, dem, som man tidligere som »mindre tilregnelige« idømte en kortere Straf, men som man nu i Uvished om, hvorvidt de overhovedet er tilgænge-

lige for Straf, er tilbøjelig til ved første Forbrydelse at idømme en Forsøgsstraf, der ikke bør være afkortet. Jeg tror, at man ikke her maa gaa for dogmatisk tilværks og fordybe sig for meget i Spørgsmaalet om disse ikke udpræget aandssvages Tilregnelighed, men maa tage lidt praktisk paa Spørgsmaalet og ved kun mindre Sædelighedsforbrydelser forsøge en Straf (Straftrusel) og saa internere ved Recidiv, medens man ved alvorligere Sædelighedsforbrydelser straks internerer. Kan eller vil Aandssvageanstalterne ikke modtage disse i mindre Grad aandssvage, maa man internere dem i den nedenfor nævnte Anstalt for psykiske Undermaalere, idet den intellektuelle Defekt her ikke kan antages at være større, end at den sygelige Sexualkonstitution kan bedres eller deres Selvkontrol styrkes.

Samtidig med en Forøgelse af Pladsantallet i Aandssvageanstalterne, vil der nemlig, hvis der skal gøres noget alvorligt mod Sædelighedsforbrydere, kræves en særlig Anstalt for psykisk abnorme Sædelighedsforbrydere eller vel nærmest for psykisk abnorme Forbrydere overhovedet. Om man vil kalde den en Helbredelsesanstalt eller Straffeanstalt har mindre at sige. Jeg skal heller ikke gaa ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt man vil knytte den til en Straffeanstalt, en central Tvangsarbejdsanstalt eller lade den være en selvstændig Institution i Lighed med den hollandske Straffeanstalt for psykisk abnorme, jeg tidligere har beskrevet her i Tidsskriftet. Den maa staa under lægelig Ledelse, men maa have Fængselskontrol og -disciplin med Adgang til Værksted- og Havearbejde. Den skal ikke være noget »Rekreationshjem«, men det maa staa klart, at Helbredelsesbestrebelse i første Række har Samfundets Sikkerhed for Øje, og de skal baseres paa intenst og tvangsmæssigt Arbejde, som er det bedste Middel for at fjerne de sygelige sexuelle Forestillinger. Den, hvis sygelige Sexualkonstitution er konstateret ved første Forbrydelse eller ved første Recidiv, hvad enten han saa er Neurastheniker, kronisk Alkoholist, Hysteriker, ikke sindssyg Epileptiker, let-

tere aandssvag eller kun medfødt psykisk degenereret, bør anbringes her paa en af Retten bestemt Tid, der dog ikke maa være kortere end den Tid, han vilde være bleven dømt paa, hvis han skulde have afsonet Straf paa sædvanlig Vis, og ialfald ikke under et Aar. Det er muligt, at der efter denne Minimumstids Forløb, hvis Helbredelse — efter afgiven Lægeerklæring — er indtraadt, skal gives Adgang til Udskrivning definitivt eller paa Prøve med Billigelse af den Domstol, der har bestemt Straffen. Men naar den som helbredet eller ved Straffetidens Udlob som uhelbredet løsladte paany gør sig skyldig i en egentlig Sædelighedsforbrydelse, bør han paa Livstid interneres i en central Tvangsarbejdsanstalt.

Unga lagöfverträdares behandling.

I tidsskriftens första häfte för året har Cand. Jur. Conrad Falsen framlagt en del synnerligt intresseväckande tankar i fråga om den lämpligaste formen för samhällets åtgärder till rättande af den ungdom, som öfverträdt landets lagar. Framställningen bygger förnämligast på norska förut-sättningar, men mycket af innehållet har en allmängiltig betydelse. De grundläggande principerna lära vara desamma för hvarje lagstiftning, som i viss mån frigjord från gammal vanebunden åskådning söker nya vägar för vinnande af ett praktiskt mål, här förebyggandet och beifrandet af brottsligheten bland de unga.

Det är dock gifvet, att utformningen gestaltar sig olika efter de skilda förhållanden, i hvilka åtgärder skola inpassas. Då det gäller att i Sverige bereda en lämpligare behandling af den brottsliga ungdomen, har man att beakta, hurusom redan nu finnas genomförda anordningar för vården af vanartad ungdom, tillhörande de åldersklasser, som ännu icke nått straffbarhetsåldern 15 år, äfvensom för unga lagöfverträdare i åldern 15—18 år. Fråsar man de ännu ej straffmyndiga, ställer sig för den skull för Sveriges del frågan sålunda: äro de riktlinier, som i nu gällande lag följas beträffande åldrarna 15—18 år i hufvudsak lämpliga eller böra de väsentligen omläggas? Böra samma eller ändrade riktlinier följas i fråga om unga förbrytare i äldre åldersklasser?

Här nedan lämnas en framställning af de synpunkter, från hvilka man synes böra eller i allt fall kan utgå vid

genomförandet i Sverige af en rationell behandling af unga brottslingar i allmänhet, hvarvid med brottslingar afses endast sådana, som nått straffmyndighet.

Att de vanliga frihetsstraffen merendels äro föga lämpliga såsom rättelsemedel gent emot unga lagöfverträdare lära oss både eftertanke och erfarenhet. Det samma kan sägas om bötesstraffet, vare sig böterna betalas eller aftjänas i form af fängelsestraff. Det förhållande, att en person i ungdomsåldern begår brott, kännetecknar nog i de flesta fall en bristande fostran, ett icke i tid städfadt lättsinne, en frånvaro af goda möjligheter till egen försörjning o. s. v. Det är således ett uppfostrings- och utbildningsbehof, som bör fyllas. Men för det stora flertalet kan icke ett i enlighet med gällande strafflag utmätt straff förbindas med en genomförd uppfostringsbehandling. Att sådant icke låter sig göra vid bötesstraffet ligger i dess natur; och de frihetsstraff, som i allmänhet ädömas, inskränka sig till några få månader. Först när straffen uppgå till årslånga tider bereda de tillfällen till fruktbärande fostran.

Vidare bör märkas, att frihetsstraffen, de må vara kortare eller längre, gärna i den allmänna uppfattningen äro förenade med något i hög grad nedsättande. De likasom brännmärka brottslingen och försvaga därigenom den unges moraliska kraft, på samma gång som de verka direkt hindrande för hans bemödanden att vinna uppehälle och tryggad ställning i det ordnade samhället.

För att icke verka orättvist, måste ett straff stå i viss proportion till den brottslighet, det v. s. den brottsliga vilja, mot hvilken det är afsedt att reagera. Men brottsligheten har sitt uttryck i en viss handling eller serie af handlingar, och strafflidandet måste vara efter dessa afpassadt. Från ses proportionsförhållandet mellan brott och påföljd, kan påföljden icke längre kallas straff utan öfvergår till en samhällsskyddande åtgärd, hvilken kan taga form af uppfostringsåtgärd eller ren internering.

Den teoretiskt öfvergifna vedergällningsprincipen

kvarstår nämligen allttjämnst i folkmedvetandet, såsom den djupast liggande grunden för hvarje straff, om än dettas ändamål icke längre är det ondas vedergällning med ett ondt utan den vida mer praktiska uppgiften att förebygga det onda genom att afskräcka och väcka till eftertanke. Det kan därför icke gärna ifrågasättas att för vinnande af en behöflig uppfostringstid omlägga straffskalorna i förläggande riktning, så att äfven vid mindre svåra brott den skyldige hinner under strafftiden föras fram till de kunskaper och den moraliska stadga, som en allvarlig fostran vill gifva. Genom att till tiden göra straffen mera obestämda, beroende af den dömdas ådagalagda sinnesriktning och uppförande under strafftiden, kan visserligen missförhållan det mellan brottet och straffpåföljden i viss mån maskeras: det ligger i brottslingens egen hand att vinna friheten inom skälig tid. Men så länge lidandet ingår i straffets väsen, måste dess utsträckande utöfver den gräns af lidande, som brottsligheten berättigar, om möjligt motverkas.

Det synes alltså ur svensk synpunkt mindre tillfredsställande att genom införandet af obestämd straffdom tillgodose de unga brottslingarnas behof af tillräcklig uppfostringsbehandling inom straffets ram. Först då brottens svårartade beskaffenhet rättvisligen kräfver ett långvarigt straff, synes en obestämd straffdom vara tillräddlig; men obestämdheten blir då ur uppfostringssynpunkt temligen obehöflig i vidare mån, än den villkorliga frigifningen redan för närvarande medgifver. Vid de långvariga straffen kan genom ett s. k. progressivt system i förening med undervisning i passande yrken samt etisk handledning helt visst den unges utveckling till ett bättre tillgodoses. Den tillsyn, under hvilken han efter den villkorliga frigifningen ställes och hvilken vinner sin kraft af det kvarstående straffhotet, kompletterar uppfostringsbehandlingen.

Dessa möjligheter äro uteslutna vid de mindre straffen, vid hvilka villkorlig frigifning icke kan införas utan att den redan förut korta strafftiden ännu mer inskränkes.

Erfarenheten vid de svenska s. k. ungdomsfängelserna, där behandlingen i största möjliga mån är lagd efter uppfostringsprincipen, ådagalägger svårigheten att vinna något bestående resultat i afseende å dem, som äro ådömda korta strafftider. För sådana unga brottslingar måste därför, så snart ett verkligt uppfostringsbehof föreligger, straffet böra vika för en längre tids behandling under friare former.

På frågan om lämpligheten att i form af straff tillgodose de unga brottslingarnas fostran inverkar den ofvan framhållna omständigheten att en straffbehandling — under frihetsstraffets form — i det allmänna medvetandet innebär något socialt bränmärkande. Frihetsstraffet bör i möjligaste mån undvikas, då det gäller unga personer. Af detta skäl kan det synas som om också i de fall, då brottet skulle medföra ett nog långt straff för att uppfostringsbehofvet därunder kunde tillgodoses, straffet borde undvikas och annan behandlingsform väljas. Häremot torde emellertid få erinras, att omtanken om den unges befriande från det verkställda straffets märke måste stå tillbaka för samhällets kraf på det naturliga skydd mot svåra förbrytelser, som ett kraftigt afskräckande straff innebär. Det skulle helt visst inom de breda lagren väcka en upprörd stämning, om den till straffmyndig ålder komne unge föröfvaren af ett mord, ett rån, en rå våldtäktsförbrytelse såsom enda påföljd af brottet gäfves en sorgfällig uppfostran. Må vara att brottslingen själf härigenom reformerades och att samhället bevarades från vidare faror från hans sida. Den större faran kvarstode, att iakttagare inom en mer eller mindre förvildad ungdomsgrupp funne risken att begå liknande brott vara inskränkt till en visserligen rätt lång och bindande, men på det hela taget både kamratligt angenäm och för framtidsutsikterna nyttig skolgång.

Om det däremot är fråga om en mindre framträdande brottslighet och ersättande af ett till tiden mindre utsträckt straff, lär icke samma betänklighet behöfva möta mot att åsidosätta straffet och därigenom befria den unge från det

nedsättande bränmärket. Uppfostringstiden, som skulle träda i stället för strafftiden, blefve nämligen i de flesta fall så betydligt mycket längre än den sistnämnda, att jämförelsen måste gifva vid handen, hurusom lidandet under den korta strafftiden fullt uppväges af det lindrigare men vida längre pågående tvånget under uppfostringstiden.

Härutinnan finnes en redan i rikt mått vunnen erfarenhet att bygga på. Enligt gällande strafflag äger i Sverige domstolen under vissa förutsättningar förordna, att den, som vid brottets begående fyllt 15, men ej 18 år och som för brottet dömes till böter eller till fängelse i högst ett år eller till straffarbete i högst sex månader, skall i stället för att undergå det ådömda straffet insättas i allmän uppfostringsanstalt. Vidare kan domstolen där någon — yngre eller äldre — dömes till straffarbete ej öfver sex månader eller fängelse ej öfver ett år, förordna, att med straffet skall anstå och att på den dömdes uppförande under viss prøfvotid m. m. skall bero, huruvida straffet skall gå i verkställighet.

Här tillämpas alltså redan kortvarigare frihetsstraffs ersättande med annan behandling — direkt uppfostran eller ställande under pröfning. Ur generalpreventiv synpunkt torde icke hafva visat sig några olägenheter häraf.

Genom det nu anförda lärers vara tillräckligt belyst, att en gräns fortfarande bör uppställas mellan sådan brottslighet, för hvilken påföljden kan inskränkas till ren uppfostringsbehandling, å ena sidan, och sådan, där straff af generalpreventiva skäl måste bibehållas, å den andra. Uppenbart är dock, att denna gräns kan afsevärdt höjas utöfver hvad nu gäller i fråga om uppfostringsförordnande och villkorlig dom. Gifvetvis är det omöjligt att härutinnan träffa det absolut rätta. Då strafftidens längd är afgörande för frågan, huruvida den dömda därunder skall kunna bringas det önskade måttet af fostran, samt tillika är en mätare af brottslighetsgraden, lärers fortfarande strafftidens längd böra bibehållas såsom gränsreglerande i fråga om rätten att underlåta straffs utkräfvande. Gränsen torde böra

afvägas dels med hänsyn till den tid, ett uppfostringsförfarande under olika förutsättningar kan antagas i regel kräva, och dels med hänsyn till den brottslighetsgrad, till hvilken användningen af enbart uppfostran kan sträcka sig utan att komma i strid med den allmänna meningen ock generalpreventionens kraf.

I den svenska strafflagen äro straffskalorna så lagda, att de mycket svåra brotten ådraga straffarbete på längre tid än två år, motsvarande fyra års fängelsestraff. Detta straffmått synes med skäl kunna väljas såsom gräns för möjligheten att ersätta vanligt straff med uppfostringsbehandling.

Enligt nu gällande lag angående verkställighet af domstolsförordnande om tvångsuppfostran skall behandlingstiden i regel uppgå till minst två år, med rätt att kvarhålla eleven vid uppfostringsanstalten tills han fyllt 21 år. Ungefär samma princip torde kunna i en ny lagstiftning bibehållas beträffande unga brottslingar, som icke gjort sig skyldiga till svårare förbrytelser än sådana, å hvilka nuvarande bestämmelser äro tillämpliga, nämligen brott, för hvilka adömas högst sex månaders straffarbete eller ett års fängelse. Men om möjligheten att anlita uppfostringsförfarande i stället för straff utsträckas ända till brott, som beläggas med straffarbete i två år eller fängelse i fyra år, kan ifrågasättas, huruvida icke uppfostringsbehandlingen bör kunna utsträckas öfver en större tidrymd än för närvarande. Det kan visserligen sägas, att för alla dem, som få sitt straff utbytt mot uppfostran, samma uppfostringstid kan vara behöflig. Men det må dock icke förbises, att i regel ett svårartadt brott förutsätter en hårdare och mer motspänstig karaktär eller ock en lösligare och för bestående påverkan mindre mottaglig sinnesart än ett ringare brott. Det ligger därför nära att antaga behöfligheten af en längre behandlingstid i fråga om den svårare förbrytaren. Dessutom måste tillses, att icke denne kan påräkna ett hastigare slut på uppfostringsbehandlingen än på det straff, som rätteligen skulle följa på brottet.

Skälen att sålunda förlänga behandlingstiden ifråga om dem, som begått svårare brott, tillväxa utan tvifvel i styrka, i samma mån uppfostringsförfarandet utsträcker till äldre åldersgrupper.

Såsom ofvan erinrats medgifver den gällande svenska lagen uppfostringsbehandling i stället för straff, ej öfver-skjutande sex månaders straffarbete eller ett års fängelse, allenast då det gäller den, som icke fyllt 18 år, hvilken ålder således i nämnda hänseende betraktas såsom ungdomsgränsen. I lagen om verkställighet af straffarbete och fängelsestraff af den 24 Mars 1916 har emellertid i fråga om cellstraffet ock andra bestraffningsanordningar ungdomsgränsen höjts till 20 år. Det kan ifrågasättas, huruvida icke ett ytterligare steg bör tagas och gränsen sättas till myndighetsåldern, 21 år, mannens äktenskapsålder. Det har i straffanstalterna visat sig, att unga förbrytare ännu i denna ålder stå på utbildningsstadiet och då med fördel kunna begynna en uppfostringskurs, ledande till deras be-fästande i goda grundsatser såväl som i bokliga kunskaper och yrkesskicklighet.

Med tillämpning häraf skulle regeln böra blifva, att uppfostringsbehandling må kunna träda i stället för straff i de fall, då någon som icke fyllt 21 år dömes till straff upp till två års straffarbete eller fyra års fängelse, samt att be-handlingstiden skall kunna utsträckas i allmänhet längre för den, hvars brott ådrager exempelvis mer än sex måna-ders straffarbete eller ett års fängelse, än för den, hvars brott ådrager lindrigare straff.

I hvarje fall torde böra så ordnas, att den som öfver-lämnas till uppfostran icke direkt från elevanstalten ut-skrifves till full själfständighet, utan att han till en början underkastas vissa villkor för åtnjutande af sin frihet, d. v. s. ställes under pröfning och tillsyn med risk att åter-tagas till anstalten i händelse af öfverträdelse af de upp-ställda villkoren.

Genom att sålunda ordna saken vinnes möjlighet att

tidigare än eljest låta den unge försöka sig på ett själfständigt lif i det öppna samhället. Oberoende af den maximitid för behandlingen, som i lagen må uppställas, torde lämpligen böra medgifvas och till och med såsom en skyldighet aläggas myndigheterna att villkorligt utskrifva den unge, så snart det finnes sannolika skäl för att han skall förhålla sig väl. Gifvelvis måste mera sällan inträffa, att sådana skäl föreligga, innan den dömde under exempelvis ett år stått under anstaltsledningens ögon.

En anordning i enlighet härmed synes också ägnad att försvaga invändningarna, att någon, som föröfvat ett jämförelsevis ringa brott, underkastas en vida längre frihetsförlust, än vanligt straff skulle medfört, och detta icke direkt på grund af brottet utan på grund af bristande uppfostran i tidigare år.

I Cand. Falsens uppsats angifvas för de unga lagöfverträdarnas behandling tre utvägar: underlåtenhet af åtal, villkorlig dom och straff. Det ofvan afsedda uppfostringsförfarendet skulle enligt Cand. Falsens riktlinier komma till användning hufvudsakligen vid underlåtenhet af åtal och såsom förutsättning för sådan underlåtenhet. Äfven vid villkorlig dom torde väl ett liknande förfarande komma till användning, i det att bland villkoren för anstånd med straff inginge skyldigheten för den unge att underkasta sig uppfostringsbehandling. Att omlägga de vanliga frihetsstraffen i enlighet med principerna för obestämd dom, åtminstone i fråga om de unga brottslingarna, ingår i Cand. Falsens riktlinier. Detta synes vara en naturlig följd af uppfostringsförfarendets inskränkning till allenast de fall, då icke åtal följer eller då villkorlig dom gifves. Ty eljest blefve alla, som icke funnes värdiga nyssnämnda förmåner, utsatta för de vanliga frihetsstraffens nackdelar — utan tillfälle att vinna erforderlig fostran annat än vid verkligt långvariga straff.

Onekligen är rätten för åklagaremakten att underlåta åtal, för så vidt den unge omhändertages af en uppfostringsanstalt, ur humanitär synpunkt synnerligen eftersträfvans-

värd, dock under förutsättning att åklagaremakten äger tillräcklig tid och tillräcklig kompetens att noggrant fullföra den mycket grannliga pröfning, som bör föregå ett beslut att underlåta åtal. Där får icke förekomma ringaste misstanke om sidoinflytelser eller ovidkommande hänsyn. För vår svenska rättsåskådning bjuder det, åtminstone ännu så länge, ganska mycket emot att uttryckligen lägga i åklagaremakts händer att afgöra, huruvida ett brott skall inför domstol beifras eller icke. I synnerhet skulle nog en sådan anordning mötas med ogillande, då det gäller personer ända upp till 21 års åldern i fråga om brott, ådragande intill två års straffarbete.

I Sverige lär för den skull vara nödvändigt, att det ofvan ifrågasatta uppfostringsförfarendet anslutes till en domstolsförhandling; och öfvervägande skäl synas tala för att, på samma sätt som nu sker enligt gällande tvångsuppfostringslag, domstolen fullständigt rannsakar angående brottet samt ådömer det i strafflagen bestämda straffet, hvarefter förordnande gifves om straffets utbyttande mot uppfostrings förfarande.

Visserligen följer häraf den olägenheten, att den unge lagöfverträdaren måste inställas inför domstolen och sålunda nödgas på visst sätt »schavottera». Men möjlighet synes föreligga att vid målets handläggning utestänga allmänheten och i detta afseende vinna ungefär detsamma som vid en s. k. ungdomsdomstol. Tydligen bör målet förberedas genom en sorgfällig förundersökning af särskilda intresserade krafter, såsom i Sverige är föreskrifvet beträffande brottmål, i hvilka villkorlig dom kan förekomma. Särskildt torde vara lämpligt, att allmänheten utestänges från åhörande af de emellanåt ganska intima skildringar af den tilltalades familjeförhållanden, som en dylik förundersökning medför.

En annan nackdel af sakens behandling inför domstol i nu följd ordning är den unges dömande, det v. s. att straff utmätas och afkunnas. Den unge stämplas härigenom så-

som en brottsling, kan man säga, och detta medför kanske för honom samma sorgliga följder som om han finge undergå straffet. Teoretiskt har onekligen detta sin riktighet. Men samma tillvägagående följes i fråga om villkorlig dom. Äfven här rannsakas och dömes. Men lika litet i sådana fall som då tvångsuppfostran för närvarande kommer till användning, har erfarenheten ådagalagt, att den unge mött svårigheter i följd af straffets utsättande.

Det synes hafva ingått i det allmänna medvetandet, att den som erhållit villkorlig dom eller förordnande om tvångsuppfostran, icke är att anse såsom en brottsling af den typ, som inger motvilja, utan snarare såsom en, den där förtjänar undseende och bör uppmuntras. Det är ett egendomligt men dock ovedersägligt faktum, att föraktet eller misstämningen mot en brottsling icke så mycket verkas af det begångna brottet som fast hellre i öfvervägande grad af det förhållandet, att han undergått frihetsstraff, särskildt den svårare arten straffarbete. Själfva domen glömmes, likasom brottet urskuldass, men straffets undergående kan icke utplånas ur medvetandet. Här ligger en fördom, sannolikt nedärfd från de tider, då straffångarna lefde sammanförda och då man utgick ifrån att den, som inträdt i sådan gemenskap, också moraliskt och socialt neddragits för alltid till klassen af samhällets mest eländiga.

Om sålunda den ungas fällande till straff i samband därmed, att förordnande lämnas om uppfostringsbehandling, icke i realiteten innebär någon så stor olägenhet, som det kunde förmodas, medför å andra sidan domfällandet afsevärda fördelar. Dels tillgodoses därigenom rättsmedvetandets kraf, den unga bringas till klart medvetande om sin brottslighet och uppfostringsåtgärderna få till sitt förfogande det kraftiga medel, som ligger i hotet om straffets utkräfvande, i händelse af misskötsel under behandlingstiden. Dels underlättas lösningen af de svårigheter, som uppstå vid sammanträffandet af flera brott etc.

Skulle domstolsförhandling utmönstras i fråga om de

unga lagöfverträdarna, blefve det väl barnavårdsnämnderna, som finge öfverlaga uppdraget att förordna om de ungas behandling, i enlighet med hvad som sker i fråga om vanartad ungdom under den lagstadgade straffmyndighetsåldern, 15 år. Detta måste medföra ett ökad kraf på dessa nämnders kompetens, ett kraf, som knappast kunde tillgodoses. Skulle nämnderna handlägga kriminella saker af hög svårhetsgrad och angående personer ända upp i 21 års åldern, blefve de helt visst nödsakade att anordna fullständiga rättsliga förhör, och de öfverginge i själfva verket till att blifva verkliga ungdomsdomstolar. Och man vore således åter inne på domstolsförfarandet. Det lär vid dylikt förhållande vara både för den unge och för samhället tryggare att öfverlåta ifrågavarande åliggande åt de fasta ordinarie domstolarna, må vara under framhållande af vikten, att dessa organiseras med hänsyn till önskvärd sakkunskap också i fråga om förståelse för de ungas säregna förhållanden och behof.

I det föregående har hufvudvikten lagts på att för de unga brottslingarna vinna ett särskildt uppfostringsförfarande i stället för straff. Det torde dock framgå, att detta förfarande icke bör fastslås såsom under alla förhållanden obligatoriskt inom de brottslighetsgrader, som ansetts i allmänhet därför lämpade.

Först och främst bör hänsyn tagas till möjligheten att genom villkorlig dom under frihet från anstaltstvång bringa den unge lagöfverträdaren den behöfliga ledningen. Kan målet vinnas genom en blott öfvervakning under tillräcklig tid eller genom den unges omhändertagande i enskildt hem, måste detta vara att föredraga framför intagandet i tvångsuppfostringsanstalt. Ty anstaltsvistelse förblir alltid ett surrogat för det fritt uppfostrande lifvet eller ett hems mera personligt ingripande omvårdnad.

Är den tilltalade öfvertygad allenast om ett brott, som ådrager högst straffarbete i sex månader eller fängelse i ett

är, bör således domstolen i första hand tillse, huruvida icke ändamålet kan vinnas genom villkorlig dom — d. v. s. ett domfällande med anstånd i fråga om straffets verkställande. Då det alldeles ojämförligt största antalet ungdomsförbrytelser stanna under nyssnämnda straffmått, står denna utväg merendels öppen.

Kommer icke villkorlig dom til användning, har domstolen att tillse, huruvida den unge förbrytarens sinnesart och förhållanden utvisa lämpligheten att bereda honom uppfostringsbehandling hellre än att låta honom undergå straffet. Är detta af förundersökningen eller i öfrigt ådaga-lagdt, bör det straff, som ådömes, utbytas mot förordnande om tvångsuppfostran.

Om däremot icke anses, att uppfostringsförfarande i det föreliggande fallet är lämpligare än straffets undergående och finnes ej heller villkorlig dom kunna eller böra användas, går straffet i vanlig ordning i verkställighet.

Förmodligen finner en eller annan för uppfostrings-idén särskildt intresserad läsare af dessa rader oegentligt, att i något fall en ung brottsling underkastas vanligt straff, åtminstone frihetsstraff, utan att först försök gjorts med hans behandling i uppfostringsanstalt. Äfven en sådan läsare måste dock medgifva, att exempelvis en ung man, som redan är ute i själfständig verksamhet efter inhämtande af en god bildningsgrad, kanske uppväxt i ett godt hem, icke har behof af uppfostran under år i en allmän anstalt samt att för honom själf någon månads fängelse är att föredraga. Hans personlighet kan vara sådan, att straffets genomgående dock icke förmår att fläcka honom mera i allmänhetens ögon än den långvarige underkastelsen under en uppfostringsanstalts ledning. Och i fråga om ett svårartadt brott, för hvilket straffet närmar sig två års straffarbete, lära omständigheterna kunna vara sådana, att enhvar gärna medgifver önskvärdheten af den allvarigare näpst, som straffet innebär, helst som detta på grund af tidslängden kan förenas med tjänliga uppfostringsåtgärder.

De svenska ungdomsfängelserna med där tillämpade uppfostringsmetoder skulle alltså vid ett genomförande af nu berörda tankar fortfarande hafva sin användning, dels å unga brottslingar, hvilkas förbrytelser belagts med högre straff än två års straffarbete eller fyra års fängelse, och dels å sådana unga lagöfverträdare, som funnits icke lämpligen böra underkastas tvångsuppfostran eller kunna eller böra erhålla villkorlig dom.

Då inom kort i Sverige kommer att framläggas förslag till lag i nu omhandlade stycken, torde det vara af viss fördel att, för bildande af en flersidigare uppfattning i de berörda frågorna, här ofvan framlagda synpunkter komma i betraktande vid sidan af dem, som från norsk sida så klart åskådliggjorts i Cand. Falsens artikel.

Viktor Almquist.

Filmens suggestiva inflytande på barn och ungdom.

Av docenten DAVID LUND, Stockholm.

Som bekant äro alldeles särskilt unga människor utsatta för suggestion, emedan de låta sig ledas av känslorna i högre grad än äldre, då ju deras erfarenhet och förstånd icke räcka till för vederbörlig kritik, och då de icke förfoga över motföreställningar i tillräcklig grad. De suggererade föreställningarna korrigerar den unge föga eller ock ej alls. Tydligast torde suggestionen kunna sägas framträda i efterhärmandet av andra människors handlingar. Se t. ex. på pojken, som vill verka vuxen, huru han spottar, svär och röker, eller på flickan i ton-åren, som vill agera dam! Ej sällan är det en vrågbild av den vuxna människans sätt att uppträda, som man får se hos barn och ungdom.

Suggestivt inflytande av lektyr och ej minst av film kan även leda till efterhärming av olika art, givetvis beroende på lektyrens eller filmens kvalitet. I en del fall är det möjligt att direkt peka på ett sådant inflytande såsom utslagsgivande faktor vid tillkomsten av vissa handlingar t. ex. utslag av en del ungdomsförvillelser. Ofta är det dock endast det löjliga, som bäst synes vara ägnat att efterhärma. Både i Peking och Paris, Stockholm och Trosa har man nog observerat pojken, som söker spela Chaplin.

I en artikel »Jugendpsyche und Kinematograph« i Zeitschrift für Kinderforschung (sept. 1911) belyser O. Götze särskilt den dåliga filmens inflytande på ungdomens i utveckling varande själsliv och framhåller bl. a., att föreställningslivet blir förvirrat, ty det visas scener och händelser

på filmen, som icke förekomma i det verkliga livet. En osann förvrängd värld kommer att dominera i barnets sjäsliv. Det som i verkliga livet behöver timmar, dagar, veckor, ja, år för att hända, avspelas på filmen inom några minuter måhända. Oupphörlig scenväxling, ofta obegripliga situationer, som framträda i ologiskt tankesammanhang, medföra tvivel och konfusion i barnets hela föreställningsliv. Den vuxna och erfarna människan inser det osanna och fantastiska i filmen. Men för barnet blir det verklighet, och föreställningskretsen blir genom falska föreställningar av intensiv styrka abnormt utvidgad. Rån- och mordscener m. m. medföra hos barnen raa föreställningar och känslotrubbning. Genom sensationsdramernas hastiga växling av sentimentalitet, råhet o. s. v. förlorar den unge och oerfarne den sanna medkänslan eller avskyn, och känslöförmålor inställa sig ej sällan.

Man torde även med visst berättigande kunna säga, att barnets vilja påverkas, ty de emotionella bilderna i viljemotiven kunna ju vara like så utslagsgivande som medvetandets intellektuella element. Enligt erfarenhet synes det vara saft utom allt tvivel, att genom dålig litteratur, dålig filmkonst o. s. v. förstört föreställnings- och känsloliv är en ingalunda oviktig orsak till allmän asocial läggning. Varje föreställning torde kunna sägas ha sin särskilda känsloton, som hos varje individ allt efter art, intensitet och tidsutdräkt är olika. En och samma föreställning utlöser hos den ene positiva, hos den andre negativa känslor; hos en tredje är den måhända indifferent. Hos den ene äro känslotonerna svaga, hos den andre starka, ja, alltför starkt stegrade. Starkt stegrade känslor kunna bliva orsak till stegrade viljeyttringar, handlingar. Perversa känslor kunna vara orsak till perversa handlingar. Vid stegrade känslor uteslutes i mer eller mindre grad förståndsverksamheten, och ohämmat stegras känslorna så, att de måste utlösas i handlingar.

Erfarenheten torde även tillräckligt ha visat, att littera-

tur och film äga en mycket stark inverkan på de ungas fantasi. Fantasiens material består ju av produktiva medvetenhetselement, som förut utgjorts av sinnliga varseblivningar. Om nu dessa varseblivningar till övervägande del äro t. ex. i etiskt avseende dåliga, så torde härav följa, att fantasien vid sin bildning av nya föreställningskomplex till övervägande del har etiskt förkastliga föreställningar och föreställningsserier till byggnadsmaterial, och fantasilivet kommer att behärras av det etiskt dåliga. Ävenledes torde man kunna tänka sig, att varseblivningarna och föreställningarna blija alltför talrika och av alltför varierande art, så att fantasiverksamheten blir alltför livlig och utsvävande.

Det är självfallet, at det suggestiva inflytande, som t. ex. filmen kan åstadkomma, icke endast är av förkastlig art utan även kan vara till gagn för kunskapsbibringande, vidgande av blicken på livet och dess företeelser och framför allt till gagn för erhållandet av moraliska impulser i och för viljeslivets daning i rätt riktning. Låt moraliskt fallna människor se en sådan film som »Stormmyrtösen«, och jag tror, att ingen skiljes från denna verkligt konstnärliga och förädlande film utan att i sitt hjärta bära med sig sentensen: »Och så blev Helga ett mått, varmed han mätte andra människor.« Ja, vi kanske ej behöva vara så värst moraliskt fallna eller förfallna för att suggereras starkt av denna film. Relativiteten i våra begrepp spelar givetvis här in. Även de verkligt goda och ädla människonaturerna torde genom en sådan film som den här åsyftade få en impuls till stegrad ädelhet och goda gärningar.

Men det torde tillåtas mig göra undantag även med avseende å de verkligt goda filmerna. Av skäl, som i det föregående framhållits, är det säkerligen endast till skada att låta barn på 5—10 år se filmer över huvud taget med undantag endast för skildringar av geografisk eller liknande art eller möjligen film med sagomotiv. Filmerna må i övrigt vara aldrig så goda. De äro dock ej avsedda för nyssnämnda åldersstadier. Författaren till dessa rader har själv närvarit

vid en barnföreställning, då »Dunungen» gavs, och då lokalen var till sista plats fylld av barn, huvudsakligen flickor under 12-årsåldern. »Det är en utomordentligt vacker film», sade min följeslagerska, »men inte blir det några »dunungar» av dessa barn, som så tidigt få genomleva Dunungens liv på duken». Utan tvivel låg det en sanning i dessa ord.

Då nu biografen spelar en så stor roll i det nutida barnets nöjesliv, och då det oavslåttligt visar sig, att just de vanartade barnen gjorts sig skyldiga till snatteri och stöld för att få medel till biografbesök, anställde jag år 1916 en undersökning bland vanartade gossar för att få en uppfattning om, vilket innehåll i de olika filmerna, som mest tilltalade dessa unga. I sådant syfte ställdes till gossarna en fråga med lättfattlig formulering angående vilka filmer som tilltalade dem mest, och som de bäst mindes. Gossarna uppmanades att nedskriva detta så utförligt som möjligt. I undersökningen deltog 169 gossar, men av dessa hade 18 mycket sällan besökt biograf, vadan mera utförliga svar kommo att avgivas av endast 151. Av dessa 151 hade 109 besökt biograf mycket ofta, en del varje dag, en annan del varannan och ett mindre antal gossar från större städer hade övervarit flera biografföreställningar samma dag.

I de skriftliga svaren hade en del ganska utförligt redogjort för innehållet i de filmer, som de bäst tyckt om, andra åter hade namngivit filmerna, och med ledning härav företogs en gruppering av filmernas innehåll och tendens.

En likartad undersökning företogs ungefär samtidigt i Södertälje folkskolor av d:r G. Brandell, varvid förfarings-sättet var ungefär likartat med det förut anförda. De barn, som deltog i undersökningen, tillhörde folkskolans tredje och fjärde klasser. Åldern å dessa folkskolebarn var delvis lägre än åldern å de vanartade gossarna, och äro i anledning härav resultaten från de båda undersökningarna icke fullt jämförliga. Då dock vid undersökningen av de vanartade, på skyddsuppföstringsanstalt intagna gossarna uttryckligen framhölls, att endast sådana filmer skulle tagas

i betraktande, vilka gossarna sett före inträdet på anstalten och sålunda ej sådana, som de sett å anstaltens egen biograf, där sträng censur av filmerna är nödvändig, och då maximialdern vid inträde å anstalten utgör 15 år (medelåldern omkring 13 år), torde dock den nyssnämnda differensen ur jämförelsesynpunkt kunna anses vara relativt liten.

I vilken mån de unga föredragit det ena eller andra motivet framgår av följande jämförelsetabell (första kolumnen avser folkskolebarn, andra vanartade gossar):

Detektiv- och förbrytardramer	15,0 %	39,7 %
Äventyrsdramer av annan art	23,3 -	19,2 -
Skämtbilder	25,1 -	11,9 -
Indiandramer	6,4 -	5,9 -
Krigsdramer och krigsbilder	7,5 -	5,9 -
Sorgespel	13,4 -	5,3 -
Geografiska bilder	11,2 -	3,3 -
Erotiska motiv	5,8 -	3,3 -
Historiska dramer	2,6 -	1,9 -
Altruistiska motiv	1,1 -	1,9 -
Sociala bildserier	- -	1,3 -

De ovan anförda filmmotiven äro rangerade med hänsyn till graden av omtäckthet hos de 151 vanartade och brottsliga gossarna. Detektiv- och förbrytardramerna komma härvidlag först och sedan äventyrsdramer av annan art. Ej mindre än 58,9 % av de vanartade ha föredragit dessa motiv. Graden av omtäckthet sjunker sedan hastigt, i samma mån det starkt fantasieggande inslaget i filmmotiven förminskas. Av intresse är att se vid en jämförelse emellan de 161 välartade folkskolegossarna och de 151 vanartade att skämtbilderna visa största grad av omtäckthet hos de förstnämnda (25,1 %), ävensom att detektiv- och förbrytardramerna föredragits bland dessa av endast 15 %, d. v. s. inte ens av hälften så stort antal som hos de vanartade gossarna. I de sistnämndas redogörelser för innehållet i äventyrsdramerna över huvud taget finner man hos de flesta nog så härresande detaljer och även utförlighet. Detta synes sålun-

da visa, att resp. filmers innehåll ägt den känslöbetoning, som är nödvändig för uppkomsten av en intensiv fantasi-verksamhet. Det torde väl kunna sägas ligga utom allt tvivel, att denna abnormt stegrade fantasiverksamhet kan vara till skada för de ungas intellektuella och moraliska utveckling. Att åtminstone det senare kunde varit fallet, ja, att det suggestiva inflytandet måhända i en del fall varit de asociala handlingarnas direkta orsak, torde de ovan anförda jämförelsesiffrorna vara ägnade att belysa. Särskilt differensen emellan de två barn-kategoriernas siffror ifråga om detektiv- och förbrytardramernas grad av omtyckthet synes giva stöd för ett sådant antagande på ett mycket klart och tydligt sätt.

Arbejdet i Straffeanstalterne.

Af V. WEIBÜLL, Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet.

A t Arbejdet er en af de vigtigste, om ikke den allervigtigste, af de Faktorer, der skal bidrage til en Straffanges Forbedring, til at gøre ham til et lovlydigt Samfundsmedlem, har vel stedse været erkendt af alle, der beskæftiger sig — teoretisk eller praktisk — med Straffuldbyrdelse; derimod har denne Erkendelse tidligere, i hvert Fald her i Landet, ikke altid givet sig tilstrækkelig Udslag i Praxis i Straffeanstaltens Behandling af Fangerne. Aarsagen hertil har vel stedse i første Række været Fangerens Sysselsættelse for Entreprenører, et System, der ved de mange Gæner, det beredte de straffuldbyrdende Myndigheder, mere fik disse til at beskæftige sig med Systemets Mangler end med selve Arbejdet og dets Betydning for Fangens »Forbedring«. Tilsynet med Entreprenørernes Fagfolk, der færdedes i Straffeanstalten, Frygten for Fangerens Forbindelse med Omverdenen gennem disse, det forholdsvis ubetydelige Udbytte, Arbejdet gav Staten m. m., har sikkert i mange Tilfælde bidraget til, at Arbejdet i Straffeanstalterne af de straffuldbyrdende Myndigheder blev betragtet som et nødvendigt Onde, saa at man var tilfreds, blot Fangerne var beskæftigede og Entreprenøren og hans Fagfolk holdt sig de for deres Virken i Straffeanstalten givne Regler efterrettelig. Var Arbejdet blot af den approberede Karakter, maatte Entreprenøren selv om Resten; det var Myndighederne mindre væsentlig, hvorledes Fangerne udførte Arbejdet og i hvilket Tempo.

Først ved Indførelsen af Regiesystemet, hvorefter Fan-

gerne sysselsættes af Fængselsvæsenet og for dets Regning, har det vist sig muligt at skaffe fuld Anerkendelse af Arbejdets store disciplinære Betydning. Arbejdets Ledelse bliver under Regiesystemet en integrerende Del af Straffeanstaltslederens Arbejde, og af sig selv opstaar og udvikles Trangen til at overvaage Arbejdets Udførelse, til at faa det ordnet paa den for Straffuldbyrdelsen hensigtsmæssigste Maade og til at opnaa de størst mulige Resultater saavel penitentiært som økonomisk. De praktiske Resultater sætter Arbejdet paa dets rette Plads i Straffuldbyrdelsen og paatvinger sig Fængselsembedsmændenes Interesse.

Regiesystemet indførtes i de danske Straffeanstalter med Ibrugtagelsen af Nyborg Straffeanstalt i 1913, og Systemet kan nu siges praktisk talt at være fuldt gennemført. Der skal i det efterfølgende gores nogle Bemærkninger angaaende Arbejdets Tilrettekæggelse og de foreløbigt opnaaede Resultater.

Da langt den overvejende Del af straffede Personer er saakaldte »Arbejdsmænd«, Bude o. l., der ikke har lært noget egentligt Arbejde, og da de forholdsvis faa, der angiver at have lært et Haandværk, i Reglen kun har fusket i dette, bliver det som oftest umuligt at beskæftige Fangerne i Fag, de har virkeligt Kendskab til. Selvom en Fange har lært et Fag, er det dog ofte umuligt at beskæftige ham i dette, om ogsaa Faget udøves i en af Straffeanstalterne, idet hans Alder og tidligere Straffe er afgørende for, i hvilken Straffeanstalt han indsættes, og af Hensyn til Straffeanstalternes forholdsvis smaa Fangetal, kan alle Fag selvsagt ikke udøves i hver enkelt Straffeanstalt. — At gøre en Fange udlært i et bestemt Arbejde, lader sig desværre i de fleste Tilfælde heller ikke gøre, dertil er Straffetiderne i Almindelighed for korte. Saaledes var den domsbestemte Straffetid for de i Straffeanstalterne i 1918—19 indsatte Fanger gennemsnitlig: i Horsens Straffeanstalt, Tugthusarbejde 3,47 Aar, Forbedringshusarbejde 1,54 Aar, i Vridsløselille Straffeanstalt 1,32 Aar og i Nyborg Straffeanstalt 1,09 Aar; det maa

imidlertid herved erindres, at alle Forbedringshusfanger faar Afkortning i Straffetiden, hvis Straffen udstaaes i Celle, og at det samme gælder en Del af de Forbedringshusfanger, der udstaar Straffen i Fællesskab.

Ved Anbringelse til Arbejde maa Hovedvægten derfor for de mange Fangers Vedkommende, der har de ret korte Straffe, samt for de ældre og svageliges Vedkommende, lægges paa overhovedet at lære dem at bestille noget. For de andre Fangers Vedkommende gælder det derimod i første Række om at søge at oplære dem i et eller andet Fag, saa at der kan skabes dem Mulighed for efter Løsladelsen at tjene til Livets Ophold. Bl. a. af denne Grund har man oplaget saa mange Arbejdsfag som muligt, saa at Evner og Anlæg, der maatte vise sig hos Fangerne, i videst mulig Grad kan udvikles og nyttegøres for dem. Af Hensyn til ikke faglærte Fanger med kort Straffetid, ældre og svagelige eller svagt begavede Fanger o. l. er saaledes oplaget Arbejder som Papirarbejde og Kurvemageri, Vask og Lapning, ligesom der stadig er bibeholdt visse Arbejder for Entreprenører saasom Legetøjsarbejde, Poseklistring, Maatte- og Grimevæveri, Netfilering o. l. Af vanskeligere Arbejder er for Tiden oplaget: Bogbinderi, Børstenbinderi, Blikkenslageri, Gørtleri, Kasketmageri, Sadelmageri, Skomageri, Skræderi og Linnesyning, Smederi, Snedkeri, Trykkeri og Væveri. Og som rene Nødhjælpsarbejder haves Strømpestrikning, Halmfletning, Rensning og Sammenbinding af Sejlgarn. Desuden beskæftiges en Del Fanger ved Jordarbejder, Mark- og Havebrug, Hedeplantning samt Mergelgravning. Desværre er en Række Fag, særlig Byggefagene paa Grund af Arbejdets særlige Karakter saa godt som udelukkede fra at komme i Betragtning som stadigt Fangearbejde.

For de i Straffeanstalterne oplagne Fags Vedkommende er der lagt Vægt paa, at de kan udøves under nogenlunde de samme Betingelser som udenfor Straffeanstalten, altsaa med Benyttelse af de sædvanlige Arbejdsmaskiner. Formaalet: at dygtiggøre Fangerne til Arbejde efter Løsladelsen nød-

vendiggør dette. Vil han da søge Arbejde, maa han være fortrolig med og kunne anvende de Maskiner, som i det frie Næringsliv er en Nødvendighed. Ganske vist beskæftiges i Straffeanstalterne endnu et ikke ubetydeligt Antal Fanger ved Haandarbejde og Haand- og Fodmaskiner, skønt i det frie Erhverv Benyttelsen af Maskiner respektive Maskiner drevne ved mekanisk Kraft er det sædvanlige. Men dette er forhaabentlig kun en Overgang, der er ønskeliggjort af Hensyn til det frie Erhverv for ikke paa een Gang at berove dette mere Arbejde end strengt nødvendigt, og for saa hurtigt som muligt at fuldbyrde Overgangen fra Entreprenorsystemet til Regiesystemet.

Man vil maaske spørge, om det er muligt at udføre ethvert Arbejde ved Hjælp af Fanger, der i Reglen før deres Indsættelse i Straffeanstalten intet har lært. Praktisk talt i alle Tilfælde har dette vist sig muligt, blot Arbejdet udstykkes paa passende Maade. Det vilde være næsten umuligt paa een Gang at lære en Fange at sy et Par Støvler, men det er forholdsvis let at lære ham at naadde Overklæder, at »pinde« dette op, at sy Saalen paa ved Hjælp af en »Durchneje«-Maskine eller pløkke den paa, at slaa Hæle paa o. s. v. Og har en Fange tilstrækkelig Straffetid, vil han efterhaanden kunne lære alle disse Enkeltheder, og han kan da sy et Par Støvler paa egen Haand. Udført paa denne Maade har det vist sig, at saa godt som ethvert Arbejde kan udføres af Fanger, og da Fangernes Arbejde stadig kontrolleres og efterses, bliver Udførelsen i Reglen ikke ringere, ikke sjældent bedre og i hvert Fald som oftest solidere end i det frie Erhverv — i Straffeanstalten er det økonomiske Resultat ikke det væsentligste. — Saa godt som alle de Institutioner, der aftager Varer eller faar udført Arbejde i Straffeanstalterne, har da ogsaa udtalt deres Tilfredshed med Resultaterne.

En meget betydningsfuld Drivfjer ved Fangernes Arbejde er den Betaling, der ydes dem for udført Arbejde. Tidligere var denne Betaling kun en Ducor for vel udført Ar-

bejde, i Størrelse forskellig efter Fangernes Stadium i Klasseinddelingen. Men der fastsattes ofte intet Pligtarbejde, og fastsattes et saadant, ydedes der intet Tillæg til Ducøren for Overarbejde. Resultatet deraf var, at Fangerne i Almindelighed ikke udførte mere Arbejde end højst nødvendigt; de vidste, at de fik deres Ducorer, blot Arbejdet ikke var ligefrem daarligt, eller de ikke udviste oplagt Dovenskab. Arbejdet føltes som en Tvang, en Ubehagelighed og mistede derved saa godt som ganske sin Betydning som opdragende, »forbedrende« Faktor. Med Regiesystemets Indførelse kom man hurtigt ind paa en anden Maade at vederlægge Fangernes Arbejde paa, nemlig gennem Betaling efter et Akkordsystem. Der fastsattes nu overalt, hvor det er muligt, et Pligtarbejde for hver Fange, og Pligtarbejdets Størrelse er fastsat efter den Præstation, som en normal, jævnt flittig Fange yder. Naar dette Pligtarbejde udføres paa tilfredsstillende Maade, ydes der Fangen den for hans Klasse fastsatte Ducor; for Arbejde udover Pligtarbejdet gives der Fangen en Akkordbetaling, hvis Størrelse teoretisk er ubegrænset, blot svarende til Arbejdets Omfang. Ved Akkordtariffernes Fastsættelse har man i Almindelighed anvendt det Princip, at en Arbejdspræstation paa det dobbelte af Pligtarbejdet giver et Tillæg til Ducøren omtrentlig svarende til den højeste Klassesducor. Større eller mindre Præstationer forholdsvis derefter.

Det anvendte Akkordsystem har vist sig i høj Grad at fremme Arbejdet baade kvantitativt og kvalitativt. Der opstaar hurtigt Kappelstrid mellem Fangerne, der gennem den ydede Betaling faar Bevis for deres Arbejdes Værdi, og derigennem skabes Interesse for og ofte Kærlighed til selve Arbejdets Genstand. Fangen, der ser, hvad han kan præstere af Arbejde, faar Tillid til sig selv og til sine Evner til efter Losladelsen at tjene til Livets Ophold. Han ligesom føler sig rank i Ryggen efter en god og smuk Dagspræstation, og han nyder Hviletiden efter endt Arbejde, saa at han hurtigt lærer dettes Velsignelse at kende. Disciplinen i

Straffeanstalten lettes, idet Fangerne, der er optaget af deres Arbejde, ikke har Tanker for eller Tid til Uregelmæssigheder. Eksempelvis kan nævnes, at medens Pligtarbejde ved Haandvæv for en Vare som enkelbredt Stouf er 10 m pr. Dag, er Gennemsnitspræstationen for Fanger, der nogen Tid har været ved dette Arbejde, ca. 17 m, og det Børstebinderiarbejde, der for Akkordsystemets Indførelse gav Arbejde til ca. 25 Fanger Aaret rundt, skaar nu næppe til til Beskæftigelse af 16 Fanger. Inspektøren for Vridsløselille Straffeanstalt indberettede i 1914 om Resultaterne af Akkordarbejdets forsøgsvis Indførelse: »Adgangen til Akkordfortjeneste har for mange Fanger været en stærk Sporø til Arbejdet, og Niveauet for leveret Arbejde er derigennem hævet betydeligt. Enkelte Fanger viser en forbavsende Flid — og ofte de, som er doyne udenfor; de kan derfor samle sig forholdsvis betydeligt. Men for Flertallet af Fanger svarer Fortjenesten saa temmelig til den for Akkordberegningen til Grund liggende Forudsætning, at den omtrent bliver lig Ducøren. Kun forholdsvis faa sløve og ligegyldige Fanger af dem, som har Adgang til Akkord, nøjes med at præstere Pligtarbejdet Akkordarbejdet giver god Anvisning til at erfare, hvad der bor i en Fange, om han vil og kan anstrenge sig, om han har Følelse for Kone og Born m. m., om han har Sans for at se ordentlig ud i Klæderne o. s. v., og jeg tror, at det, naar Fortjenesten holdes indenfor de rette Grænser, er udviklende saavel for Fangens Erhvervsevne som ogsaa for hans Pligtfølelse og Selvgættelse.«

Ogsaa kvalitativt fremmes Arbejdet ved Akkordsystemet. I Begyndelsen frygtede man for, at Akkordbetalingen skulde forlede til Sjuskeri, men det har hurtigt vist sig, at dette saa langt fra er Tilfældet, at Arbejdet bliver bedre end før. Det, at Arbejdet udføres uden Standsning, med Tanken koncentreret om Udførelsen, medfører, at Resultatet bliver smukkere, jævner og mere ensartet. Fangerne behøver ikke at kontrolleres saa hyppigt som før, og Værkpersonalets Arbejde lettes derigennem.

Det er blevet paastaet, at Akkordsystemet gør Fangerne *for* interesserede i Arbejdsbetalingen, saa at de arbejder tidlig og silde, i Fritid og om Søndagen og derigennem ledes til at glemme at tænke over, hvad de har forbrudt, og saaledes ikke naar til Erkendelse af deres Strafskyld, og ligefrem ikke faar Tid til at angre deres Forbrydelse. Denne Paastand er urigtig. Det viser sig stadig, mere tydeligt dog hos Mandsfanger end Kvindefanger, at Fangerne vel holder af deres Arbejde og søger at præstere det mest mulige, men Fritiden og Søndagen nydes i højere Grad end før, idet den i højere Grad føles som Hviletid. Og der kan næppe være Tvivl om, at den Fange, der nyder Hvilens tilfreds over vel udført Dagværk, er langt lettere modtagelig for god Paa-virkning end den dovne, utilfredse Fange. Arbejdet er, rigtig tilrettelagt, i hvert Fald for voksne Fanger det vigtigste Disciplinærmiddel af alle, lige saa vist som det er Grundlaget for alt hæderligt Liv i Samfundet.

Ogsaa i økonomisk Henseende har Indførelsen af Regiesystemet vist sig at være en i høj Grad heldig Foranstaltning. Nettoudbyttet af Fangernes Arbejde har været stadig stigende. Medens det saaledes i det sidste Aar før Regiesystemets Indførelse, 1912—13, kun androg Kr. 68.817,28 har Nettoudbyttet i de følgende Aar været:

1913—14.....	Kr.	83.145,92
1914—15.....	-	124.554,65
1915—16.....	-	268.795,45
1916—17.....	-	387.568,70
1917—18.....	-	512.624,32
1918—19.....	-	545.031,94
1919—20.....	-	1028.350,93
1920—21.....	-	1241.807,90

Da Antallet af Fanger, der har medvirket ved Fremskaffelsen af de nævnte Udbytter, i Aarene 1912—13 og 1920—21 har været henholdsvis 682 og 867, er Nettoudbyttet pr. Fange pr. Aar herefter steget fra 100 Kr. 91 Øre til 1432 Kr. 30 Øre. Ved Bedømmelsen af disse Tal maa dog

tages i Betragtning, dels at Pengenes Værdi nu er væsentlig ringere end i 1912—13, dels at der i de opgivne Neltoudbytter ikke er fradraget de Beløb, der er medgaaet til Lønninger m. v. til Personale, antaget af Hensyn til Arbejdsdriften. Disse Lønninger m. v. androg for 1920—21 316.223 Kr. 81 Øre, hvorved de fornævnte 1432 Kr. 30 Øre pr. Fange pr. Aar reduceres til 1067 Kr. 56 Øre, hvilket svarer til ca. 3 Kr. 56 Øre pr. Fangearbejdsdag mod ca. 33,7 Øre i Aaret 1912—13*).

Til Grund for Indførelsen af Regiesystemet ligger en af Direktøren for Fængselsvæsenet i Januar 1913 til Justitsministeren afgiven Indstilling*). Denne resulterede i Udfærdigelsen af kgl. Anordning af 7. Marts 1913, der bestemmer, at Arbejdsdriften i Straffeanstalterne ordnes saaledes, »at Staten selv beskæftiger Fangerne ved Fremstilling, derunder Reparation af Genstande til Statens eget Brug, hvorfor samtlige Ministerier og de under dem sorterende Afdelinger og Institutioner i videst muligt Omfang bør rette Henvendelse til det under Justitsministeriet oprettede Kontor for Arbejdsdriften i Straffeanstalterne om Forfærdigelse af saadanne Brugsgenstande, som kunne fremstilles i nævnte Anstalter, og, hvis der næres Tvivl om, hvorvidt en Brugs-genstand kan forfærdiges i Straffeanstalterne, rette Forespørgsel derom til bemeldte Kontor.«

Ledelsen af Arbejdsdriften er organiseret paa følgende Maade: Den øverste Ledelse er lagt i Hænderne paa en under Direktøren for Fængselsvæsenet ansat *Kommitteret*. Til Behandling af de Arbejdsdriften vedrørende Sager er der i Direktoratet for Fængselsvæsenet oprettet et særligt Kontor, *Kontoret for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift*, der bestyres af en *Kontorchef*. Den stedlige Ledelse af Arbejdsdriften i den enkelte Straffeanstalt varetages under Inspektørens

*) Detaillerede Oplysninger om Omfanget og det økonomiske Udbytte af Arbejdsdriften i Straffeanstalterne indeholdes i de aarlige Beretninger om Straffeanstalterne Afsnit C. Tabel 10.

**) Se Beretning om Straffeanstalterne 1912—13, Side 8 ff.

Tilsyn og Ansvar af en *Bogholder*, der bestyrer Anstaltens *Bogholderi- og Arbejdskontor*; af Bogholderen, ligesom af Kontorets øvrige Personale (Fuldmægtige og Assistenten) kræves merkantil Uddannelse forinden Ansættelsen. Selve Fangearbejdet ledes af *Værkmestre* (af 1. og 2. Grad) og *Værkbetjente*.

Ved Regiesystemets Indførelse var man klar over, at Systemets Gennemførelse vilde møde Vanskeligheder, dels fra det frie Erhvervs Side, dels fra de Statsinstitutioner, der skulde aflage det i Straffeanstalterne udførte Arbejde, dels endelig indenfor Fængselsvæsenets egne Rammer.

I den første Henseende har det ikke kunnet undgaas, at der her ligesom i andre Lande af og til er fremkommet Klager over Fængselsarbejdets generende Indvirkning paa det frie Erhverv, men saa godt som i alle Tilfælde er disse Klager forstummet, naar Klagerne har faaet nærmere Oplysning om Principerne for Tilretteleggelsen af Fangearbejdet og om dets Omfang. Paa den anden Side er der fra vide Kredse indenfor Erhvervene og særlig fra Arbejderorganisationernes Side vist god Forstaaelse af Fangearbejdets Berettigelse.

At de købende Statsinstitutioner straks skulde være glade over paa en Række Omraader at maatte afbryde Forbindelsen med deres hidtidige Leverandører, der maaske i en Aarrække havde betjent dem tilfredsstillende, var naturligvis ikke at vente, og det er forstaaeligt, at der ved Regiesystemets Indførelse maatte vise sig Begyndelsesvanskeligheder. Efter at disse imidlertid nu forlængst ere overstaaet, vil det næppe være for meget at sige, at de aflagende Statsinstitutioner saa godt som undtagelsesfrit ere tilfredse med Samarbejdet med Fængselsvæsenet. Arbejdsdriften behøver nu sjældent at søge efter Arbejde, maa langt hyppigere afslaa at modtage Bestillinger fra Statsinstitutioners Side.

Indenfor Fængselsvæsenets egne Rammer har Indførelsen af Regiesystemet som et nyt Led i Maskineriet naturligvis maattet volde nogle Vanskeligheder, men disse Vanske-

ligheder ere alle overvundne. Naar den nye Arbejdsordning saa hurtigt er indpasset i Straffeanstaltens hele Organisme, og naar Ordningens Resultater ere blevne saa gode baade i penitentiær og økonomisk Henseende, skyldes det for en væsentlig Del den Interesse og Dygtighed, der er udvist af de til Anstaltens Bøgholderi- og Arbejdskontorer knyttede Tjenestemænd og af det store Værkpersonale.

Oversigt over hvad der findes av tilbakefaldsstatistik i Norge.

Der er i aarenes løp foretat forskjellige undersøkelser til belysning av tilbakefaldet efter avsoning av kortere og længere fængselsstraffer, efter betinget dom, efter utgang av skolehjem m. v. Men da de er spredt rundt paa forskjellige steder, tør det kanske være til hjælp for dem som interesserer sig for disse spørsmål, at faa oversigt over hvilke undersøkelser av denne art er foretat, og hvor de er offentliggjort. Ved tilbakefaldsstatistik menes her undersøkelser av straffede m. fl.'s senere straffældelser, ikke undersøkelser om straffedes tidligere straffældelser, hvilket undertiden kan sees kaldt tilbakefaldsstatistik.

Strafarbeidsfangers (Landsfængselsfangers) tilbakefald inden 3 aar. I beretningerne om strafarbeidsanstalterne (i Norges Officielle Statistik) er fra 1876 til 1900—01 meddelt opgave over, hvor mange av de fra strafarbeidsanstalterne løslatte fanger er faldt tilbake inden utlopet av de 3 næste beretningsaar. Disse opgaver er sammendragne i Fængselsstyrelsens Aarbok 1901—02, I: Meddelelser om det norske fængselsvæsen i det 19de aarhundrede (N.O.S række IV, nr. 86, Kria. 1904), se s. 207—209 og tabel 14.

I Fængselsstyrelsens Aarbok 1901—02 (del II) er meddelt tre tabeller (nr. 20—22) om løslatte fanger som kom ind i landsfængslerne efter ny dom inden 3 aar efter løslatelsen, med nærmere oplysninger om forbrydelserne og fangernes alder, jfr. Aarbokens s. 22. Tilsvarende opgaver i Aarboken 1902—03 og 1903—04.

I Aarboken 1909 er meddelt opgave over antallet av de i 5-aaret 1901—1905 løslatte landsfængselsfanger, som kom ind i landsfængsel efter ny dom inden 3 aar efter løslatelsen (særskillt for de endelig løslatte og for de paa prøve løslatte) samt over antallet av prøveløslatte som forøvrig ikke bestod prøven (tabell 11) og ganske lignende opgave over de i 1904 og 1905 løslatte (tabell 12), jfr. nærmere forklaringer i Aarboken side 11—12.

Strafarbeidsfangers (Landsfængselsfangers) tilbagefald inden 10 aar. I Fængselsstyrelsens Aarbok 1901—02 (del II) er meddelt en række forskjellige oplysninger om de i aaret 1890—91 løslatte fanger, som kom ind i strafanstalt (landsfængsel) efter ny dom inden 1. april 1901 (tabel 23), jfr. Aarboken side 22—23. Tilsvarende opgaver for hvert av de følgende aar i Aarboken 1902—03, 1903—04, 1904—05, 1906, 1907.

En lignende undersøkelse er i hovedtrækkene meddelt av ekspeditionschef Fr. Woxen i »Le système pénitentiaire de la Norvège« (Actes du congrès pénitentiaire international de Washington 1910, vol. V, s. 277—327). Her er under nr. 110 gjort rede for tilbagefaldet inden 1. januar 1909 blandt de 431 menn og 74 kvinner, som blev løslatt fra strafarbeidsanstaltene i 1898.

En mere omfattende undersøkelse av strafarbeidsfangers tilbakefald er offentliggjort i ovennævnte »Meddelelser om det Norske Fængselsvæsen i det 19de Aarhundrede«. Her er s. 209—219 og i tabellene 15—17 meddelt oplysninger om de i 1876—1895 indkomne fangers tilbagefald (a: ny indsættelse i strafarbeidsanstalt) a) efter indsættelsesaaret, b) efter forbrydelserne samt c) tiden mellem den sidste løslatelse og den nye indsættelse. Undersøkelsen gjelder 4368 forskjellige mænd og 1173 forskjellige kvinder, som er fulgt fra deres første indsættelse i strafanstalt frem til 31. mars 1901, særskillt for de ikke tidligere straffede og for dem som tidligere hadde været straffet med anden straf end strafarbeide.

Tilbakefald efter løslatelse paa prøve. Dette spørsmål har jeg behandlet i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen 1910, s. 11—33: »Løsladelsen paa prøve i Norge«, hvor omhandles 966 løslatte mandsfanger, jfr. Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1913, s. 257—259. Se ogsaa de ovennævnte tabeller 11 og 12 m. v. i Fængselsstyrelsens Aarbok 1909.

Tilbakefald efter kort frihetsstraf er undersøkt to ganger. De første undersøkelser findes meddelt i min artikkel »De korte frihetsstraffers virkninger i Norge« i N. T. f. F. 1909, s. 4—37, som gjelder 2346 menn og 417 kvinner, som i 1901 og 1902 blev sat ind i distriktsfængslerne til avsoning av idømt frihetsstraf. Resultaterne er sammenlignet med danske opgaver. Spørsmålet er tat op paany i mine undersøkelser »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, utarbeidet for Barnevernskomiteen og meddelt som bilag 1 til dens indstilling av 1919 om »Reformer i Vergeopdragelsen« og som led i den officielle statistik (N. O. S. række VI, nr. 99). Jeg henviser til s. 51—52 og 57—58 samt tabel 20. Undersøkelsen gjelder de 136 gutter og 7 piker under 18 aar, som gik ut av kreds- og hjelpefængslerne i 1910 og 1911 efter avsont fængselsstraf.

Tilbakefald efter betinget dom. Herom er opgaver meddelt i Norges Kriminalstatistik for 1905 og 1906, hvor resultatet er bearbeidet av advokat Robert Jacobsen, og i Kriminalstatistikkens følgende aarganger. Advokat Jacobsen har behandlet emnet paany i en rapport til den internationale fængselskongres i Washington 1910 (Actes du Congrès o. s. v., vol. III, s. 21—30). Alle disse opgaver gjelder aldersklasserne underett. En særskilt undersøkelse av tilbakefaldet blandt de 373 gutter og 31 piker, som blev betinget dømt til fængselsstraf i 1910 og 1911, er meddelt i ovennævnte »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, s. 52—53 og s. 58 samt tabel 21, hvor resultaterne s. 53 er sammenlignet med de tilsvarende tal for dem som har avsont en kort frihetsstraf.

Tilbakefald efter betinget undlatelse av paatale. Herom

foreligger der hittil bare en undersøkelse av de 102 gutter og 12 piker under 18 aar, som i 1910 og 1911 gik fri for tiltale paa visse betingelser efter at være sigtet for forbrydelser, se »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, s. 58—59.

I forbindelse med de foran nævnte undersøkelser kan nævnes ogsaa de undersøkelser om den *grovere kriminalitet* gjennom redegjørelse for 41 forbryderes liv, som jeg i grafisk fremstilling og med nærmere forklaringer fremla for den Norske Kriminalistforening i 1912 under foredrag »Om strafutmaalingen«, se forhandlingerne ved dens 7de møte og »Nogen kriminalstatistiske opgaver« i tillæg til Fængselsstyrelsens Aarbok 1912 (sendt ut med Aarboken 1909).

Straffældelser efter utgang av skolehjem. Dette spørsmål er undersøkt to ganger. De første undersøkelser er meddelt av direktør for Bodsfængslet Anders Daae i N. T. f. F. 1908, s. 53—58. De omfatter 383 gutter, som gik ut av skolehjemmene i 1901—1904. De næste er meddelt i »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, s. 29—32 og tabellerne 11—13. Her omhandles barn som er gaat ut av skolehjemmene i alderen over 14 aar, 285 gutter gaat ut i 1910 og 1911, 139 piker gaat ut i 1908—1911.

Straffældelser efter utskrivning av familieferpleining, bortsat av vergeraadene. Oplysninger herom er meddelt i »Forsømte og forbryderske barn i Norge«, s. 13—14 og tabel 6, forsaavidt angaar 156 gutter og 62 piker, som blev utskrevet i 1910 og 1911 i alderen 14 aar og derover, bortsat av vergeraadene i de 5 største byer. Om straffældelse efter utskrivning av *tvangsskole* se l. c. s. 22 og tabel 6.

Til lettelse for dem der interesserer sig for tilbakefaldsspørsmålene, bør det kanske ogsaa nævnes at flere av de foran nævnte undersøkelser er i større eller mindre grad refereret i andre arbeider. Saaledes er flere av dem gjengit i ekspeditionschef Fr. Woxens ovennævnte »Le système pénitentiaire de la Norvège«, se dens nr. 109, 111, 112, 113

og 117. I min artikel »Strafarbeidsfanger i Danmark og i Norge« i N. T. f. F. 1905, s. 37—59 har jeg benyttet de omfattende tilbakefaldsundersøkelser i »Meddelelser om det norske fængselsvæsen i det 19de aarhundrede« til en sammenligning med tilsvarende danske opgaver. I »Nogen kriminalpolitiske resultater« i Norsk Retstidende 1911, nr. 9—10, har jeg refereret saavel de sidstnævnte norske undersøkelser som de øvrige foran omhandlede som forelaa dengang, og tillike bl. a. nogen undersøkelser om tilbakefaldet efter tvangsarbeide under den for løsgjængerloven gjældende ordning (hentet fra undersøkelser av Tvangsarbeidskomiteen av 1905). Videre er de i 1912 kjendte undersøkelser om tilbakefaldet efter betinget dom og efter kortere og længere frihetsstraffer gjengit i korthet i ovennævnte forhandlinger ved den Norske Kriminalistforenings 7de møte og i det likeledes foran nævnte bilag til Fængselsstyrelsens Aarbok 1912. Endelig er i »Forsømte og forbryderske barn i Norge« referert alle ældre undersøkelser om de der behandlede sporsmaal forsaavidt de unge angaar.

Hartwig Nissen.

Domme.

Danmark.

Forsøg paa Røveri ved Bedøvelse. Sammenstød af Forbrydelser. For at blive i Stand til at tilegne sig et Ægtepars Penge havde en Tiltalt ved Hjælp af sin Kæreste, der tjente hos Ægteparret, forsøgt at bedøve dette ved at komme et bedøvende Pulver i den Kasse, som Ægteparret skulde nyde. Dette Forhold straffedes som Forsøg paa Røveri (Højesterets Dom af 10 Februar 1922 i H.R.T. 1921. 791, U.f.R. 1922 A. 324). Efter Straffelovens § 243 skal Røveriforbrydelsen være iværksat »ved personlig Vold [eller Trusel om øjeblikkelig Anvendelse af saadan].« Hermed maa imidlertid i hvert Fald ganske ligestilles, at Forbrydelsen iværksættes ved Bedøvelse, hvis Øjemed netop er at sætte de Kræfter ud af Spillet; ved hvis Hjælp Modstand kunde ydes; jfr. herved ogsaa C. Goos: Den danske Strafferets specielle Del II S. 594.

Tilt. havde tidligere været domt bl. a. for Forsøg paa Mord og Røveri; han domtes nu for forskellige Tyverier og for to grove Forsøg paa Røveri til Tugthusarbejde i 16 Aar. For Røveriforsøgene kunde Straffen efter § 243, jfr. § 46, ikke overstige $\frac{3}{4}$ af Tugthusarbejde paa Livstid (ved Omsætning lig 18 Aar, se Strfl. § 12), og det vil saaledes ses, at Tyverierne og Røveriforsøgene er opfattede som Forbrydelser »af forskellig Slags« (hvad der sikkert ogsaa psykologisk er god Grund til), idet der iflg. Strfl. § 62 kun, hvor de til Paadømmelse foreliggende Forbrydelser er af forskellig Slags, er Hjemmel til at lade Straffen gaa ud over Grænserne for den Bestemmelse, som hjemler den største Straf. En modsat Opfattelse af Forholdet mellem Tyveri og Røveri i denne Henseende er gjort gældende af Carl Torp: Den danske Strafferets alm. Del S. 839. Jfr. iøvrigt Motiverne til Straffelovsudkastet (1864) S. 96 og A. S. Ørsted Eunomia II S. 358.

Eyvind Olrik.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1921.

Ved ERIK KAMPMANN,
Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet.

Den 13. Juni 1921 afholdtes i Nyborg Straffeanstalt et Møde af overordnede Fængselstjenestemænd, til hvilket Direktoratet havde indbudt samtlige Inspektorer og Viceinspektorer, Fængselspræsterne og disses ordinerede Medhjælpere, de fast ansatte Lærere, Timelærerne ved Horsens Straffeanstalt, Lægen, Bogholderen, Kassereren, Forsorgsmedarbejderen og Gymnastiklæreren ved Nyborg Straffeanstalt samt Inspektoren og Præsten ved Københavns Fængsler.

Paa Mødet, der er det første i sin Art herhjemme, holdt Fængselspræst C. Ludvigsen det i Tidsskriftets 9. Aargang pag. 299 ff. optagne Foredrag over Emnet: »Har vi Brug for et dansk Fangeblad?«, hvilket Foredrag efterfulgtes af en Diskussion.

Det er Direktoratets Agt efter Tid og Lejlighed at afholde slige Moder til Drøftelse af penitentiære Spørgsmaal.

Med Hensyn til den i tidligere Meddelelser¹⁾ omtalte Pladsmangel i Straffeanstalterne for Mænd bemærkes:

Den 1. Januar 1921 hensad der i Landets Straffeanstalter 1142 mandlige Strafarbejdsfanger, og samme Dag hensad der i Arresthusene 31 mandlige Arrestanter, som var idømte Strafarbejde, og som ventede paa Plads i Straffeanstalterne. Den 1. Januar 1922 var de tilsvarende Tal henholdsvis 1268²⁾ og 43.

Det laveste Antal af »Ventere« naaedes sidst i Februar

¹⁾ Se senest Tidsskriftets 9. Aargang pag. 219—20.

²⁾ Heraf 22 i det nedenfor nævnte Annex i Bjerre.

Maaned med 19. Derefter steg Tallet atter ret hurtigt, indtil det sidst i Juni og i Begyndelsen af Juli Maaned naaede Maximum med 124.

For i nogen Grad at imødegaa den herskende Pladsmangel besluttede Direktoratet i Efteraaret 1921 sig til at modtage et af Vejle Amtsraad fremsat Tilbud om Leje af det i Bjerre ved Horsens beliggende Arresthus, der i Sommerens Løb var blevet nedlagt som saadant, efter at det var oplyst, at Arresthuset, der siden Retsplejelovens Ikrafttræden i det hele havde været anvendt meget lidt, i længere Tid havde staaet ganske ubenyttet. Lejemaalet tog sin Begyndelse den 1. Oktober 1921 og er fra begge Sider uopsigeligt i 3 Aar. Efter at der var foretaget nogle mindre bygningsmæssige Forandringer ved Arresthuset, toges det den 19. Oktober i Brug som Annex til Horsens Straffeanstalt under fælles Administration med denne. Annexet afgiver Plads til 22 Fanger, dels i Celle, dels i Fællesskab. Cellefangerne udtages fortrinsvis blandt ikke skolepligtige Fanger, og Fællesfangerne udtages efter lignende Regler, som følges ved Udtagelse af Fanger til de til Horsens Straffeanstalt knyttede Fangekolonier i Kolsen og Gedhus.

I denne Forbindelse skal endvidere anføres, at Direktoratet for at bøde paa den utilstrækkelige Celleplads i Horsens Straffeanstalt ved Skrivelse af 23. April 1921 bemyndigede Inspektøren til indtil videre overfor de til Straffeanstalten afleverede Fanger, der tidligere har udstaaet Straf i Horsens Straffeanstalt eller forinden deres Aflevering dertil i mindst 2 Dage i Arresthus har afventet Pladsledighed i Straffeanstalten, at afkorté Varigheden af Opholdet i Modtagelsescelle fra 3 Dage til 1 Dag.

Den i Tidsskriftets 5. Aargang pag. 173 ff. omhandlede midlertidige Fangekoloni paa det danske Fængselselskaber tilhørende Hedeheim »Lynge« er nedlagt fra den 1. April 1921 at regne, idet Direktoratet allerede ved Skrivelse af 14. Oktober 1920 meddelte de danske Fængselselskabers Fællesbestyrelse, at man ikke ønskede at benytte Hjemmet som Fangekoloni for Vridsløselille Straffeanstalt længere end til Udgangen af Finansaaaret 1920—21.

Den videre Udvikling af Arbejdsdriften efter Regiesystemet i Vridsløselille Straffeanstalt, derunder særlig Indretningen af store Værksteder for Smederi og Blikkensla-

geri, havde nemlig i Forbindelse med den i 1918 stedfundne betydelige Udvidelse af Straffeanstaltens Jordtilliggende¹⁾ efterhaanden muliggjort at beskæftige alle til Fællesarbejde egnede Fanger hjemme i selve Straffeanstalten, saaledes at der ikke længere var Trang til Opretholdelse af den midlertidige Koloni paa »Lyng«, hvis Drift forøvrigt — foruden uforholdsmæssig store Udgifter — paa Grund af den store Afstand fra Straffeanstalten medførte forskellige praktiske Vanskeligheder.

Fra den 1. April 1921 drives Hedeheimmet »Lyng« paa ny af de danske Fængselselskaber som Optagelseshjem for saavel befinget benaadede som endeligt losladte Fanger.

Som meddelt i Tidsskriftets 8. Aargang Side 221 var Antallet af Fanger i de københavnske Arresthuse i Løbet af Aaret 1919 gaaet saa stærkt ned, at man den 1. Juli 1919 kunde evakuere Arresthuset paa Christianshavn²⁾. Arresthuset, der oprindelig var opført som Straffeanstalt for kvindelige Forbrydere og toges i Brug som saadant i Aaret 1864, udlejedes allerede faa Aar senere, 1870, til Københavns Magistrat, som derefter stadig har benyttet det til Arresthus. Lejemaalet ophørte den 19. April 1920, men fra denne Dato og indtil den 1. Oktober s. A., har Bygningerne vederlagsfrit været overladt Københavns Magistrat til midlertidig Anbringelse af Husvilde. Efter at ogsaa denne Benyttelse var ophørt, meddelte Direktoratet Finansministeriet, at man ikke længere ønskede at reservere sig Arresthuset, hvorefter dette den 3. Marts 1921 overgik til Finansministeriet, der atter afhændede Bygningerne til en Privatmand, der har ombygget dem til Privatbeboelse.

Som Følge af den i 1920 stedfundne betydelige Udvidelse af Nyborg Straffeanstalt³⁾ var det nødvendigt at ændre de i Justitsministeriets Cirkulære af 5. Juli 1913 indeholdte *Regler om Fangers Aflevering til Landets Straffeanstalter*. Under de i den Anledning anstillede Overvejelser fandt man det heldigt foruden Cirkulærets Bestemmelse om Fangernes Alder at ændre ogsaa enkelte andre af dets Bestemmelser. Under 6. April 1921 udstedtes da et nyt Cirkulære, hvorefter:

¹⁾ Se Tidsskriftets 7. Aargang p. 115 ff.

²⁾ Se ogsaa Tidsskriftets III. Aargang p. 153 ff.

³⁾ Se Tidsskriftets 9. Aargang pag. 220 og 8. Aargang pag. 221.

1. Kvinder, idømte Strafarbejde, afgives til Christianshavns Straffeanstalt.
2. Af Mænd, idømte Forbedringshusarbejde, afleveres til Horsens Straffeanstalt:
 - a. de, som er over 33 Aar gamle, forsaavidt de tidligere har været straffede med Strafarbejde, og
 - b. de, hvis Sundhedstilstand er saadan, at de ikke kan antages at kunne udføre det daglige Arbejde uden Hjælp, og de, hvis Syn og Hørelse i høj Grad er svækket, eller som har en anden saadan Legemslyde, at de derved bliver uskikkede til at opfylde den befalede Dagsorden;
 til Nyborg Straffeanstalt:
 - de, der er under 25 Aar gamle, medmindre de tidligere mindst 2 Gange har afsonet Strafarbejde;
 til Vridsløselille Straffeanstalt:
 - alle andre til Forbedringshusarbejde dømte Mænd.
3. Alle til Tugthusarbejde dømte mandlige Forbrydere afleveres til Horsens Straffeanstalt.

Herefter er Aldersgrænsen for Fanger, der skal afleveres til Nyborg Straffeanstalt, 25 Aar i Stedet for tidligere 23 Aar, og Aldersgrænsen for Recidivister, der skal afleveres til Vridsløselille Straffeanstalt, 33 Aar i Stedet for 30 Aar.

Samtidig er den tidligere Regel om, at alle Fanger over 60 Aar uden Hensyn til deres kriminelle Fortid skulde afleveres til Horsens Straffeanstalt, falden bort, fordi man paa Grund af det særlige Odium, der knytter sig til Anbringelse i Horsens Straffeanstalt, fandt denne Bestemmelse ubillig overfor dem, der ikke tidligere har været straffet med Strafarbejde.

Ved det nye Cirkulære bortfaldt dernæst den tidligere gældende Regel om, at Fanger — uden Hensyn til deres Alder og kriminelle Fortid — skulde afleveres til Horsens Straffeanstalt, naar deres Sundhedstilstand er en saadan, at de ikke antages at kunne »udholde streng Isolation eller deltage i den fælles Undervisning, saaledes navnlig Personer, som er i høj Grad fordrukne, eller som befinde sig i eller vides tidligere at have befundet sig i en sygelig mental Tilstand.« Bestemmelsens Bortfald skyldes dels, at Fanger ogsaa i Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalter kan underkastes Behandling i Fællesskab, og i sidstnævnte Anstalt tilige »modificeret« Cellebehandling, dels at der gentagne Gange i Medfør af den citerede Bestemmelse til Horsens Straffeanstalt er afleveret Fanger, hvis mentale Tilstand vi-

ste sig at være en saadan, at den ikke vilde have været til Hinder for deres Behandling i de andre nævnte Straffeanstalter. Særlig syntes det uheldigt, at yngre Fanger, der i Henhold til den nævnte Bestemmelse var blevne afleverede til Horsens Straffeanstalt, paa Grund af dennes begrænsede Antal Cellepladser maatte behandles i Fællesskab med denne Anstalts andre Fanger. Man fandt det derfor rigtigst helt at udelade Bestemmelsen, hvorved man opnaaede den utvivlsomt rationelle Løsning af dette Spørgsmaal: at Afgørelsen af, hvorvidt en Fanges mentale Tilstand gør hans Anbringelse i Horsens Straffeanstalt ønskelig, først træffes, efter at Lægen ved den Straffeanstalt, hvori Fangen ifølge Cirkulærets almindelige Regler er »hjemmehørende«, har haft Lejlighed til at iagttage ham.

Efter Indretningen i Vridsløselille Straffeanstalt af de foran omtalte Værksteder for Smederi og Blikkenslageri, i hvilke Arbejdets Udførelse forudsætter F a n g e n s O v e r f ø r e l s e t i l F æ l l e s s k a b i A r b e j d s t i d e n, gjorde man i en Skrivelse til Straffeanstaltens Inspektør Rede for Justitsministeriets Opfattelse af hvilke Hensyn, der bør komme i Betragtning ved Udtagelse af Fanger til Fællesskabsbehandling i Vridsløselille Straffeanstalt. I Skrivelsen udtaltes bl. a. følgende: »Det tilkommer ifølge Straffelovens § 13 Justitsministeriet at træffe Afgørelse af, om der foreligger særegne Grunde til at anse Cellebehandling for uhensigtsmæssig overfor en Fange, der udstaar Forbedringshusarbejde. Den Omstændighed, at Cellebehandling tidligere har været anvendt overfor paagældende Fange, er vel det, der oftest vil begrunde Antagelsen af Cellestraffens Uhensigtsmæssighed, men den er ikke den eneste Omstændighed, som kan begrunde den nævnte Antagelse. Dette fremgaar baade af Ordlyden af Straffelovens § 13 og af Motiverne til denne Lovbestemmelse, der saaledes henviser Afgørelsen til Justitsministeriets Skøn om det individuelle Tilfælde — et Skøn, som naturligvis vil være paavirket af de skiftende Tidens forskellige Ordning af Straffuldbyrdelsen og veksellende Opfattelse af de forskellige Fangebehandlingsmaaders Fortrin og Mangler.

Efter Justitsministeriets Opfattelse er det Arbejde, hvormed Fangerne sysselsættes, af den største Betydning for Straffuldbyrdelsen, og er det af stor Vigtighed, at den enkelte Fange kan beskæftiges i det Fag, hvori han er, helt

eller delvis, oplært, eller hvorved han dog tidligere har været beskæftiget, hvorfor der da ogsaa i Straffeanstalterne bør indføres saa mange Arbejdsfag som muligt. Justitsministeriet maa derfor formene, at der bør tillægges den Omstændighed, at en Fange ved at underkastes Cellebehandling, afskæres fra en ellers tilstedeværende Mulighed for i Straffeanstalten at sysselsættes i sit Fag, en væsentlig Betydning ved Afgørelsen af, hvorvidt Anvendelsen af Cellestraf kan anses for hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig overfor den paagældende Fange. Men naturligvis er Hensynet til Fangens formaalstjenlige Sysselsættelse ikke det eneste Hensyn, som bør komme i Betragtning ved den nævnte Afgørelse. Ved denne bør blandt andet ogsaa tages i Betragtning de Ulemper, som kunne antages at være forbundne med Fangens Behandling i Fællesskab.

For den af Justitsministeriet i en Aarrække overfor Fanger i Christianshavns og Horsens Straffeanstalter fulgte Praxis — hvorefter Fangerne i Almindelighed først ere blevne overførte til Behandling i Fællesskab, naar de tidligere to Gange have udstaaet Forbedringshusarbejde i Celle — have følgende to Hensyn været af afgørende Betydning:

Det Fællesskab, hvortil Fangen overføres, omfatter ikke blot Arbejdstiden men ogsaa Fritiden, Spisetiderne, Gudstjeneste, Undervisning og Gaardtur. Og ved Fangens Overførelse til Behandling i Fællesskab føres han sammen med ældre, vidt fremskredne eller endog forhærdede Forbrydere, Fanger, der afsone Tugthusarbejde eller oftere gentaget, langvarigt Forbedringshusarbejde.

Men disse Hensyn kunne ikke anføres imod den Overførelse til Fællesskab, som finder Sted overfor Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt. Thi Fællesskabet i denne Anstalt er indskrænket til Arbejdstiden og omfatter saaledes navnlig ikke Fritiden og Gaardturene, hvor Fællesskabet frembyder de væsentligste Betæneligheder. Og fra Vridsløselille Straffeanstalt ere udelukkede ikke blot Tugthusfanger, men ogsaa Forbedringshusfanger, der ere over 33 Aar gamle og tidligere have udstaaet Strafarbejde.

Den nævnte i Christianshavns og Horsens Straffeanstalter fulgte Praxis bør derfor ikke være bestemmende, naar det drejer sig om Overførelse af Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt til Arbejde i Fællesskab, men Afgørelsen i saa Henseende bør træffes efter et Skøn i hvert enkelt Tilfælde. Som Momenter, der bl. a. bør komme i Betragtning

ved denne Afgørelse, skal man — foruden det ovenfor anførte Hensyn til at skaffe Fangen Arbejde i sit Fag — nævne Hensynet til, om han tidligere i Nyborg Straffeanstalt har afsonet Forbedringshusarbejde i Fællesskab, og om han tidligere har udsaaet Fængsels- og Tvangsarbejdsstraffe.»

I den af den tilsynsførende med Fangegymnastikken i Vridsløselille Straffeanstalt¹⁾, Stabssergent K. C. Kjerby, den 26. April 1921 afgivne aarlige Indberetning om Gymnastikundervisningen foresloges det, at de saakaldte primitive Øvelser af Niels Bukh forsøgsvis indførtes ved Fangegymnastikken, da disse Øvelser, der er meget anstrengende og giver stor Transpiration, formenes at egne sig særlig godt som Enkeltmandsovelser, idet de udføres uden Takt, hvorhos Arbejdstempoet er betydelig hurtigere end ved de hidtil brugte Øvelser, og Musklerne arbejder stadig paa Ydergrænserne, hvorved Leddene bliver smidigere. De i Henhold til denne Indstilling med Direktoratets Samtykke anstillede Forsøg er ifølge en fra Inspektøren for Straffeanstalten i Begyndelsen af indeværende Aar modtagen Indberetning faldne særdeles tilfredsstillende ud. Af Inspektørens Indberetning anføres:

»Det har i denne Forsøgsperiode vist sig, at de nye Øvelser er fortrinlig egnede for de gymnastikpligtige Cellerfanger, idet de i høj Grad raader Bod paa Ulemperne ved det stillesiddende Liv, som disse Fanger fører, dels ved at give dem en kraftig Motion, og dels ved at fremme deres Smidighed og udvikle deres Muskulatur. Fangerne er ogsaa gennemgaaende meget interesserede i Øvelserne og deltager i dem med Lyst og Energi, hvormed bemærkes, at et betydeligt Antal Fanger over den skolepligtige Alder efter eget Ønske har faaet Tilladelse til at deltage i Gymnastikken.»

Direktoratet agter herefter at lade Forsøgene med disse Øvelser fortsætte og paataenker eventuelt at udvide Forsøgene til at omfatte ogsaa de i Nyborg Straffeanstalt hedsiddende Fanger.

I Anledning af et fra »Nyborg Gymnastikforening« fremkommet Tilbud om med et Hold paa 10 Mand at give en Opvisning i Nyborg Straffeanstalts Gymnastiksal for Fangerne, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 1. April 1921 til

¹⁾ Se Tidsskriftets 3. Aargang pag. 152.

Inspektøren for nævnte Straffeanstalt, at Tilbudet efter Direktoratets Formening ikke burde modtages under Hensyn til, at Opvisningen ikke vilde kunne finde Sted saaledes, at Fangerne forblev usete af Deltagerne i Opvisningen.

En Sagfører, der havde været beskikket som Forsvarer ved Landsretten for en i Horsens Straffeanstalt hensiddende Fange, anmodede Straffeanstaltens Inspektør om, at en af Sagføreren affattet Begæring til Højesteret om Sagens Genoptagelse maatte blive forelagt Fangeren til Underskrift. I den Anledning udbad Inspektøren sig Direktoratets Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt Straffeanstaltens Inspektion efter Retsplejelovens Ikrafttræden er berettiget og forpligtet til at give Fangerne Adgang til at indgive Begæring om Genoptagelse af deres Sag. Inspektøren udtalte, at han maatte anbefale, at der ikke indrømmedes Fangerne Adgang til at begære deres Sag genoptaget, uden at de dertil havde erhvervet Samtykke fra Direktoratet for Fængselsvæsenet, og at Fangerne — i Lighed med den for Retsplejelovens Ikrafttræden fulgte Praksis — henvistes til desangaaende at rette Henvendelse til Direktøren for Fængselsvæsenet under dennes Besøg i Straffeanstalterne. En ubetinget Ret for Fangerne til paa et hvilket som helst Tidspunkt at fremsætte Begæring om Genoptagelse af deres Sag og en dertil svarende Pligt for Straffeanstalten til at indrømme Fangerne Adgang hertil, vilde efter Inspektørens Mening i hvert Fald for Horsens Straffeanstalts Vedkommende kunne medføre højst betænkelige Konsekvenser.

Efter de for Retsplejelovens Ikrafttræden indvundne Erfaringer med Hensyn til de talrige af Fanger overfor Direktøren fremsatte Paastande om at være uskyldig dømt og derpaa støttede Anmodninger om at faa Sagen genoptaget, maatte Direktoratet gaa ud fra, at det store Flertal af de Begæringer om Sagens Genoptagelse, som Fangerne nu i Henhold til Retsplejelovens Kapitel 86 vilde begære indsendte til Domstolene, vilde vise sig aabenbart ubegrundede. Direktoratet mente dernæst at maatte regne med, at slige Begæringer, hvis der anerkendtes en ubetinget Ret til at fremsætte dem, navnlig af Fanger i et Fællesfængsel vilde blive fremsat i et saadant Omfang, at det vilde virke anstødeligt. Under Hensyn dertil og til, at Domstolene saaledes vilde blive bebyrdede med et ret betydeligt og som Regel ganske formaalsløst Arbejde, forelagde Direktoratet Sagen for Justitsministeriet.

I Skrivelse af 15. September 1921 udtalte Justitsministeriet, at der efter dettes Formening ikke ifølge Retsplejeloven er nogen Hjemmel til at lade en Domfældts Egenskab af Straffefange medføre nogen Begrænsning af hans Ret til at fremsætte Begæring om Genoptagelse af hans Sag, og at en saadan formentlig heller ikke kan søges i de om Fuldbyrkelse af Strafarbejde gældende Forskrifter, bortset fra hvad fornødent Hensyn til Straffeanstaltens Orden kræver.

Direktoratet har herefter ved en Skrivelse til samtlige Straffeanstalters Inspektører fastslaaet visse Regler som gældende med Hensyn til Fangers Begæring om Genoptagelse af deres Sag og Klager over deres Sags Behandling, hvoraf anføres: Hvis Fanger, der er domte ved Underret, paa staar at være domte med Urette, henvises de til at begære sig fremstillede for Direktøren for Fængselsvæsenet under dennes Besøg i Straffeanstalten. Begæring om Sags Genoptagelse skal indledes med en udtrykkelig Angivelse af den deres Karakter og — i Overensstemmelse med Retsplejelovens Forlangende derom i § 979 2. Stk. — indeholde en Angivelse af de Omstændigheder og Beviser, hvorpaa de støttes. Det skal tilkendegives Fanger, der fremsætte Ønske om at skrive en saadan Begæring, at Grundlaget for Begæringen maa angives udtømmende, da Fangen ikke flere Gange bør ulejlige Domstolene angaaende samme Sag; skulde en Fange dog, efter at hans Begæring er afvist eller forkastet af vedkommende Domstol, paany ville begære sin Sag genoptaget, gives der ham Tilladelse til at sende Direktoratet en Fremstilling af de nye, ikke i den tidligere Begæring angivne, Momenter, hvorpaa den fornyede Begæring støttes, og det vil da være overladt til Direktoratets Afgørelse, om dette finder Anledning til at videresende Fremstillingen til vedkommende Domstol.

I denne Forbindelse skal endelig omtales en fra Inspektøren for Horsens Straffeanstalt modtagen Forespørgsel om, hvorvidt Inspektionen er berettiget til at øve nogen Censur over de af Fanger fremsatte Begæring om Genoptagelse af deres Sag eller Klager over deres Sags Behandling, eller om Inspektionen er forpligtet til at indsende disse Begæring og Klager fra Fangerne i den Form, i hvilken vedkommende Fange afleverer dem. I Anledning af denne Forespørgsel, der var foranlediget ved, at der i flere af de af Fanger i Horsens Straffeanstalt indgivne, af Inspektionen til Direktoratet indsendte Begæring om Genoptagelse af deres Sag var

fremsat ærerørige Beskyldninger mod forskellige Myndigheder, udtalte Direktoratet, at Inspektionen ikke kan anses for berettiget til at nægte at fremsende en af en Fange indgivet Begæring om Genoptagelse af hans Sag, fordi der i samme indeholdes ærerørige Beskyldninger mod Myndigheder, men at Inspektionen bør gøre Fangen opmærksom paa, at Begæringens nævnte Indhold vil kunne paadrage ham Ansvar, og give ham Adgang til at omskrive Begæringen, hvorhos Inspektionen, hvis Fangen ikke maatte ønske at benytte sig heraf, bør gøre Direktoratet bekendt dermed ved Begæringens Fremsendelse.

I Løbet af Februar og Marts 1921 er der af Direktoratet udfærdiget nye, ændrede Klassereglementer for Cellefanger i Christianshavns, Horsens og Vridsløselille Straffeanstalter, hvilke Reglementer traadte i Kraft den 1. April. I de Skrivelser, hvormed Reglementerne fremsendtes til Straffeanstaltens Inspektioner, bemyndigede Direktoratet disse til undtagelsesvis, naar Omstændighederne særlig maatte tale derfor, at indrømme Lempelser i Reglementernes Bestemmelser om Fangernes Brevveksling, Modtagelse af Besøg og Laan af Bøger.

Under Hensyn til, at Skraatobak, der for Fangerne spiller en meget stor Rolle som et af de faa tilladte Nydelsesmidler, var undergaaet en meget betydelig Prisstigning, tillod Direktoratet ved Skrivelse af 19. Juli 1921 til Inspektøren for Horsens Straffeanstalt, at det Beløb, hvorfor Cellefangerne i 3. og 4. Klasse ifølge Cellereglementets Punkt 12 maa købe Skraatobak, midlertidig, dog ikke udover Udgangen af indeværende Kalenderaar, forhøjedes fra 24 Øre til 36 Øre ugentlig. En lignende Tilladelse var allerede tidligere givet, forsaavidt angik Fangerne i Vridsløselille Straffeanstalt, og ved Skrivelse af 30. December 1921 fornyedes den givne Tilladelse for begge Straffeanstalters Vedkommende for Tiden indtil 1. Juli 1922.

Ved Skrivelse af 9. Februar 1921 meddelte Direktoratet Tilladelse til i Horsens og Christianshavns Straffeanstalter forsøgsvis i $\frac{1}{2}$ Aar at indføre følgende Forandringer i de for Fangerne gældende Kostreglementer: Morgendrikken $\frac{1}{2}$ l Øl erstattes af $\frac{1}{2}$ l The med 30 gr Sukker. Der gives hver Fange 7 gr Margarine daglig ud-

over den ved de nævnte Reglementer fastsatte daglige Ration (35 gr).

Til Grund for den forstnævnte Forandring laa en fra Horsens Straffeanstalts Inspektion modtagen Indstilling, i hvilken det bl. a. anførtes, at der vilde kunne indvindes en meget betydelig Besparelse for Statskassen ved at erstatte Øl med The, og at man derved samtidig vilde bringe Fangernes Forplejning mere i Overensstemmelse med Levevisen hos den frie Befolkning, hvorfor en saadan Reform formentes af Fangerne at ville blive hilst med Glæde.

Sundhedsstyrelsen, for hvilken Direktoratet forelagde den foreslaaede Reform, anbefalede dennes forsøgsvis Indførelse og foreslog samtidig — til Udligning af Forskellen i Næringsværdien mellem $\frac{1}{2}$ l Øl og $\frac{1}{2}$ l The med 30 gr Sukker, hvilken Forskel ansloges til 51 Kalorier, — at forøge den daglige Ration Margarine (35 gr) med 7 gr.

Da de i Henhold til Direktoratets ovennævnte Skrivelse gjorde Forsøg med den ændrede Morgendrik er faldne tilfredsstillende ud, har Direktoratet i December 1921 bemyndiget Inspektoren for Vridsløselille Straffeanstalt til for de i denne Anstalt hensiddende Fangers Vedkommende forsøgsvis at indføre samme Ændringer i Bospisningsreglementet.

Under 12. Maj 1921 bestemte Direktoratet i Medfør af § 22 i kgl. Anordning af 13. Februar 1873 angaaende Fuldbyrdelse af Strafarbejde i Fællesskab, at den i nævnte Anordnings § 4 indeholdte Bestemmelse om, at der paa hver Arbejdssal Morgen og Aften skal oplæses en Bøn for de derværende Fanger bortfalder for Christianshavns Straffeanstalts Vedkommende.

I en Indberetning af 27. December 1920 om det i Henhold til Direktoratets Skrivelse af 3. Januar s. A. og i Overensstemmelse med de ved Direktoratets Skrivelse af 15. Marts s. A. godkendte almindelige Regler og Arbejdstariffer fra den 1. Maj s. A. for Fællesfanger i Horsens Straffeanstalt forsøgsvis udførte Akkordarbejde¹⁾ udtalte Inspektoren for nævnte Straffeanstalt følgende: »Resultatet af det gjorde Forsøg har vist sig meget tilfredsstillende, idet Arbejdspræstationerne ved samtlige Arbejdsfag er forøgede ca. 40 pCt. Akkordfortjenesten for Fangerne har varieret fra

¹⁾ Se Tidsskriftets 9. Aargang pag. 220—21.

ca. 12 til ca. 22 Øre daglig pr. Fange, og Gennemsnitsakkordfortjenesten pr. Fange daglig har været ca. 18 Øre. Arbejdet har gennemgaaende været tilfredsstillende udført, og kun i enkelte Tilfælde har det været nødvendigt at tilbageholde Akkordfortjenesten paa Grund af Sjuskeri ved Arbejdet. Den forøgede Flid hos Fangerne har desuden haft en gavnlig Indflydelse paa disse i disciplinær Henseende. Der vil efter Anstaltens Skøn saaledes kun være Grund til at gøre det hidtil forsøgsvis indførte Akkordarbejde permanent.« Inspektøren indstillede derfor, at de nævnte »Almindelige Regler« og »Arbejdsariffer« for Akkordarbejde i Horsens Straffeanstalt vedblev at gælde med nogle nærmere angivne Ændringer, som efter de indvundne Erfaringer maatte anses for ønskelige.

Denne Indstilling bifaldt Direktoratet ved Skrivelse af 22. Februar 1921 forsaavidt angaar de Fanger, som i nævnte Anstalt udstaar Strafarbejde i Fællesskab og ikke hendsidder paa Forberedelsestadiet eller Tvangsstadiets 1. Klasse.

I Anledning af en Forespørgsel fra Inspektøren for Christianshavns Straffeanstalt angaaende Frugtbyggørelse af en Kapital paa ca. 6000 Kr., der var tilfaldet en dér hendsiddende *Tugthusfange*, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 31. Oktober 1921, at der med Hensyn til Kapitalen vilde være af forholde i Overensstemmelse med Kanc. Skrivelse af 13. August 1814,¹⁾ idet man samtidig henstillede til Inspektionen at fremskaffe Oplysning om, hvorvidt Fangen havde en mandlig Skægtning eller Paarørende, hvem Værgemaaliet burde betroes.

Under 22. Marts 1921 blev der i Medfør af § 36 i Lov af 12. September 1919 om Statens Tjenestemænd af Justitsministeriet udstedt en Bekendtgørelse om Vedligeholdelse, Behandling og Aflevering af samt Tilsyn med de under Ju-

¹⁾ Denne Skrivelse bestemmer, »at der med det Enken N. N., som for begaaet Mord paa hendes Mand er hensat til Arbejde i Københavns Tugthus sin Livstid, tilfaldne halve Bo, der skal beløbe sig til 253 Rigsdaler 2 Mark $4\frac{1}{2}$ Skilling, saavel som med Renterne af bemeldte Kapital vil være af forholde i Overensstemmelse med Plakat af 15. Januar 1768«. Plakaten af 1768 fastsætter, at der med Hensyn til Arv, der tilfalder »nogen, som gaar i Slaveri«, skal forholdes som med en Arv, der tilfalder en Umyndig, saaledes at der udnævnes en Formynder til at forvalte Arven.

stitsministeriet hørende Tjenesteboliger, altsaa bl. a. ogsaa omfattende Tjenesteboliger under Fængselsvæsenet.

I Skrivelse af 2. Marts 1921 fastsatte Direktoratet nogle Regler for Antagelse af kvindelige Reservebetjente og Ansættelse af kvindelige Fængselsbetjente ved Christianshavns Straffeanstalt, hvilke Regler i Hovedsagen er i Overensstemmelse med de i Tidsskriftets 9. Aargang, Side 221—22 for det tilsvarende mandlige Fængselspersonale anførte Regler. Af Afvigelser skal her blot fremhæves Bestemmelsen om, at vedkommende Kvinde »ikke er gift og samlever med sin Ægtefælle.«

Ved Skrivelse af 2. Februar 1921 meddelte Direktoratet Tilladelse til, at Inspektører og Viceinspektører, som for egen Regning skal holde sig forsynet med Tjenesteuniform, uanset det almindelige Forbud mod, at de ved Straffeanstalterne ansatte Tjenestemænd faar privat Arbejde udført i Straffeanstalterne¹⁾, indtil videre maatte faa de for dem normerede Uniformeffekter²⁾ forfærdigede i Straffeanstalterne under Iagttagelse af visse nærmere Regler, idet det udtrykkelig tilføjedes, at Tilladelsen ikke omfattede Reparationer eller lignende.

Under Hensyn til de vanskelige finansielle Forhold for Statskassen anmodede Justisministeriet ved Skrivelse af 13. August 1921 Straffeanstalternes Inspektører om i særlig Grad at ville have deres Opmærksomhed henvendt paa ligesom ogsaa at ville indskærpe de dem undergivne Tjenestemænd, at der udvises den størst mulige Sparksomhed i Driften af Straffeanstalterne, hvorhos det tilføjedes, at man, saafremt Inspektørerne maatte se sig i Stand til at fremsætte Forslag til besparende Foranstaltninger, til hvis Gennemførelse der krævedes Samtykke fra Direktoratet for Fængselsvæsenet, vilde sætte Pris paa, at saadanne tilstilledes Direktoratet til Overvejelse.

Som et Led i Bestræbelserne for at bringe Straffeanstalternes Driftudgifter ned til det mindst mulige, udsendte Direktoratet dernæst i December Maaned en Skrivelse til samt-

¹⁾ Se Tidsskriftets 9. Aargang pag. 225.

²⁾ Se Tidsskriftets 2. Aargang pag. 54—55.

lige Straffeanstalters Inspektorer med Anmodning om at paakægge Anstaltens Økonomiforvaltere i videst mulige Omfang at indhente flere Tilbud paa de enkelte Varesorter, eventuelt ogsaa fra udenbys Handlende, og at holde sig underrettet om Prisforholdene ved de andre Straffeanstalter, hvorhos man anmodede om senere at faa meddelt Oplysning om de Priser, Straffeanstalterne havde maattet betale for de forskellige Økonomiartikler i Januar og Februar Maaneder 1922, idet det er Direktoratets Tanke bl. a. paa Grundlag af dette Materiale at undersøge Hensigtsmæssigheden af Fællesindkøb gennem Direktoratet til samtlige Straffeanstalter under eet.

I en Skrivelse af 1. Februar 1921 til Amtmanden over N. N. Amt udtalte Direktoratet paa dertil given Anledning, at Fanger, der afsone Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, ordentligvis bør udstaa Straffen i Enkelcelle, og at det overfor Fanger, som ere idømte saadan Straf for Overtrædelse af Lov Nr. 625 af 13. December 1917 § 8 om Værnepligtiges Anvendelse til civilt Arbejde, maa anses for særligt ønskeligt, at de udstaa Straffen i Enkelcelle.

I Anledning af, at en Varetægtsarrestant, der hensat i N. N. Arresthus, havde besværet sig over, at vedkommende Dommer havde nægtet ham Ekstraforplejning, skønt han var i Besiddelse af 46 Kr. udtalte Direktoratet i Skrivelse af 14. Februar 1921, at det under Forudsætning af, at det ikke drejer sig om Midler hidrørende fra de af den fængslede begaaede Forbrydelser, og at der ikke i Henhold til Retsplejelovens § 797 er afsagt Retskendelse om Beslaglæggelse af de paagældende Midler, skønnes stridende mod Retsplejelovens § 784, 5. Stk., jvfr. Arrestreglementet af 7. Maj 1846 E. §§ 11 og 16 at nægte en Varetægtsarrestant for medbragte eller under Arrestopholdet fortjente eller tilsendte Penge at skaffe sig Ekstraforplejning under Henvisning til, at den paagældendes Midler fortrinsvis skulde anvendes til Dækning af Omkostningerne ved Arrestopholdet og eventuelt Erstatningskrav.

Som meddelt i Tidsskriftets 9. Aargang Side 226—27 overgik Arresthusene i de sonderjydske Landsdele ved Genforeningen til den danske Stats Eje,

og det bestemtes ved kgl. Anordning af 18. Juni 1920, at de med Arresthusenes Drift forbundne Udgifter indtil videre skulde afholdes af Statskassen med Regres til de kommunale Kasser i Overensstemmelse med Regler, der fastsættes ved Lov. Efter at et bl. a. hertil sigtende Lovforslag om, at de det offentlige paahvilende Omkostninger ved Retsplejen skulde afholdes i de sønderjydske Landsdele efter samme Regler som i det øvrige Kongerige, under 6. Maj 1921 var blevet ophøjet til Lov, overgik alle de nævnte Arresthuse den 1. Oktober 1921 til kommunal Drift, idet Forholdet er ordnet saaledes, at Staten, der vedblivende staar som Ejer af Arresthusene, har lejet disse ud til de paagældende Amts- og Bykommuner, der iøvrigt administrerer Arresthusene for egen Regning paa tilsvarende Maade som i det øvrige Kongerige.

Som Følge af de ved Retsplejelovens Ikrafttræden stedfundne Ændringer i de tidligere bestaaende Jurisdiktionsgrænser m. v. har flere Arresthuse i mindre Byer og paa Landet vist sig unødvendige, hvorfor der af Direktoratet er givet Tilladelse til deres Nedlæggelse. Dette gælder Arresthusene i Bjerre (se foran), Skagen, Byrum (paa Læsø), Førslev, Rude, Hasle og Svaneke.

Af nye Arresthuse er tilkommet et i Aalborg for Fleskum Herred og Aalborg Birk.

Arresthusenes Antal er herefter ialt 97, hvoraf 7 i de sønderjydske Landsdele. I Aarets Løb er de nyopførte Arresthuse i Maribo, Nakskov, Bogense, Kolding og Silkeborg tagne i Brug og de gamle Arresthuse i disse Byer nedlagte.

Bestemmelsen om Anvendelse af legemlig Revselse som Disciplinærstraf i Tvangsarbejdsanstalterne¹⁾ er vedblivende kun optaget i Reglementet for 5 af Landets Tvangsarbejdsanstalter, og indtil den 31. Marts 1921 er i ingen af disse 5 Anstalter saadan Revselse anvendt.

Antallet af Tvangsarbejdsanstalter er, efter at Korsør Tvangsarbejdsanstalt er nedlagt, 15.

¹⁾ Se Tidsskriftets 6. Aargang pag. 239.

*Norge.***Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet i Norge i aaret 1921.**

Av byraacheff HARTVIG NISSEN.

Fængselsstyrelsens strafferegister. Til bruk i straffesaker ved avgjørelse av tiltalepørsmålet likesom ved straffesakers paadømmelse har hittil vedkommende lovovertræderes ældre akter været medsendt. Eftersom tiden er gaat siden straffeprocenlovens indførelse, er aktpakkene stadig blit større, og flere og flere lovovertræderes ældre akter indfiltret i hverandre. Denne ordning er derfor i flere henseender ikke tilfredsstillende. Fængselsstyrelsen (der som bekjendt er en afdeling av Justisdepartementet) har i mange aar hat et strafferegister over fanger og tvangsarbeidere og over dem som har faat betinget dom m. v. Ved kgl. res. av 5 august 1921 blev det paa foranledning av Justisdepartementet (dets Almindelige Afdeling) bestemt at dette register skulde tas i strafferetspleiens tjeneste i samme utstrekning som strafferegistre i andre land. Samtidig blev § 63 i paataleinstruksen av 6 februar 1920 forandret. Efter dens nye form bor der, naar sigtelse reises, av Fængselsstyrelsens strafferegister erhverves utskrift, som skal indeholde fortegnelse over ældre dommer som vedkommer sigtede, med oplysning om disses datum, lovovertrædelsens art, forøvelsesheden, straffen og dennes fuldbyrdelse samt angjældendes fulde navn, fødselsaar, fødselsdag og fødested. Da strafferegistret ikke mottar opgaver over boter, skal fortegnelse over saadanne, ilagt ved dom eller forelæg, tilveiebringes av vedkommende politikammer paa grundlag av deltes botejournal og domsarkiv i de tilfælder og i den utstrækning dette antas at ha nogen betydning ved tiltalepørsmålets avgjørelse og straffens fastsættelse. Samtidig med at Justisdepartementet (Alm. Afdeling) i cirkulære av 10 november 1921 kundgjorde disse bestemmelser, tilføiet det bl. a. at i de tilfælder, hvor der i en straffesak hittil har været rekviert og medsendt ældre akter, blir herefter istedet at begjære utskrift av Fængselsstyrelsens strafferegister. »Denne utskrift skal da følge retsakterne i den nye sak og blir at lægge til grund ved tiltalepørsmålets avgjørelse og ved straffens fastsættelse i den nye sak. — — — Hvis i tidens løp vedkommende paatalemyndighet (regelmæssig politiet) allerede fra en tidligere sak er i besiddelse av en fra Fængselsstyrelsen mottat utskrift vedkommende samme lovover-

træder, sendes den gamle utskrift ind til Styrelsen til eventuel videre utfyldning. Hvis det undtagelsesvis av særlige grunder, f. eks. av hensyn til sporsmaalet om vedkommende lovovertræders mentale tilstand, er nødvendig at ha ældre akter tilstede ved den nye saks behandling, blir disse at medsende som nu.»

Fængselsstyrelsen hadde forut for resolutionen av 5 august 1921 paa foranledning erklært at saafremt dens strafferegister fandtes anvendelig som et vanlig strafferegister, var der fra dens side intet til hinder for at det blev brukt som saadant, naar Styrelsen bare fik den fornødne hjælp. Da saadan var sikret, kunde Fængselsstyrelsen efter forskjellige forberedende arbeider begynde sin nye virksomhet 2 januar 1922.

Som følge av sin utvidede opgave er strafferegistret blitt øket med forskjellige indberetninger som det tidligere ikke mottok, særlig fra den militære strafferetspleie. Efter dette omfatter strafferegistret nu: 1) personer som er sat ind til avsoning av idømt frihetsstraf (ikke subsidier frihetsstraf), i borgerlige fængsler siden 1 januar 1901, i militære fængsler siden 1 januar 1922, 2) personer som har avsont straffen helt ut ved varetekt, i borgerlige fængsler siden 1 januar 1915, i militære fængsler siden 1 januar 1922, 3) personer som har faat betinget dom paa frihetsstraf, i borgerlige saker siden 1 januar 1915, i militære saker siden 1 januar 1922, 4) personer som siden 1 januar 1922 ved bemaadning har faat fuldbyrdelsen av idømt frihetsstraf utsat efter straffelovens § 52 (betinget dom) eller faat idømt frihetsstraf helt eftergit eller faat idømt frihetsstraf omgjort til bøter, 5) personer mot hvem paatale er undlat efter straffeproseslovens § 85, annet og følgende led (siden 1 januar 1921) eller efter militære straffeproseslovs § 66, punkt 3 (siden 1 januar 1922), 6) personer som siden 1 januar 1901 er sat ind i tvangsarbeidshusene. — Oplysninger om tillægsstraffer er meddelt siden 1 juli 1914. Forøvelsestiden er ved straffer avsont i landsfængsel meddelt fra 1 januar 1901, forøvrig fra 1 januar 1922.

Dyrtidstillæg er bevilget ogsaa for terminen 1921—1922. De for 1920—1921 fastsatte regler vedblev at gjælde for kvartalet juli—september 1921. Men senere er tillægget nedsat. Mens tjenestemænd, som gaar ind under lønsregulativet av 1920, og som har høiere løn end kr. 1800,00, i det nævnte kvartal fik i dyrtidstillæg som grundbidrag 30 pct. av lønnen, dog ikke under kr. 900 og ikke over kr. 1650 aarlig, blev de

tilsvarende satser i kvartalet oktober—december 1921 25 pct. av lønnen, dog ikke under kr. 750 og ikke over kr. 1375 aarlig, og i de to kvartaler januar—juni 1922 15 pct. av lønnen, dog ikke under kr. 450 og ikke over kr. 825 aarlig. Forsørgelsestillæggene har været de samme i hele terminen som i foregaaende termin (kr. 300 for den første forsørgede, kr. 200 for den næste og kr. 120 for hver av de følgende). Men forsørgelsestillæg og grundbidrag har under de i 1921—1922 gjældende tre forskjellige satser ikke maattet overstige til sammen henholdsvis 80 pct., 72 pct. og 55 pct. av lønnen.

Fradrag i lønnen for bolig m. v. I dette tidsskrift for 1921, s. 231, er omtalt de fradrag av denne art som blev gjort i henhold til de i 1920 foreløbig fastsatte regler. Disse blev fra 1 juli 1921 avløst av nye regler, vedtatt av Stortinget. Efter disse betales for enkeltværelse med eller uten lys kr. 200,00 pr. aar, for enkeltværelse med brændsel kr. 300,00 pr. aar. For andre boliger uten lys og brændsel betales: for smaa boliger paa 1 à 2 værelser og kjøkken 10 pct. av lønnen, dog ikke over kr. 600,00 pr. aar, for større leiligheter 12½ pct. av lønnen, dog ikke over kr. 1500,00 pr. aar. Er der tillagt boligen lys, pligtes herfor et fradrag i lønnen av 10 pct. av de i henhold til foranstaaende fastsatte husleier. Er der tillagt boligen brændsel, pligtes herfor et fradrag i lønnen av 25 pct. av de fastsatte husleier. Er i tilfælde, hvor lønsfradraget skal beregnes procentvis av lønnen, denne regulert med alderstillæg, blir procentene at beregne av middellønnen (ø: grundlønnen tillagt halvparten av de regulativmæssige alderstillægs samlede beløp). Boligfradragene kan nedsættes med indtil en tredjedel i saadanne tilfælder hvor særlige omstændigheter saasom boligens størrelse, beskaffenhet og beliggenhet eller forholdene iøvrig maatte gjøre nedsættelse berettiget. Bestemmelse om nedsættelse blir at træffe av Finansdepartementet. Saadan nedsættelse har ingen indflydelse paa fradragene for lys og brænde. — Da Justisdepartementet fandt at boligfradraget for fængselstjenestemænd i mange tilfælder vilde bli urimelig stort i forhold til boligernes størrelse, indredning og beliggenhet, henstillet det til Finansdepartementet at redusere lønsfradragene for bolig til visse nærmere angivne beløp. Justisdepartementet fremholdt bl. a. at mange av de boliger som er tilstaat fængselsvæsenets tjenestemænd, er meget gamle og uhensigtsmæssige, og at de fleste av dem ligger i nær forbindelse med fængslet —

flere av dem med cellevinduer og luffegaarder som nærmeste utsigt, en beliggenhet som ikke alene gjør leilighetene mindre trivelige, men medfører ogsaa ulemper av forskjellig art. Hertil kommer for vaktmesterboligene ved kreds- og hjelpefængslene at leilighetenes kjøkken ogsaa er fængslets kjøkken, idet fangernes mat kokes der. Finansdepartementet sluttet sig i alt væsentlig til Justisdepartementet. Som eksempel paa de saaledes fastsatte, reduserte satser skal nævnes at nedennævnte tjenestemænd betaler aarlig for bolig med lys og brænde følgende beløp (reglernes ordinære beløp uten reduktion er tilføiet i parentes): landsfængslenes (centralfængslenes) inspektører (ø: souschefer) Kr. 1000 (1223), forvallere og verk mestre kr. 700 (878), vaktmestre ved kreds- og hjelpefængslene fra Kr. 380 (502) til Kr. 700 (878), derav de fleste Kr. 560 (709 eller 743) — alle her nævnte har mindst 3 værelser og kjøkken. Betjenter betaler for enkelt værelse m. v. kr. 200 (300), for 2 værelser og kjøkken m. v. kr. 400 (527), for mer end 2 værelser og kjøkken m. v. kr. 500 (658).

Overtidsarbeide. Med hjemmel i lønsregulativet av 1920 (hvorom se dette tidsskrift 1921, s. 229 ff.) fastsatte Justisdepartementet 16 juli 1921 bestemmelser angaaende overtidsarbeide for visse tjenestemænd ved fængsler og tvangsarbeidshus. Efter disse skal overtidstjenesten søkes begrænset til det mindst mulige. I tilfælder hvor det foreliggende arbeide ikke kan utføres av anstaltens faste tjenestemænd i deres almindelige tjenestetid, skal der fortrinsvis brukes leiede tjenestemænd. Men de faste tjenestemænd er paa forlangende pligtige til at utføre arbeidet. Sammenhengende effektiv tjeneste maa dog ikke overstige 24 timer. Ved avgjørelsen av hvad der er overtidsarbeide, gaaes ut fra den vanlige tjenesteturnus. — Hvis overtidstjenesten ikke kan erstattes med ekstra fritid i løpet av de nærmeste uker, blir vedkommende tjenestemand at utbetale en godtgjørelse beregnet efter en timebetaling svarende til begyndelseslønnen eller toplønnen for henholdsvis funktionærer som staar paa begyndelsessatsen og paa de øvrige satser, med et tillæg av 50 pct. Dyrtidstillægget tages herved ikke i betragtning. Timelønnen beregnes efter 2400 timer pr. aar. Det fremkomne beløp avrundes opad til nærmeste 10 øre. — Ved beregningen av overtidsgodtgjørelse for den vanlige nattjeneste blir denne i de anstalter hvor natvaktene dels har effektiv vaktjense-

ste, dels kan sove i anstalten, at beregne efter 10 dagtimer for hver nat (i Bodsfængslet 11 dagtimer), i de andre anstalter efter 6 dagtimer. Utenfor disse tilfælder blir 1 nat-time (kl. 9 aften til 6 morgen) at regne lik $1\frac{1}{4}$ dagtime. — Overtidsgodtgjørelsen beregnes bare for halve timer (bereg-nede dagtimer). Herved blir 15—30 minutter at regne for $\frac{1}{2}$ time. Hvad der er mindre end 15 minutter i hver halv-time, medregnes ikke.

Godtgjørelse for tilberedelse av fangekosten i kreds-fængslene og de større hjelpefængsler. I dette tidsskrift for 1921, s. 233, jfr. 1919, s. 193 er meddelt hvad der betales vaktmesterne for tilberedelsen av fangekosten. Reglerne for beregningen av godtgjørelsen blev fra 1 januar 1921 forandret. De faste satser blev forhoiet og det midlertidige tillæg sat ned fra 75 pct. til 50 pct. Efter dette blir der i de fængsler som kommer op i høieste gruppe, at betale ialt kr. 1650,00 aarlig.

Fængselsvaktmesternes kontorarbeide m. v. ved kreds-fængslene og de større hjelpefængsler. I reglementet for kreds-fængslene m. v. av 12 december 1904 er git forskjellige bestemmelser om de bøker vaktmesterne skal føre, om indberetninger de har at give, om deres arkiv m. v. Disse bestemmelser er i aarenes løp dels forandret, dels utfylt ved andre bestemmelser. Da de gjældende regler saaledes var spredt, fandt Fængselsstyrelsen det hensigtsmæssig at give en samlet oversigt over de bestemmelser som gjælder med hensyn til de bøker som skal føres, og vaktmesternes øvrige kontorarbeide. I cirkulære av 18. juni 1921 gav Styrelsen en saadan oversigt under følgende avsnit: I. Bøker og lister som føres av vaktmesteren, II. Indberetninger m. v. fra vaktmesteren, III. Boksamlingen paa vaktmesterens kontor, IV. Vaktmesterens arkiv. — Idet Styrelsen sendte fængslernes bestyrere dette cirkulære, meddelte den samtidig en oversigt over de særlige bestemmelser som gjælder om fængselsbestyrernes kontorarbeide.

Tandlægehjælp i Bods-fængslet. Da man fandt det nødvendig at sørge for tandlægehjælp i større utstrækning end tidligere, blev de nødvendige udgifter hertil tat med paa Bods-fængslets budget 1920—21. Fra begyndelsen av 1921 blev en tandlæge antat til mot en fast aarsløn at møte i fængslet en gang hver 14de Dag, hver gang i to timer, for at kontrollere

fangernes tænder og udføre tanddrtreknings og mindre tandoperationer. Mot særskilt betaling efter tarif har han at besørge tandindsætning og anden tandbehandling for fanger som efter nærmere bestemmelse i hvert enkelt tilfælde tilstaaes dette. Fængslet er ustyrt med operationsstol og tandlægeinstrumentarium.

Redningshjemmene. I dette tidsskrift for 1917, s. 81, jfr. 1919, s. 198, er omtalt at der av bevilgning paa fængselsvæsenets budget betales redningshjemmene et daglig beløb for kvinder som efter at være dømt efter løsgjængerloven blir fritat for tvangsarbeide paa betingelse av at de tar ophold i et redningshjem og blir der en viss tid, og for kvinder som tillates optat i hjemmene istedetfor at sættes ind igjen i tvangsarbeidshus efter at ha brutt betingelserne for løslatelse paa prøve. Betalingen blev i 1920 sat op fra kr. 0,50 til kr. 1,00 daglig. Og i 1921 blev reglerne om bidrag utvidet, saaledes at der nu betales ikke bare for kvinder som er dømt efter løsgjængerloven, men ogsaa for kvinder som paa talemmyndigheten undlatter tiltale mot paa betingelse av at de tar ophold i et redningshjem. Samtidig er der gitt Justisdepartementet adgang til at tilstaa et redningshjem ekstraordinært bidrag i tilfælde av at en kvinde, for hvem forannævnte bidrag betales, skulde bli arbeidsudygtig i noget længere tid paa grund av sygdom eller lignende.

Litteratur.

Johan C. W. Thyrén: Om internering av kroniska förbrytare med hänsyn till institutets införande i svensk rätt (Lunds universitets årsskrift. N. F. Avd. 1. Bd. 17. Nr. 6).

Fra Professor Thyréns Haand foreligger atter et af de smaa blaa Hæfter, der markerer hans fremskridende Arbejde med en Revision af Sveriges Straffelovgivning for Øje. Ved kroniske Forbrydere tænker Thyrén ikke paa de psykisk abnorme, men paa de idelig tilbagefaldende Forbrydere, overfor hvilke der af Straffens Formaal næsten kun bliver Generalpræventionen tilbage, fordi selv den Uskadeliggørelse af Forbryderen, der indgaar som et vigtigt Moment i Frihedsstraffen, her bliver aldeles utilstrækkelig, naar man ikke kan gaa til Straffe paa Livstid eller langt Aaremaal. En Tilkæmpning af Iterationsinstituttet hjælper ikke, fordi Strafreaktionen mod Individet maa staa i et vist Forhold til den Grad af Farlighed, som Individet har lagt for Dagen gennem sin Forbrydelse. Særlige Forholdsregler er derfor ikke paa-kaldte paa den ene Side, hvor Straffen for Forbrydelsen er meget langvarig, paa den anden Side heller ikke, hvor den er ringe, men derimod ved Forbrydelser af Middelgrovhed. Her maa anvendes Sikkerhedsforholdsregler, der i Henseende til Uskadeliggørelse kan ligestilles med Frihedsstraf paa lang Tid, men iøvrigt gennemføres uden anden Indblanding af Strafelementer end, hvad der er nødvendigt for selve Uskadeliggørelsen. Med god Grund tilføjer Forf. dog her: »Någon idyllisk koloni, där de för ordnat samhällsliv odugliga skulle i ostörd ro fremleva et behagligt liv, låter sig icke åstadkomma.» Forf. opstiller og gennemgaar derefter fire Hovedpunkter: 1) Sikkerhedsforvaringen bør v i k a r i e r e for Straffen, ikke lægges til denne som et Plus. 2) Da der forudsættes en i det mindste relativ Uforbederlighed hos Forbryderen, maa Loven saa bestemt som muligt angive Kriterierne herfor i Forbryderens Fortid. I saa Henseende opstiller Thyrén strænge Betingelser, maaske for ikke at vække for stærk Modstand mod hele det ny Institut: han

kræver 4 tidligere Domme til Strafarbejde med ialt mindst 10 Aars Ophold i Strafanstalt. 3) Den Straf, for hvilken Sikkerhedsforvaringen kommer til at vikariere, maa ikke være ringe og heller ikke altfor svær. Forf. angiver Grænsen til tidsbestemt Strafarbejde i mindst 2 Aar. 4) Sikkerhedsforvaringen maa frembyde en effektiv Afspærring fra Omverdenen, men i andre Henseender være saa fri for Karakter af Straf, som det lader sig gøre.

Fremstillingen giver en klar Udredning af et vanskeligt Æmne, og i Hovedsagen har Forf. sikkert Ret. Maaske er han ved Indførelsen af det ny Institut for forsigtig; dette gælder saaledes navnlig m. H. t. de under 2 anførte Betingelser. Torps danske Straffelovsudkast (1917) gaar adskilligt videre, og med saa begrænsende Betingelser som Thyrens vilde Institutet næppe faa synderlig praktisk Betydning. Et Spørgsmaal er det vel ogsaa, om de »kroniske Forbrydere«, Thyren behandler, ikke i Virkeligheden falder i to Grupper, der paakalder en noget forskelligartet Behandling: de, der kan betegnes som egentlig farlige Forbrydere, der erhvervs- og vanemæssig lever i og af Forbrydelser, og paa den anden Side saadanne, hvis Forbrydelser, uden at være store, er i høj Grad til Ulempe for Samfundet som Udtryk for en arbejdssky og forsumpet Tilværelse. Det synes ikke ubeføjet, naar Torp har foreslaaet en særskilt Art af Sikkerhedsforanstaltninger for hver af disse Grupper: Sikkerhedsforvaring for den første, Arbejdshus for den sidste.

E. O.

O. Hj. Granfelt: Huru kan en effektivare straffverksställighet ernås? (Særtryk af Tidsskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1922, hft. 1).

I denne Afhandling, der gengiver et Foredrag, som den ansete Forfatter har holdt ved den finske Juristforenings Møde i December 1921, drøfter Forf. dels forskellige Reformers m. H. t. selve Frihedsstraffens Udstaaelse, dels hvad der kan gøres for at begrænse Ulemperne ved, at et ikke ringe Antal Straffedomme, navnlig Domme, der angaar Boder eller kortere Fængselsstraffe, slet ikke kommer til Fuldbrydelse. I sidstnævnte Henseende fremhæves, at ved Straffe paa 6 Maaneders Fængsel eller derover bør Forbryderen altid være arresteret, indtil Straffens Fuldbrydelse kan begynde, og det samme bør være Tilfældet ved en Række For-

brydelser — grove Voldshandlinger, grove Tyverier, visse Sædelighedsforbrydelser — uden Hensyn til Straffens Størrelse. Adgangen til at unddrage sig Straffen gennem Benaadningsansøgning maa søges stærkt begrænset i Overensstemmelse med, hvad der for Beruselsesforseelser allerede er gennemført ved en d. 19. December 1921 udfærdiget Lov. Endelig bør ogsaa Adgangen til at rejse Anke i Smaasager væsentlig begrænses og til Dels betinges af Garantier for Eksekutionsmuligheden, saafremt Anken afvises. — Spørgsmaalene om selve Fuldbrydelsen af Frihedsstraf har Forf. selvfølgelig i dette Foredrag kun kunnet lettere berøre, men hans Udtalelser er ogsaa herved af Interesse. Han henviser til den meget uheldige Indflydelse, som de stadig ny Amnestier under de sidste Aars urolige Forhold i Finland har haft, og til, at Loven af 1918 om Fuldbrydelse af Frihedsstraf, idømt af Statsforbrydelsesdomstol, har umuliggjort enhver penitentiært fornuftig Klassificering af Fangerne og ført til en betænkelig Sammenblanding ikke blot af rent politiske og quasi-politiske Fanger, men ogsaa af saadanne og typiske kriminelle Elementer. Først to ny Love af 1921 har gjort det muligt at sondre det virkelig politiske Fangeelement fra de øvrige Fanger; men de vedvarende Gruppebenaadninger umuliggør dog endnu al planmæssig, konsekvent gennemført Gruppering og individuel Fangebehandling og reducerer Fængslerne nærmest til at være Forvaringsanstalter.

Disse Vanskeligheder beror jo nærmest paa særlige finske Forhold, som dette Land, der har lagt saa megen Uforsagthed for Dagen, sikkert vil kæmpe sig igennem. I Slutningen af sit Foredrag berører Granfelt imidlertid ogsaa almindelige Spørgsmaal, hvad den i 1921 fremkomne finske Kommissionsbetænkning om Straffens Fuldbrydelse særlig giver ham Anledning til. Han omtaler her navnlig den Forlængelse af Straffetiden for modvillige Fanger, der er idømt Fængselsstraf i mindst 6 Maaneder, hvorom der efter Kommissionens Forslag skal kunne træffes Bestemmelse af Justitsministeren efter Indstilling fra Fængselsstyrelsen. Overfor dette ret radikale Forslag erklærer Forf. ikke at have principielle Indvendinger; men han fremhæver, at de nuværende Fængselsmyndigheder rigtignok ikke er kvalificerede til at udøve en saa vidtgaaende Magtbeføjelse, ligesom en saadan Forandring kun bør gennemføres i Forbindelse med en ny Straffelovgivning. Heri maa man ganske sikkert give Forf. Ret; men Spørgsmaalet er vel, om hans Indvendinger ikke rækker videre end til temporære Forhold i Fin-

land. Endelig gør Forf. opmærksom på, at det vilde være hensigtsmæssigt, om man kunde imødegaa de idelige Rømninger fra finske Fængsler ved en lignende Forlængelse af Straffetiden. Forhaabenlig bliver der senere Lejlighed for Tidsskriftet til at komme nærmere ind paa den nævnte Kommissionsbetæknings Udtalelser. Spørgsmaalet om Muligheden af en Forlængelse af Straffetiden har iøvrigt ogsaa beskæftiget den danske Straffelovskommission, hvis Betænkning forhaabenlig vil fremkomme i Aarets Løb.

E. O.

Einar Henrik Heimer: Den lika distansens lag
(Lund 1921).

Forf. betegner denne Afhandling som et Kapitel af et paabegyndt større Arbejde om de saakaldte Embedsforbrydelser; det offentliggøres særskilt, fordi det behandlede Spørgsmaal »är av principiell betydelse för systematiken av straffrättens speciella del.« Det forekommer Anm., at Forf. her gør sig skyldig i en Misopfattelse. Hvis hans yderst teoretisk opstillede Undersøgelse har nogen systematisk Værdi, skylder han i hvert Fald Beviset herfor gennem et Anlæg af dens Resultater paa de enkelte Forbrydelsesarter. Men blot at blive klar over, hvad Forf. forstaar ved »den lige Distances Lov«, er ikke let. Saavidt jeg forstaar, er det dermed Forf.s Mening, at de enkelte Forbrydelsesarter maa konstrueres og systematiseres efter Interesser, der stilles paa lige Fod, i samme Plan. Men hvilken Vejledning er dermed givet? Forf. bevæger sig i helt abstrakte Baner, bunden af en retsfilosofisk Tankegang, der for nogle Generationer siden gjorde Juraen til en yderst vanskelig, men fin Videnskab. Der kan indvindes nyt frugtbart Land for »Retsfilosofien«, naar den i Stedet for at svæve teoretiserende oppe i Skyerne, anbringer sig selv midt i de sociale Forhold, som den skal behandle, og som den skal lære andre at forstaa. I saa Henseende kunde Forf. lære en Del f. Eks. af sin Landsmand, Professor *Nils Stjernberg* (jeg sigter herved særlig til Afhandlinger i 1920 og 1921 i Svensk Juristtidning og Statsvetenskaplig Tidsskrift). Anmelderen — der ganske vist selv er Praktiker, men ikke derfor tænker ringe om en videnskabelig Behandling af juridiske Problemer — kan ikke tro, at der ligger nogen synderlig Fremtid for Strafferetsvidenskaben paa de Tankefelter, som Forf. her har valgt sig.

E. O.

Mindre Meddelelser.

Foreningen til motarbeidelse av omstreifervæsenet i Norge. („Omstreifermissionen“).

Gjennem løsgjængerloven av 31 mai 1900 har den norske stat organiseret sit arbeide mot løsgjængerer, betleri og drukkenskap. Dette arbeide støttes og utfylles paa en fortrinlig maate av det omfattende arbeide som utføres av »Foreningen til motarbeidelse av omstreifervæsenet.« Efter sine grundreglers § 1 har denne private forening »til formaal at bekjempe løsgjængerer, betleri og drukkenskap ved anlæg og drift av barnehjem, arbeiderkolonier og beslægtede anstalter.« Den tar særlig sigte paa at hjelpe de saakaldte omstreifere (talere), men tar sig ogsaa av andre hjemløse mennesker.

Foreningen kan iaar feire sit 25-aarsjubileum. Den blev stiftet 1 juli 1897 av sogneprest til Leikanger i Sogn *Jacob Walnum*, som blev ansat som foreningens generalsekretær. Hr. Walnum virket i denne stilling som foreningens drivende kraft like til 1918, da han trak sig tilbake paa grund av svækket helbred. »Med ukuelig mot og seiersikker tro«, siges det i foreningens nylig utkomne beretning 1918—1921, »trodsset han alle samfundets fordomme mot landeveiens brændemerkede folk. Han broitet en vei der hvor uvilje, mistro og hjertekulde hadde gjort det ufremkommelig. Med genialt fremsyn fik han indledet et samarbeide med det offentlige i praktiske former, samtidig som han fik organiseret arbeidet utover landet saa almenhetens interesse blev vakt. — — — Man har længe været klar over, at omstreifervæsenet er en s a m f u n d s k a d e, en byld, som maa fjernes for samfundets skyld. Men nu dæmmer der ogsaa en forstaaelse av, at disse hjemløse, rotløse væsener er m e n e s k e r, som har samme ret til en menneskeværdig til-

værelse som de øvrige samfundsborgere. Dette er den bedste tak det norske folk kan bringe sogneprest Walnum for hans store livsverk — at man begynder at forstaa hvilke værdier det her gjælder.»

Som ny generalsekretær blev fra 1 november 1918 ansat pastor *Ingvald B. Carlsen*, som i flere aar hadde arbeidet i foreningens tjeneste. Arbeidet er fortsat i samme spor som før, i alt væsentlig efter de av sogneprest Walnum optrukne linjer.

Foreningen ledes av en hovedkomite og av kredskomiteer. Kredskomiteen i Kristiania er tillike hovedkomite.

Mens arbeidet indtil 1919 ledes av nogen faa komiteer, blev det da besluttet at organisere hele landet i kredser. Et arbeide som dette trænger, fremhæves det i den nævnte beretning, en sterk folkeopinion at støtte sig til, dersom det skal lykkes at gjennomføre den opgave som er lat op. En effektiv kredsorganisation vilde anspore de enkelte foreninger og bidragsydere til mere ansvarsfølelse og interesse for arbeidet, stadig tilbakevendende valg vilde skape mere bevægelighet i ledelsen med tilførsel av nye kræfter, og ved de aarlige kredsmoter vilde der regelmæssig bli skaat til lyd for saken, saa almenheten kunde komme mere med. Ved utgangen av 1921 var denne nye organisation utbygget saa langt, at de 5 sydlige bispedømmer var delt i 8 kredser, nemlig Kristiania kreds, Vestfold og Telemark kreds, Agder kreds, Rogaland kreds, Bergens kreds, Romsdals kreds, Trøndelag kreds og Hamar kreds. De har tilsammen ca. 285 foreninger, hvorav 55 barneforeninger.

Foreningens arbeide falder i to hoveddeler: arbeidet for omstreiferne og arbeidet for hjemløse mænd (vagabonder), som ikke er omstreifere (tatere).

Arbeidet for omstreiferne falder atter i to deler, arbeidet for barnene og bosættelsen av familier. Ut fra den utvilsomt rigtige opfatning, at skal man ha »haab om at skape et nyt folk av landeveiens hjemløse skarer«, maa man begynde med barnene. Dette fremmes ved at opta dem i barnehjem eller ved at anbringe dem i private hjem.

Paa foreningens tre barnehjem Asviknes i Os (nær Bergen), Lillegaarden i Eidanger (nær Brevik), og Rostad paa Inderøy (Nord-Trøndelag) optas som regel barnene for de er fire aar gamle. Det er en forutsætning at forældrene gir sit samtykke til anbringelsen. Siden disse hjem blev opprettet i 1899 og 1901, er der til 30 juni 1921 optat 173 barn

(89 piker, 84 gutter), som er blit paa hjemmet til de er store, eller som er der endnu. Sidsnævnte dag var der paa hjemmene tilsammen 62 barn (27 piker, 35 gutter). Av de 111 som er gaat ut av hjemmene, er 8 døde, 3 paa sykehus eller i asyl, 6—7 uten fast bopæl og arbeide, endel har stelt sig daarlig, mens de øvrige 70—80 hittil stort set har stelt sig bra.

I mange tilfælder vil der være grund til at la sig av barn, som efter de opstillede betingelser ikke kan anbringes i barnehjemmene. Disse maa da anbringes i private hjem. Vergeraadene kan gripe ind overfor forældre som ikke forstaar sine barns bedste. »Naar man tænker paa den oprørende mishandling av barn som finder sted under reiselivet, da maa man,« skrives der i den nævnte beretning, »undre sig over at vergeraadene hittil ikke har benyttet sig av denne ret i større utstrekning end de har gjort. Der er dog glædelige tegn til at forstaaelsen begynder at vaagne ogsaa paa dette punkt. Alt er jo lagt saaledes til rette at vergeraadene bør føle sig sterkt tilskyndet til at gjøre sin pligt.« Foreningen har tilbudt at være vergeraadene behjælpelig med anbringelsen, og Staten bærer alle utgifter ved saadan anbringelse, naar det gjælder barn av omstreifende forældre, selv om disse har hjemstavnetsret.

Skulde foreningen magte den opgave den saaledes hadde paatatt sig, viste det sig paakrævet at ha hjem, hvor barnene — uanset alder — midlertidig kunde anbringes, indtil man fandt gode private hjem til dem. Det hændes at vergeraadene maa ta sig av en hel søskendeflok paa op til 5—6 barn, fra spædbarnsalderen op til 12—14 aar. Barnene er ofte saa at sige født paa landeveien og vokset op der, uten skolegang, uten god paavirkning. I mange tilfælder vil det da være meningsløst at anbringe dem direkte i private hjem. Man maa først gi dem nogen opdragelse, iagttta dem og finde ut hvad slags anbringelse vil være den heldigste for dem. En anmodning til foreningen i 1917 om paa én gang at skaffe plads til en flok paa 14 barn, satte fart i tanken om et optagelseshjem. Penger blev samlet og høsten 1918 kunde foreningen aapne »Eilert Sundts barnehjem« paa Eidsvoll. Det har plads til 20 barn, men har stundom maattet ta flere. I tiden november 1918—30 juni 1921 er der optatt 48 barn, hvorav 2 er konfirmert og ute i tjeneste, og 27 anbragt i private hjem. Efter erfaringene fra dette hjem tok foreningen snart op tanken om at

faa et optagelseshjem ogsaa paa Vestlandet. I november 1921 kunde saa aapnes »Jacob Walnums barnehjem« ved Kopervik paa Karmøen, som har plads til 16 barn.

Det var i 1914 at foreningen overtok arbeidet med bortsettelse i private hjem. Indtil 30 juni 1921 hadde verge-raadene betrodd 130 barn til dens forsorg. Av disse er for tiden 75 anbragt i private hjem, nogen er blit store og gaat ut av forsorgen, endel er flyttet til forældrene og omkring 20 venter paa at komme ut i gode hjem. En dame blandt foreningens medarbeidere fører tilsyn med pleiehjemmene og besøker barnene ialfald to ganger om aaret. Hun forsøker ogsaa at bevare forbindelsen med barnene naar de blir store, og hjelpe dem tilrette, naar noget gaar galt.

Det er som nævnt ikke bare omstreifernes barn foreningen arbeider med. I henhold til løsgjengerlovens § 7 kan i visse tilfælde omflakkende personer tvangsbosættes efter nærmere regler, som er git ved kgl. res. av 27 november 1907. Foreningen har paatat sig arbeidet med denne omstreifernes bosættelse ved Staten. Dette arbeide maa, heter det i den omhandlede beretning, efter 13 aars erfaringer nu siges at være kommet ind i et nogenlunde rigtig spor. Skal bosættelsen lykkes, er det imidlertid absolut nødvendig at familjerne paa forhaand gjennomgaar et »kursus« for at vænne sig til arbeide og ordnede forhold. Det sker paa »Svanviken arbeiderkoloni« paa Nordmør (syd for Kristiansund N.), hvortil er knyttet et meget befydelig gaardsbruk. De familjer som ønsker at komme til ro, søker frivillig om at bli optat i kolonien og maa forpligte sig til at være der i mindst 1½ aar. Hver familie har sit lille hus og har sin egen husholdning. Manden arbeider for dag-løn paa gaardsbruket, hustruen steller huset og oplæres i huslige gjøremaal, og barnene gaar i skole eller barnehavé. Kolonien har 10 saadanne smaahus. Siden kolonien blev oprettet i 1908, er der til 30 juni 1921 optat 56 familier. Av dem har 15 reist for tiden uten at opnaa bosættelse, mens resten har holdt ut og er blit bosat eller venter paa at bli det. Mens søkningen til kolonien var meget liten i krigsaarene, er den senere blit saa stor at paa langt nær alle kan optas. Naar en familje har været paa Svanviken den bestemte tid, skal den bosættes. Der kjøpes eller bygges for Statens regning et litet hus paa et sted hvor der kan skaffes fast arbeide. Til saadan bosættelse har Stortinget bevilget for 1921—1922 kr. 30,000.00, som er foreslaaet ogsaa for

1922—1923. »Vi som stadig har hat vort faste hjem. . . . kan vel ikke let sætte os ind i den revolution som sker i en omstreifers liv, naar han skal bosætte sig. Det betyr baand og tvang paa alle kanter, den rene »trældom« i forhold til den gamle frihet.» Der er bosat gjennom Svanviken 36 familier. Av dem har 26 bodd i ro siden de blev bosat, derav 11—12 familjer i over 8 aar. 3 hjem er oppløst ved den ene egtefelles død. Av 7 »mislykkede« familjer er der 3—4, som er vendt tilbake til reiselivet, mens de øvrige væsentlig er i ro. Der er i sidste treaarsperiode bosat to familjer som ikke hadde været paa Svanviken, hvorav den ene har stelt sig udmerket. Arbeidet med omstreifernes bosættelse er den vanskeligste og tyngste del av foreningens virksomhet. For at kunne magte den maa foreningen kunne føre et regelmæssig og effektivt tilsyn med hver enkelt av de bosatte familjer. Dette blir gjort ved et par av foreningens funktionærer. Til de med arbeidet med bosættelsen og ved tilsynet med de bosatte forbundne reiseutgifter er gitt særskilt bevilgning av statskassen, for 1921—1922 kr. 4000.00, som ogsaa er foreslaaet for 1922—1923. Det er visselig rigtig hvad der uttales i beretningen, at man med tanke paa de mange hindringer og vanskeligheter som kregger sig iveien for omstreifernes bosættelse, maa glæde sig over de resultater som hittil er opnaad.

Den del av foreningens virksomhet som gjælder arbeidet for hjemløse mænd, som ikke er omstreifere (talere), fremmes gjennom »Bergfløtt arbeiderkoloni« i Lier. Da det i oktober 1921 var 10 aar siden kolonien blev aapnet, er der om den gitt ut en særskilt 10-aarsberetning. Koloniens formaal er at skaffe friske, arbeidsløse, men arbeidsvillige mænd arbeide og saavidt mulig hjelpe dem til fast beskjeftigelse. Kolonisterne forpligter sig til at bli paa Bergfløtt mindst 4 maaneder. De faar kost og klær samt ved avreisen en kontant løn i forhold til arbeidsydelse og opførsel. Der er plass til 33. Enhver har sit eget værelse. De arbeider dels i gaardsbruket, dels i forskjellige haandværks- og industriarbeider. I de 10 aar er optatt 301 forskjellige personer. Av dem har 199 været der en gang, 36 to ganger, 18 tre ganger og 48 fra fire til femten ganger. Alderen har været fra 15 til 78 aar.

Statens bidrag til foreningen (hvorunder ikke regnes de ovennævnte bevilgninger til bosættelse ved Staten) bestaar dels i et bidrag til administrationen, som fra 1 juli

1921 er bevilget med kr. 20,000.00 aarlig, dels i forskjellige bidrag for dem foreningen tar sig av. For hvert barn paa barnehjemmene betaler Staten saaledes kr. 400.00 aarlig, for hver familie paa Svanviken kr. 600.00 med tillæg av kr. 400.00 for hvert barn som følger forældrene, og for hver kolonist paa Bergfløtt kr. 1.00 pr. dag. I 1920—1921 var statsbidraget tilsammen omkring kr. 64,000.00. I samme termin var av private bidrag indsamlet henimot kr. 86,000.00. Foreningens utgifter var samtidig ca. kr. 180,000.00.

Hartvig Nissen.

Statistik over psykiatriske observationer i Norge.

I den (norske) Retsmedicinske Kommissions beretning for 1920 er meddelt observationsstatistik bygget paa de psykiatriske erklæringer som er sendt kommissionen i tiden 1ste januar—31 december 1920 og i tiden 1ste juli 1900—31 december 1920, jfr. dette tidsskrift for 1921, s. 256 med henvisninger.

I de sidstnævnte 20 $\frac{1}{2}$ aar er der avgit erklæringer om 1084 forskjellige personer (929 mænd og 155 kvinder). Sindssykespørsmaalet blev avgjort for 885 personer (760 mænd, 125 kvinder), ikke avgjort for 199 personer (169 mænd og 30 kvinder), idet der her for dem, som er observeret flere gange, er regnet efter resultatet ved sidste observation.

Av de 885 personer for hvem sindssykespørsmaalet blev avgjort, blev 42,9 pct. erklært sindssyke, 57,1 pct. ikke sindssyke. De tilsvarende tal er for de 760 mænd 42,9 pct. sindssyke, 57,1 pct. ikke sindssyke, og for de 125 kvinder 43,2 pct. sindssyke, 56,8 pct. ikke sindssyke.

Av de 199 personer for hvem sindssykespørsmaalet ikke blev avgjort, var 157 (131 mænd og 26 kvinder) av de sakkundige eller av den Retsmedicinske Kommission foreslaaet lagt ind til observation i asyl efter straffeprocenlovens § 210, mens spørgsmaalet forøvrig blev uavgjort for 42 personer (38 mænd, 4 kvinder).

H. N.

Indsendte Bøger.

- Johan C. W. Thyrén: Om internering av kroniska förbrytare med hänsyn till institutets införande i svensk rätt. (Lunds universitets årsskrift. N. F. Avd. I. Bd. 17, Nr. 6). Lund 1921.
- Johan C. W. Thyrén: Über subsequeute imputation de lege ferenda. (Lunds universitets årsskrift. N. F. Avd. I. Bd. 17, Nr. 1). Lund 1921.
- R. von Schultz: Polishandbok III. Politiens system jämte anvisningar för den praktiska polistjänsten. Uppsala & Stockholm (1922).
- Svensk Juristtidning. 1922. Nr. 1—2.
- Juridisk Tidsskrift. VII Aargang. Nr. 9—12.
- Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland. 1921 Hft. 6, 1922 Hft. 1—2.
- Defensor legis. Organ för Finlands advokatförbund. 1921 Nr. 12, 1922 Nr. 1—3.
- Svensk advokattidning. 1922 Nr. 1—6.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XLII Bd. Heft. 6—8.
- Rivista penale di dottrina, legislazione e giurisprudenza. Vol. XCV. Fasc. 2—5 (Febbraio—Maggio 1922).
- Revue pénitentiaire et de droit pénal. XLV année. No. 4—6 (Avril—Juin 1921).
- »Fra Nær og Fjærn« (Dansk Fangeblad). Provenumre Febr., Marts og April 1922.
- Finska Fångvårdskommitténs Indstilling till Statsrådet ang. Förslag till Lag om fångvård och tvångsarbete, Förslag till Förordning angående fångvårdsväsendet m. m. (tillstillet Red. fra Den finske Legation i Danmark).
- O. H. Granfelt: Huru kan en effektivare straffverkställighet erås? (Föredrag vid Juridiska Föreningens i Finland årsmöte 18. XII. 1921).
- Revista penala. Annl I. No. 1—2. Januarie—Februarie 1922. (Bukarest 1922).
- Ubestemte straffedomme og parolesystemet i Amerika. Foredrag af Direktor Arne Omsted (Særtryk af 4de beretning fra de Norske Forsorgsforeningers Landsforbund).
- Birger Vedberg: Om nåd och lejd under konungens högsta domstols Gustavianska skede. (Juridisk sommarlektyr). Stockholm 1922.

Om förhållandet mellan ämbetsbrott och disciplinförseelser samt om de å ämbetsmän tillämpade disciplinstraffens rättsliga natur.

En studie i tysk, fransk, engelsk, dansk, norsk och finsk rätt.

Af Olof Barklind, c. o. hofrättsnotarie.

Såsom statens organ har hvarje offentlig funktionär att inom sitt kompetensområde utöfva någon statens verksamhet. Hans ställning sätter honom i tillfälle att rättsstridigt kränka eller äfventyra mångahanda intressen, såväl de statsintressen, han är satt att värda, som andra statens eller enskildas intressen. Dessa intressen äro ofta ställda under kriminell sanktion, så att den felande funktionären ådrager sig straff — eventuellt för ämbetsbrott. Är han tillika statstjänare (ämbets- eller tjänsteman), har han särskilda förpliktelser gent emot staten på grund af det tjänsteförhållande, hvori han står till denna. Bl. a. har han att ställa sina personliga krafter till den tjänsteberättigades — statens — disposition. Såsom en gemensam benämning för dessa förpliktelser använda vi här termen »tjänsteplikt». Det står naturligen staten i lagstiftningsväg öppet att jämväl för brytande af dessa förpliktelser stadga straff. Andra medel kunna emellertid göra kriminalisering öfverflödig. Så om staten äger att när som helst häfva tjänsteförhållandet. Men äfven om statstjänaren är rättsligt skyddad mot godtyckligt afskedande, kan staten hafva befogenhet att på grund af hans pliktvidriga förhållande skilja honom från tjänsten. Afsättning är emellertid enligt många rättssystem jämväl en påföljd, som enligt strafflagen nöd-

vändigt följer å eller dock kan af domstol ådömas för vissa brott eller förenas med vissa straff. Då afsättningen dessutom i flera länders strafflagar förekommer äfven såsom hufvudstraff för ämbetsbrott samt rena tjänstepliktskränkningar i vissa lagar äro straffbelagda, kan emellertid tvekan uppstå, huruvida icke äfven af öfverordnad administrativ myndighet beslutad afsättning stats tjänare på grund af kränkning af tjänsteplikt är att anse såsom ett straff. Sådan afsättning betecknas ofta såsom disciplinstraff. Disciplinstraffrätten, som vanligen också har lindrigare medel, såsom suspension och varning, stundom jämväl böter och undantagsvis arrest, till sitt förfogande, betraktas då som en specialstraffrätt för ämbetsmän, hvars tillämpning lagts i händerna på administrativ myndighet i egenskap af specialdomstol — ett betraktelsesätt som ligger så mycket närmare till hands, då samma myndighet flerstädes har eller haft jurisdiktion jämväl i vissa brottmål rörande utomstående enskilda personer. Vissa afvikelser mellan disciplinstraffrätten och den allmänna straffrätten liksom mellan förfarandet i disciplinmål och straffprocessen hafva emellertid pekats på ohållbarheten af den anförda konstruktionen. Härjämte har man påvisat, att en disciplinär myndighet, analog med den, staten har öfver stats tjänarna, finnes jämväl i vissa privaträttsliga förhållanden. Då ämbetsman begår brott i sitt ämbete, kränker han tillika sin tjänsteplikt. Många rättslärde ha ock ansett tjänsteplikten som det för ämbetsbrotten gemensamma angreppsobjektet och därmed kommit att betrakta dessa brott såsom kvalificerade disciplinförseelser. Uppfattas emellertid tillika disciplinstraffen såsom vanliga straff, möta svårigheter att förklara det förhållande, som i ett flertal rättssystem äger rum, nämligen att samma gärning kan beifras både inför administrativ myndighet såsom disciplinförseelse och inför domstol i dess egenskap af ämbetsbrott. Här har ock kritiken satt in i samband med en utredning af ämbetsbrottens väsen.

I. Tysk rätt.

Af flera skäl har det syntts författaren lämpligt att börja framställningen med den tyska rätten samt åt densamma ägna en mera ingående behandling. I Tyskland har nämligen rättsutvecklingen på ifrågavarande område haft ett förlopp, som i det stora hela blifvit af forskningen klarlagdt, och som företer åtskilligt af intresse vid studiet af de nordiska ländernas disciplinstrafrätt, hvars historiska bakgrund ännu är i det närmaste outforskad. Därtill kommer, att hithörande spörsmål blifvit grundligast diskuterade inom den tyska doktrinen, hvilken ger vissa synpunkter på ämnet af värde äfven utanför tysk positiv rätts område.

En egentlig ämbetsmannakår saknas i det stora hela under den tidigare medeltiden i det tyskromerska riket liksom i Europa i öfrigt. Vasallerna, som belånades med ämbeten och därmed erhöilo en subjektiv rätt till offentlig maktutöfning, kunna ju ej anses som ämbetsmän i modern mening. Icke heller ministerialerna kunna räknas som sådana. Dels voro de ju icke fria män, dels också furstens personliga tjänare, hofjänstemän, icke statstjänare. Vidare blefvo de en ärftlig tjänsteklass, som småningom öfvergick till fria vasaller¹⁾. Ministerialförhållandet är emellertid av intresse på grund af den tuktörätt, det inrymde åt en herre öfver hans tjänare: ministerialerna lydde under sin herres gårdsrätt. Här har man måhända att söka en af den moderna disciplinstrafrättens rötter. Verkliga ämbetsmän tillkommo emellertid så småningom. Genom Fredrik II:s landsfred i Mainz 1235 inrättades det första verkliga riksämbetet:²⁾ *der Reichshofrichter*, *instiliarius curie regis*, som skulle döma konungens dom och tillsättas af honom för minst ett år. Före tidens utgång kunde han i fall af dåligt uppförande skiljas från ämbetet. Senare, särskildt under 15:de och 16-de årh., tillkommo nya ämbetsmän

¹⁾ Schröder, Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte. 6. Aufl. T. 1 (Lpz. 1919) s. 472 ff. särskildt s. 480—81.

²⁾ Schröder anf. abr. s. 598.

genom inrättandet af de landsherrliga kanslierna och kollegierna samt hof- och kammarrätterna¹⁾. Ett särskildt disciplinärförfarande regleras i 1555 års Reichskammergerichtsordnung I. Theil, Titel 6 § 2: ingen bisittare i Kammergericht fick nämligen godtyckligt afskedas, utan kunde blott på grund af »Untüchtigkeit« — hvarmed förstods hvarje brist i flit, seder eller »Tüchtigkeit« — skiljas från ämbetet genom beslut af Kammergericht eller riksdagens visitationskommission. Domstolens lägre tjänstemän däremot kunde när som helst afskedas. Hvad beträffar ämbetsmännen vid landtregeringen, ansågot de i praxis kunna godtyckligt entledigas.

I teorien voro emellertid meningarne delade angående ämbetsmännens afsättlighet. Stort inflytande hade förvisso det uttalande, Baldus gjort i sin kommentar till l. 7 Cod. de precibus imperatori offerendis et de quibus rebus supplicare liceat vel non (1,19): »magistratus quoad materiam et formam sunt de jure civili et ideo potest princeps eos ad libitum revocare.« Femton- och sextonhundratalets doktrin erkände väl också i allmänhet principiellt, att alla af fursten anförtrordade ämbeten voro »manualia seu ad nutum revocabilia« (uttrycket hämtadt från den kanoniska rätten), men af billighets- och ändamålsenlighetsskäl ansågo många rättslärda de världsliga ämbetena vara ständiga, från hvilka innehafvaren blott kunde skiljas »ex causa legitima et rationabili«. Ja, i ett fall i midten på 1600-talet förklarade Kaspar Klock, att godtyckligt afskedande vore en ärekränkning mot ämbetsmannen.

I samma mån ämbetsmännen ansågos kunna afsättas blott genom dom för brott, gjorde sig behovet af allmänt hållna ämbetsbrottsbegrepp gällande. I gemeines Recht²⁾ anknötos ämbetsbrotten till den romerska rättens

¹⁾ Se härom och för det närmast följande Labes i Hirths Annalen des Deutschen Reichs 1889 s. 215 ff. och Reim ibid. 1884 s. 565 ff.

²⁾ Wachinger i Vergl. Darst. d. deutschen u. ausländ. Strafrechts. Bes. T. Bd. 9 (Berl. 1906) s. 194.

crimen residui, förskringring af publika medel, och crimen repetundarum, som ursprungligen blott innefattade den passiva bestickningen men i doktrinen utvidgades att gälla ämbetsmissbruk i vidsträckt bemärkelse. Härtill kom den specifika kränkningen af domareplikter, som straffades med stöd af lex Julia de vi publica och särskild tysk rikslagstifning. I praxis bestraffades emellertid, oaktadt stöd i lag härför saknades, jämväl andra förseelser af ämbetsmän, bland annat äfven rent interna tjänstepliktskränkningar. Bland de straff, som domstolarna sålunda arbiträrt ålade, förekom också afsättning. I doktrinen sammanfattades sådana brott under benämningen »delicta innominata minorum principis». Härmed var vägen öppnad för en sammanblandning af disciplinära och straffrättsliga synpunkter.

Läran om innominatdelikten kunde väl icke hålla stånd inför upplysningstidens rättssäkerhetskräf, som för straffrättens vidkommande fick uttryck i satserna nullum crimen resp. nulla poena sine lege poenali. Men i stället infördes allmänt hållna straffbestämmelser för ämbetsbrott i de stora kodifikationerna, som tillkommo omkring sekelskiftet 1800. Så var bland annat förhållandet med Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten af år 1794. I nämnda lagverks straffrättsliga del, andra delen 20:de titeln, upptagas såsom en särskild grupp af de förbrytelser, genom hvilka staten eller dess öfverhufvud omedelbart kränkas, ämbetsbrotten i Abschnitt 8 med rubriken »Verbrechen der Diener des Staats». Det konstitutiva för dessa brott är »Verletzung der Amtspflicht» antingen i allmänhet, så i §§ 333—335, eller i speciella fall. Ämbetsplikten fattas såsom identisk med statstjänarens förpliktelse till tro och lydnad mot staten såsom den till hans tjänsteprestationer berättigade. Ämbetsplikten anses med andra ord liktydig med tjänsteplikten i den bemärkelse, hvori sistnämnda term ofvan användts. De allmänt hållna bestämmelserna skilja i straffbarhetsgrad den uppsåtliga kränkningen af ämbetsplikt (§ 333) från den, som skett af vårdslöshet eller okun-

nighet. Straffet var i förra fallet afsättning i förening med obehörighet att vidare bekläda ämbete (»Cassation«), jämte böter eller visst frihetsstraff (»Festungsstrafe«), i senare fallet böter, degradering eller afsättning utan samband med framtida diskvalifikation (»Amtsentsetzung«). I § 335 stadgades här efter, att ämbetsman, som gjorde sig skyldig till ringare förseelser mot sina ämbetsplikter, skulle genom varning, tillrättavisning eller böter tillhållas att bättre iakttaga sina skyldigheter. Huruvida detta sistnämnda stadgande rätteligen borde tolkas såsom en straffbestämmelse, som domstol hade att tillämpa¹⁾, eller såsom allenast en hänvisning till ett disciplinärt förfarande²⁾, må lämnas därhän. I praxis gjorde tydligen den förra tolkningen sig gällande att döma efter ett af justitieministeriet den 9. maj 1831 utfärdadt reskript, hvilket vänder sig mot bruket att låta obetydliga tjänsteförseelser beifras inför domstol i stället för att använda den disciplinära bestraffningsrätten. Konungen hade, heter det vidare i nämnda reskript, befallt, att domstolens utslag i dylika fall ej skulle verkställas utan förseelsen disciplinärt näpas af den felandes förman³⁾. Enligt § 339 i det stora lagverkets straffrättsliga del skulle ämbetsman, som utom ämbetet begått något med minst tukthus eller »Festungsstrafe» belagdt »Verbrechen«, ådömas »Cassation« vid sidan af det för brottet i allmänhet stadgade straffet. En felande ämbetsman kunde emellertid enligt Allgemeines Landrecht andra delen 10:de titeln, som rörde statstjänarnas rättigheter och plikter, §§ 98—101 äfven i administrativ väg afskedas utan pension.

Den bayerska strafflagen af år 1813 reglerade uttryckligen förhållandet mellan disciplinär och straffrättslig beifran. I lagens art. 352 II stadgades straff för ämbetsman, som utan att göra sig skyldig till något »gemeines Verbrechen« uppsåtligen handlat mot sin ämbetsplikt i afsikt att antingen bereda sig själf fördel eller ock skada staten eller

¹⁾ Så Hälschner, Das gemeine deutsche Strafrecht Bd. 2 (Bonn 1887) s. 1015.

²⁾ Så Wachinger, anf. arb. s. 195.

³⁾ Hälschner anf. st.

någon undersåte. Straffet var »Dienstentsetzung«, hvarmed förstods afsättning jämte ovärdighet att vidare nyttjas i statstjänst, eller vid ringare skuld »Dienstentlassung«, innebärande allenast afsättning. Därest ämbetsmannen utan dylik afsikt uppsätligen brutit mot sin ämbetsplikt och däraf följt skada, som ofvan nämnts, straffades han enligt art. 438 I med »Dienstentlassung« eller degradering. Men om ingen skada timat, skulle han jämlikt samma artikels andra stycke först i händelse af återfall efter disciplinär bestraffning ställas inför domstol, som för brottet skulle ådöma honom degradering eller vid försvårande omständigheter »Dienstentlassung«. Enahanda straff stadgades i art. 439 för ämbetsman, som, efter det han tre gånger blifvit disciplinärt bestraffad för vårdslöshet i ämbetsutöfning, försummelse af ämbetsplikt till följd af bristande flit eller lättsinne, eller ock för ett med ämbetets anseende oförenligt osedligt uppförande, ånyo gjort sig skyldig till sådan förseelse. Såsom ämbetsbrott behandlades jämväl sådan insubordination, som tagit sig uttryck i våld å förman i eller för hans ämbete (art. 354) eller i hot eller ärekränkning mot honom i eller för hans ämbete (art. 440). I dessa fall skulle jämte det vanliga straffet för nämnda delicta communia ådömas »Dienstentsetzung«, »Dienstentlassung« resp. degradering. Art. 440 avslutas med följande bestämmelse: »Mindere Grade des Ungehorsams haben bloss Disziplinarverfügungen zur Folge.« Under det att dom för »Verbrechen« ipso jure medförde förlust af innehafda ämbeten och, därest vissa svårare straff ådömts, jämväl ovärdighet att nyttjas i statstjänst (art. 23 resp. 351), öfverlämnades åt domstol att in casu afgöra, huruvida degradering eller »Dienstentlassung« borde såsom bistraff förbindas med det allmänna hufvudstraffet för ett utom ämbetet begånget uppsåtligt »Vergehen«.

Af hvad här ofvan anförts framgår, att den bayerska strafflagen af år 1813 liksom den straffrättsliga delen af preussiska Allgemeines Landrecht fyllde äfven den rent disciplinära uppgiften att befria staten från odugliga eller

ovärdiga ämbetsmän, samt att vissa af dessa lagars ämbrott voro rent interna tjänsteförseelser, endast till graden skilda från sådana, som beifrades i disciplinär väg. Denna uppfattning får ock ett klart uttryck i de officiella »Anmerkungen zum Strafgesetzbuche für das Königreich Baiern« Bd. 3 (Münch. 1814) s. 124 ff. Där påpekas (s. 137) nödvändigheten af att strafflagen beaktar äfven mindre svårartade förseelser af ämbetsmän. Eljest ställdes staten inför alternativet att antingen förslösa sina medel på pensioner åt sådana statstjänare, som väl ej kunde straffas med »Dienstentsetzung« men lika litet kunde tillåtas kvarstanna i ämbetet, eller också upphjälpa en bristfällig lag »durch eine Art willkürlicher und von keinem bestimmten Gesetze geregelter Entlassungen.« Från dessa betänkliga alternativ befriades regeringen, därest i strafflagen upptoges omfattande och tillbörligt stränga straffbestämmelser för statstjänarna, hvilka för öfrigt genom en sådan lagstiftning vunne i trygghet och därmed uppmuntrades till trogen pliktuppfyllelse. Att låta frågan om skiljande från tjänsten afgöras af annan myndighet än domstol syntes också oförenligt med den bayerska »königliche Dienstpragmatik« af den 1 januari 1805, enligt hvilken de flesta statstjänare innehade sina tjänster för lifstiden. Om disciplinstraffen — som ju, då afsättning ej förekom bland dem, uteslutande tjänade den korrektiva disciplinen (d. v. s. den felandes tillhållande att bättre fylla sina tjänsteplikter) däremot icke den epurativa disciplinen (d. v. s. afskiljande af odugliga eller ovärdiga personer) — yttras i ofvannämnda »Anmerkungen« sid. 311, att strafflagen icke kunde närmare reglera dem; »sie gehören zur Dienstpolizei« och måste öfverlämnas till tjänstereglementena, liksom man också öfver hufvud utmönstrat de vanliga polisförseelserna ur strafflagen. — Om någon kumulation af kriminellt och disciplinärt ansvar kunde enligt bayersk rätt aldrig blifva fråga.

Den parallellt löpande kompetens, som i den preussiska rätten hade tillerkänts domstol och administrativ myn-

dighet i fråga om statstjänarens afsättning på grund af tjänstefel, medförde en viss oröda. Genom en lag af den 29 mars 1844, »betreffend das gerichtliche und Disziplinar Strafverfahren gegen die richterlichen und nichtrichterlichen Beamten« ordnades kompetensfördelningen så, att de ordinarie domstolarna ensamma hade att rannsaka och döma, så snart brott föreläge, hvarvid till ämbetsbrott förklarades skola med vissa undantag räknas de tjänsteförseelser, som i Allgemeines Landrecht voro beslagda med »Cassation« eller »Amtsentsetzung«. För alla öfriga fall af tjänstefel skulle blott disciplinär beifran äga rum. Bland disciplinmedlen upptogs äfven »Entfernung aus dem Amte«, hvars tillämpning, då det gällde domares förseelser, lades i händerna på »die Landesjustizkollegien« med »das Geheime Obertribunal« såsom andra instans. I öfrigt skulle de disciplinära befogenheterna handhafvas af öfverordnad administrativ myndighet¹⁾.

icke heller denna lösning befanns tillfredsställande. Sträfvandena efter en fast och rationell afgränsning mellan straffrätt och disciplinrätt befordrades kraftigt af den våg utaf franskt inflytande, som på många rättsområden gjorde sig gällande i Preussen under förra hälften af 1800-talet, och som för straffrättens vidkommande förmedlades särskildt genom de till den med förarbetena till en preussisk strafflag sysselsatta »Staatsratskommission« inkallade juristerna från Rhenländerna. Dessa jurister yrkade på att afsättning, både i form »Dienstentsetzung« och »Dienstentlassung« skulle utgå ur straffsystemet. Eljest kunde icke någon säker gräns uppdragas mellan den allmänna straffrätten, till hvars område äfven ämbetsbrotten hörde, och disciplinrätten. Den allmänna straffrätten borde uppställa allenast sådana straff, som drabbade medborgaren i gemen. Dit hörde väl ovärdighet att nyttjas i statstjänst, hvarmed eo ipso följde förlust af innehafda ämbeten, och sådan på-

¹⁾ Se härom von Rheinbaben, Die preussischen Disziplinargesetze 2. Aufl. (Berlin 1911) s. 2. ff.

följd borde få ådömas ej blott, såsom dittills gällt, för all framtid utan äfven för viss tid. Afsättning från ett visst ämbete fölle däremot utanför straffrättens ram och hörde till disciplinrätten, som mera befattade sig med det »civilrättsliga» förhållandet mellan ämbetsmannen och staten. Straffrättslig och disciplinär beifran vore två parallellt löpande vägar, på hvilka man ville uppnå olika mål, å ena sidan ådömande af den allmänna strafflagens straff, å den andra repression af en tjänstepliktskränkning och om nödigt en ovärdig ämbetsmans aflägsnande från ämbetet. Att man slagit in på den ena vägen uteslöte icke att man tillika ginge den andra. Ett disciplinärförfarande kunde inledas före, samtidigt med eller efter en straffprocess mot ämbetsmannen, sistnämnda alternativ dock naturligen uteslulet, om ett redan ådömdt straff ipso jure medfört ämbetsförlust¹⁾. Under inflytande af dessa strömningar oktrojerades den 10 juli 1849 en förordning angående »die Dienstvergehen der Richter und die unfreiwillige Versetzung derselben auf eine andere Stelle und in den Ruhestand» samt följande dag en motsvarande förordning beträffande »nichtrichterliche Beamte». Principen i båda dessa förordningar är, att hvarje handling, hvarigenom en statstjänare spiller eller fläckar det anseende, han bör äga, eller i öfrigt kränker sin tjänsteplikt, såsom tjänsteförseelse (»Dienstvergehen») är underkastad disciplinär beifran utan hänsyn till om handlingen innefattar ett brott enligt strafflagen. Härmed erkändes således disciplinärförfarandets själfständighet och oberoende af straffprocessen²⁾. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med 1849 års förordningar utfärdades med godkännande af landtdagens kamrar de båda ännu gällande preussiska lagarna i ämnet af den 7 maj 1851 beträffande domare och den 21 juli 1852 beträffande öfriga statstjänare. De senare kunna af sina förmän åläggas lindrigare disciplinstraff. Svårare disciplin-

¹⁾ Bilaga C. till »Fernere Verhandlungen der Staatsratskommission» (Berl. 1847) refererad i Wachinger anf. arb. s. 204. f.

²⁾ v. Rheinbaben anf. arb. s. 4.

straff få endast åläggas efter ett formligt förfarande inför »die Provinzialbehörden» eller, då det gäller af konungen eller ministrarna utnämnda ämbetsmän, inför »der Disziplinarhof zu Berlin». Beträffande domare, hvilkas inamovibilitet och oafhängighet fastslagits i 1848 års författning artikel 86, föreskref såväl 1849 års förordning som 1851 års lag, att äfven de lindrigaste disciplinstraffen finge åläggas endast af domstol i särskildt regleradt disciplinärförfarande, å hvars igångsättande eller vidare utveckling de administrativa myndigheterna sakna hvarje inflytande.

Det tyska riket har för sina ämbetsmän i Reichsbeamtengesetz af den 31 mars 1873 §§ 72—133 utfärdat disciplinära bestämmelser, hvilka i hufvudsak nära öfverensstämma med de preussiska. Det formliga disciplinärförfarandet skall dock enligt Reichsbeamtengesetz alltid äga rum inför särskilda »Disziplinarkammern», sammansatta af dels ordinarie domare, dels ämbetsmän inom administrationen.

Såväl i de ofvannämnda preussiska lagarna som i Reichsbeamtengesetz gifvas närmare regler angående förundersökning i disciplinmål. Hufvudförhandlingen är muntlig och kontradiktorisk. Särskild åklagare, hvilken jämväl har rätt att besvära sig i högre instans (enligt Reichsbeamtengesetz »der Disziplinarhof» i Leipzig), utses af viss öfverordnad myndighet.

I fråga om förhållandet mellan straffprocess och disciplinärförfarande stadgar Reichsbeamtengesetz §§ 77 och 78 i öfverensstämmelse med den preussiska lagstiftningen, att disciplinärförfarande icke får inledas rörande en handling, som är föremål för pröfning i pågående straffprocess, samt att ett redan påbörjadt disciplinärförfarande måste afbrytas i afbidan på slutförandet af en under tiden inledd straffprocess rörande samma handling. Har den åtalade ämbetsmannen blifvit frikänd i straffprocessen, får beträffande sådana handlingar, som varit föremål för pröfning i nämnda process, ett disciplinärförfarande igångsättas eller fullföljas endast i den mån berörda handlingar i och för sig utan

relation till det åtalade brottet kunna anses såsom tjänsteförseelser. Därest straffprocessen resulterat i en fällande dom, som icke medför ämbetets förlust, afgör vederbörande disciplinärmyndighet, om ett disciplinärförfarande skall inledas resp. fortsättas. Huruvida domstolens uppfattning om hvad skall anses bevisadt är bindande i disciplinärförfarandet eller icke, därom råda delade meningar. »Der Disziplinarhof« i Leipzig antager för sin del en sådan bundenhet både i positivt och negativt afseende¹⁾.

Redan före 1851 års preussiska disciplinärlagstiftning hade den preussiska strafflagen blifvit sanktionerad den 14 april 1851. I hithörande delar väsentligen öfverensstämmande därmed är den gällande tyska strafflagen. Denna har utmönstrat alla rent interna tjänsteförseelser, med undantag af den i »Arnimparagraph«, § 353 a mom. 2 punkt 1, besträffade olydnaden. Afsättning och andra rättsföljder, som hänföra sig till ett konkret tjänsteförhållande förekomma icke såsom hufvudstraff och som bistraff, i form utaf förlust af innehafda ämbeten, blott vid vissa förräderibrott (§§ 81, 83 och 84 samt 87—91) och majestätsförbrytelser (§§ 94 och 95). Däremot är ämbetsförlust ipso jure förbunden med påföljderna »Aberkennung der bürgerlichen Ehrenrechte« och »Unfähigkeit zur Bekleidung öffentlicher Ämter«.

Den tyska doktrinen erbjuder åtskilligt af intresse för vårt ämne. Hvad först angår frågan om ämbetsbrottens väsen, har den ju betydelse ej blott för afgränsningen i förhållandet till delicta communia utan jämväl för klargörande af förhållandet mellan ämbetsbrott och disciplinförseelser. Den härskande uppfattningen²⁾ anser ämbetsbrotten vara med kriminalstraff (i motsats mot disciplinstraff) belagda kränkningar af ämbetsplikt, hvilken fattas såsom identisk med ämbetsmannens förpliktelse på grund af tjänsteförhållandet, d. v. s. tjänsteplikten enligt vår terminologi.

¹⁾ v. Rheinbaben anf. arb. s. 108—116.

²⁾ Se därom Wachinger anf. arb. s. 216 ff med där angifven litteratur

Anledningen till att vissa tjänstepliktskränkningar i strafflagen upplagits såsom ämbetsbrott ligger enligt en inom doktrinen företrädd åsikt¹⁾ i dessa kränkningar i och för sig mera svårartade karaktär. *v. Liszt*²⁾ åter anser ämbetsbrotten skilja sig från disciplinförseelserna därigenom, att de förra jämtetjänsteplikten angripa något annat — privat eller publikt — intresse, som rätten vill skydda. Inom ämbetsbrottens grupp plägar man skilja mellan sådana brott, som allenast kunna begås af ämbetsmän, och sådana, som kunna begås af hvem som helst, men som hemfalla under en strängare straffbestämmelse, då de föröfvas af ämbetsmän. De båda kategorierna betecknas antingen såsom egentliga resp. oegentliga eller såsom rena resp. blandade ämbetsbrott, allt eftersom man vid distinktionen såsom indelningsgrund använder subjektet³⁾ — ämbetsmannaegenskapen villkor för att förfarandet öfver hufvud skall vara straffbart resp. allenast straffskärpande — eller angreppsobjektet⁴⁾ — brottet angriper endast tjänsteplikten resp. riktar sig såsom jämväl innefattande ett *delictum commune* tillika mot dettas angreppsobjekt.

Emot den härskande uppfattningen af ämbetsbrotten opponerar sig *Hälschner*⁵⁾. Han utgår därvid från den af *Laband* framhåfda distinktionen mellan anställning (inträde i statstjänst, grundande af tjänsteplikt) och beklädande med ett ämbete (användning i statstjänst)⁶⁾ samt från det af *Laband* påpekade förhållandet, att intel logiskt samband finns mellan begreppet ämbete — en af den offentliga rätten

¹⁾ Företrädd bl. a. af Meves i *v. Holtzendorffs Handb. d. deutschen Strafrechts* Bd. 3 (Berl. 1874) s. 940 ff.

²⁾ *Lehrbuch d. deutschen Strafrechts* 21. u. 22. Aufl. (Berl. 1919) s. 574.

³⁾ Så bl. a. Meves *anf. arb.* s. 946.

⁴⁾ Så bl. a. Hugo Meyer, *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, 4. Aufl. (Erlangen 1888) s. 871.

⁵⁾ *Anf. arb.* s. 1020 ff.

⁶⁾ *Das Staatsrecht des deutschen Reiches*. 5. Aufl. Bd. 1 (Tüb. 1911) s. 449, så redan i föreg. upplagor.

begränsad krets af statsärenden¹⁾ — och begreppet ämbetsman — för hvilket senare begrepp det offentligt-rättsliga tjänsteförhållandet är karaktäristiskt²⁾.

Hälschner påpekar nu, att det i den tyska strafflagen gifves ämbetsbrott, hvilkas subjekt kan vara personer, som innehafva ämbete utan att vara ämbetsmän, så t. ex. (i § 334) jurymän och »Schöffen«, hvilka ej heller äro underkastade disciplinär bestraffning³⁾.

Hvarje innehafvare af ett ämbete har enligt Hälschner⁴⁾ den specifika förpliktelsen att vid utöfningen af honom anförtrodd ämbetsmyndighet (Amtsgewalt) förfara i öfverensstämmelse med därom gällande rättsregler. Är han därjämte ämbetsman, tillkommer för honom den på tjänsteförhållandet grundade plikten att ordentligt sköta sina ämbetsgöromål, att visa trohet mot staten och statsmaktens bärare, att lyda förmän samt att i och utom ämbetet iakttaga ett sådant uppförande, som aktningen för hans ämbetsställning kräfver. Till den olika arten af plikter kan skillnaden mellan ämbetsbrott och disciplinförseelser återföras. Vid de senare är blott fråga om en pliktkränkning, som ingriper störande i tjänsteförhållandet. Hvarje ämbetsbrott är däremot ett missbruk af ämbetsmyndighet, af de befogenheter, ämbetet medför. Att märka är emellertid, att Hälschner anser sådant missbruk föreligga ej blott, då ämbetsmannen handlar rättsstridigt inom sitt kompetensområde, utan jämväl, då han öfverskrider gränserna för det samma⁵⁾. Hälschner anser nämligen samtliga i den tyska strafflagens ämbetsbrottskapitel upptagna oegentliga ämbetsbrott såsom en form af »Missbrauch der Amtsgewalt«. Dessa brott äro enligt Hälschner verkliga ämbetsbrott, hvar-

¹⁾ Anf. arb. s. 365.

²⁾ Anf. arb. s. 438.

³⁾ Anf. arb. s. 1019, ff. jfr. s. 1021 och 1034.

⁴⁾ Anf. arb. s. 1020 f.

⁵⁾ Anf. arb. s. 1048 under § 308 »die Grenzen seiner amtlichen Befugnisse überschreitend eine Körperverletzung verübt«. (Strafgesetzbuch § 340).

för han också anser benämningen oegentliga ämbetsbrott vilseledande. Indelningen i rena och blandade ämbetsbrott finner han däremot hafva fog för sig, om man med rena ämbetsbrott förstår sådana, som blott bestå i missbruk af ämbetsmyndighet, och med blandade ämbetsbrott sådana, som bestå i ämbetsmyndighetens missbrukande till föröfvande af ett *delictum commune*¹⁾. Såsom angreppsobjekt för alla ämbetsbrott framstår »statens och samhällets intresse af rättsenlig utöfning utaf ämbetsmyndighet»²⁾. Hälschner erkänner emellertid³⁾, att icke alla ämbeten äro förbundna med »*öffentlichrechtliche Amtsgewalt*«. Denna omständighet finner han emellertid straffrättsligt irrelevant och anser hvad förut sagts om utöfning af ämbetsmyndighet i fråga om sådana ämbetsmän böra gälla om utöfningen af deras ämbetsfunktioner. — Här kunde väl invändas, att beträffande dylika ämbetsmän det för ämbetsbrott enligt Hälschner konstitutiva maktmissbruket saknades. Men det kan svaras, att om de än icke hafva makt att befalla eller tvinga medborgarna, de dock ha en viss rådighet öfver de statens ekonomiska eller andra intressen, hvilka de äro satta att förvalta, och öfver sådana privata intressen, som medborgarna anförtra i deras vård i kraft af deras ämbetsställning. Men finnas statstjänare, som utan att hafva någon sådan rådighet, äro att anse som ämbetsmän, blir ju konsekvensen antingen den, att de jämlikt Hälschners uppfattning icke kunna vara subjekt för ämbetsbrott — eller ock, att Hälschners distinktion icke är hållbar.

I likhet med Hälschner finner *Oppenheim* den principiella identifieringen af ämbetsbrott och disciplinförseelser falsk. Disciplinförseelserna hafva ett gemensamt angreppsobjekt, »*die Amtspflicht*«, som formellt alltid är densamma, nämligen att i och utom ämbetet visa sig värdig detta,

¹⁾ Anf. arb. s. 1025—1026.

²⁾ Anf. arb. s. 1022.

³⁾ Anf. arb. s. 1021 not 1).

men som till sitt innehåll växlar efter ort, tid och omständigheter och för den skull icke lämpar sig »ein Rechtsgut abzugeben zu dessen Schutz vor Verletzung oder Gefährdung von Seiten der Amtsinhaber selbst der Staat Strafdrohungen des öffentlichen Strafrechts erlassen könne»¹⁾. Ämbetsbrotten däremot finner Oppenheim sakna enhetligt angreppsobjekt. De angripa ett flertal olika publika intressen, hvilka emellertid alla äro af den beskaffenhet, att endast den, som innehar ett ämbete, kan komma i tillfälle att kränka eller äfventyra dem²⁾. Såsom intressen, angripna genom olika ämbetsbrott, har Oppenheim senare³⁾ angifvit rättens bestånd, ämbetsutöfningens renhet, ämbetsmyndigheten (»die Amtsgewalt«), befogenhet att viga till äktenskap och ämbetshemligheten.

Begreppen oegentliga och blandade ämbetsbrott vill Oppenheim utmönstra: ett brott är antingen ämbetsbrott eller *delictum commune*, något mellanting finnes icke. Att lagen särskildt beaktat fall, då vissa *delicta communia* föröfvas af ämbetsmän, gör ej dessa brott till ämbetsbrott. De äro allenast *delicta communia*, kvalificerade genom gäningsmannens personliga egenskap af ämbetsman.⁴⁾ Straffskärpningen är alldeles oberoende af det moment i handlingen, som gör den till en disciplinförseelse, nämligen tjänstepliktskränkningen. Oppenheims ämbetsbrottsbegrepp är emellertid vidare än begreppet egentliga ämbetsbrott, i det han till ämbetsbrotten räknar de brott, som bestraffas i § 341 tyska strafflagen (olaga häktning etc.), och som af den härskande doktrinen hänföras till de oegentliga ämbetsbrotten. Med hänvisning till att uttryckssättet i nämnda paragraf tillåter olika tolkningar och under återopande af lagens förarbeten finner Oppenheim, att lagen betraktat ifrågavarande brott såsom riktadt mot »das Rechtsgut der gesetzmässigen Ausübung der Amtsgewalt«, icke [rättare:

¹⁾ Die Rechtsbeugungsverbrechen (Lpz. 1886), s. 16.

²⁾ *ibid.*

³⁾ Die Objekte des Verbrechens (Basel 1894), s. 362.

⁴⁾ Oppenheim: Rechtsbeugungsverbrechen, s. 19.

blott i andra hand] såsom ett angrepp på medborgarnas personliga frihet. Genom dessa uttalanden har Oppenheim erkänt, att gränsen mellan ämbetsbrott och genom gärningsmannens egenskap af ämbetsman kvalificerade delicta communia icke är grundad i sakens natur utan beror på lagens konstruktion af de särskilda brottsbegreppen.

Äfven *Binding* framhåller en principiell skillnad mellan ämbetsbrott och disciplinförseelser.¹⁾ De sistnämnda ingripa störande i »das Dienstgewaltverhältniss», kränka tjänsteplikten (»die Amtspflicht»). I den tyska strafflagen äro de icke kriminaliserade — utom i § 353 a, »Paragraph Arnim», så vidt fråga är om afgifvande af vilseledande rapport²⁾. Något principiellt hinder mot att, såsom i den militära straffrätten i många fall skett, belägga dem med straff, finnes dock icke. Ämbetsbrotten³⁾ hafva däremot intet enhetligt angreppsobjekt. Så till vida är *Binding* enig med Oppenheim. Det karaktäristiska för ämbetsbrotten ligger emellertid enligt *Binding* icke däri, att de angripa intressen, hvilka blott en ämbetsinnehafvare kan blifva i tillfälle att kränka. Äfven privata intressen kunna vara angreppsobjekt för ämbetsbrott. Det för dessa brott specifika är angreppets art, nämligen att det äger rum i kraft af ämbete. Endast en formellt giltig och inom ämbetsinnehafvarens generella kompetens fallande handling kan innefatta ett ämbetsbrott, nämligen om han emot sitt uppdrag missbrukar den handlingsfrihet, som hans fullmakt ger honom. En sådan handling icke blott anses såsom utan är en statshandling. Däruti att staten sålunda af sina tjänare tvingas att se sin egen makt missbrukad till en rätts-

¹⁾ Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. Bes. T. Bd. 2, s. 398—399, samt s. 401 och 403, n. 2.

²⁾ Vi anse i stället det i paragrafens andra stycke först omnämnda fallet (olydnad) höra hit. Vid kriminaliseringen af det utaf *Binding* afsedda fallet torde hänsyn vara tagen till äfventyrandet af de statsintressen ämbetsmannen har att värda.

³⁾ Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. Bes. T. Bd. 2, s. 402—405, och öfverförda noten s. 408.

kränkning ligger det moment i ämbetsbrotten, som alltid tillika ger dem karaktär af brott mot staten. Detta moment saknas däremot, då ämbetsmannen öfverskrider sin kompetens. En rättsstridig handling utom ämbetsmannens kompetensområde föröfvas icke i ämbetet utan i föregifven ämbetsutöfning eller med föranledande af verklig sådan. Då föreligger ej längre något ämbetsbrott utan allenast ett *delictum commune*. Att ämbetsmannen ger sig sken af att vara stadd i ämbetsutöfning kan emellertid föranleda lagstiftaren att såsom ett kvalificerande moment beakta missbruk af den med ämbetet förbundna faktiska maktställningen, då ju detta missbruk innebär ett komprometterande af ämbetsmyndigheten. Dessa brott kunna lämpligen betecknas med termen »gemeine Beamtenverbrechen». Bindings ämbetsbrottsbegrepp — hvars bristande öfverensstämmelse med positiv tysk rätt, han själf framhållit¹⁾ — sammanfaller icke med begreppet rena resp. egentliga ämbetsbrott, i det att å ena sidan rena (egentliga) ämbetsbrott (§ 353 a) falla utom, å andra sidan blandade (oegentliga) ämbetsbrott (§ 341) falla inom det Bindingska ämbetsbrottsbegreppet.

Wachinger²⁾ anser det väl vara omöjligt att a priori draga någon gräns mellan kriminell och disciplinär orätt. Han finner emellertid i Hälschners distinktion en kriminalpolitiskt riktig tanke. Lagstiftaren bör icke straffa, då ett verksamt intresseskydd kan nås med andra medel, och så är i regel fallet vid kränkning af »die Dienstpflicht» (i trängre mening) — sammanfattningen af de plikter, som uteslutande grunda sig på »das Dienstgewaltverhältniss». »Die Amtspflicht» i betydelsen af den hvarje ämbetsinnehafvare åliggande plikten till rättsenlig ämbetsutöfning behöfver däremot ofta kriminell sanktion. I detta hänseende straffbelagda förfaranden kunna lämpligen sammanställas

¹⁾ Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. Bes. T. Bd. 2, s. 409—410.

²⁾ Anf. arb., s. 287 ff.

till en särskild brottsgrupp, ämbetsbrott. Karakteristiskt för dithörande brott blir då, att de angripa »die Reinheit der Amtsgewalt«. Därmed är icke uteslutet, att de tillika hafva ett tredje mans intresse till angreppsobjekt. Detta blir emellertid icke att anse såsom primärt i förhållande till »die Reinheit der Amtsgewalt« utan såsom jämställt därmed¹⁾.

Där åter »die Reinheit der Amtsgewalt« endast är sekundärt angreppsobjekt, såsom Wachinger med hänsyn till brottsbegreppens konstruktion anser vara fallet vid den tyska rättens oegentliga resp. blandade ämbetsbrott, föreligger icke ämbetsbrott utan allenast »qualifizierte gemeine Verbrechen im Amte«.²⁾ »Die Reinheit der Amtsgewalt« är blott generellt angreppsobjekt; det kan af lagstiftaren beaktas i olika speciella gestalter i enlighet med hvad Oppenheim utvecklat. Bindings afgränsning af ämbetsbrotten finner Wachinger däremot godtyckligt snäf.

Logiskt skildt från — ehuru ofta sammanblandadt med —³⁾ frågan om förhållandet mellan disciplinförseelser och ämbetsbrott är spörsmålet om den rättsliga naturen af ämbetsmäns disciplinära ansvar, inom tysk doktrin behandlad i en omfångsrik litteratur.⁴⁾ Den äldre uppfattningen, företrädd bl. a. af Meves⁵⁾ och Georg Meyer⁶⁾, ser i disciplinstraffet ett vanligt straff, som ådömes i en specialprocess. Disciplinförseelsen blir då ett verkligt brott. Med fasthållande af regeln »ne bis in idem puniatur« kan i så fall en kumulation af straffrättsligt och disciplinärt ansvar endast grundas på brottskonkurrens, hvarvid emellertid ideell konkurrens behandlas, såsom om den vore reell. Konkurrens mellan disciplinförseelser och ämbetsbrott är emel-

¹⁾ Wachinger, anf. arb., s. 293, jfr. s. 299.

²⁾ Anf. arb., s. 301.

³⁾ Jfr. Wachinger, anf. arb., s. 222, n. 3.

⁴⁾ Uppgifter härom bl. a. hos Binding, Grundriss des deutschen Strafrechts. Allg. T. 7. Aufl. Lpz. 1907, s. 231 f.

⁵⁾ Anf. arb. (ofvan sid 165 n. 1), s. 939 ff.

⁶⁾ Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 5. Aufl. (Lpz. 1899). s. 469 ff.

lertid utesluten, om de senare i enlighet med t. ex. Meves' åsikt (jfr. ofvan sid. 165) äro disciplinförseelser af svårare art. De disciplinära straffens karaktärisering såsom vanliga kriminalstraff har också väckt gensagor från ett flertal rättslärda, bland dem *Heffler* i en redan år 1833 publicerad tidskriftsartikel¹⁾. Han yttrar nämligen bl. a. följande²⁾: »Von wirklichen Strafen unterscheiden sich alle diese Disciplinarmittel« — bland hvilka han äfven upptagit »Amts-entsetzung« — »theils durch die Form der Zuerkennung, indem jene ein wirkliches Verbrechen, diese eine Irregularität oder einen Excess voraussetzen, und indem sie nicht zur öffentlichen Genugthuung, sondern nur zur Sicherung und Reinhaltung des Staats- und Kirchendienstes dienen sollen, daher auch keine öffentliche Vollziehung unter Auffallen erregenden Formen gestatten«. Han sammanställer också³⁾ de mot ämbetsmän användbara disciplinmedlen med den romerska rättens nota censoria och mullæ dictio samt med den kanoniska rättens censura och poenæ medicinales. På det af *Heffler* sålunda bl. a. framhåfda kriteriet, att disciplinmedlen i motsats mot straffet icke skulle fullfölja något vedergällningssyste, bygger *Binding*⁴⁾ särskiljandet af »die Rechtsstrafe von der ihr äusserlich sehr ähnlichen sog. Disziplinarstrafe, die keine Strafe im Rechtssinne, sondern ein pädagogisches Zuchtmittel ist.«

Det sålunda till straffändamålet förlagda kriteriet anser däremot *Jellinek*⁵⁾ oanvändbart, enär det förutsätter giltigheten af en viss ingalunda obestridd straffteori. Kriteriet måste i stället, anser *Jellinek*, sökas i rättsgrunden för de olika statliga straffbefogenheterna. Beträffande kriminalstraffet är denna att söka i statens allmänna impe-

¹⁾ Ueber Verbrechen und Dienstvergehen der Staats- und Kirchendiener i Neues Archiv des Criminalrechts, Bd. 13 (Halle 1833), s. 48 ff.

²⁾ Anf. arb., s. 80.

³⁾ Anf. arb., s. 78.

⁴⁾ Grundriss, s. 231.

⁵⁾ System der subjectiven öffentlichen Rechte (Freib. i B., 1892), s. 205, n. 1.

rium, som är härskarmakt — hvilken till skillnad från annan makt karaktäriseras däraf att ingen som är underkastad densamma, [rättsligen] kan undandraga sig den. Befogenheten att ålägga ämbetsmän disciplinstraff hvilar däremot på ett genom offentligrättsligt aftal — anställningen — grundadt subjektionsförhållande. Där föreligger icke härskarmakt, ty ämbetsmannen har rätt att lämna tjänsten och kan ej tvingas att kvarstanna däri. Därmed kan han undandraga sig disciplinärt ansvar. Det strängaste disciplinstraffet är ock afsättning. En liknande makt, som utan att vara härskarmakt ger staten en bestraffningsrätt, kan också grundas på privaträttsligt aftal eller på lagstadgad plikt. Härjämte kunna speciella subjektionsförhållanden stegras till »Herrschaftsverhältnisse«, hvilket visar sig i förefintligheten af ett uppfyllelsetvång. Utlöde af en sådan speciell härskarmakt äro de med polisstraffen likartade »Ordnungsstrafen«, hvilka soldaten, fången och vittnet äro underkastade. Sådana straff kan man icke undandraga sig genom att utträda ur subjektionsförhållandet. Den rättighet att aga, som tillkommer föräldrar, lärare och hushönder, är däremot icke af straffrättslig utan af pedagogisk natur.

Kort tid efter Jellinek upptog *Preger* frågan till behandling¹⁾. Äfven han inrangerar vid sidan af kriminalstraffet bl. a. disciplinstraffen för ämbetsmän under ett vidsträcktare straffbegrepp, för hvilket han emellertid anser vedergällningssyftet konstitutivt. Detta straffbegrepp definierar han sålunda: »Strafe ist Rechtsgüterverletzung, welche wegen einer rechtlich unzulässigen Tat dem Täter zur Vergeltung vom Staat oder einer staatlich dazu ermächtigten Autorität zugefügt wird.«²⁾ Konventionalstraffet är sålunda icke ett straff, men i öfrigt rymmes under begreppet allt som plägar kallas straff. Inom detta vidsträcktare

¹⁾ Die Ordnungsstrafe im Reichsrecht i Archiv für öffentliches Recht, Bd. 7 (Freib. i B., 1892), s. 365 ff.

²⁾ Anf. arb., s. 374.

straffbegrepp särskiljer Preger¹⁾ två underarter: »die öffentlich-rechtliche Strafe» och »die autonome Strafe.« Den sistnämnda underarten omfattar bl. a. disciplinstraffen — mot hvilkas särskiljande från öfriga autonoma straff Preger opponerar sig²⁾ — jämväl de å ämbetsmän tillämpade.³⁾ De båda underarterna skilja sig först och främst med hänsyn till det subjekt, som innehar bestraffningsrätten. I fråga om »die öffentlich-rechtliche Strafe» är detta subjekt staten såsom imperiets innehafvare. I fråga om det autonoma straffet åter »ein vom Staat als dem Inhaber der öffentlich-rechtlichen Strafgewalt verschiedener Rechts- oder Lebenskreis oder eine staatliche oder nicht-staatliche Behörde die nicht in Ausübung öffentlichen Strafrechts, sondern kraft eigenen, vom Staate verliehenen oder anerkannten Strafrechts Strafe verhängt.«⁴⁾ Den disciplinära bestraffningsrätten öfver ämbetsmän tillkommer sålunda öfverordnad myndighet, fattad såsom ett i förhållande till staten själfständigt rättssubjekt. Detta betraktelsesätt finna vi alldeles ohållbart. En myndighet är, såsom bl. a. Jellinek⁵⁾ och Laband⁶⁾ klart ådagalagt, icke något rättssubjekt, den är blott statens organ, och alla de rättigheter, myndigheten utöfvar, äro statens, icke myndighetens egna. Den disciplinära bestraffningsrätten tillkommer staten, som icke kan uppdelas i olika subjekt. Det är därför meningslöst att grunda denna bestraffningsrätt på något statligt bemyndigande — åt staten själf. Godtäger man Pregers autonoma straffbegrepp, måste disciplinstraff för ämbetsmän falla utanför detta begrepp⁷⁾. Det andra af Preger⁸⁾

¹⁾ Die Ordnungsstrafe im Reichsrecht i Archiv für öffentliches Recht, Bd. 7 (Freib. i. B., 1892), s. 380 ff.

²⁾ Anf. arb., s. 400.

³⁾ ibid.

⁴⁾ Anf. arb., s. 397.

⁵⁾ Anf. arb., s. 212 ff.

⁶⁾ Anf. arb. (sid. 172 n. 5 här ofvan), s. 366.

⁷⁾ Wachinger anf. arb., s. 286, synes dela Pregers här kritiserade åsikt.

⁸⁾ Anf. arb., s. 397.

vid särskiljandet af autonoma straff och kriminalstraff använda kriteriet är förlagdt till arten af de straffskyddade intressena. Samma kriterium uppställdes tidigare af v. Liszt¹⁾ såsom det afgörande för disciplinstraffens särskiljande från kriminalstraffen. Han ansåg nämligen disciplinstraffen tjäna andra ändamål än »den offentliga rättsordningens» skyddande. Då v. Liszt icke velat förneka, att disciplinstraffen öfver hufvud tjäna ett intresseskydd, innebär uttalandet, att de därigenom skyddade intressena, i motsats mot de med kriminell sanktion utrustade, icke skulle tillhöra »den offentliga rättsordningen.» Frånsedt oklarheten i sistnämnda uttryck, faller distinktionen på den förut här påpekade omständigheten, att samma intresse, t. ex. tjänsteplikstens uppfyllande, i vissa fall blott beifras disciplinärt, i andra fall, såsom t. ex. i militära förhållanden, åtnjuter skydd af kriminalstraff, hvaremot heller intet principiellt hinder kan anses möta.

Inordnar man disciplinstraffen för ämbetsmän under ett vidare straffbegrepp, för hvilket vedergällningssyftet enligt vårt förmenande måste anses konstitutivt — vi acceptera Pregers ofvan citerade definition —, återstår för förstnämnda straffs särskiljande från kriminalstraffen intet annat kriterium än det af Jellinek använda, bestraffningsrättens rättsgrund. Detta kriterium begagnade *von Liszt* ursprungligen jänte det ofvan af oss kritiserade. Senare har han²⁾ med utelämnande af det till straffändamålet förlagda kriteriet enbart lagt vikt vid bestraffningsrättens rättsgrund, som han så vidt rör statens disciplinära straffrätt öfver ämbetsmän, anser ligga i statens »dienstherrliche Stellung», dock med den anmärkningen, att disciplinstraffen användas »im Interesse des inneren Dienstes». På samma ståndpunkt står också *Otto Mayer*. Disciplinstraffen för ämbetsmän, hvilka straff han sammanfattar under benämningen »die

¹⁾ I v. Holtzendorffs *Rechtslexikon*, 3. Aufl. Bd. 2. (Lpz. 1881) art. »Ordnungs- und Disziplinarstrafen», s. 968 ff.

²⁾ *Lehrbuch*, s. 238.

Dienststrafe«, äro en särskild art af »öffentliche Strafe als das obrigkeitlich zuzufügende Übel wegen missbilligten Verhaltens«, sidoordnade med »die Zwangsstrafe« (= de indirekta tvångsmedlen) och kriminalstraffet. Åläggandet af disciplinstraff är liksom utfärdandet af befallning i tjänsten (»Dienstbefehl«) en yttring af »die Dienstgewalt«. Denna »Dienstgewalt« förutsätter en offentlig tjänstplikt — om den beror på aftal eller annan rättsgrund är likgiltigt — och består i en särskild rättslig makt öfver den tjänstepliktige, en makt som utöfvas i det tjänsteberättigade samfundets — statens eller kommunens — namn för att hålla den tjänstepliktige till rätt pliktuppfyllelse och leda honom därvid.¹⁾

Jämväl *Laband* anser statens disciplinära befogenhet gent emot ämbetsmännen såsom en yttring af »die Dienstgewalt« eller, som han också kallar det, »die Dienstherrlichkeit«.²⁾ Han fastslår, att disciplinstraffen icke äro »Strafen im Sinne des Strafrechts«. Disciplinrättens egenart är enligt honom att söka i jämförelse med privaträtten, icke med straffrätten. I kontraktsförhållanden har hvardera kontrahenten en processuell talerätt i anledning af uteblifven eller icke ordentligt fullgjord prestation, en fullgörelse- eller skadeståndstalan. »Bei den Dienstverhältnissen oder Gewaltverhältnissen dagegen tritt an die Stelle der Forderung der Befehl, und an die Stelle der Klage der Zwang.« Den disciplinära myndigheten är rätten att utöfva detta tvång. Med andra ord: staten behöfver icke, såsom vore den en med ämbetsmannen likställd part, anställa talan vid domstol mot honom med yrkande om tjänstepliktens fullgörande. *Laband* anser sålunda disciplinstraffet såsom ett indirekt tvångsmedel. Häremot har invändts, att disciplinstraffets åläggande förutsätter en föregående kränkning af tjänsteplikt och sålunda icke kan

¹⁾ Deutsches Verwaltungsrecht. 2. Aufl. Bd. 2. (Münch. & Lpz. 1917), s. 316 och s. 332 ff.

²⁾ Anf. arb. (ofvan sid. 165 not 6) s. 485.

framtinga denna tjänsteplikts fullgörande, samt att i hvarje fall det strängaste disciplinstraffet, afsättningen, trotsar hvarje försök til förklaring såsom tvångsmedel för nämnda ändamål. Laband genmäler därtill, att tvångsmomentet ligger i hotet med disciplinär beifran. Gent emot detta Labands argument är blott att anmärka, att jämväl hotet med kriminalstraff fyller en funktion som indirekt tvångsmedel till framtingande av pliktuppfyllelse. Från tvångsmedlen i trängre, teknisk bemärkelse skiljer sig kriminalstraffet såväl som disciplinstraffet, förutom genom vedergällningssyftet, genom att hotet därom uppställts generellt, icke speciellt för det konkreta fallet. Då Laband därjämte senare yttrat dels: »Nur darf man nicht wegen des oben hervorgehobenen Zwecks der Disziplinarstrafen mir die Meinung imputieren, dass ich ihren Pönalcharakter leugne oder verkenne«¹⁾ dels ock: »Eine Verletzung der Dienstpflicht seitens des Beamten ist kein Kontraktsbruch, sondern ein Vergehen (Disziplinarvergehen) entsprechend der Felonie des Lehnsmanns«²⁾ synes han hafva modifierat sin teori, så att den öfverensstämmer med Otto Mayers och v. Liszt's. Erkännandet af disciplinstraffets »Pönalcharakter« tyder ju på, att han icke förnekar dess vedergällningsmoment, och då kriminalstraffet jämväl kan fullfölja andra syften, blir det afgörande kriteriet bestraffningsrättens rättsgrund.

II. Fransk rätt.

Den franska rätten har, såsom ofvan nämnts, på ifrågavarande område utöfvat starkt inflytande på den tyska. Code pénal, som i tredje bokens första titel kapitel 3, sektion 2, behandlar hufvudmassan af ämbetsbrotten, har icke något generellt straffbud för kränkning af ämbetsplikt«. I några speciella fall äro dock rent interna tjänsteförseelser kriminaliserade. Så stadgar art. 192 straff för »les officiers de l'état civil«, som införa dem åliggande

¹⁾ Anf. arb., s. 485, n. 1.

²⁾ Anf. arb., s. 434.

anteckningar om civilstånd på lösa blad; art. 196 och 197 straffa ämbetsmän, som påbörja sin ämbetsutöfning, innan de aflagt ämbetsed, resp. fortsätta sin ämbetsutöfning efter det de blifvit försatta ur tjänstgöring.¹⁾ Hit får också räknas art. 234, som stadgar straff för militära befälhafvare, hvilka vägra af civilmyndighet lagligen begärd handräckning. Vid vissa andra brott föreligger väl fullbordad kränkning endast af tjänsteplikt, men ett annat intresse sättes i fara genom brottet. Att just äfventyrandet af sistberörda intresse varit det för kriminalisationen afgörande framgår stundom af ifrågavarande brotts plats i lagen. Så t. ex. vid de brott, som behandlas i art. 123—126²⁾ (*«coalition des fonctionnaires»*), där faran för statsförvaltningens orubade gång synes vara det, som lagen tagit sikte på. Mera tvekan erbjuda måhända de i art. 175 och 176 omhandlade *«délits de fonctionnaires qui se seront ingérés dans des affaires ou commerces incompatibles avec leur qualité»*, såsom den gemensamma rubriken lyder. Ej heller här torde emellertid det straffbara momentet ligga i tjänstepliktskränkningen utan snarare vara att söka i ett äfventyrande af ämbetsutöfningens renhet. När lagen såsom ämbetsbrott behandlar fall, då vissa *delicta communia* föröfvas af ämbetsmän, kräfver den en viss relation mellan brottet och gärningsmannens ämbete. I regel innebär detta kraf en fordran på att ämbetsmannen handlat i denna sin egenskap (*«agissant en sa dite qualité»*) eller begått brottet i ämbetsutöfning, låt vara föregifven sådan (*«dans l'exercice de ses fonctions»*) eller dock med föranledande af verklig ämbetsutöfning (*«à l'occasion de l'exercice de ses fonctions»*), eller också att brottet består i förskingring af förmögenhetsobjekt resp. förstörande af handling, som äm-

¹⁾ Art. 196 aldrig tillämpad. Se Garçon, Code pénal annoté. T. 1. (Paris 1901—06). Art. cit. n:o 5. I art. 197 föreligger ju ej tjänstepliktskränkning, då ämbetsmannen är rättsgiltigt afsatt eller remplacerad, väl däremot, då han är suspenderad eller då han är afsatt genom beslut, som senare t. ex. efter *«recours pour excès du pouvoir»* annulleras.

²⁾ Aldrig tillämpade. Se Garçon, *anf. arb.*, art. 123—125, n:o 1 och art. 126, n:o 1.

betsmannen i kraft af sitt ämbete har om händer. Det, som dessa fall gör brottet till ett ämbetsbrott, torde vara icke tjänstpliktskränkningen i och för sig utan missbruket af den maktställning, som rättsligen eller faktiskt är förknädd med ämbetet, ett missbruk, som ju komprometterar ämbetsmyndigheten. Då lagen däremot i den sist bland straffbestämmelserna för ämbetsbrott upptagna art. 198 stadgar straffskärpning för ämbetsmän »qui auront participé à d'autres crimes ou délits qu'ils étaient chargés de surveiller ou de réprimer», torde just den med *delictum commune* förbundna tjänstpliktskränkningen hafva varit afgörande för straffskärpningen. Detsamma gäller om den i art. 462 stadgade straffskärpningen för polismän, som begå till förmögenhetsbrotten hörande délits, likaså om art. 333 (våldtäkt och vissa otuktsbrott) och art. 432 (medverkan till underlåtenhet att fullgöra militära leveranser), i hvilka sistnämnda båda fall blotta egenskapen af ämbetsman är straffskärpande.

Låt vara att strafflagen sålunda undantagsvis i sina straffbestämmelser tager hänsyn till tjänstpliktskränkningar; disciplinära uppgifter äro dock främmande för densamma. Code pénal har nämligen icke i sitt straffsystem medtagit afsättning eller suspension, vare sig såsom hufvudstraff eller bistraff. Övärdighet att bekläda ämbete, som *ipso jure* medför förlust af innehafda ämbeten, förekommer däremot såsom ett moment i »*dégradation civique*» — hvilken dels användes som hufvudstraff vid en del politiska brott och vid vissa ämbetsbrott, dels i form af obligat bistraff (»*peine accessoire*») är förbunden med öfriga infamerande hufvudstraff. Denna övärdighet, som gäller för all framtid, finnes äfven ensam för sig såsom »*peine accessoire*» i art. 171 och 175. Sådan övärdighet för viss tid ingår bland de i art. 42 uppräknade rättsförluster, hvilka hvar för sig eller flera i förening förekomma såsom fakultativt bistraff (»*peine complémentaire*») för vissa brott, deribland ett flertal ämbetsbrott.

Disciplinens handhafvande faller sålunda alldeles utom

straffrättens och straffprocessens områden. Det är öfverlämnadt åt administrationen. Kriminell och disciplinär beifran utesluta icke hvarandra, och disciplinförfarande och straffprocess kunna pågå samtidigt. Domstols afgöranden anses emellertid bindande i disciplinförfarandet såväl i hvad de afse rena bevisfrågor som i hvad de angå det juridiska bedömandet af fakta. Äro sådana för disciplinförfarandet prejudicerande spörsmål föremål för pröfning i pågående kriminalprocess, måste därför disciplinförfarandet hvila tillsvidare¹⁾. De viktigaste disciplinmedlen äro afsättning, tvångsförflyttning till annat ämbete med lägre lön utan beviljande af ersättning för flyttningskostnaderna, suspension, hvarmed förlust af löneförmåner helt eller delvis är förbunden, förverkande till pensionskassa af lön för viss tid — regleradt genom ett décret impérial af den 9 juni 1853, art. 17, p. 2. — samt tillrättavisning («réprimande»).

Det stora flertalet franska ämbetsmän kunna godtyckligt afskedas²⁾. Beträffande dem är administrativ myndighet vid utöfningen af de disciplinära befogenheterna i regel obunden af alla former. Såväl administrativ rättspraxis som lagstiftning ha dock på senare tid sökt skapa vissa garantier för dessa ämbetsmän emot administrativt godtycke. Conseil d'Etat har sålunda sökt genomdrifva den regeln, att blott den myndighet, som tillsatt ämbetsmannen, är kompetent att besluta om hans afsättning, och att afsättningen är bunden vid samma formföreskrifter, som gälla för tillsättning af tjänsten. Genom lag den 22 april 1905, art. 65, har bl. a. stadgats rätt för ämbetsmän att, innan disciplinära åtgärder mot dem vidtagas, erhålla del af alla handlingar i ärendet, en bestämmelse som i praxis tolkas så, att administrativ myndighet väl ej behöfver ex officio verkställa sådan delgifning men genom att i förväg under-

¹⁾ Garçon, Code pénal annoté. art. 1, nr:is 17, 19 och 21.

²⁾ Se härom och för det närmast följande Hauriou, Précis de droit administratif et de droit public. 9. éd. (Paris 1919). s. 687 ff.

rätta ämbetsmannen om tilltänkt disciplinär åtgärd skall sätta honom i tillfälle att utöfva den honom tillerkända rätten. I vissa speciella reglementen äro andra formföreskrifter gifna till ämbetsmännens trygghet. Har disciplinär åtgärd beslutats af icke behörig myndighet eller med åsidosättande af stadgade formaliteter, kan ämbetsmannen efter »recours pour excès de pouvoir» få åtgärden annullerad af Conseil d'État, som jämväl kan återförvisa ärendet till den administrativa myndigheten »pour faire ce que de droit». Där intet brister i nämnda hänseenden, finnes intet rättsmedel mot beslutet (annat än klagan till högre administrativ myndighet, som emellertid är utesluten i det stora antal fall, då beslutet fattats af vederbörande minister). Det finnes dock en möjlighet för ämbetsmannen att, därest intet tjänstefel kan påvisas, erhålla skadestånd (»indemnité de congé») »tant à raison de sa révocation que de son brusque congédiement». Skadeståndsanspråket (stödt på Code civil art. 1780 ex analogia) göres gällande inför vederbörande administrativa myndighet och, därest denna ej bifaller det, genom »recours contentieux» inför Conseil d'État, som emellertid ända till år 1903 vägrat tillerkänna dylikt skadestånd. I samband härmed må erinras om att ämbetsman går förlustig sin eventuella rätt till pension, därest han afskedas i disciplinär väg, däremot icke, enligt af Conseil d'État tillämpad praxis, vid afsked af annan anledning än tjänstefel (benämndt »remplacement d'administration» i motsats mot egentlig »révocation» och »destination«).

Vissa klasser af ämbetsmän åtnjuta särskildt starka garantier gent emot öfverordnad administrativ myndighets maktutöfning. De sägas hafva en »état» och kunna ju med viss rätt kallas oafsättliga, hvarvid emellertid bör ihågkommas, att äfven dessa ämbetsmän kunna afsättas i disciplinär väg. Hit höra arméns och flottans officerare, militära kontrollörer, inspektörer för kolonierna, domare¹⁾

¹⁾ Under l'ancien régime hade man en garanti för domarekårens

utom fredsdomare och domare i kolonierna, lärare, som innehafva viss lärostol (universitetsprofessorer och lärare vid lycéerna), »les officiers ministériels» (notarier, advokater, rätts tjänare, mäklare o. a.) samt vissa statens ingenjörer. De åsyftade garantierna ligga dels däri, att allmänna regler äro gifna i lag (ej allenast i instruktioner eller reglementen, som kunna ändras i administrativ väg) angående här afsedda ämbetsmäns rättsställning — ämbetsorganisation, kompetens, tillsättning, befordran, aflöning, försättande ur aktiv tjänst (»mise à la retraite») och tjänstegöringsskyldighet — dels däri, att disciplinära åtgärder, åtminstone sådana af svårare art, måste föregås af ett slags judiciell pröfning af ett disciplinärkollegium, sammansatt af ämbetsmän ur samma förvaltningsgren som den felande. I vissa fall fattas beslutet om disciplinär åtgärd af detta kollegium, i andra fall är beslutanderätten formellt lagd hos vederbörande minister, som emellertid ej äger afvika från disciplinärkollegiets utlåtande (han beslutar »sur l'avis conforme du conseil disciplinaire»). Undantagsvis är ministern obunden af sådant utlåtande, hvilket dock alltid måste i förväg inhämtas (så vid lycélärares förflyttning till lägre tjänst).

Under det sista decenniet ha försök gjorts att på lagstiftningens väg bereda alla ämbetsmän ungefär enahanda trygghet i ämbetet som de nyss nämnda privilegierade. I sådant syfte framlades 1909 af regeringen ett förslag till »loi sur le statut des fonctionnaires», förnyadt 1910 och delvis omarbetadt i ett utskottsbetänkande af år 1911. Enligt dessa förslag få de strängaste disciplinstraffen endast åläggas af ett »conseil de discipline», hvilket också skall höras, innan vederbörande minister använder lindrigare disciplinmedel med undantag för varning och tillrättavis-

oafhångighet däri, att domareämbetena hörde till »les offices venaux». Revolutionen afskaffade alla säljbara ämbeten, och domare blefvo liksom alla andra ämbetsmän afsättliga. I konsulatförfattningen af 22 frimaire, an VIII, art. 41, fastslogs domares oafsättlighet, en princip, som vidhållits i alla senare franska konstitutioner. Se Otto Mayer, *Theorie des französischen Verwaltungsrechts*. (Strassb. 1886). s. 313, n. 16.

ning, som kunna tilldelas ämbetsman af hans förman, sedan han fått tillfälle att skriftligen förklara sig. Någon lag i ämnet har emellertid ännu ej kommit till stånd.

I fråga om de disciplinära åtgärdernas rättsliga natur har den åsikten gjorts gällande, att såvidt angår ämbetsmän utan é^tat, disciplinmedlen sakna karaktär af rättsinskränkning och därför ej heller äro något slags straff. Denna åsikt delas af Otto Mayer¹⁾, som anser de disciplinära befogenheterna utan vidare gifna i och med afsättiligheten. Argumentationen torde kunna närmare utvecklas sålunda: här afsedda ämbetsmän kunna när som helst afskedas, äfven utan att tjänstefel föreligger; de hafva sålunda ingen subjektiv rätt till ämbetet och därmed förenade förmåner; då därför afsättningen, det totala beröfvandet af sagda förmåner, ej är någon rättsinskränkning, kan så mycket mindre ett partiellt beröfvande däraf, lindrigare disciplinmedel, tillerkännas karaktär af rättsinskränkning. Häremot kan emellertid invändas först och främst, att afsättning såsom disciplinär åtgärd innebär ej blott tjänsteförhållandets upphörande utan jämväl, enligt hvad ofvan påpekats, förlust af pensionsrätt. Vidare bör framhållas, att äfven om staten är befogad att när som helst häfva tjänsteförhållandet, ämbetsmannen dock, intill dess så skett, är berättigad att åtnjuta med tjänsten förenade förmåner. Visserligen möter man inom nyare fransk doktrin den åsikten, att det publika tjänsteförhållandet grundas icke genom något, låt vara offentligt-rättsligt aftal utan genom en med omedelbart stöd i lag företagen ensidig statsakt, hvartill dock i regel kräfvades den enskildes samtycke, att ämbetsmannens ställning är »statutaire», icke »contractuelle», och att han icke har rätt till lön annat än såsom ersättning för faktiskt gjorda tjänsteprestationer.²⁾ Nu återgifna konstruktion af ämbetsmans rätt till arfvode synes dock icke passa för de fall, då arfvodet är uppdeladt

¹⁾ Theorie, s. 311.

²⁾ Hauriou, anf. arb., s. 670—679 och s. 698—700.

i fast lön och tjänstgöringspengar.¹⁾ Äfven om man emellertid godtager nämnda konstruktion och därmed fränkänner suspensionen — i den mån den icke medför förlust af fast lön — karaktär af rättsinskränkning, då ju ämbetsmannen ej har någon subjektiv rätt att användas i tjänstgöring, återstår dock ett disciplinmedel, nämligen det ofvan omnämnda förverkandet af lön till pensionskassa, hvilket till den del det afser redan upplupen lön, icke torde kunna förnekas innebära en rättsinskränkning. Detsamma gäller ju äfven om tillrättavisningen, i den mån den får anses såsom ett angrepp på äran. För de ämbetsmäns del, som innehafva en état, måste ju de disciplinära åtgärderna i hvarje fall anses innebära rättsinskränkningar. I nyare fransk doktrin²⁾ uppfattas disciplinmedlen gent emot såväl den ena som den andra kategorien af ämbetsmän såsom straff, dock af annan art än kriminalstraffen. Den disciplinära myndigheten »le pouvoir disciplinaire» grundas på tjänsteförhållandet och det därigenom skapade subjunktionsförhållande (»dépendance»), hvari statstjänaren står till öfverordnad administrativ myndighet. Skillnaden mellan disciplinstraff och kriminalstraff ligger sålunda i bestraffningsrättens rättsgrund.

Vissa författare förlägga åter i likhet med t. ex. Binding kriteriet til straffändamålet.³⁾ Man möter äfven en om Labands erinrande åsikt, enligt hvilken disciplinmedlen snarare äro exekutiva åtgärder än straff.⁴⁾ Härjämte anföres⁵⁾ såsom karaktäristiskt för disciplinrätten i motsats mot den egentliga rättsordningen (»le droit légal de l'État»),

¹⁾ Att dylik anordning förekommer i fransk rätt, se Hauriou, *anf. arb.*, s. 700.

²⁾ Se bl. a. Hauriou, *anf. arb.*, s. 684—686, (jfr. emellertid följande noter) och »Répertoire général alphabétique du droit français . . . publ. par A. Carpentier & G. Frèrejouan du Saint. T. 22. (Paris 1901). art. Fonctionnaires nris 204 och 206, s. 816.

³⁾ Se Garçon, *anf. arb.*, art. 1, n:o 11.

⁴⁾ Hauriou, *Principes de droit public*, 2. éd. (Paris 1916). s. 130, jfr. s. 131 n. 1.

⁵⁾ Hauriou, *Principes*, s. 133, jfr. s. 130.

att disciplinrättens sanktion är »den direkta aktionen«, en motsvarighet till de romerska magistratspersonernas *coërcitio*¹⁾, en sanktion, som bringas i tillämpning utan domares pröfning. Att sålunda karaktärisera sanktionen genom det *procedere*, som användes vid dess tillämpning, är emellertid att lägga hufvudvikten vid sekundära, utomliggande moment. Samma sanktion kan ju tillämpas efter olika förfarande: Äfven kriminalstraff kunna undantagsvis bringas i tillämpning utan domares pröfning. Exempel härpå erbjuder den norska rättens »vedtagelse« af bötestraff efter åtalsmyndighets föreläggande, så ock den befogenhet, som i ett flertal militära strafflagar tillagts befälhafvare, att i vissa fall ålägga straff, hvilka på grund af samma lagstadgande äfven kunna ådömas af domstol och äro verkliga kriminalstraff, fastän de i många lagar oegentligt benämnas »disciplinstraff«. Det här omförmälda processuella kriteriet är emellertid af betydelse såsom ett indicium för den tillämpade bestraffningsrättens rättsgrund och därmed indirekt för afgörande af om sanktionen är kriminalstraff eller icke. Är nämligen domstol inkompetent att tillämpa en viss sanktion, kan man med säkerhet sluta till, att sanktionen ej har kriminalstraffs natur. Likaså kan man vara viss, att det i en straffbestämmelse, som domstol ensam eller alternativt med administrativ myndighet är kompetent att tillämpa, icke är fråga om disciplinstraff, så framt domstolen ej därvid fungerar såsom den skyldigas förman. Att domstol på den bestraffades klagan kan upphäfva eller mildra af administrativ myndighet ålagd bestraffning, torde däremot icke utesluta bestraffningens disciplinära karaktär. Erinras må, att det vid ett ordnadt disciplinärförfarande kan möta svårigheter att afgöra, huruvida man har att göra med en specialdomstol eller ett disciplinärkollegium.²⁾ Då vägrar det här angifna indiciet sin tjänst.

¹⁾ Jfr. härom Mommsen, *Römisches Strafrecht*. (Lpz. 1899), s. 35—54 och s. 897—898.

²⁾ Jfr. Hauriou's egna uttalanden om »la garantie d'un juge« i *Précis de droit administratif*, s. 690.

Engelsk rätt.

Engelsk rätt har väl lika litet som den franska rätten generellt kriminaliserat kränkning af »ämbetsplikt«, men speciella straffbud för rent interna tjänsteförseelser förekomma i mycket vidare omfattning än i fransk rätt. Ämbetsbrotten behandlas icke såsom någon särskild grupp för sig. *J. F. Stephen*¹⁾ sammanför dem sålunda med vissa brott mot offentlig myndighet under den gemensamma rubriken »abuses and obstructions of public authority«. För de viktigaste ämbetsbrotten passar väl den förra termen i denna rubrik, i det de kunna karaktäriseras såsom missbruk af den maktställning, som rättsligen eller faktiskt är förbunden med ett ämbete. Detta gäller äfven om de oegentliga ämbetsbrotten (hvilka f. ö. genomgående konstrueras såsom delicta sui generis och ej såsom kvalificerade fall af delicta communia). Det kräfvades nämligen, att brotten begås i verklig eller föregifven ämbetsutöfning eller dock afse å ämbetets vägnar omhändertagna medel. Ämbetsmans förhållande utom ämbetet är såsom sådant straffbelagdt allenast i det fall, att ämbetsman, som har befattning med acciser, drifver handel med accispliktiga varor²⁾, i hvilket fall samma hänsyn till äfventyrandet af ämbetsutöfnings renhet torde ha gjort sig gällande, som ofvan påpekats vid omnämmandet af det mera allmänna straffbudet i den franska Code pénal art. 175. I vissa fall, hvilka snarare kunna betecknas såsom »obstructions« än som »abuses of public authority«, föreligga emellertid rent interna tjänsteförseelser. Sålunda straffas bl. a. »refusal to serve an office«: underlåtenhet att fullgöra allmänt värf, som det är en medborgerlig plikt för den lagligen utsedde att åtaga sig³⁾. Uppbördsmän straffas för försummelse eller oordentlighet i räkenskapsföringen⁴⁾. En »coroner« — kommunal ämbetsman, som har att utreda orsaken till plötsliga

¹⁾ A digest of the criminal law, 6 ed. Lond. 1904, s. 87 ff.

²⁾ Stephen, anf. arb., s. 94 (art. 132 m. 1).

³⁾ Stephen, anf. arb., s. 94 (art. 133).

⁴⁾ Stephen, anf. arb., s. 94 (art. 132 m. 2).

dödsfall — straffas för uppsåtlig försummelse eller oskicklighet (misbehaviour) i sitt ämbete¹). En kriminalisation af »neglect of official duty» gäller ämbetsmän i allmänhet, men brottsbegreppet innefattar endast uppsåtlig underlåtenhet att fullgöra en omedelbart i den objektiva rättsordningen (»common law eller statute») grundad plikt²). Äfven olydnad mot förmans befallning kan straffas men betraktas ej såsom ämbetsbrott utan hemfaller under ett medborgarna i gemen gällande straffbud för uppsåtlig olydnad mot offentlig myndighets befallning (»order, warrant or command»). Sistnämnda straffbud är emellertid subsidiärt i förhållande till eljest stadgad »penalty or mode of proceeding»³). Af stor praktisk betydelse äro här specialbestämmelserna om »contempt of court», hvilka bl. a. afse ohörsamhet mot domstols befallningar och äro tillämpliga jämväl då den skyldige är en domstolen underlydande tjänsteman. Det må särskildt framhållas, att »contempt of court» icke är en disciplinärförseelse utan »a misdemeanor at common law», som alltid kan beifras i reguljär straffprocess »on indictment», låt vara att »courts of record» gemenligen begagna sin rätt att bedöma brottet i summarisk process »by committal or attachment»⁴). I nyare lagar rörande fattigvård, skolväsen, hälsovård o. dyl. stadgas bötesstraff för tjänstemän, som underlåta att efterkomma dessa lagars föreskrifter eller myndighets med stöd däraf givna föreskrifter⁵). Dessa böter hafva otvifvelaktigt karaktär af vanliga kriminalstraff: de ådömas blott af domstol, låt vara i »summary jurisdiction». Huruvida ifrågasvarande förseelser jämväl kunna beifras såsom »neglect of official duty» synes tveksamt.

¹) Stephen, anf. arb., s. 93 (art. 131).

²) Stephen, anf. arb., s. 90 (art. 127).

³) Stephen, anf. arb., s. 95 (art. 135).

⁴) The Laws of England. By the Earl of Halsbury . . . Vol. 9 (Lond. 1909) s. 501 (Criminal Law and Procedure). Jfr Vol. 7 (Lond. 1909), s. 288 (Contempt of court).

⁵) Gneist, Das englische Verwaltungsrecht der Gegenwart, 3. Aufl. (Berl. 1883—1884), s. 362 ff.

Kasta vi härefter en blick på det engelska straffsystemet, finna vi en med förlust af innehafda ämbeten förenad diskvalifikation att, innan straffet blifvit till fullo utståndet, nyttjas i allmänt värf ipso jure följa med vissa svårare straff för gröfre brott (»treason« och »felony«¹⁾). Sådan påföljd stadgas däremot icke för mindre grofva brott, »misdemeanors«, till hvilka ämbetsbrotten nästan undantagslöst höra. Vissa ämbetsbrott medföra dock påföljder af liknande art. Sålunda blifva uppbördsmän, som dömas för oordentlig räkenskapsföring, för all framtid ovärdiga att bekläda statsämbeten; accistjänstemäns otillåtna affärsverksamhet ådrager dem en ständig obehörighet att nyttjas i tjänst »in or relating to the Excise«²⁾. Ämbetsförlust utan samband med framtida diskvalifikationer skall jämte vanligt hufvudstraff ådömas domare, som tagit mutor, och hvarje ämbetsman, som öfvertygas om »neglect of official duty«³⁾. En »coroner« kan för försummelse eller oskicklighet i ämbetet, utpressning eller passiv bestickning jämte annat straff dömas sitt ämbete förlustig⁴⁾. Ämbetsförlust förekommer sålunda väl såsom bistraff, däremot icke såsom hufvudstraff.

De medel, straffrätten sålunda erbjuder för ovärdiga eller försumliga ämbetsmäns aflägsnande från ämbetet, äro tydligen icke för alla fall tillräckliga utan kräfva komplement från annat håll. I regel ligger detta komplement i epurativt disciplinära befogenheter för administrativ myndighet. Det öfvervägande flertalet ämbetsmän innehafva nämligen sina ämbeten »during the pleasure of the Crown«. De jure kunna de sålunda godtyckligt afskedas. De facto sitta emellertid alla »non-political officials« (d. v. s. alla

¹⁾ Forfeiture Act, 1870 (33 & 34 Vict. c. 23) sect. 2. The Laws of England Vol. 9, s. 428—429. Stephen, anf. arb., s. 11 f.

²⁾ Stephen, anf. arb., s. 94 (art. 132).

³⁾ The Laws of England. Vol. 9, s. 484, resp. 486. Jfr. Stephen, anf. arb., s. 97 (art. 138) resp. s. 90 (art. 127), där emellertid ämbetsförlust ej nämnes såsom straff för dessa fall.

⁴⁾ Stephen, anf. arb., s. 93 (art. 131).

ämbetsmän utom ministrarna och statssekreterarna) trygga i sina ämbeten, så länge de icke göra sig skyldiga till tjänstefel. Ett afskedande af andra grunder utsätter nämligen vederbörande minister för skarpa angrepp i underhuset. Under den engelska parlamentarismens utveckling har småningom den uppfattningen vuxit fram, att personer, som särskildt utbildat sig i eller för statstjänst ha »a vested interest in the office», som bör åtnjuta ett visst skydd¹⁾. Ja, man kan fråga sig, huruvida icke praxis härutinnan fixerat sig till en sedvanerätt, då det i en order in Council den 15 aug. 1890 ansågs böra uttryckligen medgifvas vederbörande minister rätt att tvinga ämbetsmän att afgå med pension vid uppnådd pensionsålder²⁾. Såsom korrekativa disciplinmedel förekomma varning och tillrättavisning, i vissa fall äfven afdrag å lön samt suspension enligt bestämmelser i särskilda instruktioner³⁾. Undantagsvis kan förman i disciplinär väg ålägga böter⁴⁾.

Vissa ämbetsmän inneha emellertid sina ämbeten »during good behaviour». De ha »an office for life determinable upon breach of the condition»⁵⁾. Hit höra bl. a. alla domare utom lordkanslern, fredsdomare (som utnämnas af lordkanslern »durante bene placito» och kunna afskedas genom »writ of supersedeas» eller »writ of discharge»⁶⁾) och domare i de icke själfstyrda kolonierna. Den högre domarekårens oafsättlighet påyrkades i öfverhuset redan 1641, och upptogs i en bill, som underhuset för sin del antog 1680, men blef lagfäst först genom Act of Settlement, 1701 (12 & 13 Will. 3, c. 2) sect. 3 § 7. Domare vid High

¹⁾ Lowell, The government of England (Lond. 1912). Vol. 1, s. 145—146. Se ock The Laws of England Vol. 7, s. 22 (Constitutional Law).

²⁾ Hatschek, Englisches Staatsrecht, Bd. 2 (Tüb. 1906), s. 591.

³⁾ Gneist, anf. arb., s. 332—333 och 356.

⁴⁾ The Laws of England. Vol. 23 (Lond. 1912), s. 236 (Prisons).

⁵⁾ Se härom och för det närmast följande The Laws of England Vol. 7, s. 22 ff.

⁶⁾ Hatschek, anf. arb. Bd. 2, s. 429 och The Laws of England Vol. 19 (Lond. 1912), s. 550.

Court of Justice och Court of Appeal kunna dock liksom vissa andra »oafsättliga« ämbetsmän af regeringen entledigas på framställning af parlamentets båda hus, en framställning som emellertid anses ej böra göras, utan att den misslaglige fått tillfälle att försvara sig¹⁾. I öfrigt kunna ämbetsmän, som bekläda ämbetet »during good behaviour« endast afskedas på grund af »misbehaviour«, hvar till hänföres ämbetsmissbruk och gröfre tjänstefel i allmänhet (»improper exercise of the office or non-attendance or neglect of or refusal to perform the duties of the office«) äfvensom sådant infamerande brott utom ämbetet, som gör ämbetsmannen olämplig att utöfva ämbetet, förutsatt att han i reguljär straffprocess af jury blifvit öfvertygad om brottet. Afskedet älägges i administrativ väg, där det ej är fråga om ämbetsmän, utnämnda »by letters patent«. Sålunda kunna bl. a. domare vid de lägre »courts of record« nämligen vid stadsdomstolarna (»borough civil courts«) och »county courts« af lordkanslern afsättas eller suspenderas på grund af »misbehaviour or incapacity«. Afskedets eller suspensionens behörighet kan emellertid af den där af drabbade ämbetsmannen dragas under domstols pröfning genom inför »the King's Bench Division« framställd begäran om »writ of mandamus«, gående ut på återinsättande i ämbetet²⁾. De ämbetsmän åter, som äro utnämnda på lifstid »by letters patent«, — till dem höra domarna vid High Court och Court of Appeal utom lordkanslern äfvensom Lords of Appeal in Ordinary — kunna ej afskedas af administrativ myndighet annat än på grund af parlamentarisk adress, och korrektiva disciplinmedel stå ej till buds mot dem. För deras afsättning kräfves ett särskildt domstolsförfarande, i det administrativ myndighet får inför the Crown side of the King's Bench division anhålla om »writ of scire facias«, hvarigenom ämbetsmannen förständigas att till the Chancery återställa utnämningsbrevet för

¹⁾ Hatschek, anf. arb., Bd. 1 (Tüb. 1905), s. 538 ff. Jfr. den gällande svenska Regeringsformen af år 1809 § 103.

²⁾ Hatschek, anf. arb., Bd. 2, s. 586.

makulering¹⁾. Här är icke fråga om något disciplinärförfarande, då ju den ensam kompetenta myndigheten, King's Bench, är en ordinär domstol, som in casu ej fungerar såsom ämbetsmannens förman. Att ifrågavarande procedere äger rum inför domstolens kriminalafdelning, the Crown side, torde å andra sidan ej kunna tagas till intäkt för att man här skulle ha att göra med en straffprocess, då nämligen »writ of scire facias» inför the Crown side användes äfven för häfvande af åt enskilda förlänade privilegier och koncessioner, en påföljd, som ej torde få anses äga straffkaraktär.

Öfver hufvud taget synes afsättning, fränsedt möjligen de fall, då den ådömes såsom bistraff i vanlig straffprocess, för engelsk rättsuppfattning icke framstå såsom ett straff utan böra betraktas såsom ett häfvande af ett rättsförhållande på grund af att förutsättningarna för dess fortbestånd brista. Angående engelsk doktrins ställning till de korrek-tiva disciplinmedlen hafva vi oss intet bekant. *Gneist*²⁾ synes anse befogenheten att använda nämnda disciplinmedel utan vidare gifven i och med rätten att afskeda ämbetsmannen, en åsikt, som vi ju ofvan kritiserat vid behandlingen af den franska rätten.

IV. Dansk rätt.

Den gällande danska strafflagen af år 1866 har i §§ 142 och 143 uppställt brottsbegrepp, som innefatta rent interna tjänsteförseelser. Enligt det förstnämnda lagrummet straffas nämligen insubordination :ämbetsmans³⁾ vägran eller uppsåtliga unterlåtenhet att fullgöra öfverordnad myn-

¹⁾ The Laws of England. Vol. 10 (Lond. 1909), s. 35 (Crown Practice).

²⁾ Anf. arb., s. 332—333, jfr. s. 356.

³⁾ I det följande användes uttrycket »ämbetsman», där ej annat särskildt anmärkes, för att beteckna såväl »Embedsmænd» som »Bestillingsmænd». Ang. berörda distinktion se Hølek, Den danske Statsforvaltningsret (Khvn. 1870) s. 35—36 och Matzen, Den danske Statsforfatningsret, D. 3, 4. Udg. (Khvn. 1909) s. 135—136.

dighets laga befallning i tjänsten.¹⁾ Och § 143 kriminaliserar försummelse eller vårdslöshet i ämbetsutöfning, hvarför straff ej särskildt är i lagstiftningen bestämdt²⁾, dock endast för det fall, att ämbetsmannen oftare gjort sig skyldig därtill eller ock försummelsen eller vårdslösheten är grof.³⁾ Straffbestämmelsen i § 143 gäller äfven för den händelse, att försummelsen eller vårdslösheten innefattar kränkning af annan rätt än den, som tillkommer staten på grund af tjänsteförhållandet, förutsatt att icke något annat straffbud för ämbetsbrott är tillämpligt. Men för bestraffning enligt § 143 är dock tillräckligt, att en rent intern tjänsteförseelse föreligger.⁴⁾ Goos, som betecknar »Ikke-Opfyldelse af Embedspligt» såsom det konstitutiva för de brott, hvilka afses i ofvan nämnda båda paragrafer⁵⁾, anser det samma gälla i fråga om den passiva bestickningen (§§ 117, 118 och 120 strafflagen), enär ämbetsman är pliktig att utföra till ämbetet hörande handlingar uteslutande på grund af plikt mot det allmänna.⁶⁾ Fränsedt att sist anförda synpunkt torde föra allt för vidt — en ämbetsman, som i afsikt att skada en ovän företagar en ämbetshandling, hvilken han rättsligen är pliktig att företaga, skulle enligt denna uppfattning handla rättsstridigt — synes oss det intresse, som lagen genom kriminalisering af den passiva bestickningen vill skydda, vara ämbetsutöfningen renhet, icke eller åtmin-

¹⁾ Se Goos, Den danske Strafferets specielle Del, D. 3 (Khvn. 1896, s. 181.

²⁾ Äfven specialstraffrättsliga bestämmelser utesluta på grund af nämnda förbehåll tillämpning af § 143 strafflagen. Se Goos, anf. arb., s. 180 och 204—206.

³⁾ Ang. rekvisiten för att försummelsen eller vårdslösheten skall kunna betecknas såsom grof se å sidan Goos, anf. arb., s. 178 och samme förf., Den danske Strafferets almindelige Del (Khvn. 1878) s. 361—363, å andra sidan Torp, Den danske Strafferets almindelige Del (Khvn. 1905) s. 405—407.

⁴⁾ Se Goos, Den danske Strafferets specielle Del, D. 3 (nedan citerad Goos, Sp. D. 3) s. 178—180.

⁵⁾ Goos, Sp. D. 3, s. 176—181.

⁶⁾ Goos, Sp. D. 3, s. 183.

stone icke enbart tjänstepliktens behöriga uppfyllande. Det synes för öfrigt tveksamt, om icke den passiva bestickningen åtminstone för det fall, att erhållandet af muta framstått såsom villkor för ämbetshandlingens företagande, rätteligen är att inordna i den grupp, som enligt Goos omfattar alla öfriga i strafflagen upptagna ämbetsbrott än de ofvan nämnda, och för hvilken det karaktäristiska är missbruk af ämbetsställning, vare sig ämbetsmannen vid detta missbruk hållit sig inom sitt generella kompetensområde eller öfverskridit gränserna för detsamma.¹⁾

Vissa specialförfattningar stadga kriminellt ansvar för en del rent interna tjänsteförseelser.²⁾

¹⁾ Goos, Sp. D. 3, s. 176—177 och 189—203. I fråga om den passiva bestickningens karaktärisering såsom missbruk af ämbetsställning jfr. den af Olrik, Almindelig borgerlig Straffelov (Khvn. 1902) under § 141 citerade Højesteretsdomen (Ugeskrift for Retsvæsen, 1885, s. 423), hvarigenom en sakförare, som tagit oskäligt arvode, dömdes enligt § 144 jfrd. med § 141 strafflagen. Obs. ock den plats, straffbuden för passiv bestickning erhållit.

²⁾ Bl. a. Alm. Sportelreglement af 22. Marts 1814 § 160, Forordn. ang. det offentlige Kasse- og Regnskabsvæsen af 8. Juli 1840 §§ 18, 24 pr. 28 i. f. och 39, Lov af 4. Febr. 1871 Nr. 21, indeholdende Bestemmelser om Politiet udenfor København § 12 samt Lov af 2. Marts 1861 om Brandpolitiet paa Landet, sådan den lyder enligt Bekendtgørelse af 1. Aug. 1912, Nr. 213, § 46 i. f. I en del andra specialförfattningar är fråga om straffbestämmelser, som ej kunna tillämpas af domstol utan endast af administrativ myndighet i egenskap af den felandes förman. Med hänsyn härtill anse vi det i sådana bestämmelser omhandlade straffet, oaktadt det icke uttryckligen benämnas disciplinstraff, hafva disciplinär karaktär. Hitt hōra bl. a. Lov af 11. Februar 1863 ang. Omordning af Københavns Politi § 15 och § 16 i. f., Lov af 15. Maj 1868 om Brandvæsenet i København §§ 4 och 16, Lov af 10. April 1922 Nr. 147 om Afgift af Arv og Gave § 39. Lov af 17. April 1916 Nr. 131 § 55 tredje stycket stadgar likaledes allenast disciplinärt ansvar. Och detsamma gäller om nämnda paragrafs första stycke, därest paragrafens andra stycka i motsats mot den äldre bestämmelsen i Lov af 13. Juni 1879 Nr. 73 § 55 andra stycket får tolkas så, att den felande tjänstemannens rätt att få saken »afgjort ved Rettergang» inträder först, sedan ministern begagnat sin rätt att ålägga honom straff. Är denna tolkning riktig, har nämligen domstol allenast att prōfva befogenheten af en utaf administrativ myndighet ålagd bestraffning, som domstolen naturligen kan

I straffskalan för de flesta af de i strafflagen upptagna ämbetsbrotten ingår afsättning (»Fortabelse af Embede eller Bestilling») såsom hufvudstraff. Dess karaktär af straff framgår tydligt däraf, att § 33 strafflagen stadgar frihetsstraff såsom förvandlingsstraff för det fall, att den brottslige vid tiden för domen ej längre är i besittning af det ämbete, hvari han förbrutit sig, dock med den modifikation att, där han efter brottets begående erhållit annat ämbete, detta i stället kan frändömas honom. Jämväl enligt vissa specialförfattningar förekommer afsättning såsom kriminalstraff, undantagsvis äfven för utom ämbetet begånget brott.¹⁾ Suspension är främmande för strafflagens straffsystem. Där den i specialförfattningar benämnes straff, synes i de flesta fall vara fråga om allenast disciplinärt ansvar.²⁾

Enär strafflagen i §§ 142 och 143, såsom nämnt, bestraffar rent interna tjänsteförseelser och jämväl i straffskalan för de flesta öfriga ämbetsbrott upptagit afsättning, fyller den vissa disciplinära uppgifter. Detta gäller däremot icke vid brott utom ämbetet. Strafflagen innehåller näm-

mildra eller upphäfva. Domstol skulle däremot enligt denna tolkning icke äga att i första instans tillämpa den ifrågavarande straffbestämmelsen. Jfr. hvad ofvan s. 185 vid behandlingen af fransk rätt anförts. — Liksom i de flesta länder äro naturligen en hel del rent interna tjänsteförseelser i militära förhållanden belagda med kriminalstraff; se Straffelov for Krigsmagten af 7. Maj 1881 Nr. 68, jfr. om disciplinärt ansvar, som uttryckligen fränkännes karaktär af straff, Lov af 4. Oktober 1919 Nr. 542 om militär Retspleje §§ 44—48.

¹⁾ Se Förordn. af 6. Oct. 1753, hvorved forbydes alle Slags saakaldte Hasardspil § 3. Jfr. ock Förordningen af 3. Juli 1835, indeholdende nærmere Bestemmelser ang. Negerhandelens Undertrykkelse § 24; ehuru det icke tydligt framgår af ordalagen, fordras möjligen för sistnämnda paragrafs tillämpning, att brottet skett i ämbetet; Torp, anf. arb., s. 744, med not 1 hänför ifrågavarande brott till ämbetsbrott.

²⁾ Så otvifvelaktigt i Lov om Brandvæsenet i København af 15. Maj 1868 §§ 4 och 16. Beträffande stadgandet i Förordningen om Tolden af 1. Februar 1797 § 88 synes tveksamt, om det innehåller en straffbestämmelse, som domstol har att tillämpa; jfr. dock samma Förordn. § 85; om så är, kan i detta fall suspensionen ej fränkännas karaktär af kriminalstraff; så Torp, anf. arb., s. 744, med not 4.

ligen icke några regler om ämbetsförlust såsom påföljd för dylika brott¹⁾, lika litet som den normerar någon allmän diskvalifikation att bekläda ämbete. En dom för »en i den offentlige Mening vanærende Handling» anses emellertid enligt förvaltningsrättsliga regler medföra dylik diskvalifikation.²⁾ Här om tillkommer det dock principiellt icke domstol att uttala sig. Bestämda regler angående hvilka brott, som skola anses såsom vanärande, saknas³⁾, och domstol gör icke in casu något uttalande därom.⁴⁾ Beträffande saksförare⁵⁾ stadgas dock i Lov om Rettens Pleje af 11. April 1916 § 137, att, därest han af domstol öfvertygas om en i den allmänna meningen vanärande handling, domstolen i domen skall fränkänna honom rätten att utöfva verksamhet såsom saksförare. I fråga om domare gälla särskilda bestämmelser, som nedan skola närmare beröras. Så vidt angår öfriga ämbetsmän, kan domstol enligt stad-

¹⁾ Strafflagens § 226 stadgar väl, att saksförare eller annan ämbetsman, hvilken gjort sig skyldig till brott, som där afses, eller förledt eller hjälpt annan därvid, skall förutom eljest stadgad straff efter omständigheterna dömas att »have sit Embede forbrudt». Här förutsättes emellertid antagligen, att brottet blifvit begånget i ämbetet. Se Goos, Sp. D. 3., s. 203 och Torp, anf. arb., s. 744 med not 1.

²⁾ Se Holck, anf. arb., s. 41 och 89 samt å förstnämnda stället anf. lagrum. Jfr. Retsplejelov §§ 42, 52, 104, 116 och 119.

³⁾ I Forordn. af 15. April 1840 ang. Straffen for falsk Vidnesbyrd och anden Meeneed m. M. § 14 heter det emellertid, att »Sagens Natur og Lovens almindelige Grundsætninger tilsige, at de Forbrydelser, for hvilke Straffen er bestemt i nærværende Anordning, med Undtagelse af de Tilfælde, hvor Straffen blot bestemmes til simpelt Fængsel, gøre den Skyldige uværdig til enhver Bestilling, der forudsætter offentlig Tillid». Jfr. Lov om Æresoprejsning m. m. af 3 April 1868 och Lov Nr 49 13 April 1894 om Æresoprejsning uden Bevilling, samt Skrivelse Nr 72 i Ministerialtidende Aarg. 1877, Afd. A.

⁴⁾ Enligt Kancelliets Skrivelse 1. April 1806 skall emellertid domstol, då någon »Embedsmand» blifvit dömd för sådana förbrytelser, som antingen helt eller delvis kunna medföra förlust »af den borgerlige Agtelse», omedelbart lämna kansliet underrättelse om domen, för att detta må hos Konungen göra föreställning om saken.

⁵⁾ Att dessa enligt dansk rätt anses såsom ämbetsmän, se strafflagens § 226 samt Goos, Sp. D. 3, s. 165 och Retsplejelov § 136.

gande i nyssnämnda lags § 684, 10 pröfva fråga angående »Fortabelse af Embede eller Bestilling« utan karaktär af straff, under förutsättning att det allmänna framställt yrkande därom. Saken handlägges i straffprocessens former, äfven om straffansvar ej samtidigt yrkas. Möjlighet finnes sålunda att få en ämbetsman, som utom ämbetet gjort sig skyldig till en vanärande handling, dömd till förlust af ämbetet. Denna förlust hvilken, såsom nämnts, icke har karaktär af straff, är att betrakta såsom ett häfvande af tjänsteförhållandet på grund däraf, att förutsättningarna för dess forbestånd brista.¹⁾

För ämbetsmäns afsättning är det emellertid, utom så vidt rör domare och saksförare, icke nödvändigt att anlita domstols medverkan. Enligt Grundloven af 5. Juni 1915 § 17 jämförd med § 71 äger nämligen Konungen afskeda alla af honom tillsatta²⁾ »Embedsmænd« med undantag för domare. Undantag från denna regel kunna för vissa andra grupper af ämbetsmän än domare stadgas i lag, en möjlighet, som dock hittills icke utnyttjats. Hvad »Bestillingsmænd« angår, hafva de af gammalt ansetts kunna afskedas af administrativ myndighet.

Genom Lov om Statens Tjenestemænd af 12. September 1919 hafva samtliga fast anställda statstjänare³⁾, hvilkas lön i lag är bestämd till visst belopp för år, fått sin rättsliga ställning reglerad. Lagen innehåller bl. a. också bestämmelser om disciplinär bestraffning och förfarandet

¹⁾ Se Goos, Indledning til den danske Strafferet (Khvn. 1875) s. 84 och 86 samt Torp, anf. arb., s. 10—11.

²⁾ Saksförare tillsättas icke af Konungen utan af justitieministeriet; se Retsplejelov § 119, jfr. ock den förut gällande Lov om Adgang til Sagførervirksomheden af 26 Mai 1868 § 1.

³⁾ Begreppet »Stats-Tjenestemand« definieras i lagens § 1: »Enhver, der varigt og som Livsgæerning har Ansættelse i Statens Tjeneste i en Stilling, for hvilken Lønning er fastsat i Lønningslov eller anden særlig Lov til en fast aarlig Sum«, hvarjämte tillägges, att elever eller personer som äro antagna på prof, icke hänföras till »Tjenestemænd«. — Saksförare falla således utanför lagens tillämpningsområde, liksom åtskilliga andra af de personer, å hvilka strafflagens 13 kap. »Om Forbrydelser i Embedsforhold« (se särskildt § 144) äro tillämpliga.

därvid, hvilka bestämmelser emellertid icke gälla domare (jfr. nedan). I § 18 stadgas sålunda, att såsom »disciplinær Straf» må användas »Advarsel eller Irettesættelse, Bøde, der dog ikke maa overstige $\frac{1}{2}$ Maanedes Løn, Forsættelse til anden Tjeneste, Forflyttelse¹⁾, Degradation eller Afskedigelse». Förutsättning för åliggande af disciplinært ansvar är, att en »tjenstlig Forseelse» föreligger. För hvad därmed bör förstås äro de i lagens §§ 3—5 gifna bestämmelserna om »Tjenestemandens Pligter» vägledande. Det må erinras, att bland dessa plikter upptagits äfven den att vid utförande af tjänstehandling rätta sig efter gällande lag och andra i ämnet gifna forskrifter. Hvarje ämbetsbrott innefattar således nödvändigt en »tjenstlig Forseelse» och hemfaller därför principiellt under disciplinär bestraffning lika väl som under kriminellt ansvar. Till »Tjenestemand» plikter hör enligt § 3 första stycket sista punkten jämväl att såväl i som utom tjänsten visa sig värdig den aktning och tillit, som hans ställning kräfver. Affattningen af stadgandena i lagens § 8 andra stycket och § 61, hvarest »en i den offentlige Mening vanærende Handling» resp. »Misligheder» som försvaga nödig aktning och tillit, ställas vid sidan af »Tjenesteforseelser» gifva emellertid vid handen, att uttrycket »tjenstlig Forseelse» i § 18 afser endast vederbörandes förhållande i tjänsten. Kompetensen att ålägga disciplinStraff tillkommer enligt sistnämnda paragraf »vedkommende Styrelse».

Beslut om afsked får emellertid enligt lagens § 6 andra stycket endast fattas af samma myndighet, som har rätt att tillsätta tjänsten, således i vissa fall af Konungen. Har underordnad myndighet rätt att tillsätta tjänsten, får afsked därifrån dock ej äga rum utan samtycke af vederbörande minister. Den, som afskedas på grund af tjänsteforseelse eller en i den allmänna meningen vanärande handling har

¹⁾ Att döma af motsättningen till uttrycket »Forsættelse til anden Tjeneste» synes termen »Forflyttelse» här nyttjas i annan bemärkelse än i Grundloven §§ 17 och 71 jämförda med Retsplejelov § 1027. Se ock Matzen, anf. arb., s. 146.

icke rätt att tillgodonjuta eljest stadgad uppsägningstid (§ 8). Beträffande en i disciplinär väg afskedad »Tjenestemands« rätt till pension är följande att märka. Enligt lagens § 60 går »Tjenestemand«, som »dömmes fra sin Stilling«, eller som afskedas af den anledning, att han begått en i den allmänna meningen vanärande handling, helt förlustig rätten till pension. Afskedas han däremot på grund af »Tjenesteforseelser eller Misligheter«, som utan jämlikt nyssnämnda stadgande medföra fullständig förlust af pensionsrätt försvaga den för hans ställning nödiga aktningen och tilliten, skall det enligt § 61 ankomma på statsmakterna att in casu afgöra, huruvida han skall åtnjuta pension och i jakande fall bestämma beloppet däraf, hvilket sker genom Finanslov eller Tillägsbevillingslov, allt under förutsättning att han enligt eljest gifna regler är pensionsberättigad.¹⁾ Jämlikt § 8 tredje stycket skall finansministern i hvarje fall, då afsked äger rum, afgöra, huruvida den afskedade har rätt till pension enligt de allmänna pensionsbestämmelserna. Detta afgörande är emellertid icke bindande för »Tjenestemanden«. Enligt särskildt stadgande i lagens § 19 äger nämligen »Tjenestemand« under domstols pröfning draga hvarje honom rörande spörsmål angående kraf på statskassan, grundadt på lagbestämmelser angående lön, pension eller »Ventepenge«. Att han blifvit afskedad under åberopande af någon af de i §§ 60 och 61 angifna omständigheterna afskär honom således icke från att i rättegång kräfva full pension enligt de allmänna reglerna. Domstol kan sålunda ock ingå i pröfning af frågan, huruvida ett af administrativ myndighet till stöd för afskedet åberopadt tjänstefel eller klandervärdt förhållande varit af den beskaffenhet, som i nyssnämnda paragrafer förutsättes. Huruvida domstolen jämväl äger laga spörs-

¹⁾ Förutsättningarna för uppnående af pensionsrätt äro viss lefnetsålder och visst antal tjänsteår, med undantag dock för det fall, att »Tjenestemanden« afskedats på grund af någon i tjänsten ådragen skada. Den, som är anställd på viss tid, åtnjuter ej pensionsrätt, så vida icke annat är särskildt stadgadt.

målet om existensen af det konkrete tjenstefel, som i disciplinär väg ansetts konstateradt, under ompröfning, synes kunna ifrågasättas. I § 17 gifvas nämligen vissa regler som afse att skapa garanti för fullständig och opartisk utredning i disciplinära mål. Enligt nämnda lagrum har sålunda »Tjenestemand«, mot hvilken disciplinär undersökning för tjenstefel inledes, rätt att få vittnen afhörda¹⁾, samt att efter afslutadt förhör med honom själf och åberopade vittnen få utdrag af protokoll i målet, hvarjämte tillförsäkrats honom förmånen att anlita biträde af en »Tillidsmand«²⁾. Och de tre strängaste disciplinmedlen få jämlikt § 18 icke åläggas, med mindre sådant förhör hållits, något som äfven gäller beträffande böter öfver 10 Kroner och »Forsættelse«, så framt ej »Tjenestemanden« skriftligen utan förbehåll erkänt den förseelse, som lagts honom till last. Då en fällande dom i ordinär straffprocess får anses med äfven i kommande civilprocess bindande verkan fastslå, att den tilltalade gjort sig skyldig till den åtalade gärningen³⁾, kunde man på grund af de likheter med ett judiciellt förfarande, som disciplinmålens behandling erbjuder, möjligen vilja tillägga ett i disciplinmål träffadt afgörande enahanda rättskraft som en straffdom. Analogien

¹⁾ Vittnena kunna dock ej höras på ed inför administrativ myndighet; ej heller har myndigheten några tvångsmedel gent emot till vittnen åberopade personer till sitt förfogande. Hvarje »Tjenestemand indenfor vedkommende Styrelsesgren« är emellertid pliktig att låta sig höras såsom vittne och skall på begäran af förhørsledaren afgifva sin vittnesutsaga »paa Ære og Samvittighed.« (§ 17). Möjlighet att i saken afhöra vittnen vid domstol torde ej förefinnas, med mindre hela undersökningen öfversflyttas till domstol; jfr. följ. not samt Retsplejelov §§ 168 och 193.

²⁾ De angifna reglerna kunna åsidosättas, därest »Tjenestemanden« är misstänkt för oärlighet, men denne har då rätt att »forlange Undersøgelsen henvist til Retten«. Huruvida härmed afses sakens hänskjutande till åtalsmyndighet för inledande af åtal, eller om den administrativa myndigheten äger, utan att skjuta saken ifrån sig, med stöd af Retsplejelov § 1018 (»Undersøgelse af personlige Forhold af retslig Betydning«) begära handräckning af domstol, må lämnas därhän.

³⁾ Se Munch-Petersen, Den danske Retspleje, D. 5 (Khvn. 1918) s. 211—215.

torde dock kunna starkt ifrågasättas. Garantierna för ett materiellt riktigt afgörande äro nämligen icke lika starka¹⁾ i disciplinmål som i straffprocessen. Vi anse därför domstol oförhindrad att vid handläggning af mål om rätt till pension taga under ompröfning jämväl det spörsmålet, huruvida »Tjenestemanden» gjort sig skyldig till det tjänstefel, för hvilket han blifvit disciplinärt bestraffad. Där emot har domstolen uppenbarligen icke någon rätt att upphäfva det beslut, hvarigenom den disciplinära bestraffningen ålagts. Någon rätt att vid domstol öfverklaga detta beslut har nämligen icke tillagts den bestraffade²⁾. Till den del ofvan omhandlade stadgande i § 19 af Lov om Statens Tjenestemænd afser lönekraf, har det icke någon betydelse för en disciplinärt bestraffad »Tjenestemand». Har nämligen denne i disciplinär väg blifvit degraderad eller afskedad³⁾, är han att anse såsom rättsgiltigt skild från den tjänst, han förut innehaft, och kan därför ej heller framställa anspråk på att fortfarande få åtnjuta med denna tjänst förenade löneförmåner.

Beträffande spörsmålet om förhållandet mellan disciplinärt och kriminellt ansvar kan till en början ifrågasättas, huruvida icke de i § 18 af Lov om Statens Tjenestemænd gifna stadgandena angående disciplinär bestraffning för de befattningshafvares vidkommande, för hvilka de gälla, på grund af ofvan omförmälda subsidaritetsklausul i § 143 strafflagen försätta sistnämnda lagrum ur tillämpning. Visserligen höra stadgandena i Lov om Statens Tjenestemænd till lagstiftningen. Men det torde finnas

¹⁾ Jfr. hvad ofvan i not 1 å s. 199 anförts beträffande vittnens afhörande. Det får ej heller förbises, att i disciplinmål samma myndighet stundom fungerar såsom både åklagare och domare.

²⁾ Annorlunda enligt Lov af 17. April 1916 om Lodsvæsent §§ 55 andra stycket, därast vår ofvan not 2 å s. 193 gifna tolkning däraf är riktig.

³⁾ »Forsættelse» och »Forflyttelse» torde ej medföra nedflyttning i lägre lönegrad; minskning i ortstillæg (Lov om Statens Tjenestemænd §§ 83—88) på grund af transport till annan tjänstgöringsort, lär ej kunna betraktas såsom reell löneminskning.

grundad anledning att antaga, att strafflagen, då den i nyssnämnda lagrum talar om straff, som särskildt i lagstiftningen är bestämdt, afser allenast kriminalstraff. Uttryckssättet gifver nämligen vid handen, att ifrågavarande förbehåll gäller endast sådana lagbud, som föreskrifva, att försummelse eller vårdslöshet i ämbetsutöfning skall straffas på visst sätt. Men disciplinära straffbestämmelser innehålla i allmänhet allenast ett bemyndigande, icke en tvingande föreskrift för administrativ myndighet att inskrida med straff. Åtminstone är detta fallet med stadgandena i § 18 af Lov om Statens Tjenestemænd. Det heter nämligen där: »Som disciplinær Straf for tjenstlig Forseelse vil der af vedkommende Styrelse kunne anvendes» etc. Härmed torde afses icke blott att till den administrativa myndigheten öfverlämna att diskretionärt pröfva, huruvida tjänstefelet öfver hufvud bör beifras, utan därjämte att gifva myndigheten en valrätt mellan att själf inskrida med disciplinär bestraffning och att föranstalta om åtal inför domstol¹⁾. Med hänsyn till hvad ofvan anförts anse vi straffbudet i § 143 strafflagen icke lida någon inskränkning i sin tillämpning på grund af förefintligheten af nyssnämnda stadganden angående disciplinär bestraffning.

Att den disciplinära straffbefogenheten enligt Lov om Statens Tjenestemænd skulle vara begränsad till de fall af försummelse eller vårdslöshet i ämbetsutöfning, hvilka på grund däraf, att försummelsen eller vårdslösheten icke kan anses såsom grof och ej heller oftare upprepats, icke

¹⁾ I Lov af 1. April 1922 om Stempelafgift § 54 och Lov af 10. April 1922 om Afgift af Arv og Gave § 39 stadgas uttryckligen, att tjänsteman, som oftare gjort sig skyldig till forseelse af där omhandlad beskaffenhet efter omständigheterna antingen kan af finansministern straffas med högre böter eller ock åtalas »til Embeds- og Bestillings Forbrydelse«. Sistnämnda stadgande torde icke afse att meddela någon själfständig straffbestämmelse utan allenast innebära en hänvisning till § 143 strafflagen. I Sverige och Finland tillerkännas administrativa myndigheter enligt åtskilliga instruktioner uttryckligen valrätt mellan att inskrida med disciplinär bestraffning och att hänsjuta saken till åtal för bestraffning enligt strafflagen.

hemfalla under straffbudet i § 143 strafflagen, kan ej antagas. I disciplinär väg kan nämligen åläggas lika strängt straff som det strängaste i nyssnämnda paragraf i strafflagen stadgade eller afsättning. Icke heller kan disciplinär beifran anses utesluten i det fall, att tjänsteförseelsen är af den beskaffenhet, som i § 142 strafflagen sägs, eller att densamma utgör beståndsdel af ett förfarande, som tillika innefattar missbruk af ämbetsställning¹⁾ eller ett delictum commune.

Å andra sidan kan den omständigheten, att tjänstefelet disciplinärt bestraffats, icke utan stöd af uttryckligt stadgande anses utesluta kriminellt ansvar för ämbetsbrott. Att en kumulation af disciplinär og kriminell bestraffning innebär en obillighet, där tjänstefel och ämbetsbrott stå i ofvan angifna förhållande till hvarandra, kan emellertid ej förnekas. Är ämbetsbrottet af den art, som afses i § 142 eller 143 strafflagen, föreligger ju identitet mellan ämbetsbrottet och tjänsteförseelsen. Och består ämbetsbrottet i missbruk af ämbetsställning, måste straffbudet härför anses jämväl beakta den därmed förbundna tjänsteförseelsen. Såsom förut erinras, ingår nämligen afsättning i straffskalan för de flesta ämbetsbrott af nämnda typ. I viss mån torde dock ifrågavarande obillighet mildras därigenom, att domstolen vid utmätandet af straff för ämbetsbrottet tager hänsyn til undergången disciplinär bestraffning. Ett dylikt förfarande lär icke kunna anses oförenligt med den danska rättens straffmättningsregler²⁾. Om fullständig

¹⁾ Ett sådant fall, nämligen då misstanke om oärlighet föreligger, förutsättes i § 17 af Lov om Statens Tjenestemænd kunna bliva föremål för disciplinär undersökning (jfr. ofvan not 2, å s. 199,) och intet skäl finnes att antaga, att disciplinär undersökning skulle kunna äga rum rörande förhållande, för hvilket disciplinär bestraffning principiellt vore utesluten.

²⁾ Den i strafflagens § 57 gjorda uppräknningen af de omständigheter, till hvilka hänsyn skall tagas vid straffmätningen, afser, såsom af lagrummets affattning framgår (*fornemmelig*), icke att vara uttömmande. Anmärkas må emellertid, att bland dessa omständigheter nämnes äfven gärningsmannens »efter Gerningens Udforelse udviste Forhold».

strafffrihet eller nedsättning af straffet under straffskalans minimum kan däremot ej blifva fråga¹⁾.

Den danska rätten erbjuder emellertid i sina åtalsregler en viss garanti mot ofvan framhåfda obillighet. Enskild målsägande får icke åtala ämbetsbrott²⁾, och för allmänt åtal af sådant brott³⁾ erfordras särskild befallning af justitieministern, som härvid otvifvelaktigt har en diskretionär pröfningsrätt⁴⁾. Därest ämbetsbrottet är af svårare beskaffenhet eller hänsyn till det allmännas intressen eljest påkalla åtals anställande, torde dock sådant icke böra underlåtas. Billigheten synes därför kräffa, att den myndighet, som har disciplinär bestraffningsrätt, icke utöfvar densamma i fall, där åtal antages komma att äga rum för ett ämbetsbrott, hvari tjänstefelet utgör en integrerande del. Under pågående straffprocess torde disciplinärförfarande af processuella skäl (reglerna om litispens) böra hvila. Om straffprocessen resulterat i frikännande, lär straffdomens rättskraft lägga hinder i vägen för att senare ålägga

Se för öfrigt Torp, anf. arb., s. 760—766, jfr. s. 821—822. Att vid utmätandet af förvandlingsstraff enligt § 33 strafflagen hänsyn bör tagas till den omständigheten, att ämbetsmannen blifvit afskedad på grund af det förhållande, för hvilket han skall straffas, förutsättes ock i strafflagens motiver; se Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark (Khvn. 1864) s. 40—41, jfr. Torp, anf. arb. s. 856. Gäller detta om bestämmandet af det subsidiära straffet, böra liknande synpunkter på grund af analogi äga giltighet vid utmätandet af det principala straffet.

¹⁾ En analogisk tillämpning af strafflagens § 7 (bestraffning i utlandet) eller § 58 (afräkning af häktningstid) måste säkerligen anses utesluten i förevarande fall.

²⁾ Detta följer e contrario af bestämmelserna i Retsplejelovens §§ 725 och 726 och saknaden af stadganden, som utesluta eller begränsa den offentliga åtalsrätten vid ämbetsbrott.

³⁾ Enligt Retsplejelov § 722 1) efter orden blott »Embedsmænds Forbrydelser i Embedsforhold». »Bestillingsmænd» torde sålunda kunna åtalas af Statsadvokaten utan justitieministerns befallning. Jfr. emellertid Munch-Petersen, anf. arb., s. 66: »Embedsforbrydelser» utan vidare.

⁴⁾ Jfr. den i Retsplejelov § 712 justitieministern tillagda befogenheten att beordra vederbörande åklagare att underlåta eller afbryta straffrättslig beifran samt opportunitetsprincipens godtagande i samma lags § 723. Se ock Munch-Petersen, anf. arb., s. 67—69.

disciplinär bestraffning, med mindre tjänstefel oberoende af det åtalade brottets existens kan anses föreligga. Har ämbetsmannen i straffprocessen blifvit dömd för ämbetsbrott, synes billigheten kräfvä, att disciplinärt ansvar ej sedermera åläggas honom för tjänstefel, som är identiskt med ämbetsbrottet (så i fall, där § 142 eller 143 strafflagen tillämpats), eller som dock måste anses beaktadt i straffbudet för ämbetsbrottet (jfr. ofvan).

De i Lov om Statens Tjenestemænd gifna reglerna om disciplinär bestraffning gälla, såsom nämnt, icke domare. I § 47 af Lov om Rettens Pleje stadgas, att spörsmål om domares straffansvar för öfverträdelse af de plikter, som enligt lag åhvila honom såsom domare, skola, fränsedt det fall, som angifves i samma lags § 48 andra stycket, bedömas enligt strafflagen och afgöras i själfständig straffprocess, dock att straffet, där det ej öfverstiger böter, skall kunna ådömas, utan att särskild straffprocess afhängiggjorts, så framt den sak, vid hvars behandling domaren förbrutit sig, genom eltdera af rättsmedlen »Anke» eller »Kære» dragits under högre rätts pröfning. Gör domaren sig såsom sådan skyldig till försummelse eller vårdslöshet i ämbetsutöfning, som icke enligt gällande lagstiftning ådrager honom straffansvar (således där den icke är grof eller oftare upprepad; jfr. 143 strafflagen), eller ådalägger han eljest »utilbørligt eller usømmeligt Forhold», skall nödig varning i stillhet tilldelas honom. Denna disciplinära myndighet utöfvas, så vidt angår president eller vicepresident i de båda Landsretterne samt Sø- og Handelsretten, af Højesterets president, gent emot bisittare i dessa domstolar eller i Højesteret af vederbörande president och gent emot underdomare af presidenten i den Landsret, hvarunder de lyda. (Lov om Rettens Pleje § 48 första stycket). Stadgandet i sistnämnda paragrafs andra stycke afser däremot enligt vår mening icke disciplinärt ansvar.¹⁾ Ifrågavarande

¹⁾ Af annan mening Munch-Petersen, Den danske Retspleje, D. 1, (Khvn. 1917) s. 84.

lagrum har följande lydelse: »Det staar derhos enhver, der under Møde for en Ret anser sig krænkelt ved utilbørligt eller usømmeligt Forhold fra en Dommers Side, frit for at paaklage det af Dommeren udviste Forhold til højere Ret. Klagen, der maa fremsættes skriftlig og inden fjorten Dage, efter at Sagens Behandling for paagældende Ret er sluttet, behandles i øvrigt overensstemmende med de i Kapitel 85 givne Regler for Kæremaal. Finder den overordnede Ret Klagen begrundet, kan den udtale sin Misbilligelse af Dommerens Adfærd eller paalægge ham en Bøde«. Att saken således blir föremål för pröfning af ordinarie domstol, kan visserligen icke i och för sig utesluta möjligheten af att här vore fråga om disciplinärt ansvar. Domstolen kunde nämligen anses in casu fungera såsom den felandes förman. Afgörande synes oss däremot vara, att en af enskild part¹⁾ i viss form och inom viss fatalietid framställd klagan utgör förutsättning för domstolens inskridande. Vi anse det därför här vara fråga om en speciell art af straffprocess för hvilken målsägandes initiativ utgör processförutsättning. Och domarens förseelse synes i detta fall snarare betraktas såsom en kränkning af enskild person än såsom ett eftersättande af tjänsteplikt. Erinras må ock, att domaren samtidigt kan åläggas att ersätta den klagande parten hans rättegångskostnader (Lov om Rettens Pleje § 1011 andra stycket). I förevarande fall ådömda böter äro enligt vår åsikt kriminalstraff. Huruvida detsamma kan anses gälla »Misbilligelse«, är tveksamt. Detta rubbar emellertid icke giltigheten af hvad ofvan anförts.

I § 49 af Lov om Rettens Pleje gifvas regler om domares afsättning för det fall, att, efter omständigheterna upprepadt, inskridande med varning, ogillande eller böter enligt föregående paragraf visat sig fruktlöst, eller att domaren gjort sig skyldig till ett förhållande, som gör honom ovärdig den aktning och tillit domarekallet förutsätter, eller som dock måste försvaga denna aktning och tillit.

¹⁾ Såsom sådan är äfven allmän åklagare att anse, då han klagat öfver en honom tillfogad kränkning.

Därest fråga är om ett enligt strafflagen straffbart förhållande¹⁾, skall saken öfverlämnas till vederbörande »Statsadvokat» för att eventuellt beifras i själfständig straffprocess. I annat fall, liksom där domen i straffprocessen icke lyder å ämbetets förlust²⁾ äger justitieministern föranstalta om anhängiggörande af rättegång, som handlägges såsom civilprocess i första instans vid Landsret. Dömes till afsättning, har domstolen tillika att afgöra frågan om den afsattes pensionsrätt³⁾. Frånsedt att saken i vissa fall handlägges i civilprocessens former, föreligger en viss motsvarighet till det engelska förfarandet efter »writ of scire facias» för aflägsnande från ämbetet af ämbetsmän, utnämnda »by letter's patent».

I olikhet mot öfriga ämbetsmän kunna således do-

¹⁾ Af en jämförelse med Retsplejelovens § 47 framgår att här icke afses ämbetsbrott.

²⁾ Då, såsom i föreg. not erinrats, här icke är fråga om ämbetsbrott, lär ämbetets förlust i straffprocessen icke kunna ådömas annat än i samband med dom för en i den allmänna meningen vanärande handling, frånsedt ofvan s. 194 not 1 angifna opraktiska fall.

³⁾ Enligt reglerna i Lov om Statens Tjenestemænd §§ 53, 60 och 61. Är vår i föreg. not angifna uppfattning riktig, måste domare, som i straffproces dömes sitt ämbete förlustig, alltid förklaras helt förlustig pensionsrätt. Beträffande domare, som i civilprocess frändömes sitt ämbete, är nyssnämnda lags § 60 icke fullt adekvat affattad. Äfven i sist berörda fall måste domaren sägas »dømmes fra sin Stilling», men det kan uppenbarligen icke vara meningen, att obetingad förlust af pensionsrätt skall inträda, oaktadt hans förhållande i realiteten är af den beskaffenhet, som afses i § 61. Tillerkännande af pensionsrätt enligt de allmänna pensionsbestämmelserna, lär endast kunna komma i fråga i det i Retsplejelovens § 48 först omnämnda fallet, att afsättningen för anledes däraf, att inskridande enligt samma lags § 47 visat sig fruktlöst. — Anmärkas må, att föreskrifterna om domares aflägsnande från ämbetet genom civilprocessuell dom ock skola tillämpas, då denne på grund af stadigvarande själslig eller kroppslig svaghet visar sig ur stånd att sköta sitt ämbete. Detta torde dock icke gälla domare, som fyllt 65 år, enär denne enligt grundlagens § 71 kan af Konungen afskedas, »men uden Tab af Indtægter». Se härom Munch-Petersen, Den danske Retspleje, D. 1, s. 65—66.

mare¹⁾ icke disciplinärt bestraffas²⁾ i andra fall än sådana, som icke hemfalla under kriminellt ansvar.

Innan vi lämna den danska rätten, må några ord nämnas om de båda förslagen till ny strafflag, kommissionsutkastet³⁾ och Torps utkast⁴⁾, hvilka ju bägga sett dagen före tillkomsten af Lov om Statens Tjenestemænd. Förslagen bibehålla kriminaliseringen af insubordination samt af försummelse eller vårdslöshet i tjänsten⁵⁾. Af-

¹⁾ Enligt Retsplejelovens § 54 andra stycket gälla de i § 47 och 48 gifna reglerna jämväl beträffande de i § 52 nämnda ämbetsmännen.

²⁾ Den suspension, hvarom stadgas i Retsplejelovens § 50, är lika litet som den i § 11 af Lov om Statens Tjenestemænd omhandlade något disciplinärt straff utan provisorisk säkerhetsåtgärd.

³⁾ Betänkning afgiven af Kommissionen nedsat til at foretage et Gennemsyn af den almindelige borgerlige Straffelovgivning (Khvn. 1912). Paragrafhänvisningar afse kommissionens hufvudförslag: Udkast til almindelig borgerlig Straffelov.

⁴⁾ Betänkning angående de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelovgivning med Motiver. Efter Justitsministeriets Anmodning udarbejdet af Carl Torp (Khvn. 1917).

⁵⁾ Kommissionens utkast §§ 174 och 175 resp. Torps i förenämnda betänkande ingående Udkast til Lov om Forseelser i borgerlige Forhold § 22. I båda förslagen sidoordnas med insubordination uppsåtlig underlåtenhet eller vägran att uppfylla tjänsteplikt, som grundar sig på lag eller allmänna bestämmelser. Torp upptager dessa forseelser samt grof eller oftare upprepad försummelse eller vårdslöshet i en paragraf. Båda förslagen innebära i förhållande till gällande strafflag en utvidning af de straffbara subjektens krets. Kommissionsutkastets §§ 174 och 175 liksom alla öfriga bestämmelser i utkastets kap. 17 (med rubrik: »Forbrydelser i særlige offentlige Pligtforhold»), beträffande hvilka ej uttryckligen stadgas annorlunda, gälla dels »enhver, hvem det paahviler at varetage offentlig Tjeneste eller Hverv», dels ock »den, der i privat Virksomhed i Medfør af Paalæg ved Lov eller af offentlig Myndighed har særlige Pligter mod det offentlige att iagttage». Torp låter straffbestämmelsen i § 22 af Udkast til Lov om Forseelser i borgerlige Forhold liksom stadgandena i §§ 139, 140, 144—146, 148 och 149 i det under rubriken »Forbrydelser i offentlig Tjeneste eller Hverv» i Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser upptagna kap. 13 gälla enhvar, som verkar i allmän tjänst eller allmänt värf, men däremot på goda grunder (se motiven till sistnämnda utkast s. 139) icke öfriga i kommissionsutkastets motsvarande bestämmelser nämnda personer.

sättning har utmönstrats ur straffsystemet.¹⁾ Kommissionsutkastet stadgar emellertid, att när någon, som är betrodd med tjänst eller värf i staten, kommun, folkkyrkan eller erkänt trossamfund, gjort sig skyldig till sådan straffbar förseelse i tjänsten eller värfvet, att han må anses ovärdig att kvarblifva däri, tjänsten eller värfvet jämte därtill knutna rättigheter eller förmåner skall efter därom framställd begäran fränkännas honom »ved Dom under offentlig Sag». Detsamma skall gälla för det fall, att dylik påföljd är särskildt stadgad för icke sålunda kvalificerad förseelse i dylik tjänst eller sådant värf. (§ 80 andra stycket). I Torps utkast (§ 69 i förslaget till Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser) meddelas bl. a. den bestämmelsen, att när någon gjort sig skyldig till straffbar förseelse i allmän tjänst eller allmänt värf och därigenom väl icke förverkat medborgerlig aktning men visat sig olämplig att bekläda sådan post eller ovärdig den därför nödiga tilliten, rätten att utöva tjänsten eller värfvet skall i domen fränkännas honom för viss tid eller i särskildt grofva fall för alltid.²⁾ Förlust af allmänna tjänster eller värf i förening med diskvalifikation³⁾ att erhålla dylika ingår såsom ett moment i den förlust af statsborgerliga rättigheter, hvarom stadganden gifvas i § 68 af Torps förslag till Lov om al-

¹⁾ Se kommissionsutkastets § 11 och motiven s. 20 samt Torps Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser § 31 och dess motiver, s. 51, jfr. Torps Udkast til Lov om Forseelser i borgerlige Forhold § 1 andra stycket.

²⁾ Stadgandet handlar äfven om förlust af rätt att utöfva viss verksamhet, som angifves i § 68 4), eller som förutsätter afläggande af särskildt kunskapsprof; jfr. beträffande förstnämnda slag af verksamhet kommissionsutkastets § 81. Påföljden innebär, såsom nämnt, allenast förlust af rätten att utöfva tjänsten etc., således för statstjänares vidkommande icke utan vidare afsättning. Då påföljden emellertid skall ådömas för en tid af minst ett och högst fem år eller för alltid, torde meningen vara, att administrativ myndighet har att gå i författning om den dömdes afskedande.

³⁾ Gällande för alltid eller för viss tid.

mindelige borgerlige Forbrydelser.¹⁾ Ådömes förlust af statsborgerliga rättigheter eller af rätten att utöfva allmän tjänst etc., skall enligt Torps förslag hänsyn därtill tagas vid straffmätningen och straff, icke öfverstigande »simpelt Fængsel« kunna helt bortfalla²⁾.

Beträffande de stats tjänare, som äro underkastade disciplinär bestraffning, synes oss näppeligen föreligga något verkligt behof att i en ny strafflag kriminalisera rent interna tjänsteförseelser eller att låta det ankomma på domstol att ådöma påföljder, som uteslutande tjäna den epurativa disciplinens intressen³⁾. Däremot skall ej förnekas, att detta kan vara befogadt, så vidt rör sådana offentliga organ, som ej äro stats tjänare. Hvad angår de stats tjänare, som för närvarande ej kunna disciplinärt bestraffas, kan det väl spörjas, huruvida det icke vore lämpligare att

¹⁾ Kommissionsutkastet innehåller i § 80 första stycket allenast ett processuellt stadgande jämte hänvisning till gällande lagstiftnings regler angående de offentliga rättigheter, som förverkas til följd af en i den allmänna meningen vanärande handling eller på grund af dom för kastets visst brott eller till visst straff.

²⁾ Se Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser § 81, Kommissionsutkastet reglerar, i § 51, allenast fakultativt bortfallande af straff, ej öfverstigande »simpelt Fængsel«, för det fall, att de i ut- §§ 80 och 81 omhandlade rättigheterna dömes förbrutna.

³⁾ Hitt hör uppenbarligen icke förlust af allmän tjänst såsom integrerande moment i påföljden förlust af statsborgerliga rättigheter, men väl den i kommissionsutkastets § 80 andra stycket reglerade förlusten af allmän tjänst. Hvad angår den i Torps Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser § 69 omhandlade påföljden, förlust för viss tid eller för alltid af rätten att utöfva allmän tjänst, kan denna icke anses uteslutande tjäna epurativt disciplinära intressen. Ifrågavarande påföljd lär nämligen innebära, att den dömd, så länge han är underkastad påföljden, icke heller kan på nytt vinna anställning i tjänst, för hvilken han visat sig olämplig eller ovärdig. Otvivfelaktigt gäller detta om anställning i identiskt samma tjänst. Men meningen torde vara, att han ej heller får nyttjas i liknande befattning. Jfr. svenska strafflagens 25 kap 15 § första stycket och 22 § andra stycket sista punkten, hvarest detta kommit till fullt otvetydigt uttryck. Påföljden utgör sålunda främst en i medborgarnas intresse uppställd garanti mot ovärdiga eller olämpliga personers användning i allmän tjänst.

indraga äfven dem under administrativ myndighets disciplinära maktsfär. Gent emot domare äro väl de disciplinära befogenheterna, såsom af det ofvan anförda framgår, endast rudimentära, men de kompletteras ju genom stadgandena i Lov om Rettens Pleje § 49. Icke heller för domares vidkommande förefaller därför en straffbestämmelse motsvarande § 143 i nu gällande strafflag, vara af behovet påkallad¹⁾. Torp synas däremot vilja förorda en inskränkt i den disciplinära bestraffningsrätten gent emot stats tjänare, åtminstone afskaffande af böter såsom disciplinstraff.²⁾

¹⁾ Än mera torde ett dylikt straffbud framstå såsom öfverflödigt för domares vidkommande, om, på sätt i kommissionsutkastets § 179 och Torps Udkast til Lov om Forseelser i borgerlige Forhold § 23 föreslås, straff stadgas för åsidosättande af processuella formföreskrifter.

²⁾ Se motiven till Udkast til Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser s. 140 vänstra spalten samt motiven til Udkast til Lov om Forseelser i borgerlige Forhold s. 24 högra spalten. Beträffande böters afskaffande såsom disciplinstraff, se för öfrigt motiven till Udkast til Tillægslov A om Ikrafttræden af Lov om almindelige borgerlige Forbrydelser m. m. s. 36 högra spalten och s. 43 vänstra spalten, jfr. emellertid s. 50 högra spalten (det i Lov af 15. Maj 1868 om Brandvæsenet §§ 4 och 16 stadgade disciplinära ansvaret, hvari jämväl bötestraff ingår, bibehålles). Andra disciplinmedel än böter skola enligt den deklaratiska bestämmelsen i sistnämnda Udkasts § 6 icke anses såsom straff, jfr. motiven till detta Udkast s. 53 högra spalten. Annorlunda kommissionens Udkast til almindelig borgerlig Straffelov § 11 sista stycket, och Udkast til Tillægslov A § 3 sista stycket samt motiven s. 39—40, 42 och 56. Erinras må ock om den i sistnämnda Udkast § 1 3) upptagna regeln, enligt hvilken straff, som för någon under de i § 2 såsom bibehållna uppräknade straffbestämmelserna (hvaraf ett flertal äro af disciplinär natur) kan vara förskyllt enligt strafflagen, skall vara uteslutet endast så framt särskildt förbehåll därom gjorts. Det förefaller emellertid oklart, huruvida det i kommissionens Udkast til almindelig borgerlig Straffelov § 175 sista stycket gifna stadgandet, att särskilda straffbestämmelser för försummelse eller vårdslöshet, som ej är så beskaffad, att den kan straffas enligt nyssnämnda lagrum, skola förblifva vid makt, afser att inskränka enligt Udkast til Tillægslov A bibehållna disciplinära straffbestämmelsers giltighet till de fall, i hvilka försummelse eller vårdslöshet icke är grof eller oftare upprepad, oaktadt sistnämnda bestämmelser i och för sig icke sålunda begränsat sitt tillämpningsområde.

V. Norsk rätt.

Den äldre norska strafflagen af år 1842, hvars 24. kap. handlade »om forbrydelser i embedsførelse»¹⁾, upptog i mycket stor utsträckning rent interna tjänsteførseelser i kretsen af såsom ämbetsbrott straffbara handlingar. Nämnda kapitel § 28 innehöll ett stadgande, som i hufvudsak öfverensstämde med den danska strafflagens § 143²⁾. Enligt den närmast följande paragrafen straffades ämbetsman, som företagit någon handling, hvilken på grund af hans ämbetsställning var honom förbjuden. Och enligt § 30 i samma kapitel stadgades straff för ämbetsman, som ej ville fullgöra, hvad som lagligen blifvit honom befalldt (jfr. danska strafflagens § 142). I samtliga nämnda paragrafer var det förbehållet inryckt, att straff ej särskildt fanns bestämdt i strafflagen eller andra gällande lagar.

Särskilda straff för ämbetsmän voro »afsættelse» och »embedsfortabelse» (2. kap. § 33). Förstnämnda straff in-

¹⁾ Straffbestämmelserna i nämnda kapitel ägde enligt dess § 32 tillämpning på såväl »embedsmænd» som »bestillingsmænd» (ang. denna distinktion i norsk rätt se Aschehoug, Norges nuværende Statsforfatning, 2. udg., Christiania 1891, s. 351 och därifrån något afvikande Morgenstierne, Den norske forvaltnings- og næringsret, Christiania 1912, s. 64—66) samt dessutom på »ombudsmænd», d. v. s. personer, som på grund af medborgares val eller myndighets förordnande hafva att utföra allmänt värf, hvars åtagande är en medborgerlig plikt (se Morgenstierne, *anf. st.*; äfven stortingets ledamöter äro således »ombudsmænd»). Hvad nedan i texten säges om ämbetsmän resp. ämbete gäller, där ej annat uttryckligt framhåfves, samtliga ofvan nämnda funktionärer resp. deras befattningar.

²⁾ Så till vida afvek dock stadgandet från den danska strafflagens § 143, som därunder jämväl inbegreps höggradigt oförstånd i ämbetsutöfning. — Straffbudet i 24. kap. § 27 har ej omnämnts i texten. Visserligen rörde det bl. a. underlåtenhet att uppfylla ämbetsplikt, men endast en kvalificerad dylik underlåtenhet, nämligen sådan underlåtenhet, som skett »af ond villie», hvilket sistnämnda uttryck, såsom en jämförelse med paragrafens innehåll i öfrigt visar, rätteligen var att tolka såsom liktydigt med afsikt att bereda sig själf fördel eller att förnärma någon eller att kränka enskildas eller det allmännas rätt (jfr. svenska strafflagens 25 kap. § 16). Äfven underlåtenheten innefattade sålunda ett missbruk af ämbetet.

nebar icke allenast förlust af samtliga innehafda ämbeten utan äfven framtida diskvalifikation att bekläda dylika (2. kap. § 34). »Embedsfortabelse» åter var icke förbunden med dylik diskvalifikation och innebar förlust endast af det ämbete, hvori vederbörande förbrutit sig, annat ämbete, som stadigvarande var förenadt därmed, samt sådana ämbeten, för hvilkas utöfning han genom sin brottsliga gärning visat sig olämplig (2. kap. § 35). Därest den, som förskyllt »afsættelse» eller »embedsfortabelse»¹⁾, afgått från hvarje ämbete, som skulle frändömas honom, skulle såsom förvandlingsstraff för ämbetsförlusten dömas till fängelse resp. böter, en bestämmelse, som emellertid ej ägde tillämpning, om ämbetsmannen blifvit entledigad på grund af det brott, för hvilket han åtalats (2. kap. § 37). Då någon, som innehade ämbete, dömdes till straffarbete, skulle »afsættelse» tillika ådömas honom (2. kap. § 14). Hade han²⁾ för ett *delictum commune* förskyllt fängelse eller böter³⁾, skulle han i stället för dylikt straff dömas att mista ämbetet, så framt hans ställning såsom ämbetsman syntes påkalla det med hänsyn til motivet för handlingen, den brist på rättrådighet eller sedlighet, som han därigenom ådagalagt, eller handlingens förargelseväckande beskaffenhet (6. kap. § 23).

Strafflagen fullföljde sålunda i synnerligen vid omfattning rent disciplinära syften. Härutinnan visade den en anmärkningsvärd öfverensstämmelse med den preussiska *Allgemeines Landrecht* af år 1794 och den bayerska strafflagen af år 1813.

¹⁾ Bestillings- och ombudsmænd kunde enligt 24. kap. § 32 i fall, där embedsmand jämlikt stadgandena i nämnda kapitel skulle ådömas afsættelse eller embedsfortabelse, i stället dömas till fängelse eller böter.

²⁾ Hvad i denna punkt sägs, gällde icke ombudsmænd.

³⁾ Var brottet begånget i ämbetet, förelåg tydligen tillika ett ämbetsbrott (enligt 24. kap. § 27 eller 28). Därest för ämbetsbrottet dömdes till afsættelse eller embedsfortabelse, skulle icke något särskildt straff ådömas för *delictum commune*, så framt sistnämnda brott ej förskyllt strängare straff än fängelse (24. kap. § 31; jfr. 6. kap. § 11.)

I de förslag, som ligga till grund för den nu gällande norska strafflagen af år 1902, utmönstrades ur de straffbara handlingarnas krets alla rent interna tjänsteförseelser med undantag af uppsåtlig kränkning af tjänsteplikt.¹⁾ De förseelser, som omhandlades i den äldre strafflagens 28. kap. §§ 28²⁾ och 30, ansågos böra hemfalla under allenast disciplinär beifran, hvarom bestämmelser meddelades i särskildt lagförslag³⁾. Såsom motivering härför anfördes, att straffdomstolarna, sådana de ordnats genom lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1. juli 1887, vore föga lämpade att afgöra frågan, huruvida ett visst förfarande borde anses såsom tjänstefel, samt att anhängiggörandet af straffprocess medförde onödig kostnad och vidlyftighet⁴⁾. Äfven uppsåtlig kränkning af tjänsteplikt skulle kunna di-

¹⁾ Se Getz, Udkast til almindelig borgerlig straffelov for kongeriget Norge (Kristiania 1893) 11. kap. (uppsåtlig tjänstepliktskränkning § 100) samt Udkast til almindelig borgerlig straffelov for kongeriget Norge udarbejdet af den ved kongelig resolution af 14de november 1885 nedsatte kommission I (Kristiania 1896) 11. kap. (uppsåtlig kränkning af tjänsteplikt § 123; hvad angår underlåtenhet att uppfylla tjänsteplikt, gällde paragrafen, såsom af en jämförelse med § 40 andra stycket i samma utkast framgår, äfven vid culpa; jfr. utkastets motiver s. 59 vänstra spalten, not 1 i. f.

²⁾ Nämligen till den del denna icke afsåg uppsåtlig kränkning af tjänsteplikt; jfr. hvad s. 212, not 2, anförts om paragrafens förhållande till den närmast föregående. Strafflagskommissionens utkast § 123 gällde, såsom i närmast föreg. not anmärkts, ytterligare en del af det område, hvarä den äldre strafflagens 28. kap. § 28 ägt tillämpning, nämligen kulpös underlåtenhet att uppfylla tjänsteplikt.

³⁾ Se Getz, Udkast til lov om den offentlige tjenestes disciplinære forhold (bilaga till motiven till Getz' ofvannämnda strafflagsutkast) samt strafflagskommissionens Udkast til lov om civile og geistlige embeds- og bestillingsmænds disciplinærforseelser og afskedigelse med motiver (Kristiania 1896).

⁴⁾ Se Getz' motiver s. 153, högra spalten, samt strafflagskommissionens utkast till disciplinlag s. 10—11, hvarest tillika framhåfves, att den felande ämbetsmannen själf är föga betjänt med att en jämförelsevis obetydlig förseelse drages under domstols pröfning, liksom ock att ämbetets anseende och värdighet blir lidande af att dess innehafvare sättes på de anklagades bänk.

disciplinärt bestraffas. Att den tillika föreslogs kriminaliserad motiverades bl. a. med hänvisning till lämpligheten af att domstol i fall, där åtal för svårare ämbetsbrott anställt, men endast en okvalificerad tjänstevägran kunde i målet styrkas, skulle kunna ådöma straff¹⁾).

Förslaget angående disciplinärt ansvar vann emellertid icke stortingets bifall. Vid den slutliga redaktionen af strafflagen infogades i stället i lagens tredje del, som handlar om »forseelser», ett nytt kapitel, det trettiotredje, under rubriken: »Forseelser i den offentlige tjeneste». I detta kapitelns två paragrafer meddelas straffbestämmelser dels för den uppsåtliga kränkningen af tjänsteplikt, som i de tidigare strafflagsförslagen behandlats såsom »förbrydelse», dels ock för de forseelser, som föreslagits skola beifras allenast i disciplinär väg. Enligt § 324 straffas sålunda »offentlig tjenestemand»²⁾, som uppsåtligt underlåter att uppfylla någon tjänsteplikt, på annat sätt öfverträder sina tjänsteplikter eller »trods advarsel» visar försumlighet eller vårdslöshet i uppfyllandet af desamma. Och § 325 stadgar straff för »embeds- eller bestillingsmand»³⁾, som visar groft

¹⁾ Se Getz' motiver s. 29, vänstra spalten, samt motiven till strafflagskommissionens strafflagsutkast s. 152, vänstra spalten.

²⁾ Strafflagen lämnar icke någon definition af denna term. Af motsättningen mellan uttrycken i § 324 och § 325 liksom af motiven till strafflagskommissionens utkast till lagen s. 11 framgår, att uttrycket »offentlig tjenestemand» omfattar såväl »embeds- og bestillingsmænd» som »ombudsmænd». Jfr. Hagerup, Almindelig borgerlig straffelov, 2. udg. (Kristiania 1916) s. 125—126. Enligt Getz' strafflagsutkast § 5, mom. 3, samt strafflagskommissionens § 6, mom. 1, skulle vissa privata yrkesutöfvare m. m. i straffrättsligt hänseende behandlas lika med »offentlige tjenestemand». Någon bestämmelse härom inflöt icke i strafflagen. Föreskrifter af sådan innebörd finnas emellertid i åtskilliga specialförfattningar; se Hagerup, *anf. arb.*, s. 126—127. Att lov om offentlige tjenestemand af 15. februar 1918 gifvit en definition af begreppet »offentlig tjenestemand» i sistnämnda lags mening och tillika förklarar, att därunder inbegripna personer också skola anses såsom »offentlige tjenestemand» enligt strafflagens § 324, se nedan. Definitionen, som således för sistnämnda lagrum vidkommande är positivt, men ej negativt förbindande, afser endast fast anställda »bestillingsmænd».

³⁾ Paragrafen gäller således icke »ombudsmænd». Enahanda be-

oförstånd i tjänsten, företager någon handling, hvilken på grund af hans ställning är honom förbjuden, under utöfning af allmän tjänst gör sig skyldig till otillbörligt uppträdande mot någon, i anledning af tjänsten uppträder otillbörligt mot förman eller underordnade, eller som utom tjänsten förhåller sig på ett sätt, som gör honom ovärdig den för hans ställning nödiga aktningen och tilliten.

I straffskalorna såväl för nyssnämnda förseelser som för åtskilliga »förbrydelser i den offentlige tjeneste» (strafflagens 11. kap.) ingår afsättning såsom hufvudstraff. Afsättning kan ock ådömas såsom hufvudstraff för ett i tjänsten föröfvadt *delictum commune*¹⁾ med karaktär af »förbrydelse», så framt nämnda brott allenast förskyllt böter, »hefte» i högst sex månader eller »fængsel» i högst tre månader. Afsättningen träder då i stället för det principalt bestämda straffet. Därjämte förekommer afsättning såsom bistraff. Den, som dömes till »fængsel» i sex månader eller däröfver, skall nämligen tillika dömas förlustig hvarje allmän tjänst, som han innehar²⁾. Ådömes dylikt frihetsstraff på kortare tid eller ock »hefte» eller afsättning såsom hufvudstraff, skall den dömde förklaras förlustig sådan allmän tjänst, hvartill han genom brottet visat sig olämplig eller ovärdig.

Såsom af del ofvan anförda framgår, fullföljer den nya strafflagen i än vidare omfattning än den gamla rent disciplinära syften. Den fullständigas i detta hänseende

gränsning af de ansvariga subjektens krets hade gjorts i Getz' och strafflagskommissionens utkast till disciplinlag.

¹⁾ I ämbetet föröfvade *delicta communia* hemfalla i regel under de vanliga straffbestämmelserna för dessa brott. Nu gällande strafflag har nämligen i olikhet med den äldre endast undantagsvis uppställt straffbud för oegentliga eller blandade ämbetsbrott (§ 120 samt delvis §§ 111 och 121; se Hagerup, *anf. arb.*, s. 124—125 samt Getz' motiver, s. 29 och 32 och strafflagskommissionens strafflagsutkast motiven s. 148 och 151).

²⁾ Därest fængsel i ett år eller däröfver ådömes, skall tillika dömas till förlust för tio år af de i § 29, 2 nämnda statsborgerliga rättigheterna (rösträtt i allmänna angelägenheter samt tillträde till allmän tjänst).

genom det från förslaget till disciplinlag upptagna stadgandet i § 10 af lov om den almindelige borgerlige straffelovs ikrafttræden. Enligt sistnämnda stadgande kan »afskedigelse ved dom» äga rum, då en »embeds- eller bestillingsmand» stadigvarande visar sig ur stånd att försvarligt sköta sin tjänst eller eljest befinnes sakna någon af de för tjänstens innehaf nödvändiga eller lagligen föreskrifna betingelserna. Den afsättning, hvarom här är fråga, har icke karaktär af straff. Stadgandet kan tillämpas äfven å den, som är otillräknelig¹⁾. Målet handlägges i civilprocessens former, så framt ej samtidigt framställles yrkande om afsättning såsom straff, i hvilket senare fall straffdomstolen har att jämväl pröfva frågan om afsättning enligt förevarande lagrum²⁾.

Den sålunda i Norge rådande ordningen sammanhänger därmed, att enligt grundloven af 4. november 1814 § 22 alla »embedsmænd» med undantag af de i paragrafens första stycke afgifna förtroende-ämbetsmännen icke kunna afsättas annat än genom dom, samt att den disciplinära myndigheten gent emot dem, så vidt de ej äro militärer, är inskränkt till meddelande af tillrättvisning³⁾.

¹⁾ Se motiven till strafflagskommissionens förslag till disciplinlag, s. 11, vänstra spalten.

²⁾ Se stadgandet i paragrafens sista stycke samt Hagerup, *anf. arb.*, s. 471.

³⁾ Se Getz' motiver s. 152 och strafflagskommissionens förslag till disciplinlag s. 9. Enligt Getz' och strafflagskommissionens förslag skulle äfven embedsmænd vara underkastade disciplinär bestraffning. Det Getz'ska förslaget medgaf jämväl användande af afsättning såsom disciplinstraft mot dem. Grundlagsbestämmelsen om att embedsmænd kunna afskedas endast efter dom ansågs uppfyllt genom föreskrift, att saken skulle öfverlämnas till Høiesterets pröfning, så framt ej den afskedade ämbetsmannen inom viss tid förklarar sig nöjd med den administrativa myndighetens beslut. Enligt strafflagskommissionens förslag till disciplinlag skulle däremot oafsättliga ämbetsmän icke kunna afskedas i disciplinär väg. Administrativ myndighet ägde enligt förslaget allenast anmana dem att söka afsked inom viss tid, vid äfventyr att eljest rättsligt afgörande i saken komme att påfordras inför lagmandsret, hvarvid

Angående »Bestillingsmænd« finnes icke något motsvarande grundlagsstadgande. Det har varit en omtvistad fråga, huruvida administrationen haft rätt att utan stöd i lag, reglemente eller särskilda anställningsvillkor mot deras vilja afskeda eller uppsäga dem. För de flesta bestillingsmænds vidkommande har emellertid spörsmålet varit löst genom särskilda positiva föreskrifter. Om det stora flertalet af dessa lägre tjänstemän har i kraft af dessa föreskrifter gällt, att administrativ myndighet haft en obetingad rätt att skilja dem från tjänsten efter viss kortare tids uppsägning samt befogenhet att omedelbart afskeda dem, därest de gjort sig skyldiga till »misligt forhold«. Visserligen kunde de få afskedets laglighet pröfvad af civil domstol, så framt i reglemente eller annan författning stadgats speciella grunder för afsked, men då åtskilliga dylika stadganden innehöllo en klausul om »andet mislig forhold« eller liknande tånjbara uttryck, blef nyssberörda garanti illusorisk. Därtill kom, att möjligheten af domstolspröfning kunde helt elimineras genom att vederbörande administrativa myndighet begagnade utvägen att uppsäga tjänstemannen. För mindre tjänsteförseelser kunde enligt bestämmelser, som gifvits i särskilda instruktioner eller undantagsvis i lag, formlig varning, böter eller suspension åläggas bestillingsmand af öfverordnad administrativ myndighet¹).

Allt sedan år 1893 hafva bestillingsmændene gjort upprepade framställningar om utfärdande af allmänna lagbestämmelser till tryggande af deras rättsställning. Om de i samband med strafflagsreformen utarbetade förslagen till

skulle tillämpas ett förfarande, som i hufvudsak öfverensstämde med straffprocessens regler. Båda förslagen tillerkände i öfrigt såväl embeds- som bestillingsmænd viss rätt att få lagligheten af ådömdt disciplinstraff pröfvad dels af högre administrativ myndighet, dels af Høiesterets kæremaalsudvalg.

¹) Se ang. det i detta stycke anförda s. 18—20 i regeringens proposition nr. 38 (1915) om utfärdigelse av en lov om offentlige tjenestemænd (tryckt såsom bilaga till stortingets förhandlingar för nämnda år).

disciplinlag och deras öde i stortinget har tidigare erinrats. Genom lov om offentlige tjenestemænd af 15. febr. 1918¹⁾ har slutligen åvägabragts en allmän reglering af bestillingsmændenes rättsförhållanden i allt, som ej rör lönetariffer och pensionsföreskrifter. Lagen gäller emellertid icke vikarier och dem, som under vakans förestå allmän tjänst. Med nyssnämnda förbehåll skall enligt § 1 såsom tjänsteman i lagens mening anses enhvar, som utan att vara embedsmand är anställd i statens eller kommunens tjänst och åtnjuter lön af allmänna medel, så framt befattningen är att betrakta såsom ett fast led af ifrågavarande förvaltningsgren. I tveksamma fall afgör Konungen, huruvida vederbörande skall räknas såsom »offentlig tjenestemand«, och hafva särskilda supplerande direktiv för detta afgörande uppställts i paragrafen. Jämlikt § 30 skall den, som sålunda är att hänföra under begreppet »offentlig tjenestemand« i denna lags mening, också anses inbegripen under motsvarande uttryck i strafflagen § 324. Tjänstemannalagens 4. kap. reglerar bland annat disciplinära befogenheter. Enligt § 21 kan »ordensstraf«, bestående af böter, ej öfverstigande en månads lön, förlängning af den tid, som kräfvcs för ålderstilläggs tillgodonjutande, suspension på högst tre månader med förlust af lön samt, så vidt det är förenligt med anställningsvillkoren, förflyttning till annan befattning af samma eller lägre grad, åläggas tjänsteman för förseelser i tjänsten eller opassande eller ovärdigt uppträdande i eller utom tjänsten. Stadgandet gäller icke tjänstemän, å hvilka den militära strafflagen är tillämplig. Befogenheten att ålägga ordningsstraff tillkommer den myndighet, som har rätt att tillsätta tjänsten, dock att Konungen kan öfverlåta sin disciplinära bestraffningsrätt å vederbörande regeringsdepartement och kommunestyret sin

¹⁾ Den i föreg. not omnämnda propositionen blef icke behandlad af 1915 års storting. Med vissa obetydliga jämkningar framlades förslaget ånyo för stortinget följande år i proposition nr. 48. Det blef emellertid först år 1918 slutligen antaget.

å formandskapet. Varning eller tillrättavisning har ej upptagits bland disciplinstraffen i betraktande af svårigheten att skilja mellan den vid vissa former bundna art däraf, som skulle äga straffkarakter, och den formlösa tillrättavisning, som hvarje arbetsledare är befogad att gifva¹⁾. Så vidt ej annat är bestämdt i lag, kan jämlikt § 22, b, tjänsteman af den myndighet, som har rätt att tillsätta tjänsten, när han gjort sig skyldig till groft oförstånd i tjänsten, med vilja kränkt sin tjänsteplikt, trots förut af närmast öfverordnade myndighet erhållen skriftlig varning eller tillrättavisning visat försumlighet eller slarf i tjänsten, varit berusad i tjänsten, eller genom dryckenskap eller opassande uppförande i eller utom tjänsten visat sig ovärdig sin befattning eller nedbrutit den aktning eller tillit, som densamma kräfver.

Innan ordningsstraff ålägges eller afsättning beslutas, skall det beredas tjänstemannen tillfälle att muntligen eller skriftligen förklara sig. Han äger ock påfordra en så vidt möjligt fullständig utredning, eventuellt med biträde af domstol. Motiveradt beslut i ärendet skall skriftligen utfärdas (§ 23). Där ej beslutet meddelats af Konungen, kan tjänstemannen besvara sig hos öfverordnad administrativ myndighet. Beslutet får ej gå i verkställighet, innan besvaren blifvit slutligen pröfvade (§ 24). Tjänstemannen kan emellertid provisoriskt suspenderas (§ 25)²⁾. Lagen beröfvar icke en afskedad tjänsteman rätten att få afskedets laglighet pröfvad af civil domstol. Den stadgar emellertid i sista stycket af § 14 uttryckligen, att administrativ besvärinstans' diskretionära afgöranden äro slutliga och icke kunna underkastas ompröfning af domstol. Härmed torde få anses utsagdt, att den administrativa besvärsvägen först skall anlitas, där denna står öppen. Domstol äger underkänna afskedets laglighet icke allenast på den

¹⁾ Se proposition nr. 38 (1915) s. 48.

²⁾ Ofvan angifna regler rörande förfarandet i disciplinmål och om besvärsmål i dylika mål äro emellertid icke bindande, så vidt angår tjänstemäns afskedande under kollektiv arbetsnedläggelse (§ 28).

grund, att vederbörande administrativa myndighet icke varit kompetent att fatta beslut i ärendet, eller att lagens föreskrifter angående förfarandet blifvit åsidosatta, utan jämväl, om domstolen finner, att tjänstemannen icke gjort sig skyldig till den förseelse, som lagts honom till last¹⁾. Där emot har domstol icke att ingå i pröfning af frågan, huruvida en vederbörligen styrkt förseelse bort föranleda afsättning eller ej.

Afsättnings maskering i uppsägningens form förebygges beträffande de flesta tjänstemän med mer än tre års tjänstetid genom stadgande, att dessa ej få uppsägas i annat fall, än då deras befattning blir öfverflödig eller nedlägges. Undantag göres emellertid för tjänstemän i ledande ställning i affärs- eller yrkesmässig verksamhet (§ 20). Före uppnådda tre tjänsteår kan hvarje tjänsteman, där ej annat är stadgadt i lag, när som helst uppsägas med iakttagande af viss uppsägningstid (§ 19).

Förhållandet mellan disciplinär och kriminell beifran regleras af tjänstemannalagen så till vida, att dess § 26 stadgar, att ordningsstraffs åläggande eller afskeds meddelande på grund af ett enligt allmänna strafflagen brottsligt förfarande icke utesluter åtal inför straffdomstol, men att vid straffmätningen skall tagas hänsyn till ordningsstraffet eller afskedet. Det må erinras, att opportunitetsprincipen gäller i norsk rätt²⁾. Enskild målsägande har väl subsidiär åtalsrätt, men denna afser endast brott, genom hvilka han kan anses förnärmad, och till sådana höra icke ämbetsbrott. Innefattar samma handling såväl ett delictum commune, hvaraf enskild målsägande blifvit förnärmad, som ett ämbetsbrott, kan allenast förstnämnda brott åtalas af den enskilde³⁾. Rörande spörsmålen, huru-

¹⁾ Se proposition nr. 38 (1915) s. 50.

²⁾ Se lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1. juli 1887 § 85, sista punkten.

³⁾ Se den i föreg. not nämnda lagens § 94, jfr. § 95 e contrario samt Hagerup, Lærebog i den norske straffeprocessret (Kristiania 1921), s. 17 och 61—62 med not 4 i. f.

vida disciplinärförfarande och straffprocess må pågå samtidigt, samt huruvida disciplinär beifran får efter avslutad straffprocess äga rum på grund af sådant tjänstemans förhållande, som i straffprocessen varit föremål för pröfning, iakttaget lagen tystnad. Dessa spörsmål torde emellertid böra lösas på samma sätt som i dansk rätt.

Beträffande de disciplinära åtgärdernas rättsliga natur är att märka, att tjänstemannalagen i motsats mot de tidigare förslagen till disciplinlag¹⁾ icke betecknar afsättning på grund af tjänstefel eller klandervärdt uppförande såsom straff, samt att den i samma paragraf (§ 22) reglerar afsättning, som otvifvelaktigt saknar straffkaraktär, nämligen afsättning af enahanda skäl som de i § 10 af lov om den almindelige borgerlige straffelovs ikrafttræden omförmälda samt afsked vid uppnådd pensionsålder. Vid nämnda förhållande torde det böra antagas, att lagen betraktar afsättning, äfven där den äger rum på grund af tjänstefel eller klandervärdt uppförande, såsom ett häfvande af tjänsteförhållandet i anledning af bristande förutsättningar för dess fortbestånd. Att jämlikt § 26 afsättning på nyss anförda grund skall beaktas vid straffmätningen för brott, kan icke anses tala mod riktigheten af denna uppfattning. Oaktadt afsättningen icke utgör ett afsiktligt tillfogadt lidande, kan nämligen lagen med fullt fog föreskrifva, att vid utmätandet af straff skall tagas hänsyn till det lidande, den likvisst faktiskt innebär för den afsatte. (Jfr afräkning af häktningstid enligt strafflagens § 60 samt de danska strafflagsförslagens bestämmelser om straffs bortfallande resp. strafflindring på grund af afsättning utan karaktär af straff). De korrekativa disciplinmedlen betecknas däremot i tjänstemannalagen såsom straff (»ordensstraff«). Att beträffande dem anlägga ett liknande betraktelsessätt som det i fråga om afsättningen häfdade är tydligen icke heller möjligt. De få anses såsom straff i detta begrepps vid-

¹⁾ Getz' förslag § 2, jfr. § 8; strafflagskommissionens förslag § 2, jfr. § 11.

sträcktare bemärkelse. Att de icke äro kriminalstraff, framgår bl. a. af den principiella möjligheten af kumulation med straff enligt strafflagens §§ 324 och 325 för samma handling, liksom däraf, att domstol icke äger kompetens att ålägga dessa ordningsstraff. Regeln i grundlagens § 96, att ingen kan straffas annat än efter dom, äger uppenbarligen icke giltighet beträffande ordningsstraffen. Erinras må, att motiven till de tidigare förslagen till disciplinlag sammanställde disciplinstraffen för ämbetsmän bl. a. med disciplinstraffen för fångar¹⁾ Ur litteraturen är att anteckna, att Hagerup²⁾ i fråga om den rättsliga naturen af disciplinstraff för ämbetsmän helt ansluter sig till Jellineks ofvan vid behandlingen af den tyska rätten återgifna uppfattning.

VI. *Finsk rätt.*

Den gällande finska strafflagen af år 1889 har i det »om tjänstemäns³⁾ brott i tjänsten» handlande 40 kap. vissa generella straffbud för rent interna tjänsteförseelser. Under det att första stycket af 20 § i nämnda kapitel stadgar straff för tjänsteman, som uppsåtligen i utöfning af tjänsten förbryter sig på annat sätt, än i strafflagen nämnes, för att bereda sig eller annan nytta eller skada annan, och således kan sägas gälla missbruk af ämbete, kriminaliserar andra stycket af samma paragraf det fall, då dylik afsikt saknats, och straffbelägger således hvarje icke särskildt kvalificerad uppsåtlig kränkning af tjänste-

¹⁾ Getz' motiver s. 152; strafflagskommissionens förslag till disciplinlag s. 8.

²⁾ Strafferettens almindelige del (Kristiania 1911) s. 351—352.

³⁾ Enligt 2. kap. 12 § strafflagen förstås i nämnda lag med tjänsteman dels statens ämbetsmän, dels de som äro satta att förvalta städers, köpingars, landskommuners, församlingars eller andra menigheters eller af öfverheten stadfästade allmänna inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, dels de tjänstemän och betjante, som lyda under sådana ämbets- eller förvaltningsmyndigheter, dels ock andra, som blifvit förordnade eller valda att förrätta offentlig syssla eller offentlig ärende.

plikt¹⁾. I de två första styckena af den närmast följande paragrafen är fråga om kulpösa tjänstepliktskränkningar, nämligen »fel i tjänsten af vårdslöshet, försummelse eller oaktsamhet» samt »tjänstefel af oförstånd eller oskicklighet». Följande förbehåll finnes emellertid inryckt i sistnämnda paragraf: »och är ej särskildt straff därför stadgadt». Beträffande innebörden häraf kunde det ju ifrågasättas, att förbehållet afsåge äfven straffbestämmelser i andra författningar än strafflagen, möjligen jämväl disciplinära straffbestämmelser²⁾. En dylik tolkning torde visserligen icke utan vidare kunna afvisas under åberopande af stadgandet i 2 § af förordningen om strafflagens införande, jämfördt med bestämmelsen i andra stycket af 1 § i samma förordning³⁾. Förbehållet i 40 kap. 21 § strafflagen kunde nämligen möjligen anses lämna frågan om äldre straffbestämmelsers giltighet öppen. Och sistnämnda bestämmelse i promulgationsförordningen kunde tolkas så, att straffbud i där angifna äldre författningar upphäfdes endast för så vidt ej de förfaranden, hvilka de afse, därigenom skulle blifva straffria. Af motiven till 1875 års strafflagsförslag

¹⁾ Äfven uppsätlig underlåtenhet att uppfylla tjänsteplikt torde böra hänföras under paragrafen i fråga. Jfr. den svenska strafflagen 25 kap. 16 §, där emellertid underlåtenhet ansetts behöfva särskildt framhållas, hvilket dock kan vara motiveradt af den något afvikande affattningen (»Begår etc.»)

²⁾ Jfr. emellertid hvad vid behandlingen af dansk rätt framhållits beträffande förhållandet mellan danska strafflagens § 143 och disciplinära straffbestämmelser.

³⁾ Enligt promulgationsförordningens 1 §, andra stycket, upphäfdes bl. a. alla »i särskilda lagar, författningar eller vitesförbud gifna straffbestämningar för brott, å hvilka i strafflagen straff äro satta; dock med de undantag, hvilka i 2 § nämnas». Och i samma förordnings 2 § stadgades, att framgent skulle lända till efterrättelse bl. a. »bestämmningarna i särskilda författningar om förmans å 7 § i 1 kap. utsökningsbalken och 26 § 10 kap. rättegångsbalken grundade rätt att ålägga vissa straff för försummelser af tjänstemän». I 2 § förutsattes således, att straff i strafflagen är satt å »försummelser af tjänstemän», och något annat allmänt straffbud härom än det i 40 kap. 21 § gifna finnes icke i strafflagen.

frångår emellertid, att förbehållet i 40 kap. 21 § strafflagen bör tolkas så, som om det lydde: »och är ej i denna lag särskildt straff därför stadgad».¹⁾ Säkerligen är det dock icke meningen, att straffbestämmelser för delicta communia skola utesluta tillämpning af vare sig 20 eller 21 § i 40 kap.²⁾ Eljest skulle nämligen det i preskriptionsstadgandet i 8 kap. 1 § andra stycket och i 40 kap. 22 § (jfr. nedan) förutsätta fallet af ideell konkurrens mellan ämbetsbrott och delictum commune icke kunna inträffa. Stadganden om ämbetsbrott finnas emellertid icke annorstädes i strafflagen än i dess 40 kap. Förbehållet i 21 § af nämnda kapitel blir därför inskränkt till att afse samma kapitels speciella straffbestämmelser för kulpös tjänstepliktskränkning eller med andra ord 5 § sista stycket och 16 § samt 1 §, så framt densamma kan anlagas afse jämväl culpa.

I tredje stycket af 21 § af 40 kap. stadgas afsättning såsom absolut straff för tjänstman, som utan lof eller anmaldt förfall afhållit sig från tjänstgöring utöfver två månader. Här torde allenast vara fråga om ett specialfall af ämbetsbrott enligt 20 eller 21 § i samma kapitel. Därest tjänsteman under tjänstens utöfning begår annat brott emot allmän lag, än i 40 kap. nämnes, och brottet ej innefattar tjänstefel, skall jämlikt kapitlets 22 § den omständigheten, att det »skett i tjänsten»³⁾, gälla såsom försvårande. Straffskärpningen grundar sig tydligen på kränkningen af tjänstemannens plikt att under tjänsteutöfning iakttaga oförvilligt uppförande. I 43 kap. 6 § gifves en särskild straffbestämmelse för »tjänsteman, som uppträder

¹⁾ Se Underdåniga förslag till strafflag för storfurstendömet Finland m. m. (Helsingfors 1875) s. 273, jfr. strafflagsförslagets § 573 (»och är ej särskildt stadgat, huru slik försummelse skall umgällas»).

²⁾ Jfr. emellertid uttalandena i motiven till 1875 års strafflagsförslag s. 269 och 273.

³⁾ Här står tydligen uttrycket »i tjänsten» oegentligt i stället för »under tjänsteutöfning». Har brottet skett »i utöfning af tjänsten», föreligger tjänstefel enligt 40 kap. 20 eller 21 §.

synbart drucken«, likgiltigt huruvida det skett under tjänstutöfning eller eljest.¹⁾

Såsom särskilda hufvudstraff för tjänstemän uppställer strafflagen dels afsättning, innebärande förlust af den tjänst, hvari brottet begicks, eller hvilken den skyldige i dess ställe erhållit, dels suspension (»skiljande från utöfning af tjänst«), innefattande jämväl förlust af med tjänsten förbundna löneförmåner. (2 kap. 7 §, första stycket, resp. 8 §). Därjämte förekommer afsättning såsom bistraff, innebärande förlust af samtliga innehafda tjänster (2 kap. 7 § andra stycket). Detta bistraff skall ådömas tjänsteman, som gjort sig förfallen till dödsstraff eller tukthus på lifstid, eller som begått brott, hvarå tukthusstraff på viss tid bör följa, med undantag för det fall, att vid sistnämnda slag af brott omständigheterna äro synnerligen mildrande (2 kap. 10 § jämförd med 7 § andra stycket). Af enahanda innebörd är afsättning, som jämte böter ådömes enligt 43 kap. 6 § andra stycket. Förlust af samtliga innehafda tjänster utgör ock ett integrerande moment i påföljderna förlust af medborgerligt förtroende (2 kap. 14 §) och ovärdighet att nyttjas i landets tjänst (2 kap. 7 §, andra stycket, jfr. 40 kap. 1—5 §§).

I 40 kap. 21 § stadgadt straff skall enligt hvad där särskildt föreskrifves icke ådömas, där felet »är så ringa, att han må med endast varning näpsas«. Det kunde ifrågasättas, att häri låge en hänvisning till förmans disciplinära befogenhet, och att varningen ej skulle meddelas af domstol. Strafflagen upplager nämligen icke varning i den uppräknade af tillämpliga straff, som innehållas i 2 kap. Lagens förarbeten gifva emellertid tydligt vid handen, att meddelandet af varning, ehuru densamma har karaktär af straff, ankommer å domstol²⁾.

¹⁾ Så enligt lagrummets lydelse jämlikt lag af den 19 dec. 1921. Enligt den ursprungliga lydelsen, afsåg stadgandet däremot endast fylleri »i utöfning af sysslan«.

²⁾ Se 1875 års strafflagsförslag § 66: »I vissa fall, som i lagen särskildt utmärkta äro, må varning träda i stället för straff och i utslaget

Af det ofvan anförda framgår, att strafflagen i viss utsträckning tillgodoser disciplinära kraf. Detta förhållande bör ställas i samband med de vid tiden för strafflagens tillkomst och, såsom nedan skall visas, alltjämt gällande grundsatserna beträffande statstjänstemäns rättsställning.

I konung Gustaf III:s stadfästelse å den i Finland allt intill den nya regeringsformens tillkomst såsom grundlag gällande förenings- och säkerhetsakten af år 1789 försäkrades, »att alla domare i högre och lägre rätter samt alla mindre ämbetsmän, som ej innehafva tromans värdighet eller laga del i landtregeringen, icke skola, utan laga ransakning och dom, enligt lag och krigsartiklar, sina embeten förlustige varda». Vid sidan af förenings- och säkerhetsakten gällde för 1772 års regeringsform i allt hvad som ej genom föreningsöfrigt och säkerhetsakten blifvidt ändradt. I § 2 af nämnda regeringsform stadgades bl. a., att konungen ägde »ingen förderfva till lif och ära, lem och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömdes är». Och i 1786 års riksdagsbeslut hade med konungens samtycke införts den förklaring af ordet »välfärd» i nyssnämnda lagrum, att därunder äfven skulle inbegripas innehafvande ämbete och tjänst, så att ingen ämbets- eller tjänsteman kunde afsättas utan laga rannsaking och dom vid behörig domstol, med undantag af de förtroendetjänster, som omtalades i regeringsformens § 31, hvarjämte med uppbördstjänster skulle förfaras efter hvad särskildt funnes stadgad¹⁾.

Hufvudregeln var således, att tjänstemän icke kunde afsättas annat än på grund af laga dom för brott, hvarå förlust af tjänsten enligt lag skulle följa. Vissa undantag härifrån gifvos emellertid äfven utöfver hvad nyssnämnda stadganden omedelbart föranledde. Principen om domares

genast meddelas». Jfr. Underdåniga utlåtanden öfver förslagen till strafflag etc. (Helsingfors 1880) s. 28. Grotenfelt, Kommentar till strafflagen. Allmänna delen (Helsingfors 1913) s. 32 upptager varning såsom ett särskildt hufvudstraff.

¹⁾ Se Hildebrand, Sveriges regeringsformer 1634—1809 samt konungaförsäkningar 1611—1800 (Sthlm. 1891) s. 121.

oafsättlighet ägde sålunda icke tillämpning å ledamöterna i senatens justitiedepartement, hvilket före ikraftträdandet af 1919 års regeringsform fungerade såsom Finlands högsta domstol¹⁾. Tjänstemän som enligt häfd eller särskildt stadgande vid utnämningen erhöilo endast s. k. konstitutorial (i motsats mot fullmakt) å tjänsten, ansågos icke inamovibla²⁾. Inamovibiliteten ansågs emellertid ej utgöra hinder för indragning af obehöflig tjänst eller för tjänstemans åläggande att afgå vid uppnådd pensionsålder³⁾.

Den nya regeringsformen för Finland af den 17 juli 1919 stadgar i 91 § första stycket, att alla domare (därunder inbegripna domare i högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen) åtnjuta rättigheten att icke annorlunda än efter laga dom kunna förklaras sina tjänster förlustiga, samt att de ej heller må utan sitt eget begifvande förflyttas till annan tjänst, utom då sådant föranledes af vidtagen ombildning af domstolsväsendet. Andra stycket i samma paragraf hänvisar beträffande öfriga tjänstemäns rätt att bibehållas i sina tjänster till särskild lag. Förslag till dylik lag framlades af regeringen till 1919 års riksdag och blef af riksdagen det följande året i hufvudsak antaget vid den grundlagsenliga andra behandlingen, dock med vissa jämkningar, som påkallade återremiss till stora utskottet, hvilket under dåvarande riksdag ej hann afgifva nytt utlåtande i frågan. Någon lag i ämnet har ännu icke blifvit utfärdad. Jämlikt 9 § i lagen af den 17 juli, 1919 angående bringande i verkställighet af regeringsformen för Finland äga för den skull de äldre bestämmelserna fortfarande giltighet.

Det är emellertid att märka, att i äldre tid principen om tjänstemäns oafsättlighet icke ansågs utgöra hinder för att åt administrativa myndigheter öfverlämna pröfningen

¹⁾ De utnämndes för tre år i sänder. Ej heller före år 1809 hade ledamöterna i högsta domstolen varit oafsättliga.

²⁾ Se Hermanson, Anteckningar enligt föreläsningar öfver inhemsk förvaltningsrätt (Helsingfors 1898) s. 223.

³⁾ Se Hermanson, *anf. arb.*, s. 220—221 och 231—232.

af spörsmål rörande deras skiljande från tjänsten på grund af tjänstefel. Åskilliga af de förvaltande verken utöfvade nämligen fordom domsrätt i såväl civila som kriminella mål, hvilka sammanhängde med deras förvaltningsgren eller rörde underlydande tjänstemäns fel i tjänsten. Denna ordning ägde uttryckligt stöd i 10 kap. 26 § rättegångsbalken i den äfven i Finland alltjämt gällande Sveriges rikes lag af år 1734. Nyssnämnda lagrum lyder: »The mål, som then almännen hushållningen i Riket, Kronones hvarjehanda ingälder, så och the, som någons embete och tjenst, högre eller ringare, och fel theri röra, pröfves och dömes af them, som Konungen vård och inseende ther öfver betrodt hafver, efter thy som i särskilta stadgar therom sägs«. I detta hänseende må anföras följande bestämmelse i § 2, 11:o af 1773 års kansliordning: »Vil Kongl. Maj:t hädanefter, som tillförene varit vanligt, i nåder lemna Cantzli Collegio dess egen jurisdiction, så at det samma äger magt att hålla och förordna Cantzli Rätter, samt att döma öfver alla til Cantzliet lydande Personer och Betjante, uti sådane mål, som angå Ämbetets felacktlighet: de högmål dock undantagne, hvilka i Regerings Formen omförmälas¹⁾. Vidare stadgades i ett kungl. bref af den 4 augusti 1762²⁾: Hof-Rätterne och alle Kongl. Collegierne, äfven de, hvilka eljest icke egenteligen hafva någon Doms-rätt, äga magt, at, enär någon under deras lydno stående Betjent beträdes med fel eller försummelse i sin

¹⁾ Se Styffe, Samling af instructioner rörande den civila förvaltningen i Sverige och Finnland I (Sthlm 1856) s. 412. Motsvarande stadgande fanns i 1720 års kansliordning artikel 2 punkt 16:o). Likaledes i 1719 års kansliordning artikel 2 punkt 11:o), hvarest intet undantag gjordes för högmål. I 1661 års kansliordning artikel IX punkt 11, där kanslirätten för första gången omtalas, förklarades dess jurisdiction uttryckligen gälla äfven i saker, som gingo å lif eller ära. Det är dessa saker, som sedermera undantogs genom förbehållet beträffande högmål; jfr. 1772 års regeringsform § 15 om hofrätt såsom forum privilegiatum för adelsmän i dylika mål. Kansliordningen af år 1801 omnämner ej kanslirätt.

²⁾ Aftryckt hos Granfelt, Straffprocesrätt. Föreläsningar (Helsingfors 1908—1910) s. 163.

syssla, straxt låta honom af Advocat-Fiscals-Embetet hos sig tilltalas, och döma honom efter brottets beskaffenhet, til förlust af lön, penningböter, suspension eller tjenstens förlust; men finnes brottet svårare, at det å lif eller ära går eller rör det ej Betjentes syssla, då förvises det til vederbörlig Domstol». Efter modern uppfattning är det i nyssnämnda kungl. bref tydligen fråga om ett disciplinär-förfarande. Det torde emellertid med fog kunna antagas, att man då för tiden ansåg vederbörande kollegium fungera såsom specialdomstol och betraktade dess utslag såsom laga dom. Härför talar icke blott rubriken till 10 kap. rättegångsbalken (»Om laga domstol i hvarjehanda rättegångsmål»), på hvars stadgande i 26 § ifrågavarande kungl. bref uppenbarligen byggde, utan jämväl den omständigheten, att tjänstemans afsättning eljest skulle stått i strid med § 10 i den dåvarande konungens konungaförsäkran af den 25 november 1751.¹⁾ Härvid må erinras, att uttrycket »betjante» icke hade samma inskränkta betydelse som i nuvarande språkbruk, i det att jämväl åtskilliga tjänstemän med kunglig fullmakt benämndes »betjante».²⁾ Man kunde ju emellertid vilja göra gällande, att,

¹⁾ Se Hildebrand, *anf. arb.* s. 250: »Ingen skall utan föregången och vid laga domstol anstald ransakning eller deras bepröfvande, som dertil efter förordningarne rättighet äga, på någon tid afhållas från dess embetes verkliga förrättande, ej eller utan laga dom afsättas. — — —» Då beträffande suspension särskildt talas om »deras bepröfvande o. s. v.», torde icke afses såsom straff af ett kollegium ålagd suspension, ty i detta fall fungerade kollegiet såsom laga domstol, utan suspension såsom provisorisk säkerhetsåtgärd i afbidan på slutlig pröfning af målet eller såsom tvångsmedel; se t. ex. 1720 års instruktion för statskontoret art. 8 (af vederbörande Collegier uppå Stats Contoirets föreställande suspenderas ifrån tjensten, till des han sig behörigen utreder»; se Styffe, *anf. arb.*, s. 157), samt § 24 i landshöfdinginstruktionen af år 1734 (suspension af uppbördsman »i medlertid at svar kan föllia», nämligen på gjord angivelse i kammarrevisionen).

²⁾ Se t. ex. 1720 års kansliordning artikel 2 punkt 7:o: »Cancellie Betienters föresläende, hvilka med Kongl. Fullmakter förses». Jfr. ock 1773 års kansliordning § 1: »Collegii Betjänning består af Secreterare, Protonotarius etc.» i motsats mot kollegiets ledamöter. Se vidare 1723

äfvén om vederbörande kollegium betraktas såsom domstol, det dock framstode såsom en anomali, att afsättning såsom straff ålades utan uttryckligt stöd i lag. Härtill är emellertid att erinra, att gränserna mellan konungens ekonomiska lagstiftningsmakt och den befogenhet att stifta lag, som erfordrade riksdagens medverkan, voro flytande.¹⁾ Grundsatsen »nullum crimen resp. nulla poena sine lege» hade föröfrigt icke ännu trängt igenom. Det är mycket antagligt, att det åberopade kungl. brefvet utgick från, att de omnämnda straffen ägde analogiskt stöd i stadgandet i 1 kap. 12 § rättegångsbalken. Berörda stadgande, som lydde: »Fäller domare orätt dom af uppenbar vårdslöshet, eller oförstånd; miste embetet aldeles, eller til viss tid, eller böte med penningar til treskiftes, alt efter omständigheterna, — — —», erhöill nämligen äfvén i de allmänna domstolarnas praxis en vidsträckt analogisk användning å tjänsteförbrytelser af allehanda slag²⁾.

I detta sammanhang bör erinras om den rent disciplinära befogenhet, som enligt 1 kap. 7 § utsökningsbalken i 1734 års lag tillagts konungens befallningshafvande att med »ord och varning näpsa» eller med böter, motsvarande »två eller tre månaders lön», straffa dem, »som af Konungens befallningshafvande i bud och ärender brukas», därest de af själftagen myndighet öfverskridit eller ock eftersatt »thet som them i hvarje mål befalt är, eller för veld och vinning någon sak lindra». Lagrummet i fråga innehöll emellertid efter angifvandet af de tuktomedel, som konungens befallningshafvande ägde använda, följande tillägg: »eller ock, ther brottet svårare är, thet hos Rätten angifva».

Efter Finlands lösslitande från Sverige öfverflyttades kollegiernas förvaltningsuppgifter i hufvudsak på »regerings-

års instruktion för kammarkollegium artikel 19, enligt hvilken »Öfver Directeuren af Landtmäteriet» har att »i underdånighet föreslå så väl de ordinarie som de extraordinarie landtmätare hoos Kongl. Maj:jt till Fullmäckters undfäende, samt sielf tillsättia andre underbetiente».

¹⁾ Se 1720 års regeringsform artikel 4.

²⁾ Se motiven till 1875 års finska strafflagsförslag s. 273.

conseil'ens« (sedermera senatens) »ekonomiedepartement«, som emellertid icke bekläddes med någon domsrätt.¹⁾ Erinras må, hurusom i anledning af Åbo hofrätts förfrågan, om i brist på uttryckligt stadgande hofrätten kunde anses behörig att såsom första domstol upptaga till pröfning ett inför densamma väckt åtal mot en kamrerare i »regerings-conseil'en« för underlåtenhet att fullgöra i tjänsten gifven befallning, genom kejsarligt bref den 8 april 1815 förklarades, »att såsom Cancellie-Rätt, der mal af sådan beskaffenhet som det ifrågavarande, jämlikt 11 § i Kongl. Svenska Cancellie-Ordningen daterad den 1 Juli 1773 böra upptagas, icke är i landet tillförordnad; Alltså finne Vi, med anledning af 2 mom. 33 § i Vårt för Regerings-Conseilen den 6 (18) Augusti 1809 utfärdade Nådiga Reglemente, alla sådane mål, der någon af Regerings-Conseilens Embets- och Tjenstemän, för felaktigt förhållande i tjensten, kunna komma under tilltal, böra af Eder, inom hvars Jurisdiction Regerings-Conseilen har sitt säte, såsom första Domstol upptagas och afgöras«. I särskilda förordningar och instruktioner, hvori nyupprättade centrala ämbetsverks organisation reglerades, stadgades ock i allmänhet, att åtal för tjänstefel af ledamöterna i verkens styrelse skulle anhängiggöras i hofrätt.

En kvarleva af den äldre tidens ordning med verklig domsrätt, uppdragen åt administrativa myndigheter, spåras emellertid i förordningen om landtmäteristylelsen i Finland af 15 maj 1848. Öfverdirektören i landtmäteriofverstylelsen tillerkändes nämligen enligt sagda förordning rätt att bl. a. »afdöma frågor om fel och förseelser i tjensten af öfverstylelsens tjenstemän och betjening« (§ 23 mom. 6 h). Härmed må jämföras stadgandet i förordningens § 25, som efter att i första stycket hafva meddelat föreskrift om hofrätt såsom rätt forum för åtal af öfverdirektörens och »dess adjointers« ämbetsfel i andra stycket stadgade: »In-

¹⁾ Se reglementet af den 18 augusti 1809 för »Regerings-Conseilen« § 41 jämförd med § 33, 2:o).

geniörerna jemte landtmäteriöfverstyrelsens öfrige tjänstemän och betjening tilltalas för yppade tjänstefel vid öfverstyrelsen; men skulle förbrytelsen angå förfalskning af kartor och handlingar, skall den angifne, efter föregången laga undersökning, dömas af rådstufvurätten i Helsingfors samt öfverdirektören till målets utförande och bevakande utse någon dertill ojäfvig person af dess underlydande tjänstemän. — — —» Då någon bestämmelse om straffets art icke meddelades i förordningen, var tydligen meningen, att detta skulle ådömas enligt allmän lag eller straffrättsliga specialförfattningar. Att här var fråga om en verklig specialjurisdiktion, framgick ytterligare däraf, att öfverdirektören jämväl tillerkändes domsrätt i vissa civila mål, nämligen i »tvister, dels mellan Landtmätare och dessas biträden om arvodens bestämmande samt öfverenskomne, men åsidosatte skyldigheters fullgörande, dels om betalning af sådane karterenovationer, som för en försumlig eller afliden Landtmätare af någon annan måste fullgöras» (§ 23 mom. 6 b). Besvär öfver öfverdirektörens utslag såväl rörande tjänstefels bestraffning som i nyssnämnda civila mål skulle prövas af hofrätt (§ 26).

Så småningom genomfördes emellertid under 1800-talet ett skarpare särskiljande af förvaltande och dömande myndigheter. Af de administrativa myndigheternas forna domsrätt öfver underlydande tjänstemän kom då allenast att kvarstå en rent disciplinär bestraffningsmyndighet, som i särskilda förordningar och instruktioner närmare reglerades. Därmed kom ock att stå klart, at utslag i disciplinära mål icke kunde anses såsom »laga dom» i grundlagarnas mening, samt att följaktligen inamovibla tjänstemän icke lagligen kunde af administrativ myndighet afsättas på grund af tjänstefel. De under den ryska våldsregimen åren 1902—1905 utfärdade förordningar, som medgåfvo till och med domares afsättning i disciplinär väg på grund af bl. a. »politisk otillförlitlighet, motarbetande af regeringens förfoganden och andra med tjänstepligt oförenliga handlingar», blefvo upphäfdade och deras olaglighet erkänd genom mani-

festet den 22. okt. (4. nov.) 1905 angående åtgärder för den lagliga ordningens återställande i landet, hvarjämte i lag den 22 (9) december 1906 angående återinsättande i deras rättigheter af tjänstemän, hvilka under åren 1902—1905 blifvit från sina befattningar skilda, äfvensom angående tjänstemän, hvilka under samma tid blifvit till tjänsten utnämnda med afvikelse från grundlagsenlig ordning gäfvos stadgangen till undanrödjande af de skedda olagligheterna. Däremot har det icke ansetts strida mot de äldre grundlagsföreskrifterna, att administrativ myndighet tillagts rätt att i disciplinär väg suspendera äfven inamovibla tjänstemän.

De för närvarande gällande föreskrifterna angående tjänstemäns disciplinära bestraffning äro alljämt spridda i särskilda administrativa förordningar och instruktioner. Ledamöterna i de centrala ämbetsverkens styrelser äro regelrätt undantagna från disciplinär bestraffning. Chefsposternas innehafvare äro emellertid vanligen förtroende-ämbetsmän och kunna såsom sådana afskedas, då de icke längre åtnjuta regeringens förtroende. De bland verkens öfriga tjänstemän, som enligt särskilda stadganden deltaga i styrelsens beslut i vissa ärenden, kunna ej heller disciplinärt bestraffas för därvid begångna tjänstefel.¹⁾ I vissa ämbetsverk äro för öfrigt alla tjänstemän af angifven högre rangklass undandragna disciplinärt ansvar.²⁾ Eljest gäller i allmänhet, att såväl vid själfva centraladministrationen anställda som i den därunder lydande lokala förvaltningen nyttjade tjänstemän och betjante äro underkastade disciplinär bestraffning, hvilken i regel utöfvas af vederbörande centrala verks styrelse.

Såsom disciplinstraff få användas varning och suspension för högst sex månader med förlust helt eller delvis af

¹⁾ Se förordn. 28 dec. 1917 ang. socialstyrelsen 22 §, förordn. 19 juli 1918 ang. fiskeristyrelsen 17 § och förordn. 19 nov. 1918 ang. handels- och industristyrelsen 29 §.

²⁾ Se förordn. 15. juni 1918 ang. landtmäteriväsendet 91 § och förordn. 3. juni 1921 ang. forstförvaltningen 91 §.

lön under suspensionstiden¹⁾, enligt vissa förordningar jämväl böter till maximibelopp, som än fixerats till bestämd penningssumma, än satts i relation til vederbörandes lön²⁾. Inamovibla tjänstemän kunna ju, såsom förut erinrats, icke lagligen afsättas i disciplinär väg. Afsättning förekommer däremot såsom påföljd för disciplinära förseelser af vissa tjänstemän, hvilka icke tillhöra nämnda kategori. Så bl. a. för järnvägstjänstemän, vissa tulltjänstemän samt betjante vid tullverket, äfvensom för tjänstemän, antagna af poststyrelsen eller socialstyrelsen. Ehuru hörande till de amovibla tjänstemännen, äro vissa af dessa tjänstemän tryggade mot afsättning af annan anledning än tjänsteförseelser, något som bl. a. gäller om ordinarie järnvägs- och posttjänstemän. För järnvägstjänstemäns vidkommande benämnas ock afsättningen liksom öfriga disciplinmedel uttryckligen »disciplinstraff». Varningens karaktär af straff kan ju starkt ifrågasättas, i synnerhet som varning enligt strafflagens 40 kap. 21 §, på sätt ofvan erinrats, icke anses såsom straff. Hvad åter angår suspension och böter, torde de böra anses äga straffkaraktär.

Ordalagen i ofvan berörda stadgangen i förordningen om strafflagens införande gifva ju vid handen, att bestämmelser angående disciplinärt ansvar hänföras till »straffbestämmningar». Förordningen talar ju ock om »förmans — — — rätt att ålägga vissa straff för försummelser af tjänstemän». Att häraf i likhet med *Grotensfell* draga den slutsatsen, att de disciplinära straffen måste betraktas såsom

¹⁾ Se de i not 1 s. 233 nämnda bestämmelserna, samt förordn. 10 dec. 1917 ang. landtbruksstyrelsen 15 §, förordn. 26 juli 1918 ang. postverkets i Finland organisation och förvaltning 17 §, förordn. 5 april 1919 ang. tullverkets i Finland organisation och förvaltning 14 § mom. 3 samt förordn. ang. forstförvaltningen 91 §, jfr. förordn. ang. landtmäteriväsendet 92 § (suspension i högst två månader).

²⁾ Se förordn. 24 april (7 maj) 1903 ang. finska statsjärnvägarnas förvaltning punkt 24 (böter utan angifvet maximum), förordn. ang. landtmäteriväsendet 92 § (böter intill 200 mark), förordn. ang. postverket 17 § och förordn. ang. tullverket 14 § mom. 3 (böter, motsvarande högst två månaders lön).

kriminalstraff (»verkliga straff«), torde icke vara befogadt. Promulgationsförordningen omnämner ju uttryckligen »förmans — — — rätt att ålägga vissa straff« och kan väl därför ej anses främmande för den uppfattningen, att den disciplinära bestraffningsrätten i olikhet mot statens egentliga straffande befogenhet grundar sig på ett speciellt subjektionsförhållande. Denna uppfattning har för öfrigt kommit till uttryck i motiven till ett år 1902 af lagberedningen framlagdt författningsförslag.¹⁾ Afgörande för besvarandet af spørsmålet om det disciplinära ansvarets rättsliga natur enligt finsk rätt är emellertid, huruvida möjligheten af kumulation af disciplinärt och kriminellt straff för samma handling är utesluten eller icke.

Härvid gäller det till en början att utreda, hvilka förseelser, som få disciplinärt bestraffas. De olika förordningarnas bestämmelser härom äro tämligen skiftande. I allmänhet är det fråga om »tjänstefel eller försummelser i tjänsten». Beträffande tjänstemän i vissa verk, hvilkas förvaltningsuppgifter kräfva särskild teknisk utbildning,

¹⁾ Lagberedningens förslag till förordning, innefattande närmare föreskrifter huru finsk tjänsteman må i vissa fall för disciplinära förseelser rättas, jemte motiv och bilaga (Helsingfors 1902) s. 19—20 (»det från den allmänna statsmakten särskilda trängre maktförhållande, som embetsmannen genom att träda i tjänst underkastar sig»). Därjämte anför lagberedningen emellertid, att disciplinär bestraffning till skillnad från den kriminella rättsvärden ej har till syftemål att bestraffa brott emot rättsordningen utan allenast utgör »ett medel att förmå underlydande tjänsteman att tillbörligen fullgöra sina pligter» (s. 19). Längre fram i motiven heter det åter (s. 24), att »de disciplinära straffpåföljderna framstå såsom verkliga straff, hvilka påläggas för förgripelser mot disciplinen i syfte att försona dessa samt upprätthålla rättens auktoritet inom tjänstemannakåren». — Granfelt, *anf. arb.* s. 232 yttrar, att disciplinär straffprocess är »en sådan straffprocess, som tjänar att fastslå och förverkliga ett statens straffanspråk uppkommet genom åsidosättande af skyldighet, hvilket icke har karaktär af egentligt brott, vanligen af lydnadsplikt eller tillbörlighet i uppförande gent emot öfverordnad, betingad af det rättsliga tjänsteförhållande, hvori personen ifråga befinner sig».

nämnes därjämte »uppenbar oskicklighet i tjänsten«.¹⁾ Och åtskilliga tjänstemän, som i tjänsten särskildt träda i närmare beröring med allmänheten, bl. a. järnvägs-, post- och tulltjänstemän, kunna disciplinärt bestraffas äfven för »klandervärdt uppförande i tjänsten«.²⁾ Tämmligen unik synes bestämmelsen i förordningen af den 5. april 1919 angående tullverkets i Finland organisation och förvaltning 14 § vara. Där skiljes nämligen mellan å ena sidan »fel i tjänsten« och å andra sidan »försummelse i tjänsten« samt föreskrifves, att i förra fallet »ankommer målets handläggning å vederbörande underrätt« (så framt ej fråga är om tjänstefel af generaldirektör eller direktör, mot hvilka åtal skall anhängiggöras i hofrätt), under det att i senare fallet disciplinär beifran är medgifven. Genomgående torde däremot den regeln upprätthållas, att tjänstefel, som kränker enskild persons rätt, icke må disciplinärt bestraffas.³⁾ Mera sällan förekomma stadganden om att fel eller försummelser, hvari »ingår brott emot allmän lag«, skola vara undantagna från disciplinär bestraffning.⁴⁾ För de fall, i hvilka disciplinär beifran sålunda förklaras utesluten, föreskrifves, att den skyldige skall ställas under åtal vid domstol. Detsamma gäller, där fel eller försummelse är »af svårare beskaffenhet«⁵⁾ liksom, så framt ej afsättning i disciplinär väg är medgifven, för det fall, att förseelse upprepas.

Lagberedningen har i motiven till ofvan berörda författningsförslag⁶⁾ gjort gällande, att den disciplinära be-

¹⁾ Så i förordningarna ang. landtmäteriväsendet, handels- och industristyrelsen samt forstförvaltningen, jfr förordn. ang. landtbruksstyrelsen (»uppenbar okunnighet i tjänsten«).

²⁾ Så i förordningarna ang. postverket och tullverket, jfr förordn. ang. statsjärnvägarna (»med tjänsteplikten oförenligt uppförande«).

³⁾ Så i samtliga ofvan omnämnda författningar med undantag af förordn. ang. statsjärnvägarna (jfr emellertid följ. not) och förordn. ang. tullverket (jfr hvad i texten därom anförts).

⁴⁾ Så i förordn. ang. landtmäteriväsendet, jfr förordn. ang. statsjärnvägarna (»tjänsteförseelser, hvilka icke höra till domstols behandling«).

⁵⁾ S. 15.

straffningsrätten med stöd af administrativa förordningar icke skulle kunna utsträckas att gälla svårare tjänstefel än sådana, som afses i strafflagens 40 kap. 21 §. Till stöd härför har lagberedningen åberopat, att ofvannämnda stadgande i 2 § af förordningen om strafflagens införande, hvarigenom meddelas föreskrift om den fortfarande giltigheten af äldre disciplinära straffbestämmelser, allenast omnämner »försummelser» af tjänstemän, samt att »tjänstefel af försummelser» icke nämnes annat än i 21 § af strafflagens 40 kap. Frånsedt spørgsmålet, huruvida promulgationsförordningens bestämmelser kunna anses inskränka befogenheten att för framtiden i administrativ väg utfärda stadganden om disciplinärt ansvar äfven för andra förseelser än de i nämnda bestämmelser afsedda, synes lagberedningens restriktiva tolkning af ordalagen i promulgationsförordningen icke hafva fog för sig. Med denna tolkning skulle ju alla uppsåtliga kränkningar af tjänsteplikt, eller, därest försummelser skulle anses liktydligt med underlåtenhet, alla tjänstefel, begångna genom positiv handling, vara undandragna från disciplinär beifran. Då de nyare förordningarna nämna »tjänstefel och försummelser i tjänsten» såsom föremål för disciplinär bestraffning, hafva de tydligen ej heller hållit sig inom den af lagberedningen angifna ramen.

*Grotenfelt*¹⁾ åter anser disciplinär bestraffning utesluten, då ämbetsbrott enligt 1—19 §§ i strafflagens 40 kap. föreligger, och anför såsom stöd för denna mening, att i dessa fall tjänstefelet måste betraktas såsom svårare. Grotenfelts åsikt anslutter sig nära till den s. k. granskningskommitténs år 1884 afgifna förslag till förordning om strafflagens införande, hvars 3 § gjorde förbehåll om den fortfarande giltigheten af »bestämmelserna i särskilda lagar, författningar, instruktioner eller taxor om straff för fel eller försummelser af tjänstemän i vissa fall, hvilka ej äro uttryckligen nämnda i nya strafflagen». Ett härmed nästan orda-

¹⁾ Kommentar til strafflagen s. 33—34.

grant öfverensstämmande stadgande finnes i den svenska förordningen af den 16. februari 1864 om nya strafflagens införande. I Sverige har emellertid det oakadt hinder ej ansetts möta att i disciplinär väg straffa tjänsteman för sådan försvinnning, som i den svenska strafflagens 25 kap. 11 § uttryckligen nämnes såsom ämbetsbrott.¹⁾ Att märka är ock, att flera af de i den finska strafflagens 40 kap. 1—19 §§ omnämnda brotten kunna umgällas med straff, som ej äro strängare än dem, hvilka jämväl i disciplinär väg kunna åläggas. *Granfell* yttrar ock, att det synes »ankomma å den med disciplinär bestraffningsrätt utrustade att pröfva, huruvida förseelsen ifråga är sådan, att straffet in concreto faller inom de stadgade gränserna».²⁾

I hvarje fall gäller sålunda, att ett visst område är gemensamt för den allmänna straffrättsvärden och den disciplinära bestraffningsrätten. De författningar, som uppställa disciplinära straffbestämmelser, förutsätta emellertid tydligen alternativitet mellan disciplinär och kriminell bestraffning. Någon garanti för denna regels upprätthållande finnes emellertid icke i den materiella straffrätten. Den är utslutande beroende på åtalsbefogenhetens handhafvande.

I fråga om den offentliga åtalsrätten stadgas i 15 § af förordningen om strafflagens införande, att »allmän åklagare skall åtala brott, som hör under allmänt åtal, ändå att målsägande icke anmält det därtill». Och under allmänt åtal höra enligt samma förordnings 16 § »alla de brott, hvilka ej i lag eller författning äro uttryckligen undantagna». Samtliga i 40 kap. strafflagen nämnda brott höra enligt denna regel under allmänt åtal. Säkerligen är det icke meningen, att i strafflagen omförmälda brott skulle genom stadgande i annan författning kunna undantagas från allmänt åtal. Fråga är emellertid, huruvida den i promulgationsförordningens 15 § uttalade regeln afser att lagfästa legalitetsprincipen, eller om därmed blott skall anses

¹⁾ Se Regeringsrättens årbok 1911 (Sthlm. 1912) notiserna C. 178.

²⁾ Anf. arb. s. 235.

utsagdt, att åklagares åtalsrätt är oberoende af målsägandes angifvelse. *Granfelt* anser den förstnämnda tolkningen vara den riktiga. Han framhåller emellertid, att vissa undantag från legalitetsprincipen gälla i finsk rätt. Bland dessa undantag omnämner han dock icke något beträffande ämbetsbrott i allmänhet.¹⁾ Möjligheten att anlägga regeln i 15 § promulgationsförrordningen afse allenast allmän, men icke speciell åklagare är, såsom *Granfelt*²⁾ påvisat, utesluten på grund af uttryckssättet i förrordningens finskspråkiga originaltext. Därest nu åtal för tjänstefel, såsom i de förrordningar, där disciplinära straffbestämmelser jämte åtalsbestämmelser meddelas, synes vara förutsatt, ankommer å vederbörande ämbetsverks styrelse eller åtminstone förutsätter anmälan från denna styrelse, frågar man sig, huru den befogenhet att underlåta kriminellt åtal, som tydligen tillägges vederbörande styrelse för de fall af tjänstefel, hvilka kunna disciplinärt bestraffas, står samman med legalitetsprincipen. Förhållandet synes oss näppeligen kunna förklaras på annat sätt, än att regeringsmakten såsom högsta åklagarmyndighet äger meddela underordnade åklagare bindande instruktioner, och att dylika instruktioner få anses gifna genom nyssnämnda förrordningar.³⁾ Dessa instruktioner kunna emellertid säkerligen icke betraktas såsom inskränkande den åtalsrätt, som tillkommer riksdagens justitieombudsman.⁴⁾ För öfrigt gäller säkerligen, att den om-

¹⁾ *Granfelt*, anf. arb. s. 404—405, jfr s. 424—426.

²⁾ Anf. arb. s. 403.

³⁾ Jfr 1919 års regeringsform 28 § om presidentens rätt att utfärda förrordningar i ämnen, som förut äro ordnade genom administrativa stadganden, hvartill emellertid fogas det förbehållet, att i förrordning ej må upptagas stadgande, som innebure ändring af lag. Om benädningsrätten, se 29 §; allmän benådning får endast beviljas genom särskild lag. Enligt 46 § äro allmänna åklagare skyldiga att efterkomma justitiekanslerns förrordnanden. Den ämbetsman, som före justitiekanslerämbetets inrättande var landets högsta åklagare, nämligen prokuratorn i senaten, hade emellertid enligt *Granfelt*, anf. arb. s. 377 icke någon befogenhet att förbjuda åtal. Att justitiekanslern skulle intaga en annan ställning torde icke kunna utläsas af regeringsformens ordalag.

⁴⁾ Se regeringsformens 49 §.

ständigheten, att vederbörande verks styrelse funnit åtal icke böra äga rum och disciplinärt bestraffat en tjänsteman för ett tjänstefel, icke betager justitiekanslern¹⁾ rätt att, därest han finner åtal böra anställas, förordna därom.

Vidare bör märkas, att om administrativ myndighet gått utöfver sin befogenhet och disciplinärt bestraffat en tjänsteman för ett tjänstefel, som kränker enskild persons rätt (eventuellt på grund af bristande kännedom om denna rättskränkning), icke hindrar utöfvandet af den åtalsrätt, som kan tillkomma den enskilde målsäganden.²⁾

Således finnes icke någon legal garanti mot att samma handling blir bestraffad såväl i disciplinär väg såsom tjänstefel och i straffproces såsom ämbetsbrott. Vi anse därför, att det disciplinära ansvaret icke kan betraktas såsom kriminalstraff. Att emellertid billigheten kräfver, att ålagd disciplinär bestraffning bör beaktas vid straffmätningen för ämbetsbrottet, synes vara allmän uppfattning.³⁾ I lagen af den 30 juni 1919 angående hedersdomstolar vid krigsmakten 5 § gifves ett uttryckligt stadgande, att, därest officer, som enligt nämnda lag bestraffats för handling, ägnad att minska aktningen för officerskåren, sedermera åtalas för samma handling, domstolen vid straffets utmätande må fästa afseende å den tidigare bestraffningen.

Af de rörande den disciplinära bestraffningsrätten gifna reglerna följer emellertid, att inledt disciplinärförfarande ej må fortgå efter det straffprocess rörande samma handling blifvit anhängiggjord. Har straffprocessen resulterat i frikännande dom, får handling, som varit föremål för domstolens pröfning, uppenbarligen icke läggas til grund för senare disciplinär beifran, så framt ej handlingen, churu

¹⁾ Se s. 239 not 3.

²⁾ Angående enskild målsägandes rätt att åtala tjänstemäns brott i tjänsten, se Granfelt, anf. arb. s. 415—425.

³⁾ Se Granfelt, anf. arb. s. 238 (den åberopade analogien från strafflagens 1 kap. 5 § angående utländsk straffdom samt 3 kap. 11 § om afräkning af häktningstid synes oss högst tvifvelaktig), Grotenfelt, anf. arb. s. 34 (mildrande omständighet; men ock, under hänvisning till Granfelt, afdrag å straff.)

icke brottslig kan rubriceras såsom klandervärdt uppförande. Har den tilltalade förklarats icke öfvertygad om själfva den tillvitade gärningen, läser disciplinär beifran få anses helt utesluten. Har tjänsteman blifvit fälld till straff för ämbetsbrott, får säkerligen icke disciplinär beifran för tjänstefel äga rum. Och en fällande dom för ett i tjänstens utöfning begånget *delictum commune*, får bl. a. i betraktande af stadgandet i strafflagens 40 kap. 22 § anses utesluta disciplinärt ansvar för klandervärdt uppförande.

Beträffande förfarandet i disciplinmål finnas i allmänhet icke några föreskrifter. Grundsatsen, att ingen bör dömas ohörd, får emellertid anses äga giltighet äfven i disciplinärförfarandet. *Grottenfelt* anser straffprocessens grundläggande allmänna principer öfver hufvud tillämpliga.¹⁾ Denna åsikt sammanhänger emellertid med hans ofvan berörda uppfattning af disciplinstraffen såsom »verkliga straff», enligt hvilken åsikt disciplinärförfarandet måste betraktas såsom en speciell art af egentlig straffprocess. *Granfelt*, som däremot gör en principiell distinktion mellan disciplinärförfarande och egentlig straffprocess²⁾, anser, att den disciplinära bestraffningsrätten icke innefattar »någon rätt att föranställa verklig processuell undersökning, utan inskränker sig till en rätt att fastslå uppenbar förseelse af den beskaffenhet ofvan antydts och att, sedan den skyldiga lämnats tillfälle att framhålla ursäktande omständigheter, ådöma honom tillåtet straff.³⁾ Till stöd härför åberopar *Granfelt* 1 kap. 12 § utsökningslagen angående öfverexekutors rätt att disciplinärt bestraffa utmättningsman för tjänstefel, ett stadgande, som ersatt ofvan omnämnda äldre bestämmelse i 1 kap. 7 § utsökningsbalken i 1734 års lag. Den i angifna lagrum i utsökningslagen meddelade föreskriften: »erfordras utredning vid domstol, varde målet dit förvisadt», betraktar han nämligen såsom uttryck för en allmän grund-

¹⁾ *Grottenfelt*, anf. arb. s. 35. Han anser emellertid den disciplinära myndigheten böra skilja sig från målet, därest vittnesbevisning eller annan utredning vid domstol erfordras.

²⁾ *Granfelt*, anf. arb. s. 6; se ock här ofvan s. 235 not 1.

³⁾ *Granfelt*, anf. arb. s. 236.

sats beträffande disciplinärförfarandets gränser. Anmärkas må emellertid, att i 18 § af förordningen den 26 juli 1918 angående postverkets i Finland organisation och förvaltning gifves följande stadgande: »Erfordras i något på poststyrelsens handläggning ankommande mål utredning genom hörande af vittnen, vare poststyrelsen berättigad att låta anställa vittnesförhör vid domstol«. Här förutsättes således, att den myndighet, som äger utöfva disciplinär bestraffningsrätt, kan erhålla handräckning af domstol med bibehållen rätt för myndigheten att slutligen pröfva målet. Huruvida dylik rätt utan stöd af uttryckligt stadgande bör anses tillkomma andra med disciplinär bestraffningsrätt utrustade myndigheter, må lämnas därhän. I hvarje fall torde det emellertid icke vara befogadt att anse föranstaltandet af processuell utredning inför myndigheten själf uteslutet, så vidt ej annat stadgats.¹⁾

Öfver utslag i disciplinära mål få besvär i regel anföras, så vidt angår utslag af centrala verks styrelser hos högsta förvaltningsdomstolen. I vissa förordningar föreskrifves, att klagan öfver meddelad varning ej må föras.

Att ärenden angående disciplinär bestraffning således äfven i högsta instans handläggas såsom förvaltningsrättsliga frågor, gifver ett ytterligare stöd för vår åsikt, att de disciplinära sanktionerna ej heller enligt finsk rätt få betraktas såsom kriminalstraff.

Någon möjlighet att få spörsmål om lagligheten af ålagd disciplinär bestraffning pröfvad af annan domstol än högsta förvaltningsdomstolen står icke öppen annat än i samband med åtal mot den disciplinära bestraffningsrättens utöfvare för ett vid dess handhavande begånget ämbetsbrott.

¹⁾ I lagberedningens ofvan omnämnda förslag fanns i 9 § ett så lydande stadgande: »Tarvas för sakens vidare utredning vittnesbevisning och gäller påståendet förseelse, som enligt allmän lag ej är straffbar såsom tjänstefel, må vittnesförhör inför domstol anställas samt i disciplinärförfarandet åberopas. Innefattar förseelsen tjänstefel enligt allmän lag, varde, då vittnesbevisning påkallas, saken i dess helhet till laga domstol hänskjuten«.

Det tolfte Nordiska Juristmötet från kriminalistisk synpunkt.

Ett referat och några reflexioner.

Av Professor Nils Stjernberg.

Medan det föregående Nordiska juristmötet i Stockholm år 1919 på sitt förhandlingsprogram upptagit även ett straffrättsligt spörsmål, nämligen frågan »om sanningsbeviset i ärekränkningsmål», representerades de kriminalistiska intressena vid det nyss avslutade tolfte nordiska juristmötet i Kristiania av ett straffprocessuellt spörsmål, nämligen frågan »om den förberedande undersökningen i brottmål med särskild hänsyn till frågan om vilka myndigheter därvid höra medverka». I hägge fallen var det fråga om rättsspörsmål, i avseende å vilka de skandinaviska ländernas rättsutveckling vandrat skilda vägar. Och i båda fallen går skiljelinien i huvudsak mellan å ena sidan det östskandinaviska, det svenska kulturområdet och det västskandinaviska kulturområdet, det norska och danska. Det är utan tvivel ett lyckligt grepp av juristmötenas bestyrrelse att vid valet av ämnen inom förevarande område utvälja just dylika problem.

Man må ha vilken uppfattning som helst ifråga om den redan vid det närmast föregående juristmötet upplagna och vid senaste juristmöte ytterligare fullföljda ventileringen av spörsmålet, huruvida skapandet av en likformig nordisk borgerlig lag är önskvärd eller icke, så lär det dock vara otvivelaktigt, att lagstiftningen ifråga om — trots skarpa individuella nyanseringar — i stort sett så närbesläktade

kulturområden som de skandinaviska icke bör sträva till att skapa nya rättsolikheter eller upprätthålla bestående sådana annat än för så vidt hänsyn måste tagas vare sig till olikheter i social struktur (såsom t. ex. en i ett land starkare framskriden industrialisering än i ett annat) eller till bestämt utpräglade olikheter i folklynne och tänkesätt, vilka äga påvisbart samband med det föreliggande rättsområdet. I övrigt gäller det för lagstiftaren blott att söka orientera sig över spörsmålet, på vilka vägar man tekniskt sett bäst uppnår det mål, som man med ifrågavarande lagstiftning strävar att förverkliga. Även härvid kunna visserligen ofta resa sig nationella skrankor av annan art. Nationens föregående historiska utveckling kan ha skapat rättsinstitut eller institutioner inom närgränsande områden, vilka, även om de vid det tillfälle, då de inrättades, ingalunda kunnat sägas ha varit något uttryck för en specifik nationell egendomlighet i lynne eller tänkesätt — ity att det därmed eftersträfvade ändamålet likaväl skulle kunnat tänkas uppnått på annan väg — likväl på grund av förhållandenas makt blivit så inbäddade i nationens nutida rättsmedvetande, att det icke kan komma ifråga att vid en pågående lagstiftning inom ett begränsat område även utsträcka omstöpningsprocessen till dylika angränsande institut.

Men innanför dessa gränser kan uppgiften för lagstiftaren svårligen bliva någon annan än att, under utnyttjande av erfarenheterna angående likartade eller olikartade rättsreglers sätt att fungera inom andra staters områden, arbeta sig fram till den ändamålsenligaste lösningen av den föreliggande uppgiften. Och därvid begränsar sig en vis lagstiftare, då han aldrig kan helt överblicka eller följa de fördolda vägar, på vilka olikheterna i nationalkaraktären ådagalägga sina yttringar inom rättens område, i första hand till de rättsområden och kulturer, som äro med hans eget rättsområde närmare besläktade. Endast undantagsvis och av bestämda grunder går han utöver dess gränser. Att generellt utforska vad sydamerikanska republiker eller

andra fjärran belägna stater och kulturer kunna ha inskrivit i sina mer eller mindre kodifierade lagar, kan knappast vara någon nödvändig eller ens en tjänlig uppgift för en sådan lagstiftare. Redan hänsynen till den skillnad i nationalkaraktär som t. ex. så tydligt kom till synes å den i samband med Versaillesfreden organiserade internationella arbetarelagstiftningskongressen i Washington, nämligen skillnaden mellan å ena sidan »*les nations sérieux*» — till vilken grupp samtliga skandinaviska länder hänfördes — vilka ansågos kännetecknade av den nationella egendomligheten att de togo det mycket noga med att även i verkligheten genomföra de lagparagrafer, som de inskriva i lagarna, samt å andra sidan den stora gruppen av »*pays non sérieux*», i vilka så icke ansågs vara förhållandet, bör vara ägnad att hos lagstiftaren ingjuta en hälsosam försiktighet i förevarande hänseende.

I grunden är det ock egentligen endast synpunkter av dessa slag, som betinga värdet av det nu pågående samarbetet inom nordisk lagstiftning. Om någon därur härflytande »moralisk» förpliktelse att antaga gemensamma rättsgrundsatser kan det icke bliva fråga, annat än i ett mycket begränsat hänseende. Det gäller nämligen sådana, dock icke alltför sällsynta punkter, på vilkas förhandenvaro en norsk talare vid senaste juristmötet, professor *Skeie*, särskilt fäste uppmärksamheten — där det från alla sidor erkännes att en reglering bör ske genom lag samt å andra sidan flera tekniskt möjliga i stort sett likvärdiga lösningar stå till buds, och en av dessa måste väljas. I dylika fall leder, kanske icke så mycket »moralen», som fast mera hänsynen till rättsordningens egen uppgift och nyttan för det egna landet till att föredraga en enhetlig linje framför divergens.

På de områden, där ett dylikt gemensamt nordiskt lagstiftningsarbete av skilda grunder icke kommit till stånd — och det är ju bland annat just förhållandet med straffrätten och straffprocessrätten — ha emellertid de nordiska juristmötena fullt ut bibehållit sin ursprungliga uppgift att

vid lagstiftningsarbetets fortgång skapa en plattform för inbördes utnyttjande av de särskilda ländernas erfarenheter ifråga om likartade eller olikartade rättsreglers sätt att verka. Och just det förhållandet, att inom dessa områden något officiellt samarbete inom lagstiftningen icke är för handen, gör, att man icke behöver rygga tillbaka för att upptaga även grundläggande olikheter inom de nordiska rättsområdena till diskussion. Att dylika diskussioner skulle bli resultatlösa, behöver därvid för ingen del antagas.

Redan ventileringen av frågan om sanningsbeviset i ärekränkningsmål vid juristmötet 1919 får t. ex. i sådant hänseende anses ganska betydelsefull. Det kommer helt säkert vid en framtida revision av den svenska lagens bestraffningsregler för ärekränkning att framstå såsom ett faktum av icke ringa betydelse att räkna med, att den bland våra västliga skandinaviska grannar länge praktiserade grundsatsen om sanningsbevisets frigivande i ärekränkningsmål syntes alltjämt uppbåras av en ganska enhällig opinion i vårt södra grannland, samt att de invändningar mot densamma, som förspordes från norskt håll, i huvudsak syntes vara ett uttryck för en av de momentana strömkantringar, som en eller annan av de med detta system förbundna, då och då uppdykande politiska skandalprocesserna regelbundet framkallar på förevarande område, men vilka, sedan dynningarna av desamma väl åter lagt sig till ro, sällan visat sig äga förmåga att åstadkomma en varaktigare förändring i opinionen på förevarande område. Och med säkerhet torde man på detta område i en ny svensk strafflag ha att motse åtminstone ett avsevärt närmande till den danska och norska rätten.

I viss mån annorlunda ligger saken i fråga om det spörsmål, som på sista juristmötet var föremål för skandinavisk diskussion, nämligen frågan om organisationen av förundersökningen och tvångsmedlens handhavande inom straffprocessen. Här förefinnes hos oss svenskar en bestämd tendens att gå fram efter andra linjer än våra västskandi-

naviska grannar. Lika litet som man torde hava att förvänta, att juryn i en blivande svensk straffprocesslag kommer att finna någon användning utöver den, som den hos oss redan har, nämligen i tryckfrihetsmålen; lika litet torde det vara att förvänta, att en annan av den moderna straffprocessens skapelser, undersökningsdomaren, kommer att därvid vinna upplagande.

En utomstående kunde ju tycka, att behovet därav borde göra sig särskilt starkt gällande i ett land, varest förundersökningen och även en avgöranderätt över de straffprocessuella tvångsmedlens handhavande legat i de underordnade åklagarnes och polismyndigheternas händer. Förhållandet är emellertid, att — fränsett en stundom märkbar känslighet hos dessa organ för de politiska vindriktningarna, framträdande särskilt i en viss benägenhet att tidvis alltför energiskt utnyttja sin häktningsbefogenhet ifråga om vissa politiskt färgade förbrytelser — några större olägenheter av detta system i Sverige hittills knappast gjort sig gällande. Detta af den svenska inledaren, docenten *Hassler*, påpekade förhållande väckte tydligen icke ringa förvåning bland deltagarna från våra västra grannland. »Antingen», yttrade sålunda under diskussionen den norske riksadvokaten *Kjerschow* »måtte Sverige äga ideala polismän eller också ideala »sigtede«. Förklaringen ligger säkerligen i ett förhållande, som dock under diskussionen från svenskt håll icke berördes, nämligen i förhandenvaron av den svenska Justitieombudsmannainstitutionen. Då denna institutions innebörd och politiska genesis icke torde vara särdeles mycket känd inom våra västra nordiska grannländer, bör den måhända i detta sammanhang först för dem presenteras.

Efter det relativt kortvariga gustavianska enväldets fall år 1809 voro erfarenheterna från frihetstidens praktiskt taget enväldiga ämbetsmannariksdagar — vilka slutligen lade under sig även en god del af den högsta domaremakten — ävensom erfarenheterna från de då och då under den gustavianska tiden förekommande påtrycknin-

garne på domstolar och administrativa organ alltför levande inom riket, för att man icke skulle erfara ett starkt behov av särskilda garantier för den enskilde medborgarens frihet mot ämbetsmyndigheternas godtycke. En sådan kontroll, och en synnerligen effektiv sådan, hade nu otvivelaktigt kunnat vinnas genom att även för Sveriges del acceptera den sedan gammalt i engelsk rätt härskande grundsatsen, att den enskilde medborgare, som förmenar sig ha lidit olagligt intrång från ämbetsmyndigheternas sida, äger att själv inför domstol mot dem föra talan om ansvar och upprättelse. Denna grundsats är ju sedan gammalt ett den engelska medborgarfrihetens palladium, och kanske i längden den enda verkligt effektiva. Men på denna väg inslog man icke i Sverige år 1809. Grundsatserna inom den svenska rätten hade i detta hänseende utvecklat sig i motsatt riktning, i det att den enskilde medborgaren — fränsett de fall, då det gällde förgripelser av mycket underordnade statsorgan — endast ägde anmäla den felande hos de högsta åtalsmyndigheterna för den åtgärd de kunde finna lämplig. Och arbetet på den nya regeringsformen, som måste försiggå i hastigt tempo mitt under brinnande krig, har måhända icke ansetts kunna eller böra utsträckas till genomförandet av nya straffprocessuella regler i detta hänseende. Så tillkom den för Sverige så egendomliga justitieombudsmanna-institutionen. Vid sidan av den av regeringen beroende högsta åklagaremyndigheten, Justitiekanslern, insatte man ett med honom i befogenheter jämnställt, av riksdagen årligen genom dess val designerat högsta åklagareorgan, Justitieombudsmannen, för tillsyn över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän samt ålade honom i den för honom utfärdade instruktionen bl. a. att särskilt beivra sådana ämbetsfel, som »bereda en allmän osäkerhet för medborgarnas rättigheter». Till honom kan ock varje svensk medborgare, som förmenar sig vara genom någon ämbetsåtgärd kränkt i sin rätt, utan vidare vända sig och påkalla ett inskridande.

I denna institutions tillvaro har man att närmast söka

förklaringen till att det hittills i Sverige praktiserade straffprocessuella systemet på förevarande punkt kunnat funktionera så pass väl, som det i verkligheten gjort. Studerar man t. ex. de av justitieombudsmannen till varje riksdag avgivna ämbetsberättelserna för den förra delen av 1800-talet, skall man finna, huru energiskt denna institution redan från början inskred mod varje olagligt handhavande av de straffprocessuella tvångsmedlen, särskilt häktningsrätten. Säkerligen ha de svenska medborgarna redan under den tidigare delen av 1800-talet åtnjutit en större rättsäkerhet i dessa hänseenden än förhållandet vid denna tid var i flertalet europeiska länder — England naturligen undantaget.

Under dessa förhållanden är det ganska naturligt, att man i Sverige icke erfarit något särskilt livligt känt behov att i en ny straffprocesslag upplaga den moderna undersökningsdomaren. Huvudsträvandet på ifrågavarande område går i stället i riktning av att råda bot på den bristande juridiska sakkunskapen hos de organ, som för närvarande utöva åklagarbefogenheterna, samt att befria dessa organ från det icke obetydliga antal andra statsuppgifter, som för närvarande tillkomma flertalet dylika organ, medelst skapandet av en kår av särskilda statsåklagare. Därest så sker, möter det hos oss icke mycken betänklighet att åt dem överlämna även handhavandet av förundersökningen och åtminstone i viss mån även av de straffprocessuella tvångsmedlen, då ju en förstärkt juridisk kompetens hos dessa organ endast kan verka i riktning av att än mera betrygga den medborgerliga rättssäkerhet, som hos oss redan förut i så hög grad är förhanden. Så mycket mindre kan så vara förhållandet, som både teoriens och praktikens män inom modern straffprocess i mycket betydande och stigande utsträckning förordat en dylik anordning även ur rent processuella synpunkter. Den svenska inledaren av diskussionen kunde därför icke utan skäl sammanfatta de eftersträvaransvärda reformkraven inom svensk straffprocess på förevarande område i följande teser:

»1) Undersökningsformen bör vara åklagarundersökning, byggd på enhetlighetsgrundsatsen;

2) Kriminalpolisen, som består av spaningspersonal under rättsbildat befäl och organiseras i nära förbindelse med de rättsbildade åklagarna, har att utföra efterforskningsarbetet ävensom gå åklagaren tillhanda vid rannsakingens genomförande.

3) De rättsbildade åklagarna leda personligen med spaningspersonalens bistånd rannsakingen, där sådan är av nöden, samt omhänderha tvångsmedlens användning;

4) Domstolen utövar kontroll på undersökningens genomförande och särskilt tvångsrättens utövning, men deltagar icke i det egentliga undersökningsarbetet.»

För arbetet under den närmaste tiden på förbättrandet av den förberedande undersökningen i svensk brottmålsprocess uppställde docent Hassler följande program:

»1) En grundlig reform av åklagare- och polisväsendet genomföres sålunda att a) en kår av juridiskt bildade åklagare (statsfiskaler) skapas genom ombildning av de nuvarande landsfogde- och stadsfiskalsbefattningarna, och b) kriminalpolisen förstatligas till en enhetlig organisation i nära förbindelse med »statsfiskalskåren«;

2) I samband med genomförandet av dessa organisatoriska förändringar regleras i lag sättet för den förberedande undersökningens bedrivande med beaktande av de ovan angivna allmänna principerna.»

Det kritiska ställningstagande till detta program, som framfördes av de danska och norska referenterna, den danske riksadvokaten *V. Topsøe-Jensen* samt den norske riksadvokaten *P. Kjerschow*, erbjödo för svenska deltagare i mötet icke litet av intresse.

Med största intresse konstaterade man sålunda, huru som den norske handhavaren av rikets högsta åklagaremyndighet enligt den nu snart en mansålder praktiserade norska straffprocesslagen i princip gav sin anslutning till åklagarefunktionernas och förundersökningens förenande

i ett och samma organs händer. Men av ej mindre stort intresse voro ock de reservationer, han vidfogade denna sin anslutning. Först och främst betonades, att ett undanskjutande av domaremaktens ingripande säkerligen icke skulle kunna ske i den utsträckning, som inledaren syntes förutsätta. Med tillsynes ganska slående exempel uppvisade han, att den »kontroll» som inledaren tilltänkte domaren, i en hel del fall rimligen måste leda till åklagareorganets skiljande från fortsatt handläggning av uppgiften och dennes överförande till domstolen. Än vidare framhölls, att en sådan organisations lyckliga genomförande nödvändigt förutsätter, att statsåklagarna verkligen bliva i tillfälle att själva personligen leda undersökningarna och träffa de i samband därmed förekommande avgöranden. Skulle de bliva blott »skrivbordsmän», som i verkligheten låte underordnade organ ombesörja handläggningen och inskränkte sig till att öva kontroll över deras verksamhet, vore i själva verket ganska litet med en sådan reform vunnet. En verklig reform ställde därför stora krav på statskassan i form av en relativt talrik kår av juridiskt kvalificerade statsåklagare. För Norges del skulle exempelvis en sådan reform enligt hans förmenande utmynna i ett krav på ett 50-tal statsadvokater i stället för de befintliga 10. Och starkt framhölls olämpligheten av att beträda en dylik reformstråt, utan att förutsättningarna i sistnämnda hänseende uppfylldes.

Den danske riksadvokaten framhöll särskilt — i likhet med den norske, men med kanske ännu starkare betoning — att handhavandet av tvångsmedlen principiellt borde läggas i domstols händer. Och faran för en snedvridning av hela undersökningsproceduren på grund av bristande opartiskhet hos åklagareorganet betonades såväl av honom som av övriga danska talare.

För sistnämnda art av argument visade sig emellertid de svenska deltagarna i diskussionen, bland dem även ordföranden i den nu arbetande svenska processkommissionen, presidenten *Hj. Westring*, icke vidare känsliga. Med den

egenartade rättsutvecklingen i Sverige torde ock dylika farhågor knappast komma att visa sig utgöra något allvarligt hinder. Redan undersökningens läggande i juridiskt fullt kvalificerade åklagarorgans händer bör ju anses vara ägnad att väsentligen reducera dylika farhågor, i den mån de enligt den nu rådande ordning kunna anses grundade.

Till en viss grad kan samma synpunkt göras gällande mot det från norsk sida framställda stränga kravet på en synnerligt talrik kår av juridiskt kvalificerade statsåklagare. Det kan från svensk synpunkt betvivlas, att här »allt eller intet» är den riktiga lösen. Redan den omständigheten, att överledningen av undersökningsförfarandet ligger i dylika organs händer, måste innebära en väsentlig stegring av den redan nu förefintliga rättssäkerheten på området.

I övrigt bemötte den svenske inledaren detta argument även med en hänvisning till att vid en processreform hos oss åtskilliga besparingar skulle kunna göras i samband med genomförandet av en förändrad domstolsorganisation. I detta hänseende får emellertid nog förväntningarna icke ställas så synnerligen högt. Den arbetsbesparing, som avskaffandet av den nu varande övervägande skriftliga proceduren kan medföra, motsvaras å andra sidan av den faktiska ökning i arbetsbörda, som införandet av muntlig procedur på åtskilliga punkter förorsakar. En ekonomisk avlastning skulle ju ock kunna uppnås genom reduktion av antalet instanser, särskilt så att de viktigare civil- och brottmålen omedelbart anhängiggjordes vid andra instansens domstolar. I övrigt torde dylika förhoppningar bli beroende av, huruvida antalet av juridiskt bildade ledamöter i överdomstolarna kan nedsättas till 3, i stället för såsom f. n. 5, samt huruvida det kommer att visa sig oundgängligt att vid sidan av de i de särskilda landsdelarne upprättade nya kollegiala överdomstolarna upprätthålla den kår av högt kvalificerade och i jämförelse med andra närliggande länder väl avlönade kår av underdomare, som våra svenska häradshövdingar sedan gammalt utgör. Slutligen inverkar här ock, i vad mån det kommer att be-

finnas nödvändigt att upprätta särskilda domstolar för kriminalmål. Sådana äro ju hos oss för närvarande så gott som okända.

Av den som skriver dessa rader framhölls till sist vikten av att de nya åklagareorgan, som vid en straffprocessreform hos oss komma att upprättas, också erhålla en gent emot regeringsmyndigheten självständigare ställning än för närvarande med våra åklagareorgan är fallet. Om det ock kan anses i sin ordning, att den högste chefen för åklagareväsendet i riket närmast under regeringsmyndigheten är stäld i ett visst beroende av denna, såsom även f. n. hos oss är fallet med justitiekanslern, vilken är s. k. förtroendeämbetsman och därför kan i administrativ väg entledigas, så ställer sig förhållandet annorlunda, när fråga blir om de organ, som ha att direkt utöva de viktiga funktioner varom här är fråga. Och om några större olägenheter hos oss hittills icke heller i detta hänseende kommit till synes, har detta säkerligen sin grund däri, att tidens regeringssystem — de parlamentariska partiregeringarnas — ännu blott under en relativt kort tid hos oss varit i funktion. Tendenser till dylik inblandning på närliggande områden kan för övrigt redan nu ingalunda sägas hos oss ha helt saknats. Icke blott ifråga om oavsätligheten, vilket kanske i förevarande avseenden betyder mindre, utan jämväl ifråga om sättet för dessa organs designering borde de hos oss gällande regler angående domaremaktens organisation tjäna till förebilder. I själva verket äro dessa spörsmål av den högsta vikt för upprätthållandet även i framtidens samhällen av den likhet inför lagen, som sedan gammalt är det svenska samhällets bärande ide, och som vi i åtskilliga nutida stora stater, såsom t. ex. i Frankrike och i Nordamerikas Förenta Stater, se endast mycket delvis förverkligad, bland annat just på grund av brister i fråga om åklagaremaktens organisation. Nämda synpunkt är för det svenska rättssamhällets del så mycket viktigare, som den svenska justitieombudsmanna-institutionen på grund av

tidernas omskiftning löper fara att förlora icke så litet av sin ursprungliga bärande ide.

I 1809 års regeringsform var han länkt såsom en av folket genom dess representation korad tribun, som i medborgarfrihetens intresse bereder skydd och övar kontroll över den av en självständig konungamakt uppburna statsförvaltningen. Denna idé förvanskas icke så litet, i samma mån som ett och samma parti eller en och samma partikombination inom riksdagen utser denna folktribun och samtidigt genom sina förtroendemän i regeringen gör sitt inflytande gällande över de underordnade statsorganen. Icke minst ur denna synpunkt bör frågan om åklagarmaktens självständighet vid en blivande omorganisation av densamma hos oss tilldraga sig särskild uppmärksamhet, åtminstone om man behandlar föreliggande problem på lång sikt. Och det bör man ju göra, då man såsom hos oss diskuterar detsamma i samband med en fullständig omläggning av vår visserligen ålderdomliga, men dock i stort sett förvånansvärt väl fungerande svenska straffprocess.

Anvisning angående anskaffandet av skriftprov för skriftjämförelse i kriminella och civila saker.

Av Skriftexpert FILIP HOLMQVIST, rektor vid Filip Holmqvists Handelsinstitut, Göteborg.

Under min mångåriga och mycket omfattande praktik på skriftexpertisens område har det ofta hänt, att viktiga utredningar, som anförtrotts mig av domstolar och polismyndigheter blivit ansenligt fördröjda, emedan vederbörande domare, advokater, åklagare och polismän saknat insikt i skriftexpertisens elementära begrepp, och hur det jämförelsematerial bör upplagas, som skall läggas till grund för dylika utredningar. Då skriftexpertisen numera betydligt utvecklats och i sin tjänst använder fotografien, mikroskopien och kemien, vartill kommer, att psykologiska företeelser i skriften intaga en framträdande plats vid identifieringen, är uppenbart, att skriftexpertens undersökningar stundom bli mycket komplicerade och fordra följaktligen som underlag ett med insikt och efter förhållandena anpassat jämförelsematerial. Men härför kräves information. I utlandet ha ock dylika anvisningar sedan många år ansetts nödvändiga. Sålunda tillställdes »alle Gerichtsbehörden» i Rumänien en den 15 mars 1905 av Justitieministerium utgiven cirkulärskrivelse »Instructions pour colliger des épreuves de comparasion», och 1904 har i Tyskland ungefär samtidigt dylika anvisningar blivit utarbetade och gälla till efterrättelse för polismyndigheter och domare. Under sistledne höst meddelade mig jur. dr. H. Schneickert, chef för kriminalpolisen i Berlin, att flerstädes i utlandet

voro dylika anvisningar (instruktioner) införda, grundade på av honom och experten dr. Georg Meyer utarbetade riktlinjer införda i »Archiv für Gerichtliche Schriftuntersuchungen« Band 1 sid. 101, Leipäig 1909.

Oavset skriftexpertisens utveckling är det av stor betydelse att vederbörande ämbetsmän framgent ha tillgång till normerande riktlinjer att anlita vid behov.

I sådant avseende torde följande anvisningar kunna tjäna till ledning.

A. Allmänna grunder för skriftprovs upptagande.

I. Vid skriftprovs upptagande är det av *största psykologiska vikt, att anpassning sker efter de förhållanden, man anser ha förefunnits vid tillkomsten av den omtvistade handlingen*. Alltså skola proven utföras i *sittande* eller *stående* ställning och begagnas efter omständigheterna *linjerat* eller *olinjerat papper* (glatt, refflat eller grovt) och med *kolumner för siffror*, när så erfordras, *bläckpenna* av samma slag, som man kan antaga förut har använts, såsom *rak* eller *svängd*, *spetsig*, *trubbig* eller *tvär* t. ex. *j-penna*, *blyerts*, *anilinpenna*, *hård* eller *mjuk*, *bläck* om möjligt av samma sort, som kan antagas förut har kommit till användning o. s. v.

II a. Skriftprov skola upptagas å endast en sida på pappersblad, som böra ha samma bredd som den oäkta handlingen, och motsvarande utrymme skall beredas för egennamn, ortsnamn, siffror samt för radens text.

Att skriftproven upptagas på endast en sida är nödvändigt därför, att skriftexperten må kunna sinsemellan jämföra och studera den äkta handstilen och dess egenskaper, innan jämförelse sker med den omstridda skriften.

b. Skriftprov bör aldrig upptagas mer än en gång på ett och samma blad med undantag för kortare text, såsom några få ord, sifvertal eller namnteckningar, vilka böra upprepas tre gånger på samma sida av ett och samma blad.

III a. Skriftprov skola upptagas efter diktamen, varvid den falska eller misstänkta handlingen föreläses långsamt eller fort alltefter som man kan skönja, hur skriften blivit utförd. Den anklagade får under inga förhållanden granska handlingen och därigenom taga intryck av den eller erinra sig detaljer. Med de undantag, som under b. sägs, må inga som helst upplysningar lämnas om ordens stavning, användning av stora eller små bokstäver, förkortningar, hur raderna anordnats, interpunktion, understrykningar eller liknande. Den skrivande måste fritt och otvunget få skriva så som det faller honom in, dock ej härs och tvärs, ty texten bör vara så ordnad, att den kan av experten överblickas och jämföras inbördes.

Främmande ord dikteras efter sitt uttal.

Så snart ett skriftprov är utfört, skall det omhändertagas av den, som dikterat detsamma och sålunda undandragas jämförelse från skrivarens sida.

b. Förekomma i handlingen ortografiska eller språkliga felaktigheter eller namn med mera ovanligt stavnings-sätt (Peterzon, Erixon, föräldrade bokstavsformer såsom långt s i t. ex. ordet oss, förvänd stil eller andra egendomligheter), och skrivproven avvika i något hänseende, bör prov även upptagas med lämplig och sparsam anvisning att följa originalet. Det kan nämligen hända, att avvikningen, vid skriftprovets avläggande är avsiktlig.

I de fall, där särskilda anvisningar lämnas skrivaren, skall experten noga underrättas härom, emedan *det är av stor betydelse*, att han får klarhet i, om felaktig stavning, egenartade förkortningar*), egenheter beträffande skriftens anordning på raden och liknande företeelser ha tillkommit reflektionslöst och av vana eller på grund av givna upplysningar om originaltexten.

IV a. Jämförelsematerialet bör vara så rikligt som möjligt. Förutom 6—10 diklatprov är det av synnerlig stor

*) Exempelvis Stockh., Sthlm, Göteb. Gthg.

2:ne, 2:dra, 1:ste okt., 1:ma.

vikt, att man även söker anskaffa prov på handstil av tidigare datum, utfört utan något störande eller oroande inflytande.

b. När husundersökning är påkallad, är det nödvändigt att tillvarataga även de obetydligaste skriftprov, begagnat läskpapper, halvbrända eller förkolnade pappersrester, ävensom skrivmaterialen (skrivpapper, kuvert, skrivbläck, blyertspennor m. m.)

Då text och teckningar ofta skönjas på helt förkolnade papperslämningar utgöra till och med sådana stundom ett värdefullt indicium*). Det helt förkolnade papperet bör varsamt läggas på en glasskiva och konserveras genom besprutning med fixativ. När papperet halvtorkat pålägges en likadan glasskiva och det hela hopprässas i en kopieram eller på annat sätt. Försiktigheten bjuder att först företa experiment med annat papper med text och illustrationer.

B. Skriftprovs upptagande i speciella fall.

I. Har man anledning antaga, att personen sökt att *förställa stilen vid provens upptagande*, böra några stickprov upptagas vid de olika förhör, han blir underkastad. Märker man, att han gör påtagliga försök att förställa stilen, måste man diktera fortare och på lämpligt sätt få honom att öka farten.

II a. Föreligger förfalskning av en växel, check eller annan handling, *skriven på blankett eller formulär*, skall samma slags blankett användas för ett flertal prov, varjämte handlingen avskrivs på 6—10 smärre blad.

b. Utgöres handlingen av *revers* eller *liknande handling*, avskrivs den i sin helhet 4—6 gånger. Är handlingen skriven på mera än en foliesida, kan man vid varje provs

*) I den på sin tid mycket uppmärksammade Enköpingskuppen eller Sahlinska växelförfalskningshistorien visade det sig, att ett kolnat papper, på vilket kunde urskiljas en kolmila och delar av texten på det begagnade brevpapperet, utgjorde ett viktigt indicium.

upptagande begränsa sig till första sidan och 10—15 rader av slutet. Förekomma speciella egendomligheter i den övriga texten, böra dessa iakttagas och ett 10-tal prov upptagas.

c. *Förekomma* flera misstänkta namnteckningar på en handling, skola prov av dem upptagas var för sig och på olika blad. Då namnteckning åtföljes av adressort, yrkesuppgift eller liknande text av samma hand skola även tilläggen dikteras och ingå i proven.

III a. *Föreligger förfalskning av en persons namnteckning* är det först och främst nödvändigt att införskaffa 4—6 *bestyrkta* prov på den äkta namnteckningen, enär det är nödvändigt för experten att för domstolen klargöra *olikheten* mellan den falska och äkta stilen för att kunna eliminera bort den ovidkommande personen från saken.

b. *Föreligga sannolika skäl* för att en persons *namnteckning förfalskats*, bör den därför misstänkte personen, utan att hava företetts den omstridda namnteckningen, avfordras ett flertal prov på, hur han skriver densamma. På 6—10 avpassade pappersblad bör namnteckningen upprepas tre gånger på varje blad, dock aldrig på mera än en sida av bladet.

c. Är den omstridda namnteckningen karaktäristisk, och man har anledning antaga, att skrivaren avsiktligt sökt undvika att tillämpa samma karaktäristiska skrivsätt, bör namnteckningen *föreläggas* den skrivande med uppdrag att på 6—10 avpassade pappersblad avskriva och *eftergöra* den tre gånger på varje blad.

Både de under b. och c. nyss omnämnda förfaringsätten böra i regel i nämnd ordning komma till användning vid skriftprovs upptagande av misstänkt förfalskad namnteckning.

d. Är stilen mera banal och opersonlig och i stort sett närmande sig skrivkursernas form, såsom vanligen är fallet med vackra och korrekta kontorsstilar, är det särskilt

nödvändigt att ha ett rikt material. Det kan vara lämpligt att upplaga prov på olika tider och med olika pennor för att få fram omedvetna egenheter.

IV a. Föreligger förnekandet av underskrift skall vidkommande person anmodas lämna prov på, hur han skriver namnteckningen i fråga, och den text som sammenhänger med den. Jfr punkt II c.

Skriftprov bör även anskaffas från den person, som direkt eller indirekt beskylles för att ha skrivit den förment falska namnteckningen för att man eventuellt skall kunna eliminera bort denne från saken. På 6—10 avpassade pappersblad bör namnteckningen upprepas tre gånger på varje blad.

b. Misstänkes förfalskning icke föreligga, och det sålunda kan antagas, att den, som förnekar sin underskrift även skrivit texten på den omstridda handlingen eller del därav, skall även texten efter diktamen avskrivas ett flertal gånger. Jfr punkt III c.

V. Skall handstilen i handelsböcker eller räkenskaper undersökas eller åberopas de som jämförelsematerial, bör tydligt utmärkas och i brev nogt angivas de sidor och rader, som skola göras till föremål för analys.

C. Äktheten av jämförelsematerialet måste bestyrkas.

Klart är, att skriftexperten måste ha *absolut säkerhet* för att allt jämförelsematerial, som sändes honom, är erkänt som äkta, och måste detta bestyrkas med behörig nammunderskrift. Enklast sker detta om handlingarna och beviset om äktheten genomdrages med ett snöre, som förses med sigill eller att handlingarna inläggas i olika kuvert, vilka förses med bevis om innehåll.

D. Koncis och klar framställning i saken.

Alla de till experten insända handlingarna skola angivas i den åtföljande skrivelsen, först de, som skola ana-

lyseras samt därefter jämförelsematerialet. Handlingarna böra helst icke numreras, emedan det bör tillkomma experten att gruppera papperen, såsom han finner lämpligt. Klara, objektiva och koncisa upplysningar om vad saken gäller böra lämnas. Bifogas protokoll och andra handlingar bör, för underlättandet av expertens arbete, förstrykning göras för de partier, som kan ha intresse för honom.

E. Inga otillbörliga uttalanden av egen mening må givas.

Åklagaren eller uppdragsgivaren må väl lämna objektiva upplysningar om den sak, i vilken den sakkunnige anlitas, men bör icke uttale egen uppfattning eller genom ensidig framställning eller på annat sätt söka utöva biinflytande på dennes omdöme och utlåtande.

Har en sakkunnig anlåtats och avgivit utredning och annan sakkunnig efteråt även anlitas, bör noga tillses, att denna även erhåller samma jämförelsematerial, som legat till grund för den första utredningen och att ingenting döljes, som därmed har sammanhang. Huruvida själva utlåtandet skall överlämnas till den senare anlitate sakkunnige bör noga övervägas och bero på förhållandena. I allmänhet är lämpligast, att de sakkunniga, oberoende av varandra och annat biinflytande, få verkställa respektive utredningar.

Strafferetsreform og socialpolitik i Tyskland.^{*)}

AF CARL BONNEVIE.

I.

Den nære sammenhæng og de mange beröringspunkter mellem socialpolitik og strafferetspleie er jo vel kjendt. Særlig opmerksomhet krever denne samhörighet i den senere tid, fordi den sociale forsorg mer og mer griper ind og gjør sig gjældende paa omraader, hvor der för blev reist straffesak og idömt straf.

I Tyskland har forholdet mellem strafferetspleie og social forsorg desuten faat öket aktualitet gjennem de iaar (1921) offentliggjorte forarbeider og forslag til ny straffelov. Paa flere vigtige omraader foreslaaes det her, at straffefölgning skal vike pladsen for social forsorg. Desuten bærer hele lovarbeidet præg av tidens sociale brytning. Jeg skal senere faa redegjøre nærmere for dette, men vil först gjerne som indledning faa nevne en række avhandlinger og artikler av kjendte mænd — utgit av dr. *F. Dehnöw* med titel »Die Zukunft des Strafrechts«^{**)} Disse gir et særdeles interessant indblik i grænsfeltet mellem strafferetspleie og socialpolitik. En række mænd med tildels stor autoritet paa forskjellige omraader uttaler her sin opfatning av strafferettens fremtidsopgaver, og disse uttalelser har for en stor del direkte socialpolitisk, ikke bare kriminalistisk interesse.

Videst i sin kamp for den sociale forsorg og mot anvendelse av straf gaar her den kjendte schweitziske psykiatri-

^{*)} En Indberetning til det norske socialdepartement.

^{**)} Forlag: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, Berlin 1922.

ker professor dr. *Forel*. »Strafferettens fremtid ligger« efter hans opfatning »i dens ophevelse ø: i ophøret av enhver ret til at straffe. Hvilken ret har mennesket til at la andre mennesker utsone straf for handlinger, som enten beror paa et usocialt arveligt anlæg, som ingen selv bærer skylden for eller paa daarlig opdragelse eller paa uheldige, ofte fortvivlede ydre kaar, ofte forenet med daarlige samfundsskikke, f. eks. alkoholnydelse eller ogsaa paa en forening av disse aarsaker? Vor hele nuværende strafferet er en atavisme, en levning fra gamle barbariske sæder, sammenklistret paa sæt og vis med rømersk ret, jödedom og kristendom«. Allerede i 1884 foreslog dr. *Forel*, at man istedenfor de nuværende fængsler skulde indføre 4 grupper av forbedrings- og forsørgelsesanstalter:

- 1) anstalter for moralsk sindsyke, respektive mellemformer for sindsykdom og forbrydernatur,
- 2) drankerasyler,
- 3) forbedringsanstalter for forbedringsdygtige forbrydere,
- 4) sikkerhedsanstalter for uforbederlige forbrydere.

Nu efter 35 aars forløp kan dr. *Forel* fastslaa, at utviklingen i flere henseender har slaat ind paa de av ham anbefalte baner, om han end fremdeles slaar noksaa ensom, naar han overhodet frakjender samfundet enhver ret til at idømme straf.

En aandsfrænde inden det moderne Tyskland har dr. *Forel* i dr. *Walther Rathenau*, som bare kan tænke sig en utvikling av strafferetten i følgende retning:

- 1) »Der eksisterer ikke noen forbrydelse, bare en uriktig handling.
- 2) »Der eksisterer ingen straf, bare en gjenoprettelse.
- 3) »Den sædelige bedømmelse av retten gaar utelukkende ut fra den handlendes sindelag, ikke fra handlingens art eller følger.« —

»Enhver straf er en fortsættelse av uretten«, uttaler *Rathenau*. »Det onde i verden kan ikke bli ophevet ved ondt, selv om dette er autoriseret. Det kan ikke bli ophevet ved

magt, men bare ved god vilje, ved offer, omvendelse, frivillig bot og utsoning. Uavhengig av den sjælelige paavirkning overfør den, der har forbrudt sig og uavhengig av forsøket paa at vække hans vilje til at gjøre godt igjen, hvad han har forbrudt, indrømmer ogsaa Rathenau, at samfundet har en ret til at beskytte sig. Men dette formaal faar bare selvskændig betydning i enkelte tilfælder, saaledes ved tilbagefald (gjentagelser), og som midler for samfundet til at beskytte sig, nevner Rathenau opholdsforandring, indre kolonisation og sykdomshelbredelse, fordi de fleste ugjerninger efter hans opfatning er en følge av stedlige forhold eller den legemlige tilstand.

Kjernepunktet i kampen mot forbryderondet ser Rathenau dels objektivt i gjenoprettelse av skaden, dels subjektivt i erkjendelsen av at ha gjort noget uriktig og med dette som utgangspunkt oppstiller han følgende fremtidsperspektiv: »Det kommer ikke an paa, at foröveren av uret i vid utstrækning gjør den som er ramt av uretten skadesløs, f. eks. slik, at den, der har ödelagt en værdigjenstand, ofrer sin levetid for at oparbeide tapet — for erstatning sørger den offentlige og private forsikring —, men vel kommer det an paa, at foröveren av en uret i fri sædelig overbevisning anerkjenner plikten til at sone og paatar sig at gjenoprette det objektive retsforhold. Istedenfor den nuværende straffuldbyrdelse, bör der ifölge Rathenau være »frie samvirkende samfund av dem, der utsoner og gjør bod, og til disse vil der slutte sig frie, ubelastede mennesker for at tjene, hjelpe, lære og lede. Disse samfund vil frivillig og under streng selvforvaltet kontrol paata sig savn og arbeide. Arbeidet vil gjælde det samfunds vel, som de har krænket. Tvang og frihetsberövelse finder ikke sted.«

Andre særlige samfund, saavidt mulig med oppdragelse og helbredelse for öiet, maa dannes av de legemlige og sjælelige forkomne, de halvt utilregnelige, de sindsvake og uansvarlige, som ikke forstaar det sædelige krav om lutring overfor ugjerningen. Her vil heller ikke straf, men pleie og

lilsyn være paa sin plads. Strafferetten maa bli sædeligere og mere finfølende. Nu gjør den indtryk av at være skapt for at garantere et egoistisk samfund sikkerhet og eiendom. Dens opgave er at værne om samvittighet, retsind og menneskelighet.

De andre uttalelser er gjennemgaaende mindre radikale end Forels og Rathenaus, men indeholder tildels positive forslag av stor socialpolitisk interesse. Professor dr. med. *Grotjahn* (Berlin) fremhever, hvorledes en stor del av de uforbederlige forbrydere stadig mer ansees for i virkeligheten at være psychopater. Overfor hele denne gruppe forbrydere maa en slags værnestraf anvendes — æ: de forbryderske psychopater maa varig skilles ut fra den øvrige befolkning og behandles i dertil særlig indrettede asyler. For tiden blir den store flerhet av disse psychopater idømt gjentagende, men kortvarige fængsels- og tugthusstraffe, som bare tjener til at utvikle det forbryderske anlæg, som straks viser sig i de helt frie mellompauser.

Flere forfattere, saaledes Geheimer Justitzrat professor dr. *Freudenthal* (Frankfurt) og dr. *Kurt Martens* (München) fremhever, at omraadet for de strafbare handlinger — antallet av straffebestemmelser — sterkt maa indsnævres. Særlig fremhever Martens, at den gamle grundsætning om, at der ikke sker uret mod den, som samtykker — *volenti non fit injuria* — paany maa haandheves. Helt maa derfor straf bortfalde for fosterfordrivelse, drap av en samtykkende, tvekamp og blandt sædelighetsforbrydelser straf for blodskam, utugt med personer av samme kjønn og med dyr. Freudenthal uttaler, at fremtidens strafferet maa være social og der maa være en retsstatens strafferet. Social, fordi den saavidt mulig indenfor sit omraade maa utjevne forskjellen i fødsel og opdragelse, stilling og formueforhold. Som 2 eksempler paa dette: Bøtestrafen skal ikke være et privilegium for den formuende. Eiendommens retsgode bør ikke nyde et overmaal av beskyttelse, mens arbeidskraften omtrent er ubeskyttet.

»Bare, hvor straffen er uundværlig til beskyttelse av almenheten og ikke kan erstattes ved mindre indgrep, maa den anvendes. Bare s a a meget straf, som denne beskyttelse kræver, maa ilægges. Forbedrende og betryggende foranstaltninger har derfor ikke bare supplerende betydning, men den selvstændige opgave, at træ istedenfor straffen i alle egnede tilfælder.«

Dr. *Fritz Dehn* (Hamburg) — utgiveren av denne række avhandlinger og udtalelser — mener, at særlig paa det seksuelle omraade en indskrænkning av straffeforfølgning bör finde sted. Forfatteren mener, at samfundet gennem bestemmelser av retslig art kan og bör bidra til at skape betingelser for et sundt og lykkeligt seksualliv. »Men vidtgaaende forbud og rikelige straffe er aldrig en mer forfeilet forholdsregel end her. De er en likefrem u s æ d e l i g forholdsregel, — i sandhet usædeligere end de med straf belagte handlinger — der, hvor de trækker frivillige, intime forhold frem for offentligheden. De er desuten netop paa seksuelle omraader et uvirksomt middel«. Forfatteren opstiller det efter norske forhold fremmedartede krav, at den samfundsmæssige forsorg — ikke som nu straffebestemmelser og forbud — skal være rettet mod den naturlige og sunde tilfredsstillelse av det seksuelle behov, særlig kræver han en mer fordomsfri opinion paa omraadet, og som hovedregel straffrihet for seksuelle forgaaelser i ungdommen indenfor bestemte alderstrin. Av hans nærmere formulerte forslag er ophevelse av straffen for fosterfordrivelse uten vindingshensigt samt ophevelse av den tyske straffelovs § 175 (homoseksuelle). Straffen for paaførelse av venerisk smitte kræver han derimot skjærpet.

I motsætning til flere av de her nevnte indlæg, hvis hensigt vel nærmest er i faa ord at gi vidtrækkende impulser, holder professor dr. *Ernst Hafter* sig i avhandlingen »Die kommende Strafgesetzbücher« nærmere til, hvad der praktisk foreligger. Denne forfatter gjør rede for væsentlige og tildels fælles træk i d e s c h w e i t z i s k e, ö s t e r r i k s k e

og tyske straffelovsforslag, som omtrent samtidig nu er utarbeidet. »Straffelovgivningen maa«, sier Hafter, »i ganske særlig grad støttes av folkebevidstheten. Men folket tænker ikke paa at la straffebegrepet fare, hvor meget end en ensidig intellektualisme stræver for at vise, at skyld, forbrydelse og straf er en meningsløshet. Men i de nye straffelovbøger maa ved siden av straffesystemet komme et system av vernende forholdsregler«. Hafter mener, at forskjellige forsorgsbestemmelser av denne art, som hittil har været spredt i den øvrige lovgivning, maa overføres til straffelovbøgerne. Han ser et særdeles stort fremskridt deri, at alle de 3 straffelovsforslag overlater til straffedomstolen — i en modsætning til de øvrige embedsmyndigheter — at beslutte slike sikringsforanstalter.

Av de socialpolitisk vigtige likhetspunkter mellem de schweitziske, østerrikske og tyske lovforslag merkes særlig, at de alle søger at skille de unge lovovertrædere og de sindsyke lovovertrædere ut fra straffeforfølgningen. Overfor disse 2 grupper kommer i det væsentlige bare sikrende forholdsregler — opdragelse, lægebehandling, varetægt — til anvendelse. For unge personer — mellem 14 og 18 aar — er adgangen til at idømme straf dog ikke helt utelukket, hvad forfatteren ogsaa vilde finde meget uheldig — men straffesatsen er efter det tyske og østerrikske forslag nedsat og for Schweiz's vedkommende er indført et særskilt straffesystem for disse unge mennesker med »indespærring« og »refselse« (»Verweis«), tugthus og fængsel.

II.

Hvad særlig den tyske strafferetsreform*)

*) Entwürfe zu einem Deutschen Strafgesetzbuch, Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, Berlin 1921. Se ogsaa Senatspræsident dr. Ebermeyers redegjørelse for strafferetsreform i Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 1921, s. 329 flg., samt Landgerichtsrat dr. Bovensieper: Das neue Strafrecht Deutschlands vom sozialpolitischen Standpunkt aus betrachtet, Soziale Praxis nr. 10 XXX aarg.

angaar, frembyr flere av de foreslaaede bestemmelser utpræget socialpolitisk interesse. Særlig kommer dette til uttryk i avsnittet om barn og unge lovovertrædere og i det tolvte avsnit (straffelovsutkastet av 1919) om »forholdsregler til forbedring og sikring«, men ogsaa ellers i lovutkastet. Man har saaledes som gjennemgaaende regel forsøkt ikke bare at la »uhensigtsmæssige straffe avløse av andre straffemidler, men har ogsaa, saavidt det er forenelig med retsordenens interesser, helt villet undgaa at idømme straf eller at fuldbyrde straf«. Bøtestrafen har faat en fra socialt synspunkt rationel utforming og naar straffeformaalet kan naaes ved böter skal dette anvendes istedenfor fængselsstraf paa indtil en maa-
ned, selv om det enkelte straffebud overhodet ikke nevner bøtestraf. I mildere tilfælder av tyveri, vil saaledes bøtestraf kunne anvendes. Magter den fældte ikke at betale boten eller det fastsatte avdrag paa boten, kan det bestemmes, at han ved frivillig arbeide skal optjene den. En bestemmelse som denne viser kanskje at der kan bygges bro mellem dr. Rathenaus forannevnte fremtidskrav og nutidens praktisk gjennomførlige reformkrav. M. h. t. den vide anvendelse av bøtestraf istedenfor fængsel foreligger der allerede regjeringsforslag, mens riksregjeringen endnu ikke har tat standpunkt til strafferetsreformen som helhet.

Av forholdsregler »til forbedring og sikring« foreslaaes bl. a. følgende: Naar nogen paa grund av manglende tilregnelighet er frikjendt eller forfølgningen av samme grund indstillet, eller naar nogen er dømt som formindsket tilregnelig, fatter retten beslutning om hans anbringelse i en offentlig helse- og pleieanstalt, hvis den offentlige sikkerhet kræver denne forholdsregel. Denne bestemmelse (§ 88) faar ikke mindst betydning overfor psychopater, og domstolen faar herigjennem en utstrakt myndighet paa den sociale forsorgs omraade. Av like utpræget social interesse er det foreslaaede *ver t s h u s f o r b u d*: Hvis nogen, som er tilbøilig til utskielser i drukkenskap, dømmes for en forbrytelse, som han han begaaet i selvfor-

skyldt beruselse, eller dømmes for sanseløs beruselse*) kan retten under nærmere angivne betingelser forby ham i løpet av en tidsfrist paa mindst 3 maaneder og i det meste et aar at la sig skjænke berusende drikke paa vertshuse (§ 92). Retten kan ogsaa, naar en drikfældig person dømmes for en forbrydelse, som han har begaaet i drukkenskap eller dømmes for sanseløs beruselse, beslutte at anbringe ham i en drankeranstalt, hvis denne forholdsregel er nødvendig for at vænne ham til et lovmæssigt og ordentlig liv. Er værne-tilsyn tilstrækkelig, skal der fattes beslutning om dette (§ 92).

En social karakter har ogsaa utkastets nye bestemmelser om arbeidshus (tvangsarbeide). »Fortiden er arbeidshuset i sin praktiske utformning«, heter det i forarbeidene, »væsentlig ikke andet end en forholdsregel, hvorved visse socialt skadelig elementer for længere tid skal holdes paa avstand fra almenheten«. Den tyske strafferetsreform vil gjøre arbeidshuset til en arbeidsopdragelsesanstalt, hvor følgeriktig bare arbeidsdyktige optas. Forutsetning for anbringelse er, at den straffbare handling har sin oprindelse i løsagtighet eller arbeidsskyhet, samt at anbringelsen var nødvendig for at vænne den domfældte til et lovmæssigt og arbeidsomt liv. Arbeidshus skal bare anvendes overfor særskilte nevnte straffbare handlinger — av den midlere kriminalitet, men dog i betraktelig større utstrækning end efter den gjældende ret. Er ikke over 3 maaneders fængsel idømt, kan retten beslutte, at anbringelsen i arbeidshus helt trær istedenfor straf. Dette sidste i forbindelse med, at tyveri er nevnt blandt de tilfælder, hvor arbeidshus kan anvendes, viser, hvor vidtrækkende bestemmelsen er. I arbeidsanstalterne (arbeidshus) skal de der anbragte personer

*) Utkastets § 274 fastsætter en straf av fængsel i 6 maaneder eller bøter indtil 3000 Mk. for den som ved egen skyld hensætter sig i en beruset tilstand og herunder begaar en strafbar handling, som han dog ikke kan straffes for, fordi han paa grund af drukkenskap ikke var tilregnelig.

anvendes til saadant indearbeide eller utearbeide, som svarer til deres evner og er skikket til at fremme deres utvikling. Av de nærmere bestemmelser kan nevnes, at de, som er dømt for tyveri, hæleri, bedragerier samt »alfonseri«, holdes skilt fra de andre i fællesrum underbragte husfæller.

Mindre social og mer kriminalistisk interesse har vel bestemmelsen i samme avsnit om indespærring av farlige vane-forbrydere, hvor forarbeiderne bl. a. nevner den norske straffelov som forbilde, og tillike bestemmelsen om opholdsstedsforbud, som skal træ istedenfor de gjældende bestemmelser om politiopsigt.

Lovutkastets 15. avsnit — om b a r n o g u n g e m e n n e s k e r — maa sees i sammenhæng med det mer omfattende og meget anerkjendelsesværdige tyske arbeide for at værne om barn og unge mennesker. I en særskilt lov om ungdomsvelfærd, blir her samlet de væsentlige og for riket fælles bestemmelser. Som et — nödvendigt — supplement til loven om ungdomsvelfærd, vil da bestemmelserne i straffelovsutkastet knytte sig. Av socialpolitisk vigtige bestemmelser om unge menneskers (»ungdommes«) strafferetslige forhold kan nevnes:

En »ungdom« æ: person over 14, men endnu ikke 18 aar, som begaar en strafbar handling, skal efter utkastet ikke straffes, hvis han paa gjerningstiden paa grund av tilbakestaaende utvikling eller manglende sjælelig eller aandelig modenhet ikke var istand til at forstaa det ulovlige ved handlingen eller til at bestemme over sin vilje overensstemmende med denne forstaaelse. Selv om vedkommende er at betrakte som tilregnelig, skal saaledes i dette tilfælde paatale undlates. Domstolen har en videregaende beföielse og skal, hvor en ungdom har begaaet en strafbar handling prøve om opdragende forholdsregler er nödvendig for at vænne det unge menneske til et lovmæssigt liv. Anser retten opdragende forholdsregler for tilstrækkelige, skal den avse fra straf og bestemme opdragende forholdsregler, saafremt disse ikke allerede ad anden vei er anordnet. Domstolen kan og-

saa bestemme straf og opdragende midler anvendt ved siden av hverandre, og den kan beslutte opdragelsesmidler anvendt, hvor den av de for »ungdom« særskilte gjældende grunde, frikjender den »ungdom«, som har begaaet en strafbar handling.

Lovutkastet gir domstolen et særdeles frit valg ved bestemmelsen om, hvilke opdragende midler bør anvendes, like fra formaning og værnetilsyn til »forsorgsopdragelse« (i hjem eller anstalt), hvor dette er nødvendig for at frelse vedkommende fra fuldstændig sædelig fordærvelse. (Er der særskilt værgemaalsret, skal dog denne sidste avgjørelse træffes av værgemaalsretten).

Videre gir utkastet domstolen vidtgaaende adgang til at nedsætte straffen for unge mennesker eller sogar helt undlate at idømme straf. Dette sidste gjælder, hvor gjerningsmandens forbryderske vilje er liten og efter omstændighederne undskyldelig, og handlingens følger ubetydelige, saaledes, at den av loven fastsatte mildeste straf vilde indeholde en ubillig haardhet. Saavel ved idømmelse av fængselsstraf, som hvor subsidær fængselsstraf skal træ istedenfor en bötestraf, kan der besluttet betinget utsættelse av fudbyrdelsen. — Om straffefuldbyrdelsen i sin almindelighet heter det, at den skal ske paa en slik maate, at den fældtes opdragelse blir fremmet, om end med bibehold av og respekt for straffens alvor.

Hvad her brudstykkevis er meddelt om den tyske strafferetsreform og likeledes foran meddelt av udtalelser vedrørende strafferettens fremtidsopgaver, skulde tilsammen vise, hvilket frugtbart arbeidsfelt grænsecomraadet mellem straffet og social forsorg utgjör ogsaa for socialpolitiken. Interesse för det ogsaa ha, at trække sammenligning mellem de tyske strafferetsbestemmelser av social art og de beslægtede bestemmelser i den nordiske straffelovgivning.

I vor tid fremmes jo strafferetspleien og dens avgjørelser

ved samarbeide mellem den juridiske viden og lægmands-skjønnet. Paa beslegtet maate tør en fremheven av straffere-ttens socialpolitiske side vise, hvor nødvendig samarbeidet mellem juridisk viden paa den ene side og kyndighet og varm interesse paa den sociale forsorgs omraade er for en videre utvikling og reform av selve strafferetten.

Om Tilkaldelse af Sagkyndige i Brandsager.

Af Politinspektør S. TAGE-JENSEN.

Naar en Brand ikke har naaet ret store Dimensioner, eller den ikke straks frembyder særlige Omstændigheder, gaar det ofte saaledes, at Sagen betragtes som ret ligegyldig, og den Undersøgelse, der iværksættes, bliver da derefter.

Politimanden, der skal behandle Sagen, anser den selv nærmest som en højst uinteressant Opgave, der er tildelt ham, og søger blot hurtigst at slutte den af med den Forklaring, der synes at være den bedste i Øjeblikket.

Der begaas herved ikke blot en stor Fejl, men der foreligger ogsaa en Misforstaaelse.

Man kan nemlig ikke betragte Brandsager som mindre alvorlige, fordi den anrettede Skade i det givne Tilfælde kun er naaet at blive ringe, alene af Hensyn til den Skade, der under uheldigere Forhold kunde være sket. Og at regne Brandsager i Almindelighed for uinteressante er en Misforstaaelse, thi de hører i Virkeligheden til nogle af Politiets interessanteste Opgaver.

Der er meget faa Arter af Sager, hvor man kan naa saa vidt med Undersøgelserne som netop her, og hvor den paa-gældende Politimand har saa rig og god Lejlighed til at bruge sine Øjne og sin Kombinationsevne.

Men Forudsætningen herfor er saa naturligvis, at der foretages en virkelig grundig Undersøgelse, og at man benytter alle til Raadighed staaende Midler.

Og her maa det siges, at man ikke straks kan skelne

mellem Sagerne, hverken efter det Billede, Branden straks frembyder, eller efter det Omfang, den har haft.

Det Tilfælde, der ved første Øjekast synes ubetydeligt og ganske oplagt og ligetil, kan ved Undersøgelsen blive meget mere kompliceret, og det kan da ogsaa hænde, at den Antagelse, man straks mente, var den rette, senere viser sig ikke at holde Stik.

Det maa derfor være en ufravigelig Regel, at der i alle Sagerne foretages en absolut grundig og gennemført Undersøgelse.

Hertil har Politiet ogsaa en Pligt, ikke blot i Almindelighed og overfor sig selv — idet man jo aldrig bør afslutte en Sag, før den er fuldt oplyst, eller man i hvert Tilfælde har gjort alt, hvad der kan gøres — men ogsaa for de Brandlidte og Forsikringsselskabernes Skyld. Spørgsmaalet om, hvorvidt Ilden skyldes hændelige Aarsager, saaledes at Brandlidte er uden Skyld i dens Opkomst, eller der har været udvist en saadan Uforsigtighed, at Forsikringsselskaberne helt eller delvis kan nægte Erstatning, lader sig nemlig først afgøre med Sikkerhed efter en gennemført Undersøgelse.

En vigtig Forholdsregel for Undersøgelsens gunstige Resultat er, at den Politimand, der skal behandle Sagen, hurtigst muligt efter Alarmeringen kommer til Stede paa Brandstedet, og hvis det af en eller anden Grund ikke lader sig gøre, at de indledende Skridt i hvert Fald foretages af en Mand, der har Forstand derpaa.

Dette er ganske vist ikke andet end den almindelige Regel for Undersøgelse af et hvilket som helst Gerningssted, men i disse Sager har det i høj Grad, hvad man vist ofte ikke har tænkt paa, sin store Betydning.

Ved disse indgaaende Undersøgelser kommer Politiet imidlertid ofte til at staa overfor Spørgsmaal af teknisk Art, som maa henvises til en Sagkyndigs Afgørelse. Dette gælder ikke alene i Sager, hvor Spørgsmaal om Selvantændelse eller Kortslutning foreligger; men ogsaa i mange andre Tilfælde kan den Sagkyndige yde Politiet værdifuld Bistand, og man

bør gøre sig til Regel altid at spørge den Sagkyndige og ikke slaa sig til Ro med, at man selv gennem Erfaring er naaet til at kunne afgøre de foreliggende Spørgsmaal.

Der kan være mange Smaaomstændigheder, der spiller ind, som netop i det givne Tilfælde har deres store Betydning, og som man ikke selv, om man end har betydelig Erfaring i de Sager, kan bedømme rigtigt.

Som Sagkyndige, der kan raadspørges i Brandsager, kan nævnes Meteorologisk Institut, Statsprøveanstalten, Teknologisk Institut, Bygningsmyndighederne, Brandvæsenets Ekspertter, Elektroingeniører og Automobilkyndige.

Til alle disse har Københavns Opdagelsespoliti, der i det sidste halvandet Aarstid har behandlet alle Brandsager i København, ofte rettet Henvendelser og faaet meget værdifuld Assistance, og det har været en Glæde at mærke den Forstaaelse og Interesse, man stadig har mødt.

Som Eksempel paa en Sag, der ved den grundige Undersøgelse ganske skiftede Karakter, kan nævnes følgende:

I December Maaned f. A. meldtes der Ildløs hos en Handelsmand B. Ilden, der var begrænset til et enkelt Værelse, var efter Brandlidtes Udsagn opstaaet ved, at en Hængelampe styrtede ned fra Loftet paa et Bord, hvorved den udflydende Petroleum antændtes. Der var brændt baade Indbo og Gangklæder, efter Brandlidtes Opgørelse til et Beløb af 3639 Kr., og man havde straks ingen Grund til at tvivle om Rigtigheden af Brandlidtes Forklaring.

Ved Eftersyn af Resterne af de brændte Effekter fik den Opdager, der havde Sagen til Undersøgelse, imidlertid Mistanke om, at Brandlidte havde gjort sig skyldig i Forsøg paa Assurancesvig og mulig ogsaa selv havde arrangeret Branden. Lampens Ophængningsmekanisme var nemlig i Orden og kunde dreje rundt, saaledes at den Mulighed var udelukket, at Lampen, der vejede 12 kg, i Tidens Løb selv havde skruet Krogen ud. Det Stykke af Loftsbrædlet, hvori Krogen havde siddet, lod han save ud; det viste sig da, at Skruegangen stod meget skarpt frem, hvilket tydede paa, at

Krogen ikke var revet ud, men var blevet skruet ud. Loftsbæddet, Ophængningsmekanismen og Krogen blev saa sendt til Teknologisk Institut. Ved de der anstillede Forsøg var Krogen atter skruet op i Hullet og belastet med indtil 100 kg Vægt, uden at den derved blev trukket ud. Ved yderligere Belastning rettede Øskenen sig ud, men Krogen selv blev siddende. Institutets Erklæring gik derfor ud paa, at Lampen umulig ved sin Vægt kunde have trukket Krogen ud.

Brandlidte blev saa afhørt som Sigtet. Han nægtede alt, men blev i Grundlovsforhøret arresteret.

Ved det efterfølgende Forhør kunde man fremføre forskellige Omstændigheder, der godtgjorde hans Opgivendes Urigtighed med Hensyn til de brændte Effekters Værdi, og oplyse, at det Bord, hvorpaa Lampen skulde være faldet ned, ikke havde faaet Mærker deraf, samt at Arrestanten 5 Aar i Forvejen havde haft en Brand, der efter hans Opgivende ligeledes var opstaaet ved, at en Lampe var faldet ned, hvad man maatte tro havde givet ham Idéen til Fremgangsmaaden, saafremt ikke ogsaa den Brand var paasat. Han tilstod sig derefter skyldig; den tidligere Brand, fastholdt han, var hændelig. Ved Østre Landsret idømtes han 2 Aars Forbedringshusarbejde.

De Sager, hvor man oftest behøver de Sagkyndige, er naturligvis saadanne, hvor Spørgsmaalet om Muligheden for Selvantændelse eller Ildens Opstaaen gennem Elektricitet foreligger.

Her kan henholdsvis Statsprøveanstalten og Elektroingeniører eller begge i Forening som oftest give fyldestgørende Svar.

Et Tilfælde af den Art havde man ved en Fabriksbrand. Ilden, der opstod en Aften, kunde tydeligt ses at have haft sit Arnested ved det elektriske Maalerskab. Paa Brandstedet var man straks tilbøjelig til at tro paa Kortslutning. En Undersøgelse, der blev foretaget af en tilkaldt Elektroingeniør, godtgjorde imidlertid, at Kortslutning ikke var Brandaarsagen. Ved de foretagne Afhøringer oplyste en af Arbej-

derne, at han den paagældende Dag havde arbejdet med fernismættede Klude i umiddelbar Nærhed af Maalerskabet, og at han efter endt Brug havde kastet Kludene fra sig paa Gulvet, hvorfra de skulde være fejjet op, men han turde ikke benægte Muligheden af, at de ikke alle var fejjet op, og at en enkelt eller et Par var blevet skubbet ind under Varmeapparatets Trækasse.

Statsprøveanstalten erklærede, at Fernisklude under de her foreliggende Omstændigheder efter al Sandsynlighed vilde bevirke Selvantændelse, og at Ilden saa havde forplantet sig til Maalerskabet og videre.

I et andet Tilfælde var Sagen ret indviklet, og Mulighed for Ildspaaættelse ikke udelukket. Det drejede sig om en Brand i et større Bygningskompleks. Ilden var opstaaet i et Træskur og havde bredt sig derfra. Det oplystes ved Undersøgelsen, at en Terrazzoarbejder, der havde været beskæftiget med at reparere nogle Stengulve, havde brugt raa Linolie, som han havde tørret op ved at strø Savsmuld ovenpaa. Det første Lag af det vædede Savsmuld havde han forsigtigt nok brændt, men det næste Lag havde han opsamlet i en Sæk, som blev henstillet i Skuret.

Statsprøveanstaltens Erklæring gik imidlertid ud paa, at ogsaa det andet Lag Savsmuld kunde foranledige Selvantændelse.

Fernismættede Klude er som bekendt noget af det allerfarligste Selvantændelsesmateriale. Men mange Omstændigheder kan have Betydning, f. Eks. Tiden, der er hengaaet, siden Kludene blev vædet, og det er derfor nødvendigt, at man ogsaa, selv om det oplyses, at der har været Fernisklude paa Brandstedet, og Brandaarsagen synes klar, spørger sig til Raads.

Som Eksempel herpaa kan nævnes en Brand, der var opstaaet en Nat i et Pulterkammer. Lejeren forklarede, at han den foregaaende Dag indtil Kl. 2 Eftm. havde arbejdet deroppe med at save og høvle noget Træ. Ca. 14 Dage forinden havde han brugt Fernis, og den dertil benyttede Klud

havde ligget paa Gulvet, indtil han efter endt Arbejde nu havde lagt den i en Sæk sammen med Savsmuldet og Hovlspaanerne. Under Arbejdet røg han Pibe uden at iagttage særlige Forsigtighedsforanstaltninger. Det var udelukket, at Fremmede i den paagældende Tid havde været i Kammeret.

Statsprøveanstalten svarede paa Forespørgsel, at det maatte anses for saa godt som udelukket, at Ildens Opkomst skyldtes Selvantændelse af den fernismættede Klud, da den alt for længe havde været udsat for Luftpaavirkning, hvorimod man ikke kunde anse den Mulighed for udelukket, at Ilden kunde skyldes Gnister fra Brandlidtes Tobaksrygning.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt en Brand er opstaaet ved Elektricitet, er man ofte tilbøjelig til kun at anse Kortslutning for den eneste Mulighed derfor og gaa ud fra, at Elektriciteten ikke kan være Aarsagen, naar de elektriske Ledninger ikke viser Tegn paa Kortslutning, og omvendt at anse det for givet, at Ildens Opkomst netop skyldes Kortslutning, saafremt en saadan efter Branden kan konstateres.

Som Eksempler paa, at man i disse Tilfælde absolut bør søge den Sagkyndiges Bistand, kan anføres følgende:

Der opstod Ildløs i et fotografisk Atelier. En kvindelig Assistent, der havde været alene i Atelieret paa det paagældende Tidspunkt, forklarede, at Ilden var opstaaet saaledes: En Gnist fra den ved Fotografering benyttede Buelampe var, da hun tændte den, straks sprunget over i Lampens Gaze-skærm og havde antændt den og nogle Florgardiner.

Undersøgelsen, der efter Branden blev foretaget af en Elektroingenior, viste, at Lampen brændte normalt, og at et Glashylster, der omgav Kulspidserne, fremdeles var helt og ubeskadiget; den Mulighed, at en Gnist fra Lampekullene kunde være sprunget ud og have antændt Skærmen, var saaledes udelukket.

Den unge Dames Forklaring syntes derfor ikke paalidelig, men ved en af Ingeniøren foretaget nøjere Undersøgelse

af Lampen, blev det med Bestemthed fastslaaet, at Ilden alligevel skyldtes Elektricitet, idet den nævnte Lampeskærms Messingstativ, der var ophængt i ledende Forbindelse med Lampens positive Pol, var kommet i Berøring med Lampens negative Kulbærer og havde dannet en Lysbue. Spændingen mellem Stativet og Kulbæreren havde været ca. 100 Volt, og Buen havde sikkert haft en fyldig og flammeagtig Karakter, saaledes at Antændelsen af Skærmens Gazestof havde været øjeblikkelig.

En Fabriksbrand udbrød. De elektriske Ledninger var ved Branden blevet odelagt, og man troede straks paa Kortslutning. Det var dog muligt for Ingeniøren at afgøre med Bestemthed, at der ikke havde fundet Kortslutning Sted. Ilden kunde formodes at skyldes et overhededt Udblæsningsrør fra en Gastorreovn. Bygningsmyndighederne erklærede da ogsaa, at Varmen fra Røret havde været 250—300 Grader, og at en Træhylde, der var anbragt i Torrestuen ca. 10 cm over Rørets Munding, maatte være blevet antændt. Da Ovnen var opstillet uden Tilladelse, maatte Ejeren erlægge en Bøde.

Som et Par ejendommelige Smaabrænde af denne Art kan endelig nævnes følgende:

Efter en mindre Ildløs, der var opstaaet i et Værelse, hvor ingen havde været de sidste Dage, og hvor Vinduer og Døre havde været lukkede, erklærede den tilkaldte Elektroingeniør, at Ilden var opstaaet ved Kortslutning i en Bordlampes bevægelige Ledning; Lampen maatte sidste Gang være blevet slukket ved, at Pæren var skruet løs; Ledningen, der var defekt, havde stadig staaet under Strøm, og dens Kobbertraade var saa ved en tilfældig Rysten i Huset kommet i Berøring med hinanden og havde frembragt Kortslutningen.

En mindre Brandskade var sket i en Lejlighed ved, at et elektrisk Strygejern, der var stillet paa Gulvet, havde sve-det det.

Lejlighedens Beboer, en enlig Dame, forklarede, at

Strygejernet, der stod paa en Støbejernsfod, havde staaet i Forbindelse med en Stikkontakt i ca. 14 Dage før Branden og ikke havde været benyttet i den Tid.

Den Dag, Branden var sket, gik hun hjemmefra om Morgenen ved 8 $\frac{1}{2}$ Tiden og kom først hjem om Aftenen Kl. 9, og i det Tidsrum havde der ikke været andre i Lejligheden.

Ved en af en Elektroingeniør foretagen Undersøgelse af Kontakten viste det sig, at Afbryderen, der var en Drejeafbryder, ikke skarpt markerede sine Stillinger for »afbrudt« eller »sluttet«, og navnlig let drejedes fra »afbrudt« til »sluttet«, samt at den ved et rask Tag nemt kunde drejes for langt, og Strømmen derved atter sluttet.

Op ad Kontakten stod et Toiletbord; ved Afstøvning kunde det ikke undgaas, at Afbryderen berørtes.

Det maatte antages, at Afbryderen, efter den sidste Benyttelse af Strygejernet, var drejet noget for langt og saa ved Afstøvningen om Morgenen havde faaet et Skub, der bragte den saa langt hen, at Strømmen sluttet, eller at hele Drejningen fra »afbrudt« til »sluttet« var sket efterhaanden ved de forskellige Afstøvninger.

En foretagen Prøve med Strygejernet godtgjorde, at dette ved at staa under Strøm i 12 Timer netop vilde forarsage den Skade, der var sket med Gulvet i Lejligheden.

Selv om det som anført hyppigst er Elektroingeniører og Statsprøveanstalten, Politiet har Nytte af, er der adskillige Tilfælde, hvor ogsaa de andre nævnte Institutioner kan yde den nødvendige Bistand.

Som en Sag, hvor Teknologisk Institut og Brandvæsenet ydede værdifuld Støtte, kan nævnes følgende:

Der opstod en Aften Ild i et Træskur, der nedbrændte til Grunden. Ejerens Familie reddede sig i sidste Øjeblik. Ilden var efter deres Udsagn opstaaet i et ved Siden af Opholdsstuen beliggende Brænderum. De paastod, at ingen af dem havde været derinde siden om Formiddagen, og at man da ikke havde brugt Ild eller Lys eller røget Tobak.

Ved Eftersyn paa Brandtomten fandtes Kakkelovnsrøret. Paa den Del, der fra Stuen havde været ført gennem Brænderummet, var en Del smaa Huller, dækkede af Sod. Røret indsendtes til Teknologisk Institut med Forespørgsel, om disse Huller kunde antages at være opstaaet ved den af Branden foraarsagede Varme, eller om de maatte formodes at have været der forinden. Svaret gik ud paa, at de havde været der forinden Branden.

Brandvæsenets Experter oplyste derefter, at Ilden maatte antages at være opstaaet enten ved, at glødende Sod var faldet igennem Hullerne ned paa noget Pindebrænde, eller ved at Kakkelovnsrøret, der var gammelt og derfor let kunde opvarmes til Rødgldhede, havde antændt Trævæggen bagved, skønt Afstanden dertil var ca. 36 cm.

Væsentlig som Følge af disse Erklæringer bortfaldt Grundlaget for en Mistanke mod Ejeren, for hvem Branden ingenlunde var kommet ubelejligh.

Meteorologisk Instituts Erklæringer har man vel nok mest Brug for ved Brande paa Landet, men følgende lille Sag viser, at man ogsaa i Byerne kan have Hjælp deraf:

Der var en Eftermiddag opstaaet Ild i en Sofa. Ilden var slukket før Brandvæsenets Ankomst. Ejersinden paastod, at ingen havde været i det paagældende Værelse, siden hun om Formiddagen havde forladt det efter at have gjort rent, og at hun ikke da havde brugt Lys eller Tændstikker. Kortslutning eller Antændelse fra Kakkelovnen var udelukket. Under Afhøringen forklarede hun, at hun om Morgenens havde lagt en Pude hen paa et Bord ved et aabentstaaende Vindue, men før hun forlod Værelset, havde hun lagt Puden paa Plads i Sofaen og lukket Vinduet.

Paa den anden Side af Gaden var en Fabriksskorsten paa Højde med Vinduerne i hendes Lejlighed, og det kunde derfor antages, at en Gnist derfra var fløjet over paa Puden, hvor den saa havde ulmet, til Ilden brød ud om Eftermiddagen.

Denne Formodning bestyrkedes ved Afhøring paa Fa-

briken, idet det oplystes, at der havde været fyret den paa-gældende Dag, og at Skorstenen flere Gange havde foraarsaget Skorstensild. Meteorologisk Institut erklærede derefter, at det Branddagen havde blæst en ret stærk Vind (12 m) fra den Retning, hvori Skorstenen laa for Vinduet.

Hvad endelig Automobilexperter angaar, er deres Erklæringer af Betydning i de nu ikke helt sjældent forekommende Tilfælde af Motorkøretøjers Brand. Politiet kan ikke være sagkyndig nok paa Motoromraadet til at kunne afgøre, om den afgivne Forklaring med Hensyn til Ildens Opstaaen er rigtig.

Som en lille Foranstaltning til Brug ved Behandling af Brandsager kan anbefales, at hver Jurisdiktion fører et overskueligt Register over alle de i Jurisdiktionen forefaldende Brande.

Registret, der mest praktisk ordnes i Kartothekform, maa indeholde Navnene ikke blot paa Brandstiftere, Sigtede og Mistænkte, men paa alle Brandlidte og Omstændighederne ved Brandene.

Det har stor Betydning, at man, naar man begynder en Undersøgelse i en Sag, straks kan se, at den Brandlidte maaske jævnlig tidligere har været hjemsøgt af Ildebrande, maaske endog under lignende Omstændigheder som den foreliggende Brand.

Føres et saadant Register nøjagtigt, kan der næppe være Tvivl om, at det efterhaanden i Tidens Løb vil vise sig at være til endog meget stor Gavn.

Fængselsvæsen.

Sverige 1920.

Ur den svenska fängvårdsstyrelsens berättelse för år 1920 äro nedanstående siffror hämtade.

I rikets fängvårdsanstalter hava under året varit intagna 11.375 män och 1.165 kvinnor eller tillsammans 12.540 personer mot 15.145 under år 1919.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1919 och 1920 framgår av nedanstående tablå:

	1919	1920
För brott häktade.....	5679	4138
» lösdriveri häktade	914	832
» undergående av straffarbete insatta	3271	1969
» » » urbota fängelse insatta	1091	1058
» » » bötesförvandlingsstraff insatta	3004	3796
» » » tvångsarbete insatta ..	504	458

Berättelseåret börjar med en fångsiffra av 2842 och uppvisar vid sitt slut 2505.

Sistnämnda siffra fördelar sig på de olika kategorierna sålunda:

häktade för brott....	264 män	16 kvinnor	tillsammans	280
» » lösdriveri	22 »	7 —	—	29
straffarbetsfångar ...	1391 »	122 —	—	1513
urbota fängelsefångar	203 »	5 —	—	208
bötesfångar	176 »	5 —	—	181
tvångsarbetsfångar ..	170 »	124 —	—	294

De under berättelseåret för brott häktade, rannsakningsfångarna, utgjorde, såsom ovan nämnts, 4138 och visade för hela tioårsperioden 1911—1920 en ökning från 3904 eller således med 6 pct.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under

samma period stigit från 1725 år 1911 till 1969 år 1920. Ökningen, 244, faller på de till straffarbete på livstid samt på bestämd tid i 2 år och därunder dömda, vilkas antal ökats, de förras med 1 och de senares med 252, under det att de till straffarbete på bestämd tid över 2 år dömdas antal nedgått med 9.

Av de under året nykomna, på b e s t ä m d t i d dömda 1968 straffarbetsfångarna voro 1778 män och 190 kvinnor.

Tidslängden av det ådömda straffarbetet har varit:

från 2 till och med 3 månader . .	för 295 män och 36 kvinnor
» 3 » » » 6 — . . »	675 » » 75 »
» 6 månader till och med 2 år »	680 » » 68 »
över 2 år »	128 » » 11 »

Bland de nykomna straffarbetsfångarna hade vid straffets början 262 män och 22 kvinnor ej fyllt 20 år.

Av dessa voro dömda:

242 män och 20 kvinnor i 1 år och därunder
13 » » 2 » från 1 år till och med 2 år
2 » » — » » 2 » » » 3 »
5 » » — » över 3 år.

Återstående 1517 män och 168 kvinnor hade vid straffets början fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

1223 män och 137 kvinnor i 1 år och därunder
172 » » 20 » från 1 år till och med 2 år
70 » » 4 » » 2 » » » 3 »
51 » » 7 » över 3 år
1 » — » på livstid.

Bland de k v a r v a r a n d e straffarbetsfångarna hade vid straffets början 135 män och 13 kvinnor ej fyllt 20 år och voro dessa dömda:

97 män och 10 kvinnor i 1 år och därunder
23 » » 2 » från 1 år till och med 2 år
6 » » — » » 2 » » » 3 »
9 » » 1 » över 3 år.

Återstående 1256 män och 109 kvinnor hade vid straffets början fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

530 män och 61 kvinnor i 1 år och därunder
289 » » 22 » från 1 år till och med 2 år
184 » » 8 » » 2 » » » 3 »
220 » » 16 » över 3 år
33 » » 2 » på livstid.

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 794 män och 47 kvinnor, tillsammans 841 personer eller 42,7 procent förut varit hållna till straffarbete, och voro 686 män och 43 kvinnor ådömda förlust av medborgerligt förtroende.

Vil slutet av året 1920 voro kvarvarande

livstidsfångar	33 män och	2 kvinnor
straffarbetsfångar på bestämd tid 1358	» »	120 »
tillsammans...	1391 män	122 kvinnor
Av dessa förvarades i enrum ..	1011 » och	112 »
och i gemensamhetsfängelse ...	380 » »	10 »

Straffskärpning genom hårt nattläger från 5 till 15 dagar har kommit till användning i nio fall.

Av n å d hava under året frigivits 8 livstidsfångar, 20 till straffarbete på viss tid dömda fångar och 5 urbota fängelsefångar.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har under året beviljats 86 män och 11 kvinnor, tillsammans 97 personer, därav 93 dömda till straffarbete och 4 till urbota fängelse. Under år 1919 frigåvos villkorligt 111 personer. Under de fjorton år, 1907—1920, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, utgör hela antalet villkorligt frigivna 561 män och 48 kvinnor, tillsammans 609 personer. Av dessa hade varit dömda 186 för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 112 för mord, dråp och misshandel, 148 för sedlighets- och våldtäktsbrott och återstående 163 för mened, barnamord, mordbrand, rån m. m.

Av strafftiden har vid den villkorliga frigivningen återstått:

för 330 personer intill 1 år
» 200 » från 1 till och med 2 år
» 68 » » 2 » » 3 »
» 11 » över 3 år.

Av de villkorligt frigivna, som under berättelseåret stått under tillsyn, har en visat ett mindre tillfredsställande uppförande, en erhållit varning, en avvikit utan att sedermera kunna anträffas och två dömts för nytt brott, i samband varmed den villkorligt medgivna friheten förverkats. Två hava avlidit. I fråga om 13 saknas vederbörliga rapporter. De återstående hava uppfört sig utan anmärkning, många hedrande.

Till urbota fängelsestraff dömda personer
hava varit:

nykomna.....	1021 män	37 kvinnor
vid årets slut kvarvarande	203 »	5 »

Tidslängden av de straff, som blivit ådömda de nykomna fängelsefångarna har varit:

från 1 till och med 6 månader för	985 män	37 kvinnor
» 6 » » » 12 » »	25 »	— »
utöver 1 år	11 »	— »

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till böter, har varit 3647 män och 149 kvinnor, tillsammans 3796 personer. De bötesbelopp, som sålunda avtjänats med förvandlingsstraff, hava motsvarat 54.762 bestraffningsdagar eller 13.426 flera än under nästföregående år. Medeltalet bötessittare för dag har uppgått till 150 mot 113 under år 1919. Vid början av tioårsperioden 1911—1920 var antalet nykomna bötesfångar 13.892 män och 559 kvinnor, tillsammans 14.451 personer, bestraffningsdagarnas antal 119.689 och medeltalet bötessittare för dag 328.

I rikets fängelser intogos år 1920 sammanlagt 1821 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse, samt 630 som andra gången dömts till sådant straff och därmed inträtt i de återfallnes klass. Sistnämnda siffra utgör 34,6 procent av dem, som första gången undergått frihetsstraff.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande har varit 869. Om därifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 37 personer, utgör antalet under året häktade 832, fördelade med halva antalet på Stockholms stad och halva antalet på rikets övriga delar. Av de häktade blevo 452 dömda till tvångsarbete. Hela antalet nykomna till tvångsarbete dömda personer utgjorde, såsom förut nämnts, 458 personer i det att 6 personer från andra klasser än »för lösdriveri häktade» tillförts tvångsarbetalarnes klass. Av dessa hade 447 dömts för lösdriveri och 11 på grund av fattigvårdsförordningen.

Av de 447 för lösdriveri dömda — 230 män och 217 kvinnor —

hade förut undergått straffarbete	156 män	50 kvinnor
» » varit hållna till tvångsarbete	122 män	139 kvinnor
voro arbetsföra	202 »	197 »
» mindre arbetsföra	28 »	20 »

Vid årets slut höllos till tvångsarbete 170 män och 124 kvinnor, tillsammans 294 personer.

Beträffande proportionsförhållandet mellan antalet under året nykomna straffarbetsfångar och till tvångsarbete dömda personer, födda inom riket, och folkmängden vid årets slut inhämtas, att på 100.000 invånare komma 32 straffarbetsfångar och 8 tvångsarbetsfångar.

Rörande ordningen och disciplinen vid fängsvårdsanstalterna inhämtas, att extra judiciella bestraffningar ålagts vid straffängelserna och kronohäktena 41 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 4,6 procent, vid centralfängelserna för män 117 fångar eller 10,1 procent av fångarnes medeltal, vid centralfängelset för kvinnor 3 fångar eller 2,9 procent av samma medeltal, vid tvångsarbetsanstalten för män 9 fångar eller 6,2 procent av medeltalet samt vid tvångsarbetsanstalten för kvinnor 30 fångar eller 22,6 procent av fångarnas medeltal.

Rymning har förelagits från ett straffängelse, ett kronohäkte, 2 centralfängelser och tvångsarbetsanstalten för kvinnor, av 4 fångar under transport till eller från tingsställe eller mellan olika fängelser samt av en till lasarett överflyttad fånge från lasarettet. Fem självmord hava förekommit.

I fråga om rusdryckernas inflytande å brottsligheten framgår av fängelsepredikanternas uppgifter, att av hela antalet nykomna till straffarbete eller urbota fängelse dömda personer de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd eller varit före brottets begående begivna på dryckenskap, utgjort:

straffarbetsfångar	män	50 procent,	kvinnor	15 procent
fängelsefångar	• »	35,5 »	, »	18,9 »

Fångpersonalens kristendoms-kunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 21,7 procent, försvarlig hos 60,7 procent, ringa hos 15,5 procent och saknats hos 2,1 procent, i sista siffran inräknade icke kristna trosbekännare och en del utlänningar.

Fjorton fångar hava under året för första gången fått del av den heliga nattvarden.

Fängelsebiblioteken innefattade vid årets slut 52.100 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet

med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid slutet av år 1920 visade en kapitalbehållning av 396.870 kronor. Samtliga utbetalningarna uppgingo till 56.200 kronor därunder till centralföreningen till stöd för frigivne 41.000 kronor, till understödsföreningen vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö 500 kronor och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

Under året frigivna hade vid avgången i postsparbanken inestående tillhopa 10.901 kronor, fördelade på 81 motböcker.

Rörande h ä l s o v å r d e n inhämtas av biträdande läkarens årsberättelse att medeltalet sjuka för dag har varit 60,5. Såsom lungsiktiga hava redovisats 56 män och 7 kvinnor, därunder 30 män och 3 kvinnor kvarvarande vid årets början, och av de nytillkomna 49 män och 6 kvinnor sjuka vid interneringens början, vadan således 7 män och 1 kvinna insjuknat i fängelset under året.

De sinnessjukas antal har varit 109 män och 14 kvinnor, sålunda fördelade:

Kvarvarande vid årets ingång..... 46 män, 5 kvinnor

Tillkomna:

Sjuka vid interneringens början..... 33 » , 5 »

Insjuknade i fängelset..... 30 » , 4 »

Vid årets slut voro kvar 35 » , — »

Antalet döda har varit 10.

Fångvårdens u t g i f t e r uppgingo år 1920 till 5.506.676 kronor, vilken summa understiger den för år 1919 med 300.885 kronor.

Antalet utspisade dagportioner har uppgått till 911.451 (under 1919 1.297.498) med en medelkostnad för dagportion av 103,23 öre mot 149,43 öre år 1919.

Statens nettoinkomst av arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna, som år 1919 uppgick till 630.569 kronor har under år 1920 utgjort 572.280 kronor.

A. Lundqvist.

Litteratur.

Finsk Fængselskommissions Betænkning.

Anmeldt af THORKIL FUSSING.

Det finske Senat nedsatte den 25. April 1917 en Kommission med den Opgave at udarbejde Forslag til tidssvarende Forbedringer paa Fængselsvæsenets Omraade i Almindelighed og særlig med Hensyn til Behandlingen af unge Forbrydere. Det i 1918 udbrudte Oprør bevirkede en langvarig Afbrydelse af Kommissionens Arbejde, idet den uhyre Mængde Fanger, som fandtes efter Oprørets Undertrykkelse, medførte et overvældende Arbejde for de til Fængselsvæsenet knyttede Medlemmer af Kommissionen. Denne naaede derfor først at afgive sin Betænkning den 30. December 1920.

Kommissionen talte 9 Medlemmer, hvoraf 2 Kvinder, nemlig Friherreinde *Mathilda Wrede* og et Overopsyn ved Tugthuset for Kvinder. Af de 9 Medlemmer har imidlertid de 5 ikke underskrevet Betænkningen. Friherreinde *Wrede* har slet ikke deltaget i Kommissionens Arbejde og et af de mandlige Medlemmer kun en kortere Tid efter dens Nedsættelse; et Aar efter Kommissionens Sammentræden fritog Senatet to andre Medlemmer, nemlig to Fængselsbetjente, for Hvervet som Kommissionsmedlemmer, og i Januar 1920 afgik det femte Medlem — Chefen for Fængselsvæsenet, Overdirektor *Breitholtz* — ved Døden. Af de 4 Medlemmer, som har underskrevet Betænkningen — Fængselsinspektør *Castrén*, Overopsyn *Ingrid Grenman*, Filosofiekandidat *Lindström* og Skolråd, juristriusquekandidat *Mandelin* — har endda de to sidstnævnte taget Forbehold overfor tre Punkter i de af Kommissionen udarbejdede Forslag.

Den af Kommissionen til Statsraadet afgivne Betænkning indeholder 5 Udkast med dertil hørende Motiver, nemlig Udkast til 1) Lov om »fångvård och tvångsarbete«*),

*) I det følgende betegnet med L. U.

2) Forordning angaaende »fångvårdsväsendet«, 3) Instruktion for samme*), 4) Ændringer i den gældende Forordning om Fuldbyrkelse af Straf og 5) Forordning angaaende Løsgængeres og Betleres Hjemsendelse m. m. Endelig stilles der 6) Forslag om Opførelse af nogle Fængsler.

1. Antallet af Arter af Frihedsstraf og Forskellen mellem dem.

Den finske Straffelov kender 2 Arter af Frihedsstraf, nemlig Tugthus (paa Livstid eller fra 6 Maaneder til 12, i visse Tilfælde 15, Aar) og Fængsel (fra 14 Dage til 4, i visse Tilfælde 6, Aar)**).

Kommissionen oplyser, at med Hensyn til Fuldbyrdelser indskrænker Forskellen mellem disse to Straffe sig i Praksis til, at de to Slags Fanger holdes adskilte fra hinanden, og Kommissionen udtaler den Opfattelse, at een Art Frihedsstraf var tilstrækkelig, og at den burde benævnes »Fængsel«, idet »Tugthus« alt for meget minder om korporlig Straf. Da Straffeloven imidlertid skelner mellem to Arter af Frihedsstraf, har Kommissionen naturligvis ment ved Ordningen af Fuldbyrdelser at maatte tage Hensyn dertil.

Det bestemmes i L. U., at Tugthusfanger skal holdes adskilte fra Fanger, der udstaar Fængsel, og ifølge de om de to Straffes Fuldbyrkelse handlende Regler er der Forskel paa følgende Punkter: Fængselsfanger kan faa Tilladelse til at benytte sine egne Klæder, har Lov til selv at skaffe sig Arbejde og kan kun idømmes Disciplinærstraffe, der ikke overstiger to Trediedele af det for disse fastsatte Maksimum; hertil føjer L. U., at Fængselsfanger ikke imod sin Vilje kan sættes til at udføre Arbejde udenfor Fængslets Omraade. Mellem de to Slags Fanger er der derimod ingen Forskel med Hensyn til Disciplinærstraffens Arter, lige saa lidt som med Hensyn til Arbejdstidens Længde eller Fangernes Behandling og Forhold iøvrigt.

Imod den foreslaaede Ordning har jeg kun den Indvending, at der ikke synes mig at være nogen Grund til den foreslaaede Forskel med Hensyn til den disciplinære Straffemyndighed. Disciplinærstraffe bør ikke gaa ud over, hvad der skønnes nødvendigt til Opretholdelse af Disciplinen i

*) I det følgende betegnet med J. U.

**) Tvangsarbejde betragtes ikke som egentlig Frihedsstraf. Der tales derfor i L. U. om »Fanger« og »Tvangsarbejdere«.

Fængslet, men i den Udstrækning, i hvilken de herefter er nødvendige, bør de staa til Fængselsledelsens Disposition baade overfor Tugthusfanger og overfor Fængselsfanger. Selv om det vel er saaledes, at mindre strenge Forholdsregler oftere vil være tilstrækkelige overfor de sidstnævnte end overfor de førstnævnte Fanger, er det dog ingenlunde udelukket, at en Fængselsfange kan begaa lige saa grove Brud paa Disciplinen som en Tugthusfange og i lige saa høj Grad som en saadan trænge til disciplinær Tugt, og Opretholdelse af Disciplin er lige saa paakrævet i et Fængsel som i et Tugthus.

2. Celle eller Fællesskab.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Behandling i Celle eller i Fællesskab stiller L. U. sig paa følgende Standpunkt:

Enhver Frihedsstraf skal indledes med et Ophold i Celle, medmindre Helbredshensyn taler derimod. Dette Celleophold skal have en Varighed af lige saa mange Maaneder, som Straffetiden omfatter fulde Aar, dog mindst 2 Maaneder og højst halvandet Aar; for Fanger, der er under 18 Aar, eller som med Hensyn til Udvikling maa ligestilles med saadanne, nedsættes Varigheden til det halve. Naar Tiden for dette indledende Celleophold er udløbet, skal Fangen i Almindelighed overgaa til Behandling i Fællesskab. Men Opholdet i Celle kan dog fortsættes for det første, naar en »tvingende Grund« antages at kræve det, i hvilket Tilfælde Spørgsmaalet skal forelægges Fængselsvæsenets Overbestyrelse. Dernæst maa fortsat Cellebehandling ikke nægtes den Fange, som ønsker saadan Behandling, medmindre der findes særlige Grunde dertil. Endelig kan en Fange, der er overført til Behandling i Fællesskab, en kortere Tid forinden Losladelsen undergives Behandling i Celle.

For Reglen om det indledende Celleophold og dets Varighed anfører Motiverne følgende: »Straffens Alvor kræver, at alle, som idømmes Frihedsstraf, skal lære Cellestraffens Strengthed at kende. Hvor længe Isoleringen skal vare, beror paa den Virkning, som den udøver paa Fangen. Efter Kommissionens Opfattelse bør Tiden for Cellestraffen i Almindelighed sættes i Forhold til hele Straffetiden, da jo Fanger, som idømmes mildere og strengere Straf, saaledes kommer til i forholdsvis lige lang Tid at udstaa denne strengere Del af Straffen.«

Hvad nu først angaar Reglen om, at Straffen altid

skal indledes med et Celleophold, da finder jeg det i alt Fald ikke rimeligt at foreskrive mere end nogle faa Dages Ophold i Celle som obligatorisk. De Fanger, som recidiverer Gang paa Gang efter Udstaaelsen af maaske endog ret langvarige Cellestraffe, er der ingen Grund til at »lære Cellestraffens Strenghed.« De har vist sig uimodtagelige for denne Lære. Dette erkender ogsaa Kommissionen, thi i Motiverne hedder det: »Cellestraffen er effektiv, saa længe den er ny og uprovet. For den, som er bleven fortrolig med Fængselslivet, har den ikke mere samme Betydning. Men — hedder det videre i Motiverne — da ogsaa en saadan Fange bør lære Straffens Alvor at kende, finder Kommissionen, at der er Grund til, at han straks i Begyndelsen behandles med større Strenghed.« Udkastet har derfor en Regel om, at en Tugthusfange, som tidligere har udstaaet Frihedsstraf, i Begyndelsen af det Straffen indledende Ophold i Celle skal have haardt Natteleje og være uden Beskæftigelse i samme Antal Dogn, som Straffetiden indeholder Maaneder, dog at haardt Natteleje ikke maa udstrækkes ud over 9 Dogn uden en Uges Afbrydelse.

Denne Regel synes lidet heldig. For det første kommer denne Skærpelse af Straffen til Anvendelse paa enhver Tugthusfange, som tidligere har udstaaet Frihedsstraf, altsaa selv om den paagældende tidligere kun har været idømt en ganske kortvarig Fængselsstraf, hvis Udstaaelse ligger mange Aar tilbage i Tiden. Dernæst mener jeg, at haardt Natteleje og Nægtelse af Arbejde kun bør anvendes som Disciplinærstraffe, altsaa kun, naar Fangen har forset sig i Fængslet, og at der maaske kan være Tale om saadanne Strafskærpelser ved ganske kortvarige Frihedsstraffe for at gøre disse effektive, men at de og navnlig Arbejdsløshed er en højst uheldig Indledning af langvarigere Straffe; overfor Flertallet af dem, som her kommer i Betragtning, er Straffens Opgave netop at lære dem at bestille noget. Ifølge L. U. skal en Tugthusfange, der efter tidligere at have udstaaet Frihedsstraf er idømt f. Eks. 8 Aar, hense 8 Maaneder i Celle, og i de første 96 Dage, altsaa i over 3 Maaneder, være uden Arbejde; hvis Fangen er dømt paa Livstid, synes Reglen at maatte føre til, at han skal sidde i Celle uden Arbejde i halvandet Aar! Og desuden i hele denne Tid have haardt Natteleje i Perioder af 9 Dogn med en Uges Mellemrum!

Hvad dernæst angaar Reglen om det indledende Celleopholds Varighed — samme Antal Maaneder, som Straffe-

tiden omfatter fulde Aar — da finder jeg det urimeligt at give faste, almindelige Regler i saa Henseende. Paa dette Punkt synes der at være en Brist i Logikken. Motiverne erkender, at Isoleringens Varighed bør bero paa den Virkning, som den udøver paa Fangen. Men man kan da ikke komme til det Resultat, at Tiden for Celleopholdet skal sættes i Forhold til Straffetiden. Varigheden af Celleopholdet bør afhænge af den Virkning, Cellebehandlingen har paa den enkelte Fange, og dette Forhold bør derfor ikke undergives faste Regler men overlades til Fængselsledelsens skonsmæssige Afgørelse.

Dette Punkt er et af de tre Punkter, overfor hvilke to af Kommissionens Medlemmer som ovenfor nævnt har taget Forbehold. Imod L. U.s »skematiske Bestemmelser« om Tiden for Fangens Behandling i Celle ved Straffetidens Begyndelse anføres det, at »den paa Forbrydelsens Beskaffenhed beroende, i Dommen fastsatte Straffetids Længde ikke bør bestemme Indholdet af den penitentiære Behandling, som Fangen bør underkastes«, og at den foreslaaede Regel hviler paa et Princip, som i høj Grad vanskeliggør den individuelle Behandling, der udgør »grundvillkoret för en framgångsrik fångvård«. De to Kommissionsmedlemmer — der ligesom Kommissionens øvrige Medlemmer mener, at Straffen bør indledes med Ophold i Celle — foreslaar i Stedet for den omtalte Regel en Bestemmelse om, at Fanger, som ikke tidligere har udstaaet Frihedsstraf, i Begyndelsen af Straffetiden skal holdes i Celle i to Maaneder, og Fanger, som tidligere har udstaaet Frihedsstraf, i dobbelt saa lang Tid. Heller ikke denne Bestemmelse er fri for det »skematiske«, der vanskeliggør Individualiseringen i Fangebehandlingen. Det rette synes mig som sagt at være at overlade Afgørelsen af dette Forhold til de straffuldbyrðende Myndigheder, idet der højst bør være Tale om for Celleopholdets Varighed at fastsætte nogle faa Dage som ufravigeligt Minimum.

Særlig uheldigt synes det at være, at de foreslaaede Regler skal indsættes i en Lov. Naar man overhovedet paa dette Omraade vil have faste Regler, bør de optages i »Forordningen« eller »Instruktionen«, da det jo er langt lettere at ændre en reglementarisk Forskrift end en Lovbestemmelse.

Imod at indføre den af Kommissionen foreslaaede Regel om et obligatorisk, ikke ganske kortvarigt Celleophold ved Straffens Begyndelse taler foruden det allerede anførte,

at det — paa Grund af Begrænsningen af det forhaandenværende Antal Celler — kan blive umuligt at gennemføre Reglen eller kun muligt at gennemføre den ved Hjælp af bekostelige og i flere Retninger uheldige Overflytninger af Fanger fra et Fængsel til et andet. Indførelsen af Reglen om, at alle Fanger skal underkastes Cellebehandling ved Straffens Begyndelse, vil endvidere kunne medføre, at man bliver nødt til at undlade at fortsætte Cellebehandlingen overfor Fanger — maaske Fanger, som ikke for har været straffede — for hvem en Fortsættelse af Cellebehandlingen vilde være det eneste rette, for at de paagældende Celler kan blive disponible for nyindsatte Fanger — maaske Recidivister hørende til Fængslets Stamgæster — for hvem det indledende Celleophold i Virkeligheden ingen Rolle spiller, og med Hensyn til hvem man straks ved deres Indsættelse i Fængslet er klar over, at de bør overføres til Fællesskab, saa snart Tiden for det paabudte Celleophold er udløbet. Dette er alt andet end rationel »fångvård«, det er Principrytteri. Og da mange Arbejder, som med godt Udbytte drives i Fællesskab, ikke kan drives i Celle, vil endelig en Regel som den foreslaaede, hvorefter Fangen altid skal i Celle, forinden han anbringes i Fællesskab, ofte, selv om han forbliver i samme Fængsel, medføre en baade for Fængslets Arbejdsdrift og for Fangens egen Dygtiggørelse uheldig Omflytning af Fangen fra et Arbejde til et andet. Heller ikke dette stemmer med rationel Fangebehandling lige saa lidt som med den Økonomi, som en Fængselsadministration bør tilstræbe.

Muligvis vil der imod det af mig anførte blive gjort gældende, at mine Indvendinger ikke kan føre til, at den omtalte Regel forkastes, men kun til, at der maa skaffes det til dens Gennemførelse fornødne Antal Celler. Men dette sidste er lettere sagt end gjort, thi — som *Krohne* har udtalt — »ved Affattelsen af en ny Straffelov og Straffuldbyrdeslov har ikke Retsvidenskaben men Social- og Finanspolitiken det sidste Ord.«*)

Ifølge L. U. kan Fangen, naar den for det indledende Celleophold fastsatte Tid er udløbet, kun underkastes fortsat Cellebehandling, naar enten »en tvingende Grund kræver det«, eller Fangen ønsker det. Ved de citerede Ord siges der ifølge Motiverne til »specielle Tilfælde, hvor Fangens

*) Mitteilungen der internationalen kriminalistischen Vereinigung, 18. Bind, Side 247.

Overforelse til Behandling i Fællesskab vil medføre Ulempe enten for ham selv eller hans Medfanger.« Og Fangens Ønske om fortsat Cellebehandling skal imødekommes, medmindre der findes særlige Grunde til at modsætte sig det. Herefter tør det antages, at Cellebehandling i hele Straffetiden, af Hensyn til Fangen selv, vil finde Sted i vid Udstrækning overfor Fanger, der er idomt Fængsel, og overfor Tugthusfanger, som ikke for har været straffede, og at den, af Hensyn til Medfangerne, vil blive anvendt overfor den Fange, som har en særlig uheldig Indflydelse paa disse — alt forudsat, at man raader over det fornødne Antal Cellepladser.

Der er det gode ved Ordningen, at den i Stedet for at give faste Regler for, hvornaar Straffen efter Udlobet af det indledende Celleophold skal udstaa i Celle, og hvornaar den skal udstaa i Fællesskab, overlader dette Spørgsmaal til de straffuldbyrdende Myndigheder, der saaledes kan træffe Afgørelsen efter et frit Skøn uden at være bundne af Regler, hvorefter Straffens Art, Straffetidens Længde, Fangens Alder eller Antallet af hans tidligere Straffe bestemmer Fuldbyrdsmaaden. Men der synes mig at være den Mangel ved Ordningen, at den ikke foreskriver noget Maksimum for Cellestraffens Varighed, en Mangel, der er særlig betænkelig i de Tilfælde, hvor Cellestraf ikke anvendes efter Fangens Ønske*), eller hvor det drejer sig om unge Fanger. Om Behandlingen af disse indeholder L. U.***) forøvrigt ingen Bestemmelser ud over Bestemmelsen om, at Fanger under 18 Aar ved Straffens Begyndelse »maa« holdes i Celle Halvdelen af den Tid, i hvilken ældre Fanger »skal« holdes i Celle. Men Bestemmelsen om, at Celleopholdet kan fortsættes ud over den fastsatte Tidsgrænse — uden anden Tidsbegrænsning end Straffetidens Længde — naar der foreligger »tvingende Grund« dertil, eller Fangens Ønske derom, gælder, saaledes som Reglerne er affattede, ogsaa Fanger under 18 Aar. Overfor unge Fanger — og ikke alene Fanger under 18 Aar men ogsaa Fanger mellem 18 og 21 eller 22 Aar — bør der imidlertid ikke blot gælde et Maksimum for Celle-

*) Efter min Mening bør et saadant Maksimum ogsaa gælde, hvor Cellestraf anvendes efter Fangens Ønske. Hvis en Fange, der har siddet en længere Aarrække i Enecelle, stadig fastholder Ønsket om fortsat Cellebehandling, vil det formentlig ofte være et Vidnesbyrd om, at han trænger til Behandling i Fællesskab.

**) Se derimod nedenfor om J. U.

straffens Varighed men endog et lavere Maksimum end det almindelige.

3. Den nærmere Ordning af Cellebehandlingen og Behandlingen i Fællesskab.

Om den nærmere Ordning af Cellestraffen indeholder L. U. ingen Bestemmelse. I Motiverne hedder det, at »efter Kommissionens Opfattelse er Cellestraffens Formaal naaet, naar Fangen hindres i at komme i Berøring med andre Fanger.« Cellebehandlingen kan derfor ifølge Motiverne under denne Forudsætning modificeres med Hensyn til Gudstjeneste, Skoleundervisning, Gymnastik, Badning og Gaardtur, ligesom det kan tillades Fangen at sidde for aaben Dør og at forlade Cellen for at udføre Ærinder, der staar i Forbindelse med hans Arbejde, men disse Modifikationer kan først indrømmes, efter at Fangen en Tid har været underkastet »absolut« Cellestraf, og kun hvis Misbrug ikke kan befrygtes (L. U. § 64).

Om Fanger, der behandles i Fællesskab, bestemmes det i L. U., at de i Arbejdstiden skal være under »stadigt Tilsyn«, og at de skal tilbringe Nætterne og Fritiderne i Celle eller under »noje Opsyn«. Kun Fanger, som har opført sig godt og er paalidelige, kan holdes i Fællesskab om Natten. Det fremhæves med Rette i Motiverne, at det er Fritiden og ikke Arbejdstiden, der er Fællesskabets svage Side; det oplyses, at Gennemførelsen af Reglen om Fangernes Anbringelse i Celle i Fritiden i det mindste indtil videre ikke er mulig paa Grund af Mangel paa Celler, men naar det der-efter siges, at det samme i Hovedsagen kan naas gennem et noje Opsyn, anser jeg det for en lidt dristig Paastand. Den holder i hvert Fald kun Stik, hvis man opretter meget smaa Fangeafdelinger, paa hvilke der til Stadighed er posteret en Betjent. Men det kræver et stort Opsynspersonale og er derfor en kostbar Foranstaltning. L. U. giver Anvisning paa ved Straffuldbyrdelsen at anvende Progression. Den nys nævnte Bestemmelse om, at Fællesfanger stadig skal være under Tilsyn, ikke blot i Fritiden men ogsaa i Arbejdstiden, udelukker et Progressionssystem som det, der her i Landet gælder ifølge kgl. Anordning af 13. Februar 1873, og som gaar ud paa, at Tilsynet med Fangerne indskrænkes, efterhaanden som de rykker op i Klasserne. Der kan i Virkeligheden ogsaa rejses alvorlige Indvendinger i alt Fald

imod dette Systems Anvendelse paa Recidivister med en ret broget kriminel Fortid.

4. *Forlængelse af Straffetiden.*

Der skal nu omtales det andet Punkt, paa hvilket de to af Kommissionens Medlemmer har taget Forbehold.

Ifølge L. U. § 12 skal der hver Maaned gives Fangen et Vidnesbyrd for hans »uppförande, flit och framsteg«. Herved anvendes et Pointssystem, hvorefter det højeste Antal Points, nemlig 10, skal gives Fangen for hver Maaned, i hvilken der ikke er givet ham Tilrettevisning, Advarsel eller Straf. Har en Fange, hvis Straf er 6 Maaneder eller derover, ikke opnaaet fuldt 10 Points for hver Maaned af Straffetiden, kan denne forlænges med højst en Fjerdedel, dog ikke ud over 3 Aar. Bestemmelse om saadan Forlængelse træffes af Fængselsvæsenets Overbestyrelse efter Indstilling fra Fængslets Ledelse; den trufne Bestemmelse skal forelægges Justitsministeren.

Der gives i L. U. nærmere Regler om »Tipointssystemet« — hvilke Regler det forøvrigt ikke er lykkedes mig at forstaa — og der gives detaillerede Regler for Straffetidens Forlængelse indenfor den angivne Grænse, idet der i saa Henseende opstilles en Skala, af hvilken der i Motiverne gives en nærmere Forklaring, som lider af nogen Uklarhed.

Hvad denne Skala angaar, da hviler den paa den Betragtning, at Fangens daarlige Opførsel og dertil svarende maanedlige »Pointsdeficit« er mere undskyldelig i Begyndelsen af Straffetiden, da han ikke er helt paa det rene med alle de Forskrifter, han skal efterleve, end i Slutningen af Straffetiden, hvor han er bleven »varm i Huset« og kender dettes Skikke. Ifølge Skalaen medfører derfor et »Pointsdeficit«, der er opstaaet i Slutningen af Straffetiden, Strafforlængelse i et større Antal Dage end et lige saa stort »Pointsdeficit«, der stammer fra Begyndelsen af Straffetiden. Skalaen fører imidlertid til det urimelige Resultat, at af 2 Fanger, som har forskellig Straffetid, faar for s a m m e »Pointsdeficit«, opstaaet l i g e l a n g T i d efter Indsættelsen i Fængslet, Fangen med den korte Straffetid en større Strafforlængelse end Fangen med den lange Straffetid. I Motiverne til L. U. er for at lette Anvendelsen af Skalaen denne udarbejdet i Form af en Tabel. Denne minder lidt om en Logaritmetabel, men ved Benyttelsen af den føler man sig

unægtelig ikke saa tryk med Hensyn til Resultatets Rigtighed, som man gør, naar man slaar op i en Logaritmetabel. Jeg har stor Respekt for Matematik, men jeg tror, at man skal vogte sig for den indenfor Straffuldbyrdelsen, hvor det jo drejer sig om Behandling af Mennesker*).

Til Begrundelse af Reglen om Strafforlængelse anføres det i Motiverne, at Fængslets Ledelse ofte ved en Fanges Losladelse er klar over, at han snart vil vende tilbage til Fængslet, og at han derfor ikke bør loslades til Fare og Besvær for Samfundet, hvorhos der henvises til den »gennemgribende Betydning«, som Reglen vil have med Hensyn til Opretholdelse af Disciplinen i Fængslet.

I sidstnævnte Henseende skulde Reglen ikke synes nødvendig, da der blandt de til Raadighed stillede Disciplinærstraffe findes Hensættelse i Enecelle i højst 30 Dage, saaledes at Tiden ikke medregnes i Straffetiden. Da der ikke er sat nogen Grænse, som den ved gentagen Anvendelse af saadan »Strafcelle« bevirkede Forlængelse af Straffetiden ikke maa overskride, er dette disciplinære Straffemiddel meget effektivt.

Hvad dernæst angaar den først anførte Betragtning, da er den utvivlsomt rigtig, men Spørgsmaalet bør formentlig løses gennem en Ændring i Straffeloven og ikke i en Straffuldbyrdelseslov. Under Hensyn til den Almindelighed, hvori Reglen om Strafforlængelse er givet, anser jeg den for meget betænkelig. Den er ikke indskrænket til unge Forbrydere, som en Domstol har erklæret for trængende til Opdragelsesforsorg, der jo ifølge sit Formaal bør være af tildels ubestemt Varighed. Og den er heller ikke indskrænket til Personer, hvis Forhold ifølge en Domstols Skøn karakteriserer dem som farlige eller i alt Fald som meget besværlige for Samfundet. Men Reglen kan bringes til Anvendelse paa enhver Fange, hvis Straffetid er 6 Maaneder eller derover, naar han blot ikke honorerer »Tipointssystemet«s Forordringer til »uppförande, flit och framsleg« i Fængslet. Forøvrigt vil en stor Del af de Fanger, som viser daarlig Opførsel i Fængslet, slet ikke høre til dem, om hvem det med

*) Det bør bemærkes, at Skalaen og Tabellen angiver Maksimum for Strafforlængelsen. Ligesom Strafforlængelse ganske kan undlades trods »Pointsdeficit«, kan Straffetiden forlænges med et mindre Antal Dage end det, der ifølge Skalaen svarer til det paagældende »Pointsdeficit«. Den største Strafforlængelse pr. manglende Point er 3 Dage, den mindste $\frac{3}{10}$ Dag.

Sikkerhed kan ventes, at de snart vil recidivere, og som det derfor kan være rimeligt at holde tilbage i Fængslet.

De to Kommissionsmedlemmer, der har taget Forbehold overfor Reglen, som de forlanger fjernet, anfører imod denne dels den principielle Indvending, at de administrative Myndigheder ikke maa »krænke selve Straffeprincippet ved at udøve almindeligt Dommerherv«, dels en Henviisning til de »meget skæbnesvangre Konsekvenser«, som en Godkendelse af Reglen kan faa i Retning af at muliggøre det for en Majoritet eller en paa Grund af tilfældige Omstændigheder herskende Minoritet at »underkasta för den härskanda gruppen misshagliga individer »fångvård««. Medens jeg ikke er enig i den principielle Indvending, kan jeg tiltræde den sidst anførte Betragtning. De administrative Myndigheder bør kun kunne »udøve Dommerherv« overfor Personer, som af en Domstol er domte til at underkastes en Behandling af (tildels) ubestemt Varighed.

5. Fangernes Sysselsættelse.

Med Hensyn til Fangernes Sysselsættelse er Forholdet i Finland det samme, som det indtil for nogle Aar siden var her i Landet: Der gives Fangen en beskeden Arbejdsducør (»Sparpenning«), som ikke har Karakteren af Godtgørelse for ydet Arbejde men af Belønning for god Opførsel. Den er — siges det i Motiverne — »saa ringe, at den ikke er egnet til i nævneværdig Grad at fremkalde Arbejdslyst. Lovens Synspunkt er, at Fangen skal tvinges til Arbejde, for Dovenskab straffes han. Det er en fastslaaet Mening, at Straffens Natur absolut kræver dette. Erfaringen turde imidlertid allerede have vist, at med Tvang vindes intet eller kun yderst lidt. Arbejdslyst kan ikke fremkaldes gennem Tvang. Men da Arbejdet er den bedste Opdrager, bør man fjerne alt, som forhindrer, at Fangens Arbejdslyst vækkes og udvikles.«

Ud fra denne utvivlsomt rigtige Betragtning foreslaas det, at der foruden Arbejdsducøren — hvis Størrelse er afhængig af det ham tildelte Antal Points men uafhængig af Arbejdsresultatet — bør ydes Fangen en »Arbejdsandel« efter Arbejdsresultatet. Medens det principielle Udgangspunkt for Tildeling af Arbejdsducør ifølge Motiverne til L. U. er, at Værdien af Fangens Arbejde svarer til Udgifterne til hans Kost og Klæder, siges det i Motiverne til L. U. om »Arbejds-

andelen«, at den er en for Fangens Arbejde ydet Godtgørelse, som bør »forøges, alt efter som han gennem sit Arbejde erstatter de Udgifter, som han forvolder«. Og i L. U. bestemmes det, at det for »Arbejdsandelen«s Størrelse bestemmende er »den Grad, i hvilken han gennem sit Arbejde erstatter hele Fængselsvæsenets Udgifter, beregnede pr. Fange.« Ifølge Motiverne til L. U. bør den Fange, som gennem sit Arbejde til Statskassen indtjener mere end det til Bæspisning og Beklædning pr. Fange medgaaende Beløb, »af den overstigende Indkomst, efter Fradrag af Arbejds materialets Værdi, have en vis Andel, f. Eks. 50 pCt.« Hvis Fangen til Statskassen har indtjent mere end, hvad der svarer til Dækning af samtlige Fængselsvæsenets Udgifter, derunder Forrentning og Amortisation, beregnede pr. Fange, »bør han af den overstigende Del i Form af Arbejdsandel have 75 pCt.« Her ligesom ved Reglerne om det indledende Celleophold, Strafskærpelserne og Strafforlængelsen synes der mig at være for meget »Matematik« i Ordningen.

Principet om »Arbejdsandel« synes mig at være »graa Teori« — en Teori, som ikke lader sig udføre i Praxis, og en Teori, som ikke er uangribelig.

En Fange, som arbejder i et af Fængslets Værksteder, f. Eks. et Smedeværksted, kan jo fra Dag til Dag, ja endog paa samme Dag, faa anvist forskelligt Arbejde, Arbejde, som giver et forskelligt økonomisk Udbytte. »Arbejdsandelen« skal godskrives Fangen ugevis. Men det vil i et blot nogenlunde stort Fængsel med en efter Regiesystemet ordnet Arbejdsdrift*) være ganske umuligt ved Ugens Udlob at opgøre det økonomiske Udbytte af hvert enkelt af de Arbejder, ved hvilke Fangen i Ugens Løb har været sysselsat. Og for smaa Fængsler Vedkommende har Spørgsmaalet overhovedet ingen praktisk Betydning — det er sikkert her yderst sjældent, at Indtægten ved en Fanges Arbejde kan dække Udgiften til hans Bæspisning og Beklædning**). Og det samme gælder større Fængsler, hvor Entreprenørsystemet ligger til Grund for Arbejdsdriften. I de danske Straffeanstalter

*) Ifølge Motiverne til L. U. bør Arbejdet i Fængslerne i første Række foregaa for Statens Regning, altsaa efter Regiesystemet, og ifølge J. U. § 8 skal det særlig ske for Statsinstitutioner, altsaa ordnes paa samme Maade som i Sverige og Danmark.

**) Se f. Eks. den af den svenske Fængselsstyrelse udgivne Aarsberetning for 1919, Side 62—63, Tab. 22.

var for en halv Snes Aar siden, da det nævnte System praktiseredes, det gennemsnitlige daglige Nettoudbytte af Fangearbejdet ca. 33 $\frac{1}{2}$ Øre pr. Fange! I de kommunale Fængsler i København — der tæller Skandinaviens største Fængsel, og hvor Entreprenorsystemet gælder — kostede hver Fange ifjor Kommunens Kasse efter Fradrag af Arbejdsudbyttet 18 Kr. 10 Øre om Dagen! Indførelsen af »Arbejdsandel«-Princippet vilde endelig, hvis dets Gennemførelse overhovedet var praktisk mulig, kræve et endnu mere omfattende og indviklet Bogholderi end det, som Arbejdsdriften i store Fængsler allerede nødvendiggør.

Selve Princippet synes mig dernæst forkasteligt. Medens det at yde Betaling »efter Arbejdsresultatet« er rigtigt, forsaavidt Arbejdsresultatet er Udtryk for Fangens Flid og Dygtighed, synes det mig principielt urigtigt at sætte Betalingen i Forhold til Arbejdsresultatets økonomiske Værdi. Den økonomiske Succes, som et i et Fængsel optaget Arbejdsfag og de enkelte af dette overtagne Leverancer har, beror jo ikke alene paa de paagældende Fangers Flid og Dygtighed, men ogsaa, og maaske i langt væsentligere Grad, paa andres Dygtighed — Arbejdsledelsens Fremsyn og Dispositioner, Personalets tekniske Indsigt og Paapasselighed — eller paa tilfældige Forhold, Konjunkturerne o. lign. Det synes dernæst i Strid med Systemets Formaal — at fremelske Arbejdslyst — at forholde den flittige og dygtige Fange Betaling, fordi Arbejdet paa Grund af Arbejdsledelsens Udygtighed eller tilfældige uheldige Omstændigheder ikke giver noget økonomisk Udbytte eller maaske endog Underskud. Da der ikke blot mellem Fængslets forskellige Arbejdsfag men ogsaa mellem de enkelte Arbejder indenfor samme Fag kan være en endog ret betydelig Forskel med Hensyn til den Indtægt, som Arbejdet giver, uden nogen dertil svarende Forskel med Hensyn til de Krav til Flid og Dygtighed, som stilles til de Fanger, der udfører de forskellige Arbejder, vilde Fængslets Ledelse stadig blive stillet overfor Ønsker fra Fangerne om at blive anbragte ved det mest indbringende Arbejde med dertil hørende Misfornøjelse og Misundelse, naar Ønskerne ikke opfyldtes. De Fanger, som — maaske under et tidligere Ophold i Fængslet — har lært et Fag, som drives i det paagældende Fængsel, vil faa et Forspring frem for andre Fanger, og de Fanger, som sættes til de egentlige Arbejdsfag, vil være gunstigere stillede end de Fanger, der beskæftiges under Fængslets Økonomi (f. Eks.

i Køkkenet eller ved Rengøring) og saaledes ikke med Indtægt givende Arbejde.

Den Tanke, at søge Fangernes Arbejdslyst fremmet, fører til — og kun til — at honorere deres Flid og Dygtighed. Den fører altsaa for de Arbejders Vedkommende, som kvantitativt kan udstykses i »Pligtarbejde« og »Overarbejde«, til et *Akkordsystem*, men den fører ikke til, som foreslaaet af Kommissionen, at delagiggøre Fangerne i Arbejdets økonomiske Udbytte, altsaa til et *Tantièmesystem*. Det næste Skridt vilde være Oprettelse af Bedriftsraad bestaaende af Fanger.

I tidligere Tid har man vel nok i for høj Grad stængt det frie Livs Vilkaar ude fra det Samfund, som et Fængsel omslutter. Men nu om Stunder synes man nogle Steder tilbøjelig til at gaa for vidt i den modsatte Retning. Jeg tror i alt Fald ikke, at det er formaalstjenligt at lade det frie Samfunds økonomiske Klasseforskelle afspejle sig i Fængslet og indenfor dette skabe »Kapitalister« en miniature. Misundelsen hos de »lavere Klasser« bliver i alt Fald ikke mindre end udenfor Fængselsmurene.

Men er det urigtigt indenfor Fængsterne at skabe »Kapitalister«, bliver det afgjort forkasteligt, naar man muliggør det for disse at misbruge deres Stilling paa samme Maade, som det saa ofte sker i det frie Samfund, uden at det kan forhindres, nemlig paa den Maade, at Kapitalen forbruges til Vellevned. Det gaar imidlertid Kommissionsforslaget ud paa — naturligvis alder her i beskeden Format — skønt saadant Misbrug kunde og burde forhindres i Fængslet. Skal Fangerne opdrages til »Kapitalister«, bør de opdrages til forstandige Kapitalister. Ifølge L. U.s Motiver skal der imidlertid for at fremme Fangens Arbejdslyst ikke blot gives ham en Arbejdsfortjeneste, som staar i Forhold til det paa-gældende Arbejdes økonomiske Udbytte, men »der skal desuden gives ham Lejlighed til allerede i Fængslet at nyde Resultatet af sit Arbejde«. Kommissionen foreslaar derfor følgende Ordning: Medens den ene Halvdel af den faste, meget beskedne Arbejdsducor skal opspares til Fangens Løsladelse, og den anden Halvdel under Opholdet i Fængslet kun af Fangen kan anvendes til Underholdsbidrag til de ham Nærstaaende eller til Erstatning til den, som hans Forbrydelse er gaaet ud over, kan Fangen, hvis hans Opførsel er upaaklagelig, i Fængslet disponere over hele »Arbejdsandelen«, hvis Størrelse teoretisk set er ubegrænset; den ene

Halvdel kan anvendes til de to nævnte altruistiske Formaal, den anden Halvdel kan — i Modsætning til, hvad man tidligere har kendt i Finland — anvendes til »Forbedring af Kosten samt til Tilfredsstillelse af rimeligt Ønske eller Anskaffelse af Bekvemmelighed.« Foruden Tillægskost, som skal købes af Fængslets Beholdning af Madvarer, men kan bestaa i andet end det, som Bespisningsreglementet omfatter, kan Fangen købe Tobak. Da der i de danske Straffeanstalter indfortes Akkordbetaling som Supplement til de faste Arbejdsducorer, bestemtes det, at den ene Halvdel skal henstaa til Fangens Losladelse, og det blev udtrykkelig fastslaaet, at den anden Halvdel kun maatte anvendes til »nyttige Formaal, men ikke til Kostforbedring eller desl.« Og dog har Indførelsen af Akkordsystemet fremmet Fangernes Arbejdslyst og forøget Arbejdsmængden i et Omfang, der har været langt over Forventning*).

6. Disciplinærstraffe.

Af Disciplinærstraffe indføres: Hensættelse i Celle i højst 30 Dogn, saaledes at Tiden ikke medregnes i Straffetiden, og afskaffes: legemlig Revselse, »eftersom den er uforenelig med Nutidens Opfattelse, og dens Anvendelse desuden let kan overdrives«, og det tilføjes, at man ogsaa i Praksis allerede har opgivet dette Straffemiddel. Dette sidste er forøvrigt ikke noget godt Argument for Afskaffelsen af legemlig Revselse, idet det vil kunne gores gældende til Fordel for dens Opretholdelse, at det netop er Muligheden for dens Anvendelse, som har medført, at der ingen Trang har været til dens Anvendelse. At »Strafcelle« (5: Forlængelse af Straffetiden) er et langt bedre Straffemiddel end legemlig Revselse, føler jeg mig overbevist om, ligesom ogsaa om, at man kan undvære det sidste, naar man har det første.

Medens »Strafcelle« og Nedsættelse eller Fortabelse af Arbejdsducor kun kan ikendes af Fængslets Direktion (det vil ved Central- og Lensfængsler i disse Sager sige: Direktør, Præst, Læge, Underdirektor, Lærer og Arbejdsleder), kan Direktøren paa egen Haand, men kun »efter Samraad med et tilkaldt Medlem af Direktionen«, ikende de andre

*) Se Nord. Tidsskrift f. Strafferet 1915 S. 147—48, 1916 S. 161—62, 1917 S. 172—73, 1918 S. 230, 1921 S. 220, 1922 S. 108—11 og 131—32 (»Arbejdspræstationerne ved samtlige Arbejdsfag er forøgede ca. 40 % i Hørsens Straffeanstalt.).

til Raadighed staaende Disciplinærstraffe (Haardt Natteleje, Kostindskrænking, Vand og Brød, mørk Arrest m. m.). Her i Landet kan en Inspektor paa egen Haand idomme enhver af de ved Loven hjemlede Disciplinærstraffe, deriblandt legemlig Revselse, Vand og Brød i indtil 3×5 Dage og »Strafcelle« i indtil 6 Maaneder.

De foreslaaede Bestemmelser synes mig vel begrundede, da der ingen Appel bør være i slige Sager, dog skulde det synes tilstrækkeligt, at f. Eks. 3 Medlemmer deltager i Sagens Afgørelse. Det vil være let for Direktøren at tilkalde en af de nævnte Tjenestemænd, med hvem »Samraadet« ikke behøver at tage lang Tid.

7. *Betinget Løsladelse.*

For Tiden kan kun Fanger, hvis Straffetid er mindst 3 Aar, opnaa betinget Løsladelse. Ifølge L. U. nedsættes Tidsgrænsen til 16 Maaneder. For at opnaa betinget Løsladelse skal Fangen have udstaaet tre Fjerdedele af Straffetiden, dog mindst 1 Aar eller — hvis han tidligere har udstaaet Frihedsstraf — 3 Aar; hvis Fangen er dømt paa Livstid, skal mindst 15 Aar være afsonet. Fanger, som maa ligestilles med Personer under 15 Aar — der er den kriminelle Lavalders — kan opnaa betinget Løsladelse paa et tidligere Tidspunkt og da, om fornødent, overgives til Opdragelsesanstalt for Resten af Straffetiden. Bestemmelse om betinget Løsladelse træffes af Fængselsvæsenets Overbestyrelse.

»Prøvetiden« — ø: den Tid, i hvilken Friheden kun er betinget — er den ved Løsladelsen tilbagestaaende Straffetid*), og det er denne Tid, som skal afsones i Tilfælde af, at Betingelserne ikke overholdes**). Livsvarig Tugthusstraf betragtes som havende en Varighed af 20 Aar.

Begaar den betinget løsladte Fange en ny Forbrydelse, bestemmes det ved Dommen, om han derved har forbrudt den betingede Frihed. Men hvis han kun undlader at efterleve de ham givne Forskrifter, afgør Fængselsvæsenets Overbestyrelse, om han skal genindsættes i Fængslet eller indsættes i Tvangsarbejdsanstalt til Udstaaelse af Reststraffen, eller om i Stedet herfor »Prøvetiden« skal forlænges —

*) Ifølge kgl. Anordning af 28. Maj 1913 § 26 er »Prøvetiden« den ved Løsladelsen tilbagestaaende Straffetid, dog mindst 1 Aar.

**) Ifølge kgl. Anordning af 13. Februar 1873 § 17 skal den betingelsesvis løsladte i Tilfælde af Betingelsernes Overtrædelse kun afsones Resten af den ved Løsladelsen tilbagestaaende Straffetid.

hvilket kan ske med højst en Fjerdedel af Straffetiden, dog ikke ud over 3 Aar — eller om der slet intet skal foretages.

Om Tilsyn med de betinget løsladte indeholder L. U. ingen Bestemmelser, men i Motiverne udtales, at »et forstaaende Tilsyn (»Øvervakning«) er nødvendigt til Støtte for den løsladte; kun under saadanne Omstændigheder kan den betingede Løsladelse gøre den tilsigtede Nytte«. Og i I. U. gives der detaillerede Regler om Tilsynet. Hvis hverken en Forening eller dertil egnet Person kan overtage Tilsynet, paahviler dette Politiet. Lidet heldige synes Bestemmelserne om, at der af Fængslets Ledelse skal gives Politiet paa den betinget løsladtes fremtidige Opholdssted Underretning om Løsladelsen, selv om den paagældende er undergivet Tilsyn af en »Øvervakar«, og at denne, naar den paagældende skifter Opholdssted, skal underrette Politiet derom, skønt den paagældende overgives til en anden »Øvervakar« paa det nye Opholdssted.

8. Regler om løsladte Fanger.

Om Løsladelse af Fanger efter endt Straf indeholder L. U. følgende Bestemmelser til Forebyggelse af Tilbagefald:

Den løsladte Fange, der i Almindelighed skal sendes til det Sted, hvor der er sikret ham Arbejde, eller til sin Hjemstedskommune, kan holdes tilbage i Fængslet en kortere Tid, indtil Rejsen kan finde Sted (f. Eks. for at oppebie Skibsløjlighed eller i Tilfælde af Fangens Sygdom).

Dernæst kan Fængselsvæsenets Overbestyrelse efter Indstilling af Fængslets Ledelse bestemme, at den løsladte Fange i en vis Tid, dog højst 1 Aar, skal være underkastet samme Tilsyn, som gælder for betinget løsladte Fanger, saaledes at han, hvis han ikke iagttager de ham givne Forskrifter, kan arresteres og genindsættes i Fængslet eller anbringes i Tvangsarbejdsanstalt indtil Udlobet af det fastsatte Tidsrum.

Den løsladte Fange skal endelig ifølge I. U. ledsages fra Fængslet til nærmeste Jernbanestation eller Baadebro, for at det kan paases, at han rejser til Bestemmelsesstedet; om fornødent kan den løsladte Fange ledsages til den Station, der ligger nærmest Bestemmelsesstedet.

Den første Regel er vel begrundet. Den anden Regel synes mig at lægge en for vidt gaaende Magt i Fængselsmyndighedernes Haand. For den Fange, der ikke har opført sig godt i Fængslet, kan de forlænge Straffetiden efter de ovenfor under 4. omtalte Regler, idet de holder ham

tilbage i Fængslet, og de kan endvidere ifølge den her omtalte Regel yderligere forlænge hans Straffetid, hvis han ikke opfører sig godt udenfor Fængslet, idet de i saa Fald sætter ham ind igen. Paa den Maade vil Fængselsmyndighederne kunne forlænge en Fanges Straffetid lige indtil 4 Aar. Ja, de maa vel endog, hvis Fangen efter Genindsættelsen paany kommer i Konflikt med »Tipointssystemet«, atter kunne anvende Reglerne og saaledes ved stadig gentagne Tilbageholdelser og Genindsættelser kunne omdanne den ham idømte Straf til en Frihedsberøvelse, der med korte Afbrydelser varer Resten af hans Levetid. Den tredje Regel — om Fangens Ledsagelse til Jernbanestation o. lign. — bør ikke gaa ud paa, at han skal ledsages, men kun paa, at han kan ledsages, og der savnes et Paabud om, at Ledsagelsen ikke maa ske ved en uniformeret Fængselsfunktionær.

9. Behandlingen af unge Fanger.

Skønt det Kommissionen overdragne Hverv gik ud paa at fremsætte Reformforslag særlig med Hensyn til Behandlingen af unge Forbrydere, indeholder L. U., som allerede bemærket, ingen Regler om særlig Behandling af unge Straffanger ud over den ovenfor nævnte Regel om Varigheden af det Straffen indledende Celleophold. L. U. indeholder end ikke nogen Antydning af, at unge Fanger skal behandles paa særlig Maade. Derimod indeholdes der nogle Regler i saa Henseende i I. U.

I. U. bestemmer, at Fangerne — baade Tugthus- og Fængselsfangerne — skal »grupperes« paa følgende Maade: 1) Fanger, der er mellem 15 og 18 Aar, eller som i aandelig Henseende kan stilles i Klasse med dem, 2) Ældre Fanger, som vel tidligere har været straffede men ikke i de fem nærmest foregaaende Aar har udstaaet strengere Frihedsstraf eller udført Tvangsarbejde, 3) Alle øvrige Fanger. De til Grupperne 1. og 3. hørende Fanger maa ikke anbringes i samme Anstalt; skulde dette dog være nødvendigt, skal de holdes fuldstændigt adskilte fra hinanden. Iøvrigt kan, naar Omstændighederne taler derfor, Fanger overføres fra den ene Gruppe til den anden.

I. U. bestemmer dernæst, at der ved Behandlingen af Fanger hørende til Gruppe 1. bør lægges særlig Vægt paa de unges aandelige og legemlige Udvikling og ved deres Sysselsættelse paa den opdragende Side af Arbejdet.

I Tilslutning til Omtalen af de nævnte Grupper udtales det i Motiverne, at Kommissionen ikke har ment at kunne anbefale Indretning af et egentligt Ungdomsfængsel, eftersom den finder, at hver enkelt Fanges personlige Egenskaber bør være det afgørende ved Fangers Gruppering og Behandling. Anbringelse af udelukkende unge Fanger i samme Anstalt kunde, hedder det videre, medføre særlig skadelige Følger: det mindre fordærvede Barn fra Landet vilde dér træffe sammen med det i Almindelighed mere fordærvede Byelement, og han vilde snart blive sine Kammeraters Lige-
mand, da han ikke vilde kunne modstaa det aandelige Tryk fra disses Side. Ved vore Opdragelsesanstalter har man nok som kunnet konstatere dette. Det er derfor mere formaals-
tjenligt at fore passende ældre Fanger sammen med de unge paa Fællesafdelingerne, hvor de førstnævnte som »Alderspræsidenter« opretholder en alvorligere Aand. Herigen-
nem lettes Ordenens Opretholdelse, hvoraf følger, at baa-
de Arbejdet og Undervisningen gør Fremskridt. Desuagtet kan jo ved en saadan Anstalt Hovedvægten saa vel ved Arbejdet som ved Undervisningen lægges paa den pædagogiske Side, der kan drives Gymnastik og lignende Øvelser o. s. v. Hoved-
sagen er, hedder det sluttelig, at en »okynnig Massanda« ikke tager Overhaand indenfor Anstalten og forvandler den til en Skole for Mangel paa Disciplin.

Af det saaledes anførte er jeg ikke bleven overbevist om, at Indretningen af et Fængsel udelukkende bestemt for Unge ikke skulde være det rette. Men naturligvis maa Fange-
tallet ikke være for stort, og Anstalten maa rumme Mulig-
hed for den fornødne Gruppering. Og fordi Anstalten er et
U n g d o m s f æ n g s e l, maa det naturligvis ved Ledelsen af
den intet Øjeblik glemmes, at den er et Ungdoms f æ n g s e l,
altsaa en Institution, der bør være præget af streng Alvor
og ubrydelige Krav til Orden og Disciplin.

10. Forskellige Bestemmelser vedrørende Behandlingen af Straffanger.

Der er ovenfor gjort Rede for de væsentligste Bestem-
melser, som angaaende Behandlingen af Fanger indeholdes
i L. U. og I. U. Kun nogle enkelte andre Bestemmelser om
Fangernes Behandling skal endnu nævnes.

I § 83 i L. U. drages en efter mit Skøn lidet rimelig
Konsekvens af den almindeligt anerkendte Regel, at Fangens

Arbejdskraft »tilhører Staten«. Det bestemmes, at Fangen ingen Ret har til sit Arbejdsprodukt, ikke heller til en af ham i Fængslet gjort Opfindelse, men at samme tilfalder Staten; dog kan Justitsministeren, hvis Fangen har udført et særlig værdifuldt Arbejde eller gjort en Opfindelse, til-lade, at der gives ham en særlig Erstatning derfor. Vi har ikke nogen tilsvarende Regel her i Landet, og vi har heller ikke hidtil savnet den. De mange »Opfindere«, som de dan-ske Fængsler i Aarenes Lob har huset, har man ladet be-holde deres Opfindelser, og det mener jeg ogsaa, man burde, hvis der engang i Fremtiden i et dansk Fængsel skulde blive gjort en Opfindelse, som har nogen Værdi. Muligvis har den paagældende syslet dermed Aar igennem, forinden han kom i Fængsel — han er maaske netop kommet der paa Grund af disse Sysler —og det maa jo antages, at han i Fængslet kun har beskæftiget sig med Opfindelsen i sin Fri-tid. Men selv om han først var begyndt at arbejde med Opfindelsen efter at være kommet i Fængsel, og selv om der maatte være givet ham Lov til en kortere Tid at arbejde dermed ogsaa i Arbejdstiden, burde formentlig det samme gælde*). Og paa samme Maade bør man formentlig forholde sig, hvis der skulde blive begaaet en litterær eller kunstne-risk Stordaad i Fængslet.

Ifølge I. U. § 99 er enhver til Folkekirken hørende Fange pligtig at deltage i Gudstjeneste og Andagtsøvelser, medmindre han ved Indsættelsen i Fængslet eller inden 1 Maaned derefter begærer sig fritaget. Det synes ikke vel begrundet at afskære Fangen — der maaske er dømt paa Livstid — fra Fritagelse for Deltagelse i Gudstjeneste o. lign., fordi han ikke inden 1 Maaned efter Indsættelsen har ønsket sig fritaget. Der vil, forekommer det mig, tvertimod være langt mere Grund til at tage Hensyn til et saadant Ønske, naar det fremsættes efter længere Tids Deltagelse i Guds-tjenesten, end naar det fremfores straks ved Indsættelsen i Fængslet eller ganske kort Tid derefter.

Efter I. U. § 103 bør der, saa vidt Fængselsordenen til-lader det, gives Fangen Lejlighed til i Fritiden bl. a. at »øve sig i Musik«, og ifølge § 106 kan Fangen faa Tilhadelse til

*) En Begrænsning i Adgangen til at faa Patent paa en Opfindelse gælder ifølge dansk Patentlov af 13. April 1894 § 3 for den, der er »ansat i Statens Tjeneste«, nemlig med Hensyn til en Opfindelse, om hvilken det kan antages, at han helt eller delvis er naaet til den gen-nem sit Arbejde for Staten.

for sin Arbejdsfortjeneste at skaffe sig »nødvendigt Tilbehør for at drive Øvelser i Musik«. En saadan Bestemmelse virker vel nok ved første Øjekast noget forbløffende, men Bestemmelsen er sikkert rigtig, omend dens praktiske Betydning ikke er stor. »Fængselsordenens« Krav vil medføre den fornødne Begrænsning ogsaa med Hensyn til, hvad der kan henføres til »Musik«. Hvis det er Meningen, at Bestemmelsen skal afgive Hjemmel for, at der f. Eks. i et Ungdomsfængsel skabes et Orkester, har den ikke min Sympati. En saadan Bestemmelse passer for et Ungdomshjem men ikke for et Ungdomsfængsel. Naar man opretter begge Slags Institutioner, er det naturligvis Meningen, at der skal være Forskel mellem dem, og denne Forskel bør ikke udviskes. Ethvert Fængsel, ogsaa et Ungdomsfængsel, bør undgaa alt, som blot har Udseende af en Bestræbelse for, at de deri anbragte skal føle sig »som Korps«, føle sig »knyttede til Institutionen«.

Af de Bestemmelser, som indeholdes i Udkastet til Ændringer i den gældende Forordning om Fuldbyrddelse af Straf, skal her kun omtales en, til hvilken der mig bekendt ikke findes noget tilsvarende i andre Straffuldbyrddelseslove eller Udkast til saadanne, og overfor hvilken to af Kommissionens Medlemmer har taget Forbehold.

Efter den nu gældende Forordning om Straffuldbyrddelse medfører en Fanges Romning — foruden Disciplinærstraf — at den Tid, i hvilken han har været borte fra Anstalten, ikke medregnes i Straffetiden. Der foreslaas nu en Bestemmelse om, at det samme skal gælde om den forud for Romningen liggende Tid, dog kun for saa vidt den ikke overskrider en Fjerdedel af den idømte Straf. Det oplyses i Motiverne, at Fanger i de sidste Aar — dels paa Grund af den store Pladsmangel i Fængslerne, dels som Følge af Bestræbelsen for i størst mulig Udstrækning at beskæftige Fanger med Fri-luftsarbejde — i større Udstrækning end tidligere er blevet anbragt udenfor de egentlige Fængsler, hvorfor man har været nødt til at forvare dem i Lokaler, som ikke har været fængselsmæssigt indrettede.

For den foreslaede Bestemmelse anføres det, at den Fange, som undviger, maa anses for vedblivende at have lagt »et samfundsfjendtligt Sindelag« for Dagen. Det, synes jeg, er for meget sagt, og omend jeg ingenlunde tør bestride Bestemmelsens Berettigelse som midlertidig Foranstaltning

under forbigaaende abnorme Forhold, mener jeg dog, at den gaar for vidt som almindeligt gældende Regel.

En Fanges Undvigelse vil ofte vidne om en Mangel enten ved Fængslets Indretning eller ved dets Bevogtning. Og der synes mig at være noget stødende i, at Fængselsledelsen, naar den saaledes selv har nogen Skyld i det passerede, ja maaske endog er skyldig i en grov Pligtforsømmelse, farer for haardt frem mod den medskyldige, Fangen, som muligvis ved den nævnte Pligtforsømmelse er bleven udsat for en saa stor Fristelse, at man ikke i hans Bukken under for denne med Foje kan se et Vidnesbyrd om »et samfundsfjendtligt Sindelag«, men kun et Vidnesbyrd om et frihedselskende Sindelag, uden hvilket Frihedsstraffen overhovedet ikke vil være effektiv*). Noget anderledes stiller Sagen sig, naar Fangens Undvigelse sker under saadanne Forhold, at den er et groft Tillidsbrud, men selv for saadanne Tilfælde vil jeg — forsaavidt angaar danske Forhold — med Støtte i Erfaringen fra vore Fangekolonier anse en Regel som den foreslaaede — der forøvrigt ifølge sit Indhold ikke kan komme til Anvendelse overfor Varetagtsfanger — for unødvendig. De til Raadighed staaende Disciplinærstraffe er tilstrækkelige.

11. Særlige Regler om Fanger, som ikke udstaar Straf.

I L. U.s 3die Kapitel gives særlige Regler om Fanger, som ikke udstaar Frihedsstraf. Af disse Regler skal her blot nævnes følgende:

Varetagtsfanger, som er under 18 Aar, eller som kan ligestilles med saadanne, forvares saa vidt muligt i en anden Anstalt end ældre Fanger. I Motiverne til denne Bestemmelse udtales det, at der i de større Byer skal indrettes særlige Forvaringshjem for saadanne Personer.

De for Straffanger gældende Disciplinærstraffes Maksimum nedsættes med to Trediedele overfor Varetagtsfanger. Efter hvad jeg ovenfor under 1. har bemærket, finder jeg denne Regel urimelig, saa meget desto mere, som den mest effektive Disciplinærstraf, »Strafcelle«, ifølge sit Indhold jo ikke kan anvendes overfor Varetagtsfanger. Det er ganske

*) Ifølge § 32 i det af den danske Straffelovskommission af 1905 udarbejdede Udkast til kgl. Anordning om Fuldbgyrdelse af Frihedsstraffe maa den strengeste Disciplinærstraf, legemlig Revselse, ikke anvendes, hvor Forseelsen bestaar i Undvigelse.

urimeligt, at en Varetægtsfange, som hører til Fængslernes faste Bestand, og om hvis Skyld i den ham paasigtede Forbrydelse der ingen som helst Tvivl er, skal kunne begaa meget grove Brud paa Fængselsordenen uden at paadrage sig nogen nævneværdig Ubehagelighed, blot fordi han i Øjeblikket er Varetægtsfange og ikke Straffange. Under Nutidens Offentlighed ved Retsforhandlingerne og Borgerskabets Tilsyn med Varetægtsfængslerne er der saamænd ingen Grund til at befrygte, at Disciplinærstraffene skulde blive misbrugte til at forulempe Varetægtsfanger. Her i Landet giver Erfaringerne i hvert Fald intet Grundlag for en saadan Frygt.

Uheldig — om jeg saa maa sige — i modsat Retning finder jeg Bestemmelsen i L. U. om, at Fængslets Direktor har Ret til at paabyde, at en af Fængslets Tjenestemænd skal overvære en Defensors Besøg hos Varetægtsfangeren, idet Reglen ogsaa omfatter den af det offentlige beskikkede Defensor*).

I L. U.s nævnte Kapitel indeholdes endelig den Bestemmelse, som ikke hører hjemme dér, at de for Varetægtsfanger gældende Regler kommer til Anvendelse paa Fanger, som er domte for politiske Forbrydelser. I Motiverne udtales det, at Anordningen af en særlig *custodia honesta* vilde medføre unødvendigt Omsvøb med Hensyn til Formerne for Straffuldbyrdelsen.

12. Kommunale Fængsler.

Ved Siden af det af Staten administrerede Fængselsvæsen — der omfatter 12 Central- og Lensfængsler, 5 Reservefængsler og nogle Fangekolonier — findes der i Finland kommunale Fængsler, de saakaldte Stadshäkten, hvori der hovedsagelig anbringes Varetægtsfanger og Politiarresteranter. Om de kommunale Fængsler bestemmes det i L. U.s femte og sidste Kapitel, at Forvaltningen af dem skal overgaa til Staten, men at det vedblivende skal paahvile Kommunerne at opføre og vedligeholde Fængslerne, medmindre der med Staten træffes en Overenskomst i anden Retning.

*) Ifølge den danske Retsplejelovs § 738 har Varetægtsfangeren Ret til »ukontrolleret Samkvem« med sin beskikkede Forsvarer, hvorimod Dommeren kan anordne fornøden Kontrol, forsaavidt angaar den af Fanger valgte Forsvarer.

13. Sygehus for sindssyge Fanger.

Ved Tugthuset i Åbo findes der et Sygehus for sindssyge Fanger. Med Hensyn til dette foreslaar I. U. to Forandringer i de nu gældende Regler, nemlig dels at der i Sindssygehuset kan optages — foruden som nu Straffanger, som bliver sindssyge — Varetægtsfanger, som skal underkastes psykiatrisk Observation, dels at Ledelsen af Sygehuset skal overgaa fra Tugthusets Direktion til dets Læge.

Om Fangers Anbringelse i Sindssygehuset træffer Fængselsvæsenets Overbestyrelse Afgørelse efter at have hørt Medicinalstyrelsen; naar det skønnes paakrævet, kan Anbringelsen finde Sted, forinden Medicinalstyrelsens Udtalelse foreligger.

Saa vel Eksistensen af det nævnte Sygehus som den omtalte Bestemmelse om, at det er Fængselsvæsenets Overbestyrelse, der træffer Afgørelse med Hensyn til Anbringelse i Sygehuset, er misundelsesværdig. Ifølge denne Ordning vil Fangen for det første kunne komme under psykiatrisk Behandling, naar den Læge, som ser ham hver Dag, anser ham for trængende dertil — selv om et Kollegium, hvis Kendskab til Fangen udelukkende er erhvervet ved Gennemlæsning af Akter og lignende Papirer, er kommet til et andet Resultat. Og dernæst vil Fangen kunne komme under Sygebehandling, saa snart han erkendes trængende dertil — uden at man behøver at vente den Tid, som Kollegiets Behandling af Sagen tager, og som medgaar til Ordning af de Formaliteter, som Indlæggelse paa et almindeligt Sindssygehospital kræver.

14. Fængselsvæsenets Organisation og Administration.

I Udkastet til »Förordning angående Fångvårdsväsenet« og i nogle Kapitler af I. U. findes en Række Bestemmelser om Fængselsvæsenets Organisation og Administration, om Tjenestemændenes Ansættelse, Rettigheder og Pligter og om Fangeltransporter m. m.

Det foreslaas, at Fængselsvæsenets Overbestyrelse, der for Tiden, ligesom i Norge og Danmark, har en Ordning med »Chefstyre«, skal omorganiseres efter det kollegiale System, saaledes som Forholdet er i Sverige. Det bestemmes, at Fængselsvæsenets Overbestyrelse udgøres af en Overdirektor som Chef samt en Fængselsinspektør, en »Uppfostringsinspektør« og en Assessor som Medlemmer. Desuden findes

ved Overbestyrelsen en eller, om fornødent, to Økonomi- og Arbejdsinspektorer samt en Overlæge og en Arkitekt. Af de nævnte Stillinger findes Stillingerne som Assessor og Arkitekt ikke for Tiden. Overbestyrelsen omfatter to Afdelinger, en »Kansliavdeling« og en Økonomiafdeling; den sidste behandler Sager angaaende Økonomien og Arbejdsdriften, den første de andre Sager.

I Motiverne udtales angaaende Forslaget om i Fængselsvæsenets Overbestyrelse at oprette et Embede som Assessor, at Oprettelsen af dette Embede findes at være af saa meget større Vigtighed, som juridisk Eksamen ikke menes nødvendigvis at maatte kræves til Ansættelse som Overdirektor*). Det oplyses i Motiverne, at det paahviler Fængselsvæsenets Overbestyrelse at fore Tilsyn med, at Varetægtsfanger ikke forvares i Fængslerne længere Tid, end en hurtig Tilvejebringelse af Anklagematerialet og selve Undersøgelsen nødvendigvis kræver. Naar man overdrager Fængselsvæsenets Overbestyrelse det nævnte Ilverv, og naar man i saa stor Udstrækning som sket ved de foreliggende Udkasts Bestemmelser om Strafforfængelse og betinget Losladelse lader Fængselsvæsenets Overbestyrelse »udøve Dommerhverv«, synes det mig at være endog særlig betænkeligt at frafalde Kravet om juridisk Uddannelse hos Overbestyrelsens Chef, der — hvor vidt man end gennemfører »det kollegiale System« — dog er og bør være den, paa hvem Hovedansvaret for Overbestyrelsens Virksomhed hviler. I alt Fald mener jeg, for min egen Embedsvirksomheds Vedkommende, om Juraen, hvad Per Degn siger om Latinen, at den »hjælper meget et Menneske udi alle Forretninger. Jeg vilde ikke miste den, jeg kan, ikke for 100 Rigsdaler; thi den har baadet mig i mit Embede over 100 Rigsdaler, ja 100 til.«

Ogsaa ved Fængslerne gælder det kollegiale System. Ved hvert Fængsel findes en Direktion, der ved Central- og Lensfængsler bestaar af Direktøren, Præsten og Lægen, hvorhos Direktionen som Medlem tilkalder Underdirektøren, Læreren eller Arbejdslederen ved Foretagelsen af Sager vedrørende de af enhver af disse repræsenterede Omraader, ligesom en Repræsentant for Opsynspersonalet, naar Sager vedrørende dette foreligger til Behandling. Fængslets fastansatte Opsynspersonale vælger af sin Midte for et Aar ad Gangen

*) For denne Opfattelse er unægtelig Navnet *Krohne* et glimrende Argument.

sin Repræsentant i Direktionen; Valget sker ved lukkede Sedler, der afgives til Direktionen. Endelig kan Justitsministeren for et Aar ad Gangen udpege en eller to dertil egnede Personer, som ikke er ansatte ved Fængslet, til at indtræde i Direktionen. Denne Ordning er funden heldigere end den i England og Norge gældende Ordning med udenfor Fængslets Ledelse staaende »visiting committees« og »Tilsynsraad«.

For Direktorerne ved Central- og Lensfængsler foreslaas ligesom for Opsynspersonalet gunstigere Pensionsregler end de for civile Tjenestemænd i Almindelighed gældende. Om de nævnte Direktørstillinger udtaler Motiverne, at Tjenesten er »særlig opslidende. En Fængselsdirektor*) er aldrig i Stand til at nyde uforstyrret Ro, men maa hvert Øjeblik være parat til at gribe ind. Behandlingen af de groveste Forbrydere stiller ofte Direktorens Sjælskræfter paa en tung Prøve«.

I. U. § 54 bestemmer, at det er enhver Fængselstjenestemand forbudt at anvende Fanger til privat Arbejde, men at dertil ikke henregnes Arbejde, som med Overbestyrelsens Samtykke udføres ved Anlæg eller Pasning af Haver eller udføres mod Erstatning, som tilfalder Staten; og § 76 indeholder følgende Bestemmelse: »Det maa i Almindelighed kun i Fritiden tillades en Fange at »uppvakta« Fængslets Tjenestemænd«. Efter min Mening er det i særlig Grad indenfor Fængselsvæsenet betænkeligt at give Tilladelse til en Ordning, som er egnet til at udviske den skarpe Linie, der bør være mellem Tjenestemændenes private og tjenstlige Forhold.

15. Forslag om Opførelse af nogle Fængsler.

I Motiverne til I. U.s Bestemmelser om den ovenfor under 9. nævnte Gruppering af Fangerne oplyses det, at den foreslaaede Gruppering i Hovedsagen er overensstemmende med den nu gældende, men at den af det store Antal Fanger forarsagede Pladsmangel ikke har tilladt en effektiv Gennemførelse af Fordelingen, forsaavidt angaar Tugthusfangerne, og har medført, at Fængselsfangerne uden nærmere Gruppering er blevet fordelt mellem Lensfængslerne, alt efter som der var Plads i disse.

Om Pladsmanglen i Fængslerne oplyses det, at den tildels forelaa allerede før Verdenskrigen, men at den er

*) Her i Landet er Benævnelsen: »Fængselsinspektør«.

tiltaget i en saadan Grad, at den »simpelt hen gør det tvingende nødvendigt hurtigst muligt at planlægge et nyt Fængsel«. De 2 Tugthuse (i Helsingfors og Åbo) for mandlige Fanger har Plads til ialt 1566 Fanger; lægges dertil 225 Pladser i Willmanstrands Tvangsarbejdsanstalt, findes der Plads til ialt 1788 Fanger. Ved Udgangen af Aaret 1920 var det samlede Antal mandlige Tugthusfanger 2978. I Lensfængslerne findes der ialt 1367 Pladser, men der fandtes ved nævnte Tidspunkt 1960 Fanger. I Tugthusene og Lensfængslerne manglede der altsaa, da Kommissionen afgav sin Betænkning, 1783 Pladser eller, hvis nævnte Tvangsarbejdsanstalt lades ude af Betragtning, 2008 Pladser.

Kommissionen stiller derfor Forslag om for mandlige Fanger at bygge dels et nyt Centralfængsel, i første Linie for unge Forbrydere og i væsentlig Grad baseret paa Friluftsarbejde, dels et Hjælpefængsel, ligeledes baseret paa Friluftsarbejde, og for kvindelige Tugthusfanger et nyt Centralfængsel med Adgang til Friluftsarbejde til Afløsning af det ganske utidssvarende Tugthus for Kvinder i Tavastehus; i Forening med det nye Fængsel, men fuldstændig adskilt derfra, foreslaas endelig opført en Tvangsarbejdsanstalt for kvindelige Tvangsarbejdere.

Af de ovenfor meddelte Oplysninger om Pladsmanglen i Finlands Fængsler vil enhver kunne forstaa, hvilke overordentlige Vanskeligheder det finske Fængselsvæsen har haft at kæmpe med i de sidste Aar. Forhaabentlig vil det lykkes min for nylig udnævnte finske Køllega at overvinde disse Vanskeligheder, og jeg ønsker ham Held med Gennemførelsen af de Reformer, der maatte blive Resultatet af den Betænkning, for hvis væsentligste Indhold der ovenfor er gjort Rede.

Birger Wedberg: Om nåd och lejd under Konungens Högsta Domstols gustavian-skas kede. Juridisk sommarlektyr. 45 sider. Stockholm 1922.

Anmelderen har fulgt Forf.s Anvisning og befundet sig vel med denne Sommerlektüre. Fra et større Arbejde, som Forf. har for om Sveriges Højesteret (Högsta Domstolen) i

den gustavianske Tid, har han udskilt et Studie over Högsta Domstolens Praxis i dette Tidsrum m. II. 1. Indstillinger til Benaadning for idomt Straf eller til Lejde under Straf-følgning. Fremstillingen faar sin særlige Interesse, fordi de forskellige Udtalelser gennemgaaende ikke blot — som nu — giver Konklusionen, den Indstilling H.D. gør til Kungl. Maj:t, men ogsaa de Præmisser, hvorigennem Retten naar dertil. Fra det lille specielle Omraade, der er Afhandlingens Genstand, kastes derved Lys over Tidens Opfattelse (eller Opfattelsen hos Tidens bedste Mænd) af større Spørgsmaal, som den Dag i Dag beskæftiger os.

Datidens snart brutale, snart pudsige Straffe staar atter for os. Træhesten og aabenbare Skriftemaal (uppenbar kyrkoplikt) forekommer; om den sidste er en [vanærende] Straf eller en kirkelig Forsoningsakt droftes gentagne Gange i 1790'erne. Til en Bøde af 6 rdr. 32 sk. domtes Bondekarlén Johannes Månsson efter kgl. Frd. 1. Januar 1794, fordi han havde sat Silkebaand i sin Hat, men H.D. anbefalede — mod Sædvane — Eftergivelse af Bøden, skønt denne skulde tilfalde Angiveren. En pudsig Sag vistnok om Hermafroditisme skal her refereres i sin Helhed efter Forf.:

Kvinspersonen Anna Maria Åhrman kom 1794 från sin födelseort Gästrikland till Ålands socken i Uppland och tog tjänst som kammarpiga hos kaptenen Benzeltierna. Under denna tjänstetid lade hon av kvinnodräkten, föregav sig vara man och erhöll, uppå intygande av en barnmorska, prästebesked såsom man. Under sådan förklädnad antog hon 1797, efter någon tids vistande först i Stockholm och sedermera hos sin farbror trumslagaren Will i Ängelsta, taffeltäckaretjänst hos överstelöjtnanten v. Ehrenheim på Eka, där hon tjänte tillsammans med gårdsfogden Lundmarks dotter Anna Fredrika. Efter mycken förtrolighet dem emellan överenskommo de att låta sig sammanviga. När lysning skulle ske, uppstod tvivel om A:s kön. Hon förmodade då Anna Fredrikas sväger Matts Nyberg att till undergående av en för nödig ansedd läkarebesiktning utgiva sig för Å. Vigseln skedde, och de nygifta levde i flera veckor tillsammans, intill dess Anna Fredrikas föräldrar, bedragna i sitt hopp om sin förmente mågs väntade förmögenhet, skilde Å. från sig och dottern. Både Å., Anna Fredrika och Nyberg dömdes att mista äran och böta. Anna Fredrikas föräldrar sökte nåd för henne och Nyberg. Och som förlusten av äran för desse brottslige skulle otvivelaktigt leda till oförtjänt li-

dande för deras föräldrar och anhörige samt de förstnämnde även därigenom sättas utur stånd att för en framtid på ärligt sätt söka sin utkomst och uppehälle, alltså och då brottet sannolikt mera av ungdoms oförstånd och okunnighet om följderna än elakt uppsåt av dem blivit förövat, trodde HD sig äga fullkomlig anledning tillstyrka o. s. v. (17/11 1800).

Almindelige Ytringer om Straffens Formaal forekommer ikke sjældent. Paa en Tid, hvor Straffeteorierne ikke var saa dyrkede, som de senere blev, har HD oftere præciseret de forskellige Sider af Straffens Opgave, som Straffeteorierne hver paa sin Vis ensidig optog. HD vilde ikke til Benaadning indstille en Kvinde, der i 1780 for Forsøg paa Giftmord var dømt til Rissstraf og livsvarigt Tugthusarbejde, hvorunder hun til Stadighed paa Brystet skulde bære en Blikplade, paa hvilken hendes Forbrydelse fandtes beskrevet. Det siges i HD.s Udtalelse (1799): »Det är en given grundsats att med straff åsyftas ej allenast ett uppfyllande av lagarnes krävande hämnd, utan jämväl en varning för lika illasinnade att förändra deras uppsåt till förbättring i deras vandel; det skulle således i allmänna sammanlevnaden verka de skadeligaste följder om så grova brottslingar som Maria M. kunde hava hoppet kvar att någon gång förr eller senare genom tredje mans antingen verkliga eller låtsade känsla av medlidande undgå det band, som sätter en gräns för deras villor.»

I et Tilfælde af Vold mod Moder udtalte HD (1793), at »bibe hållande av den undergivenhet, i naturens och världslig lag barn vore föreskriven emot föräldrar, fordrade vid sådane brotts bestraffande såväl den brottsliges rättelse som intryck hos allmänheten till andre sådane vanartiges avskräckande.»

I et andet Tilfælde tales der om »den bestraffning, deras gärningar och allmänhetens säkerhet fordrar.» Men ogsaa Forbedringsformaalet haves for Øje. Det siges (1791) om to dömda Landevejsrovare, at »det redan utståndne straff bidragit till deras förbättring, varved det åsyftade ändamålet med bestraffningen i avseende på dem vunnit är«, og det anbefales, at Straffen nu nedsættes fra Livstid til 8 Aar (hvoraf de 5 da var gaaet). Lejlighedsvis ser man ogsaa betinget Benaadning anvendt, saaledes at Fangen, om han paany forbryder sig, skal indsættes til Udstaaelse af Reststraffen.

Iøvrigt ses, at de Betragtninger, som i de enkelte Til-

fælde bestemmer IID.s Udtalelser, i det hele og store svarer til Betragtninger, som ogsaa nutildags den, der skal udtale sig om Benaadning for Straf, maa anstille. Gennemgaaende maa man beundre den Omsigt og Samvittighedsfuldhed, hvormed Afgørelsen træffes og begrundes, og i de fleste Tilfælde vilde vistnok Nutiden lade tilsvarende Betragtninger være afgørende (en Undtagelse gør det af Forf. S. 17 refererede Tilfælde af Mælketyveri af Nød, hvor iøvrigt Straffen — at staa en Time ved Tinghusdøren med Mælkespanden samt 5 Slag Ris — var mindre streng, end man skulde have ventet). En anden Sag er, at ikke blot den anvendte Straf, men ogsaa den Maade, hvorpaa Forbrydelsen opfattes (eller at den i det hele opfattes som Forbrydelse), hyppig afviger fra Nutidens Forestillinger. Allfor meget skal Nutiden dog vist ikke bryste sig i Forhold til Fortiden. Den Rationeringslovgivning, hvorunder der levedes under Verdenskrigen, frembød adskillige Forbrydelser, der lignede den ulovlige Kaffeekogning, som i 1799 paaførte Anna Greta Lindman en Bøde paa 10 rdr., som IID ikke vilde tilraade eftergivet.

Mellem al den øvrige Tilforladelighed tager det sig paa-faldende ud, at i 1802 to Mordere kunde benaades paa den Maade, at der skulde kastes Lod om, hvem af dem der skulde udstaa Livsstraffen, medens den anden skulde hensesættes til Livstidsarbejde paa Fæstningen efter udstaaet Rottingstraf og aabenbare Skriftemaal. Da imidlertid den ene romte, fik den anden Lov til uden Lodtrækning at opnaa den nævnte Formildelse. En saadan Afgørelse ved Lodkastning synes tilmed ikke at have været helt enestaaende.

Afhandlingen oplyser om Retstilstande og Kulturforhold, der er af stor Interesse. Efter denne Prove tør man med Fortrosthed imødesæ Justitieråd Wedbergs Løsning af den større Opgave, han har taget i sin Haand.

E. O.

P o l i s h a n d b o k III*) ved Rudolf von Schultz.

En Politihåndbog vilde man ikke paa Forhaand være tilbøjelig til at kalde denne lille velskrevne Instruktionsbog, som paa en let fattelig Maade fremstiller Politiets Plads i Administrationen, dets Formaal og Virkemaade, dets Kompetence, Organisation og den Lovgivning, som det i særlig

*) Anmeldelse af Værkets to første Dele findes i nærværende Tidsskrift 1914 p. 265.

Grad paahviler Politiet at overvaage. Lærebog vilde være et mere træffende Udtryk for denne Bog, som netop tilsigter at give Anvisninger paa de almindelige Regler for Polititjenestens Udførelse, uden at gøre Forsøg paa at løse Problemer eller give en udtømmende Fremstilling af alle Bestemmelser og Afgørelser af Betydning for det praktiske Polit.

Bogen synes velegnet til at give den unge Politimand en kort Oversigt over hans fremtidige Virkemidler og Pligter samt Vejledning om, hvorledes han naturlig og bedst kan røgte sit Hverv.

Bogen er ikke skrevet blot for en enkelt Politikreds, men er beregnet for Politiet i sin Helhed, og derfor tvinges Forfatteren noget vel meget til almindelige Betragtninger, som kan have sin Værdi, men som trænger til et Supplement i udtømmende og detailleret Fremstilling af Enkeltheder ved Tjenestens Udførelse.

Bogen vil imidlertid bibringe sine Læsere et vist almindeligt Indblik i Politivæsenet, som lidt efter lidt gennem Arbejde i det praktiske Liv kan suppleres med andre mere detaljerede Instruktioner.

Danske og norske Politimænd, som ønsker et hurtigt Indblik i svensk Lovgivning paa Politivæsenets Omraade, vil gennem denne let gennemlæste Bog hurtigt erhverve sig et saadant. Derimod ligger det i Sagens Natur, at Bogen ikke kan have nogen direkte praktisk Interesse for disse, noje knyttet som den er til svensk Lovgivning.

Hakon Jorgensen.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Det belgiske Maanedsskrift »*Revue de droit pénal et de criminologie*«, hvis Udgivelse paabegyndtes i Januar 1921, er gjort til Genstand for foreløbig Omtale i nærværende Tidsskrifts 9. Aargang pag. 330—331. Af dets fyldige Indhold skønnes der at være Anledning til at gøre Rede for Hovedindholdet af de nedennævnte Artikler med Æmner af international Interesse.

I Hæftet for April d. A. skriver Dr. *Vervaeck*, directeur du Service d'Anthropologie pénitentiaire, om Samfundets Forsvar mod den fra narkotiske Gifte stammende Fare. Han oplyser, at efter Verdenskrigen og som et Ledsagefænomen til denne har Misbrug af saadanne Gifte, særlig Morfin og, som Afløsere for denne, Cocain og Heroin, vundet en uhyre, alle Samfundsklasser omfattende Udbredelse i de Lande, som deltog i Krigen, saaledes at denne Misbrug nu flere Steder betyder en alvorlig Fare: Dels er der konstateret en foruroligende Vækst af Forbrydelser, begaaede af de til Brugen af saadanne Gifte forfaldne Personer (Toxicomaner) bl. a. for at skaffe sig Midler til at købe Giften, der forhandles hemmelig til uhyre Priser navnlig af Mellemænd for dem, der indsmugler den over Landegrænserne, og dels medfører Giftmisbruget ødelæggende Virkninger for Individet og dets Afkom. Forf. nævner den af franske Psykiatere hævdede Opfattelse, at først under Krigen i 1870 fik Morfinismen en Udbredelse af Betydning i Frankrig, og at dette skyldtes Smitte fra de tyske Invasionstropper. I alt Fald er det forstaaeligt, at det store Omfang, hvori man under den mangeaarige Verdenskrig har været nødsaget til at tilvirke narkotiske Midler til Anvendelse for de i Krigen saarede og nervesvækkede Menne-
sker, har medvirket til, at Misbruget nu har vundet stærkt Indpas i Lande som Tyskland, Italien, Nordamerikas for-

enede Stater, Frankrig og tildels i Belgien. Nordamerika har organiseret en hel Lovgivning for at komme Ondet til Livs, men efter Forf.s Mening endnu uden tilstrækkeligt Resultat; i 1919 regnede man med, at der i New York var over 300,000 Toxicomaner, og Politiet dersteds kendte omtrent 10,000 Recidivister, der var kronisk forgiftede. Hovedsædet for den kemiske Industri, der producerer de paagældende Drogner, formenes at være Tyskland. Allerede før Krigen menes 80 pCt. af de narkotiske Drogner i Amerika at være gaaet til Toxicomaner, og alle disse Drogner kom fra Tyskland. Naar nu et Land indfører en streng Kontrol med dets egen Fabrikation og Forhandling af narkotiske Midler, saa omgaas dette Værn, hvis der i et Naboland er Overproduktion, idet der da ved Grænserne organiseres en Indsmugling, overfor hvilken Kontrollen er meget vanskelig, idet f. Eks. en Dame i sine Klæder og sin Haandbagage let kan have skjult Gift nok til at ødelægge en hel Bys Befolkning med. De forebyggende Forholdsregler maa derfor omfatte dels en skærpet Kontrol ved Landegrænserne med jævnlige Undersøgelser paa Person, dels en meget streng Straffelovgivning overfor Indsmuglerne og deres Mellemlhandlere, dels en effektiv Kontrol med den indenlandske Produktion og Omsætning af disse Gifte; det har saaledes i Amerika vist sig, at man omgik Salgsforbudene ved at tilvirke Vin, Elixirer, Sirup og Piller med Cocain i. Endvidere maa der fremkaldes en skærpet Ansvarsfølelse hos eller iværksættes Kontrol med Læger og Farmaceuter, idet der efter Forf.s Mening fra disses Side altfor ofte vises en utilgivelig Rundhaandethed med narkotiske Midler overfor dem, som begærer disse, hvad enten denne Rundhaandethed saa skyldes slette Motiver eller kun Svaghed overfor de paagældendes Bønner. Imidlertid er Forf. klar paa, at alt dette ikke vil være nok til at dæmme op for den foreliggende Fare, hvorfor han kræver iværksat et indgaaende Oplysningsarbejde overfor Befolkningen og særlig Ungdommen, for gennem Foredrag, Aviser, Brochurer osv. at paavise paa den ene Side, hvor flygtig, kortvarig og hurtig aftagende den Nydelse eller Tilfredsstillelse er, som disse Gifte kan skabe, og paa den anden Side, hvilke uhyre Farer deres Brug rummer. Der peges, sikkert med Rette, paa, at mange navnlig blandt de unge og i de intellektuelle Kredse føres ind paa dette Misbrug rent tilfældig, af Nysgerrighed og Lediggang, af Lyst til at efterligne og til at være moderne, og det fremhæves som en sør-

gelig Erfaring, at Toxicomaner føler en sygelig Tilfredsstillelse ved at faa andre med ind paa Skraaplanet eller tilbage til det igen, hvis den paagældende en Tid har kunnet frigøre sig. Det erkendes, at de præventive Forholdsregler vil være uden Nytte overfor prostituerede og andre dybt sunkne, der ved Giften stimulerer svækkede Sanser og søger at glemme deres Fornedrelse, saa vel som overfor stærkt neuropathiske og konstitutionelt degenererede Individuer, blandt hvilke netop de uhelbredelige Toxicomaner rekrutteres. Men overfor dem, der er uden større Brist i deres almindelige psykiske og fysiske Konstitution, men som mere tilfældig eller lejlighedsvis er kommet ind paa denne Last, kan der med Nytte virkes, naar de endnu ikke er saa langt fremskredne, at de tager Giften ikke blot for at nyde dens behagelige Virkninger, men drevne af den frygtelige Hunger efter den, som en vis Tids Misbrug fører til, og som er det centrale i Toxicomanien, idet den, krævende stadig større og større Doser, efterhaanden komplet dræber Viljen og Evnen til at følge Modforestillinger.

Udover de forebyggende Foranstaltninger i Almindelighed maa der tænkes paa, hvorledes der skal reageres overfor Forbrydelser, begaaede af toxicomane. *Ferri* har i sit Udcast til en ny italiensk Straffelov en Bestemmelse om, at enhver Forbryder, som uden at være behæftet med Sinds sygdom befinder sig i en Tilstand af kronisk Forgiftning, hvad enten denne skyldes Alkohol eller nogen anden toxisk Substans, skal isoleres i en særlig Arbejdskoloni. Forf. understreger stærkt Nødvendigheden af saaledes at ligestille de heromhandlede Intoxicationer med Alkoholisme og opstiller herefter 3 Grundregler:

Den kronisk forgiftede Forbryder skal betragtes som mentalt forringet og anbringes i Arbejdskoloni.

Den, som med Vidende og Vilje bedover sig mer eller mindre fuldstændig og i en saadan Tilstand begaar en Forbrydelse, anses, hvad enten han forud havde paatænkt dette eller ej, som strafferetlig ansvarlig.

Den tilfældig intoxerede, hvis Tilstand ikke er villet eller har kunnet forudses af ham selv, eller hvis Tilstand ham uafvidende er paaført ham af en Tredjemand, kan frfindes.

Forf. ønsker imidlertid at gaa videre, nemlig udover Straf og dertil svarende Forholdsregler, ved at kræve Hjemmel for, at alle toxicomane Forbrydere stilles under Statsforsorg til en Behandling, efter hvis Afslutning med en Pro-

vetid der institueres psykiatrisk Overvaagen af den paagældende i en vis Tid. Kun den Begyndergruppe, overfor hvilken der, som fornaevnt, kan ventes Udbytte af oplysende Arbejde, kan det nytte efter en begaaet Forbrydelse at behandle ved Paalæg af periodiske Besøg paa Poliklinikker, hos Læger o. l. For alle dem, hos hvem Toxinhungeren virkelig er udviklet, maa der en Anstaltsbehandling til, hvis Varighed efter indvundne Erfaringer aldrig tør sættes under 6 Maaneder, hvorefter Tilsynet med dem indtræder bl. a. for at forebygge, at deres tidligere Fæller i Lasten paany drager dem ind i denne. Man har vel, særlig i Amerika, anstillet Forsøg med en friere Behandling efter de nedadgaaende Dosers Metode, som man i sin Tid troede stærkt paa. Der blev flere Steder indrettet Poliklinikker, hvor de toxicomane, som gav Mode der, blev paavirkede til at losrive sig fra deres Vane, samtidig med, at de dersteds under Kontrol og til en billig Pris fik udleveret smaa og stadig aflagende Doser af Morfin og Cocain for derigennem efterhaanden at afvænne sig. Men disse Forsøg maatte hurtig opgives og disse Poliklinikker lukkes, bl. a. fordi det viste sig, at Gæsterne bragte deres Bekendte med, som ogsaa fik narkotiske Midler udleveret, hvorefter der etableredes en Forhandling af disse billig erhvervede Midler til de Toxicomaner, der var henvist til at købe til Smughandelens Kæmpepriser, og Provenuet af denne Forhandling blev saa benyttet til Spekulation i Indsmugling ved Landegrænserne.

Endnu kan anføres nogle Tal fra Paris til Oplysning om, hvorvidt den Repression, som fra 1916 er iværksat dersteds for at komme Salgstrafikken tillivs, har været effektiv. Fra 1917 til 15. Maj 1921 er der fra de salgsberettigede Virksomheder sket Anmeldelse om 80 Tilfælde af Overtrædelser, og i omtrent Halvdelen af disse Tilfælde er der idomt Bødestraf. Antallet af Arrestationer af Folk, der ulovlig falbyder bedovende Midler i Bars, Concertrestaurationer, Drikke- og Tobakshoder eller endog paa offentlig Gade, er stadig steget, til Trods for, at saadan Trafik straffes med Fængsel fra 6 Maaneder til 2 Aar foruden Bøde; i 1917 var Antallet 52, i 1920: 157, og i de 5 første Maaneder af 1921: 97. I 1920 blev der konfiskeret 65 kg Cocain, svarende til 130,000 almindelige Doser, 15 kg Morfin og 45 kg Opium. —

Til dette Résumé af Dr. *Vervaecks* Afhandling kan endnu føjes, at den Fare for et Samfund, som en stigende Intoxication af den omhandlede Art af dets Befolkning frem-

hyder, i visse Henseender kan overstige Alkoholfaren. Den naar lettere op ogsaa i de højere, intelligente Samfundslag; Giftens Virkninger viser sig ikke paa den simple, anstødelige og fornedrende Maade, som en Alkoholrus hyppigt udviser, og æsthetiske Naturer, som er hævede over Alkoholisme, falder lettere for de heromhandlede Toxiners Magt. Hvilken Rolle disse Gifte kan spille i umoralske og forbryderske Menneskers Hænder, lader sig ikke udmaale. Man kan tænke sig saadanne Tilfælde som f. Eks., at en Mand livsforsikrer en kvindelig Paarørende til Fordel for sig selv og derefter leder hende ud i en Cocainmisbrug, der hurtig faar den paa-gældende til at bukke under. Der kendes i hvert Fald fra fransk Faglitteratur et Tilfælde, hvor en Mand fik sin Hustru forledet til Morfinisme for at kunne sætte Skilsmisse fra hende igennem.

Det er at haabe, at de nordiske Lande ikke er berørt af den Vækst, Intoxicationssygdommen har faaet i de krigsførende Lande. Københavns Opdagelsespoliti har paa en Forespørgsel underhaanden udtalt, at der ikke er det noget bekendt om en paa Cocainmisbrug beroende Stigning i Kriminaliteten eller om en Smughandel af Betydning herhjemme med dette Toxin, som vist for Tiden er det i Udlandet meset benyttede. Men man bør med Forholdene i andre Lande for Øje have in mente:

»Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.«

Det uhyggelige Fænomen, der kaldes *Necrophili* og bestaar i en Drift til at misbruge Lig i seksuelt Øjemed, hører jo heldigvis til Sjældenhederne. Alligevel har den strafferetlige Tidsskriftlitteratur i Udlandet — Tyskland, Schweiz og Belgien — i den senere Tid beskæftiget sig dermed, bl. a. i Anledning af en i Schweiz opdaget omfattende forbrydersk Adfærd i saa Henseende fra en Lighusfunktionærs Side. Man har søgt dels at udrede de psykiske Forhold hos Gerningsmænd til denne Art Handlinger og dels at udfinde de rette Synspunkter for Handlingens Strafbarhed. Naar der findes Anledning til her at omtale en Artikel i det belgiske Tidsskrifts Hæfte for Maj 1922 af *Plassard* og *Riser* om *Necrophili* (og *Necrosadisme*), er Grunden den, at deri indeholdes et muligvis betydningsfuldt Bidrag til Forstaaelsen af den psykologiske Oprindelse til en saadan uhyrlig Tendens. Man kunde være tilbøjelig til at opfatte den

som et Udtryk for den groveste Raahed og Bestialitet, en Slags Vampyrisme, et Vidnesbyrd om den højeste Grad af almindelig Farlighed hos det paagældende Individ. Imidlertid beretter den nævnte Artikel om en Patient, der indfandt sig paa en Nerveklinik for at søge Lindring, og som vel ikke havde øvet den omhandlede Forbrydelse, men syntes at være stærkt udsat for at komme til det. Det drejede sig om en 30-aarig Mand, der bl. a. var præget af en sjælden stærk Frygtssomhed overfor Omverdenen, en uafrystelig Følelse af, at hans Person indgød andre, og særlig Kvinder, et fysisk Ubehag. Nogen speciel Grund til denne hans Antagelse er ikke oplyst, men den havde plaget ham lige fra den Tid, da hans seksuelle Trang i en ret ung Alder opstod. Som venteligt under disse Forhold hengav han sig til Masturbation under Foregøglen af de Kvindeskikkelser, der havde vakt hans Drift. Da han en Gang følte sig hæftig tiltrukket af en bestemt Kvinde, pintes han af Tanken om, at hun aldrig vilde kunne tilhøre ham, fordi hun vilde føle Ubehag ved hans Person, indtil det en Dag pludselig faldt ham ind, at hvis hun var død, vilde hun ikke kunne støde ham tilbage, men rolig taale hans Kærtegn. Herefter drømte han jævnlig, at hun laa død ved hans Side og blev kærtegnet af ham, og ogsaa i vaagen Tilstand syslede han med at udtænke en Slags Roman om dette Æmne. Selvfølgelig udviste han Tegn paa en generel psykopathisk Konstitution, men der var intet voldsomt eller brutalt i hans Tankegang; og dog er det sikkert uimodsigeligt, at hans omtalte Forestillinger før eller senere kunde føre ham til Necrophili, naar Lejlighed gaves, eller vel endog til Mord for at kunne begaa Necrophili. Hans sociale Farlighed er næppe omtvistelig, og kriminalpsykologisk interessant er det at konstatere, at en sygelig Frygtssomhed og Mangel paa Selvvurdering saaledes kan forudsættes at ville kunne føre ud i saadanne Handlinger som Mord, der i Reglen forudsætter et voldsomt og selvhævdende Temperament. —

Hvad angaar Spørgsmaalet om Strafbarheden, bemærkes, at vor gældende Straffelov af 1866 i saa Henseende kun yder Hjemmelen efter § 158, der straffer Krænkelser af Gravfreden. Som af Goos i Strafferettens specielle Del (1895) I p. 568—9 udviklet, bør Bestemmelsen fortolkes som omfattende alle Tilfælde, hvor Liget er i nogens Varetægt i et forelobigt eller endeligt Hvilested. Torps Udkast har i § 134 den ethvert Tilfælde af Necrophili omfattende Bestem-

melse, at den »som ved usømmelig Behandling af Lig krænker Freden for afdøde«, straffes. Det er nødvendigt at have en Straffehjemmel for Forholdet, men i givet Tilfælde vil det sikkert vise sig, at Gerningsmanden altid er af en saadan psykisk Habitus, at Internering eller Behandling paa Anstalt er paakrævet enten i Stedet for eller ved Siden af Straf.

Siden Skrifteksperten *Johannes Marer* skrev om Grafologien i Retsplejens Tjeneste i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet Aargang 1898 p. 12 ff., er Æmnet formentlig ikke gjort til Genstand for udførligere Omtale i dansk juridisk Tidsskriftslitteratur. Og det maa vistnok siges, at Tilliden til Grafologi som Hjælpemiddel i Retssager i Øjeblikket ikke er synderlig stor herhjemme. Man erindrer en nylig afsluttet Retssag (UTR. 1922 p. 498), hvor 3 danske Skrifteksperters og 1 tysk Skriftekspert udtalte sig om, hvorvidt samme bestemte Person var Forfatter til 2 dem forelagte Breve: 2 af de danske Sagkyndige mente det nærmest utvivlsomt, at dette var Tilfældet, den tredje udtalte derimod, at vedkommende Person ikke kunde have skrevet det ene (anonyme) Brev, og den tyske Sagkyndige ansaa dette for usandsynligt. Imidlertid er jo Skriftekspertise et uundværligt Hjælpemiddel i mange Retssager, hvor det drejer sig om Dokumentfalsk, anonyme Breve af strafbart Indhold eller andre strafbare Handlinger, og der arbejdes da ogsaa stadig paa at gøre dette Middel sikrere og bedre. I det belgiske Tidsskrifts Hæfte for Juni d. A. har *G. De Recher* og *A. Tihon* skrevet en Artikel om dette Æmne, som der er Anledning til at henlede nordiske Læseseres og særlig nordiske Skrifteksperters Opmærksomhed paa. Oprindeligt gik Skriftekspertisen kun ud paa at finde og sammenligne de forelagte Skriftstykkers Afvigelser fra den almindelige Skrift, »Calligrafien«, altsaa at konstatere, om der var fælles Ejendommeligheder i Skriftstykkerne med Hensyn til Bogstavernes Form, Sammenhæng, Afstand osv. Da den egentlige Grafologi traadte frem, blev Maalet langt større, idet Grafologerne mente at kunne drage Slutninger af Skriftens Udseende og Enkeltheder til den skrivendes habituelle eller øjeblikkelige Sindstilstand, Stemning og Karakter (jvfr. for Eks. *Marers* fornævnte Arbejde). Det ses nu let, at disse Metoders Skavank bl. a. er den, at deres

Resultater vil være stærkt subjektivt farvede af Ekspertens Personlighed og individuelle Opfattelse, ligesom de grafologiske Slutninger i alt Fald, for at virke overbevisende, maatte kunne begrundes ved et uhyre Bevismateriale, som vel næppe foreligger. Det, som det da navnlig kommer an paa for at gøre en skriftkyndig Dom overbevisende, er, at den kan begrundes objektivt, paa en Maade, der tillader Retten at kontrollere dens Rigtighed. *Langenbruck*, som i en lang Aarrække har syslet med Skriftekspertise, hævder, at Grundlaget bør være den af Grafologerne paapegede »individuelle Rytme«, idet han hævder, at hvert Individ har sin specielle Rytme, der ytrer sig i alle dets Bevægelser, dets Gestus, Gang, Maade at tale paa og følgelig ogsaa i Skriften, som bestaar af Gestus. Hvis man kan finde en Maade at konstatere Skriftens Rytme paa, og hvis man kan fastlægge denne Rytme objektivt, vil det kunne med tilnærmelsesvis Sikkerhed afgøre ved Sammenligning af to Skriftstykkers Rytme, om de hidrører fra samme Person eller ej. Fordrejelser af Haandskrift vil ikke her spille nogen Rolle, da det vil være næsten ugørligt for den skrivende at forvanske sin Rytme i væsentlig Grad. Paa dette Grundlag har nu *Locard*, Direktøren for Politilaboratoriet i Lyon, udarbejdet en Teknik, der rettelig maa betegnes som *Grafometri*, da den hviler paa Maalinger, hvis Resultater atter fremstilles i Kurver. Genstanden for disse Maalinger, der udføres med særlige, fint konstruerede Apparater, der kan registrere saa smaa Forskelligheder som $\frac{1}{30}$ Millimeter, er navnlig Skrifttegnesnes forskellige Størrelse, deres Retning og Afstand. Metoden omfatter 8 Sæt Operationer, hvoraf særlig maa fremhæves Undersøgelsen af de varierende Højder af de smaa Bogstaver, maalt i deres Rækkefølge og afsat paa en Kurve i et Diagram. Her skal netop den individuelle Rytme give sig et klart og objektivt konstateret Udtryk. Forfatterne har foretaget et interessant Eksperiment, hvorfor der gøres Rede i Afhandlingen, men som Pladshensyn forbyder her at komme nærmere ind paa; de aftrykker en Række Skriftstykker, som har været Genstand for en grafometrisk Undersøgelse hos *Locard*, og gengiver Diagrammerne med de afsatte Kurver; det viste sig, at Kurverne for Variationen af de smaa Bogstavers Størrelse var analoge i de Skriftstykker, der virkelig hidrørte fra samme Forfatter (*Rechter*), men afveg stærkt fra Kurverne i dem, der af forskellige Personer var skrevne med Efterligning af hans Haandskrift;

man identificerede ikke blot 2 med *Rechters* sædvanlige Haandskrift udfærdigede Breve, men ogsaa en af ham med fordrejet Skrift udarbejdet Skriftprøve. Desuden opnaaedes der flere andre Identificeringsresultater i dette Skoleforsøg, der var konstrueret yderst indviklet og derfor frembød Vanskeligheder, der kan antages at overstige dem, der i det virkelige Liv praktisk talt vil blive Tale om.

Olaf Haack.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Bind XLII. Hæfte 6—7.

I disse — som iøvrigt i de nærmest foregaaende — Hæfter optager Afhandlinger om kriminalpolitiske Emner i nærmere eller fjærnere Tilknytning til Behandlingen af det tyske Straffelovsudkast Hovedpladsen.

Om Problemet: Opdragelse eller Straf og dets »Lösning« i Udkastet til en Straffelov for unge Forbrydere skriver Professor, Dr. K. Klee fra Berlin.

Forfatterens Udgangspunkt er Udkastets eget principielle: Forbrydelser begaaet af aandeligt og legemligt umodne Personer, maa behandles med andre Midler end Forbrydelser begaaet af voksne. Spørgsmaalet er derfor alene, om Udkastet har taget Konsekvenserne af sit Udgangspunkt og reduceret Strafanvendelsen til Tilfælde, hvor Opdragelsesmidler efter den skyldiges individuelle Karakteregenskaber paa Forhaand maa anses for virkningsløse. Dette bestrider Forfatteren ved en kritisk Gennemgang af Udkastets enkelte Bestemmelser. Oplysende er navnlig Udkastets § 4. Dens første Afsnit behandler Lovovertrædelser, overfor hvilke de almindelige Strafarter er uanvendelige, og hvor derfor Anvendelsen af Opdragelsesmidler er en Nødvendighed. Bestemmelsens andet Afsnit behandler Tilfælde, hvor Strafanvendelsen ikke er nogen Nødvendighed, og hvor snarere Opdragelsesmidler vil være tilstrækkelige. Forfatteren opfatter denne Søndring derhen, at første Afsnit angaar forholdsvis grovere Tilfælde, hvor følgelig Reaktionen bør være ret skarpe Opdragelsesforanstaltninger, medens andet Afsnit rammer Tilfælde af lettere Grad med dertil svarende mindre kraftige Reaktioner.

Om Handlinger, overfor hvilke Anvendelse af Opdragelsesmidler er en Nødvendighed (Afsnit 1), siges der imidlertid i Bestemmelsens fjerde Afsnit, der efter Forfatterens Me-

ning angaar ganske ringe Overtrædelser, at der dog ogsaa skal tages Hensyn til, om der paa Grund af Gerningsmandens ringe forbryderiske Vilje vil kunne ses helt bort fra Anvendelsen af Tugt, saaledes at der efter Omstændighederne i disse Tilfælde slet ikke vil indtræde nogen Reaktion overfor Overtrædelserne. Falder Forholdet derimod ind under Bestemmelsens andet Afsnit, maa Følgen modsætningsvis blive, at der enten maa straffes eller anvendes Opdragelsesmidler, saaledes at der, skønt Handlingen i og for sig er mindre strafværdig, dog altid vil indtræde en Reaktion fra det offentlige imod den. Inkonsekvensen i Udkastet øges imidlertid yderligere i Bestemmelsens tredje Afsnit, hvor det principielle Udgangspunkt i Virkeligheden fuldstændigt er opgivet. Dette Afsnit behandler Tilfælde, hvor der foruden Opdragelsesmidler tillige skal anvendes Straf. Udkastet gaar saaledes — ved de groveste Tilfælde — ud fra, at Opdragelsesmidler ikke er i Stand til at ækvivalere Straf. Dog bestemmes det, at der ved Afgørelsen foruden til Handlingens Karakter skal tages Hensyn til Opdragelsesmidlernes formentlige Virkning paa den skyldige, saaledes at Strafanvendelsen synker ned i et sekundært Plan og kun kommer til Anvendelse, naar Opdragelsesmidler alene ikke kan forventes at slaa til.

Man kan herefter ikke forbavses over Forfatterens Konklusion: at Udkastets § 4 er Billedet paa den højeste Forvirring, til hvilken navnlig den kombinerede Straf- og Opdragelsesregel i tredje Afsnit er Aarsag. Overfor den — iøvrigt nærliggende — Indvending mod Forfatterens Kritik, at Tilfældenes Mangfoldighed medfører Nødvendigheden af de svagt graduerede Overgange i den retlige Behandling, rejser han endelig den Paastand, at de unge Lovovertrædere i Virkeligheden kan deles i to Hovedgrupper: De unge, der er modtagelige for opdragende Paavirkning, og »de forhædede«, der ikke er det. Overfor den første Gruppe er Straf et positivt Onde, og Opdragelsesmidler, baade special- og generalpræventivt tilstrækkelige, saavist som Opdragelsesmidlerne — som Udkastets Motiver p. 3 udtaler — »efter alle Erfaringer ikke vil virke mindre afskrækkende« paa de unge end Straffen, en Erfaring, som da ogsaa Forfatteren fuldt ud kan tiltræde, ikke mindst fordi de unge oftest vil foretrække en kortere tidsbestemt Fængselsstraf fremfor en Opdragelsesperiode, der ikke paa Forhaand er bestemt normeret.

Helt forfejlet bliver Strafanvendelsen, naar den kombineres med Opdragelsesmidler, saaledes at man idømmer Straf, men opsætter Afsoningen, til det har vist sig, om ikke Opdragelsen alene er tilstrækkelig. Idet Afsoning saaledes ofte først vil finde Sted forholdsvis lang Tid efter den begaaede Forseelse, og først efter at den unge igen har forset sig enten ved sin Opførsel paa Anstalten eller f. Eks. paa en Flugt fra denne, vil den af den unge opfattes som en urimelig haard Reaktion for den nu begaaede Forseelse. Den oprindelige Forseelse vil føles ækvivaleret gennem Indespærringen paa Opdragelsesanstalten, og den nødvendige psykologiske Sammenhæng mellem Forseelsen og Straffen vil være brudt. Forfatteren er derfor mest tilbøjelig til at karakterisere den udsatte Strafudstaaelse som positivt skadelig, og gaar endog saa vidt, at han vil underkende Afsoningstruslens præventive Kraft: enten hjælper Opdragelsesmidlerne alene, eller ogsaa er Forsøget paa Forbedring haabløst. Truslen er i denne Henseende irrelevant. Man maa jo ogsaa i denne Henseende erindre, at det er muligt at indføre væsentlige Skærpelser i Opdragelsen, ikke mindst ved Berøvelse eller dog Nedsættelse af det med Tvangsarbejdet forbundne Vederlag.

I Stedet for Udkastets irrationelle Regler ønsker Forfatteren at dele Reaktionsmidlerne efter sit ovenfor antydede Princip: Det gælder først for de særlige Retter, hvis Opgave det bliver at behandle den unge Lovovertræder, med alle til Raadighed staaende Midler at konstatere, om den unge er modtagelig for Opdragelse eller ikke. Ved Afgørelsen heraf tager Forfatteren ikke — som man efter hans Standpunkt skulde vente — alene Hensyn til den sandsynlige »Modtagelighed« hos Individet, men ogsaa, mindre rationelt, til de Slutninger, man kan drage af Forbrydelsens objektive Grovhed. Fører Undersøgelsen til det Resultat, at Overtræderen maa anses for at være forhærdet, eller har han begaaet en meget grov Forbrydelse — eksempelvis nævnes Mord, Brandstiftelse og Voldtægt —, henvises Behandlingen af ham til de almindelige Domstole, saaledes at her som iøvrigt ved Forbrydere, der efter at have været undergivet Opdragelse, recidiverer, alene de almindelige Strafarter kommer til Anvendelse. Følgen af denne skarpere Adskillelse mellem Opdragelse og Straf bliver, at den efter Forfatterens Mening saa uheldige og upædagogiske Sammenblanding, der efter Udkastets § 4 finder Sted mellem Anvendelse af Opdragelsesmidler og Straf, falder bort og Straffefølgning og Straf-

fuldbyrdelse vil være udelukket overfor de modtagelige unge, der ikke har begaaet de særlig grove Forbrydelser. Overfor disse virker da kun Straffens almindelige præventive Kraft som det sidste Middel, der tvinger den, der ikke gennem Opdragelse alene har kunnet tvinges ind under Loven.

Tidskrift, udgivet af Juridiska Föreningen i Finland. Aargang 1921; Hæfterne 1—6; Aargang 1922, Hæfterne 1 og 2.

I det af Juridiska Föreningen i Finland udgivne Tidskrift findes blandt Afhandlinger om civilretlige Forhold en Række paa svensk skrevne Afhandlinger om strafferetlige Emner.

Medens første Hæfte af Aargangen 1921 væsentlig beskæftiger sig med Foreningens Aarsmøde og de herom grupperede Forhandlinger — herunder ogsaa Offentliggørelsen af Foreningens Diskussionsprogram for det følgende Aar — indeholder andet Hæfte en Afhandling af O. Hj. Granfeldt om de ved den i Aaret 1918 som Følge af de politiske Forhold ganske ekstraordinære Kriminalitet trufne Forholdsregler kodificeret i en Lov af 16. Juli 1918. Afhandlingen, der er betitlet: Straffuldbyrdelse, Fangegruppering og Amnesti, gør, som allerede den omfattende Titel viser, ikke Forsøg paa at være noget udtømmende Opgør med Emnerne, ja ikke engang med de paa Grund af Forholdene trufne overordentlige Foranstaltninger og deres retlige Baggrund.

Naturligvis er det her Frihedsstraffen, der har Hovedinteressen. Baggrunden for den særlige Interesse for de politiske Forbryderes Strafudstaaelse skyldtes i Virkeligheden to Ting: den udmærkede Arbejdskraft, der her paa billige Vilkaar stilledes til Statens Disposition, og den Kendsgerning, at det kriminalistiske Element hos disse Lovovertrædere i hvert Fald var til Stede i en fra andre Forbrydere ganske afvigende Skikkelse. Rationelt udnyttet havde disse to Forhold kunnet føre til revolutionerende Konsekvenser, men desværre hindrer Lovens Rammer den naturlige Udvikling af Principet. Dette gælder i særlig Grad §§ 1 og 2. Det bestemmes nemlig i disse, at idømt Frihedsstraf kun kan udstaaes ved Tvangsarbejde i de dertil særligt indrettede statslige eller kommunale Anstalter, og naar derfor Statsraadet under 4. Februar 1919 besluttede, at det skulde bero paa Fængselsdirektionens Skøn, under hvilke Former de

for Statsforbrydelser domte skulde afsone deres Straf, strander Rationaliteten baade paa Grænserne for de i anførte Paragrafer fastsatte Former for Fuldbrydelsen og paa en Regel i Lovens § 3, der bestemmer, at naar en standretsdomt, der har udstaaet sin »Minimalstraffetid« og folgelig er løsladt »under Opsigt«, igen gør sig skyldig i en Forbrydelse, skal Straffen for den nye Forbrydelse sammenlægges med den Tid, der endnu ikke er udstaaet for den gamle Forbrydelse, og at den saaledes fremkomne Straffetid »skal bringes til Fuldbrydelse paa den i nærværende Lov omhandlede Maade«. Den naturlige Fortolkning af denne Bestemmelse, nemlig at den samlede Straf skal udstaaes paa det for Statsforbrydere særlige Tvangsarbejde, fører jo til det praktisk ganske urimelige Resultat, at en Person, der oprindelig har været domt for en Statsforbrydelse, men senere begaar f. Eks. et groft Tyveri, der medfører Straffarbejde, vil komme til at afsone den for Tyveriet idømte Straf paa den særlige Maade, der indføres for Statsforbrydere, medens den, der aldrig har begaaet Forbrydelser før, men nu gør sig skyldig i et groft Tyveri, straks vil blive underkastet de strengere Fuldbrydelsesregler. Ganske vist kan man hertil indvende, at der i det første Tilfælde bliver Tale om Afsoning ogsaa af den resterende Straf for den tidligere begaaede Forbrydelse, men denne Forskel kan fjernes, naar man vælger et Tilfælde, hvor Personen allerede har gjort sig skyldig i en Forbrydelse, der paa den ene Side ikke er en Statsforbrydelse, og paa den anden Side er for fjernt beslægtet med den sidst begaaede Forbrydelse, til at den strengere Straffuldbrydelse er naturligt motiveret i Recidivprincippet. Det kriminalistiske Element i det grove Tyveri er i Virkeligheden det samme, hvad enten Tyveriet følger efter en Statsforbrydelse eller en anden Forbrydelse. Forskellen i den strafferetlige Behandling er folgelig en Vilkaarlighed. Den herved fremkomne Anomali har man imidlertid søgt fjernet ved Anvendelse af den i den almindelige Straffelov fastslaaede Grundregel, at ved Straffesammenlæg skal den strengeste Straf betragtes som Grundstraf, saaledes at denne bliver bestemmende for Udstaaelsen af den samlede Straf. Opfordringen til denne Principanvendelse er udgaaet fra Justitsministeriet i en til Fængselsdirektionen stilet Skrivelse dateret 18. August 1920. Skrivelsen indeholder de efter Rammerne i Loven af 1918 og Statsraadsbeslutningen af 1919 mulige Direktiver for en saadan lempet Analogi. Ana-

logiens juridiske Forsvarlighed anerkendes af Forfatteren, men til Gengæld gaar han haardt løs paa dens kriminalistiske Berettigelse. Forholdet er jo nemlig det, at Statsforbrydelserne dels efter deres særlige Karakter, dels fordi den finske Straffelov er blevet til under et Czarherredømme, hvor disse Forbrydelser blev slaaet ned med den haardeste Haand, rammes af Straffe, der er saa langvarige, at de vil komme til at staa som Hovedstraffen i Sammenstød med de fleste borgerlige Forbrydelser, saaledes at man enten overhovedet intet opnaar ved Anvendelsen af det omtalte Princip, eller ogsaa kommer til en irrationel Sondring mellem paa den ene Side de Forbrydere, der alene har begaaet almindelige borgerlige Forbrydelser, og paa den anden Side dem, der alene eller tillige har gjort sig skyldige i Statsforbrydelser — en Sondring, der jo unægtelig kan give de almindelige Forbrydere en Chance, naar de tillige gør sig skyldig i en Statsforbrydelse, uden at deres almindelige Habitus iøvrigt er saadan, at den lempelige Straff fuldbyrdelse er kriminalistisk motiveret. Disse uheldige Konsekvenser af 1918-Loven maatte naturligt føre til en Revision. En saadan kom da ogsaa — mærkværdigt nok iøvrigt efter nogen Modstand fra autoritative, juridiske Kredse — i en Lov af 21. Januar 1921, der dog fjerner de grælleste Inkonsekvenser. Loven bestemmer, at den, der har gjort sig skyldig i en Statsforbrydelse uden tillige at have gjort sig skyldig i en anden Forbrydelse, ikke maa anbringes sammen med almindelige Fanger, og at der paa ham skal anvendes de Regler, der ifølge den finske Straffelovs § 35 gælder om Varetægtsfanger. Denne Lov karakteriseres altsaa ved Gennemførelsen af Særregler for Statsforbrydere og ved, at disse Særregler alene kommer til Anvendelse paa Forbrydere, der kun har gjort sig skyldige i Statsforbrydelser. Sondringen gennemføres endog med en saadan Stringens, at man ikke blot udsondrer de Personer, der har begaaet andre Forbrydelser i reel Konkurrence med en Statsforbrydelse, men ogsaa de Tilfælde, hvor Konkurrencen er ideel, og indenfor de reelle »Konkurrencetilfælde« gøres der ingen Forskel mellem Tilfælde, hvor den almindelige Forbrydelse er begaaet eller dog paadømmes samtidig med den politiske, og hvor den er begaaet inden eller efter. Kun faar i sidste Tilfælde »Sammenstødet« mellem de to Forbrydelser naturligvis alene Betydning, naar Straffen for den politiske Forbrydelse ikke er fuldstændig udstaaet. Medens saaledes hele

den saakaldt relative politiske Forbrydelse falder udenfor Begrebet Statsforbrydelse, bliver til Gengæld de almindelige Straffuldbyrdsregler kun bragt til Anvendelse paa Statsforbrydere, naar disse har gjort sig skyldige i en egentlig borgerlig Forbrydelse. Politiforseelser og lignende Overtrædelser er i denne Sammenhæng betydningsløse.

Efter Vedtagelsen af denne Lov blev den rationelle Sondring mellem de to Fangegrupper gennemført i Principet. Naar en Gennemførelse af Todelingen ikke fuldstændig skete i Praxis, skyldtes det, at man i Finland som i de fleste andre Lande har et progressivt Straffudstaaelsessystem, der havde tilført de efter Loven af 1918 domte Rettigheder, man ikke efter 1921-Loven kunde fratage dem, saameget mere som Loven af 1921 kun fremtræder som en Ændringsbestemmelse til Loven af 1918, og ikke en Ophævelse. Herved fik man en Tredeling — nemlig Gruppe 1: De Personer, der alene har gjort sig skyldig i politiske Forbrydelser i den Forstand, dette Begreb tages i Loven af 1921, Gruppe 2: De Personer, der har begaaet politiske Forbrydelser i ideel eller reel Konkurrence med almindelige Forbrydelser, og som har paabegyndt Afsoningen før 1921, og endelig Gruppe 3: De almindelige Forbrydere, og de, der har begaaet politiske Forbrydelser i Konkurrence med almindelige, men hvis Dom er fældet efter 1921-Loven. Den herved fremkomne Anomali er efter sin Natur momentan.

Under Henviſning til, at det vel maa betragtes som et Axiom, at Straffen baade skal tjene generel- og specialpræventive Formaal, gaar Forfatteren herefter over til at paa-vise, at Loven af 1921 — som iøvrigt hele det progressive Straffudstaaelsessystem — i første Række er motiveret af specialpræventive Hensyn. Det er Samfundets Forsøg paa gradvis at tvinge Individet til Lydighed og til Respekt mod Loven. En nødvendig Forudsætning for, at et saadant Forsøg skal lykkes, er den strengest muligt gennemførte Konsekvens i Straffuldbyrdsen, saaledes at enhver ikke motiveret Afvigelse i Konsekvensen er en Risiko for Systemet. Derfor er Forfatteren tilfreds med Loven af 1921 om Fangegrupperingen, medens han paa det skarpeste fordømmer Amnestiloven af 30. Januar 1920. Amnesti er i et moderne Straffuldbyrdsessystem i sig selv en Urimelighed. Medens Benaadning anvendt i enkelte, særlige Tilfælde har sin store Berettigelse, er Amnesti saa godt som altid et kriminalpolitisk Fejlgreb. I Finland, hvor tilmed Amnestiretten udøves

af Folkerepræsentationen, vil den psykologiske Virkning af Amnesti efter Forfatterens Mening være, at de benaadede vil føle deres Benaadning som en al for sent gennemført Rehabilitering for en dem overgaaet Uret, medens de ikke benaadede vil føle sig udsat for en Hævnaft uden juridisk Berettigelse, hvilket igen vil avle Uvilje og Had mod de dominerende Partier eller Samfundsklasser. Ikke desto mindre har man som antydnet ved en Lov af 30. Januar 1921 hjemlet en almindelig Amnestiregel for politiske Forbrydere, og skont denne Lov skarpt fastholder de rent politiske Forbrydelser som Grænse, har man allerede drøftet Amnestiregler ogsaa for de Forbrydere, der er dømt for politiske Forbrydelser i Konkurrence med almindelige. Forfatteren kan kun udtale sin levende Beklagelse over, at man ikke paa disse i egentlig Forstand kriminalistiske Omraader vil overlade Strafreguleringen til de kompetente Myndigheders Haandhævelse af de normale og rationelle Straffuldbyrdsprincipper.

Medens 3. Hæfte af Aargangen 1921 indeholder en Afhandling af O. H. J. Granfeldt om det af Professor Allan Serlachius udarbejdede nye finske Straffelovsudkast, som det vil være naturligere at referere i anden Sammenhæng, er Aargangens 4. Hæfte navnlig helliget Afhandlinger om Friherre R. A. Wrede, der i Anledning af sin 70-Aars Fødselsdag karakteriseres baade som Processualist (af Granfeldt) og som Politiker (af Ernst Estlander). Hæftet indeholder ingen strafferetlige Afhandlinger.

I Hæfte 5 findes derimod aftrykt Manuskriptet til et af Ossian Karsten den 5. August 1921 holdt Foredrag om Forbudslovens Indflydelse paa Kriminaliteten. Foredraget, der holdtes paa et Møde af Finlands Dommere, begynder med en historisk Indledning om Reglerne for Brændevinshandel og -Tilvirkning. Forholdet var i Finland efter en Lov af 15. Juni 1800 saaledes, at enhver Byboer eller Ejer af en Landejendom af en vis Størrelse havde en af en Afgift til Staten betinget Adgang til at producere og forhandle Brændevin. Da dette medførte en kraftig Stigning i Forbruget, fremkom i Landdagssamlingen 1864—65 et Regeringsforslag til Begrænsning af den frie Tilvirkningsret legislativt motiveret paa den ene Side ved den uheldige Forbrugsstigning, paa den anden Side ved den Kendsgerning, at Alkoholen var indgaaet som en integrerende Bestanddel af Borgernes naturlige Forbrug i Forbindelse med, at man ansaa det for baade økono-

misk uheldigt og praktisk umuligt at gennemføre et Totalforbud. Til disse Betragtninger kunde det Økonomi- og Bevillingsudvalg, der behandlede Forslaget, slutte sig, og paa Basis af en Sandsynlighedsberegning af Landets almindelige — tildels vel ogsaa naturlige — Forbrug udfærdigedes der den 2. Marts 1865 en Forordning, der skiller Produktionsretten fra Ejendomsret til Jord eller Bolig i Byerne og aabner Mulighed for en statslig, tildels endog kommunal Regulering af Produktionen, dels med det direkte Formaal at begrænse Forbruget, dels med det indirekte gennem en Monopolisering at inddrage Spiritusforbruget under Kredsen af egnede Skatteobjekter. Ganske naturligt maatte en Fremgangsmaade, der som den ovennævnte skabte Mulighed for en delvis lokal Regulering af Forbrug og Tilvirkning, føre til, at Reguleringsreglerne blev i høj Grad inkonsekvente i deres nærmere Udformning. For at opnaa Konsekvens og Modernisering af Reglerne udarbejdede Regeringen et Forslag til Forelæggelse i Landdagen i Samlingen 1907, indeholdende Forbud mod Handel med spirituøse Drikke paa Landet, kommunal Forbudsret og fuldstændig Monopolisering af Spiritusfabrikation og -handel. Inden Regeringen havde faaet sit Forslag forelagt, blev der imidlertid fra privat Side indbragt Forslag til fuldstændigt Forbud, hvilket Forslag under Modstand fra Regeringens Side den 31. Oktober 1907 vedtoges af Landdagen. Det hævdedes i Motiverne, at Frygten for en Række af Forbudslovgivningen motiverede Lovovertrædelser i Virkeligheden var stærkt overdrevne, og at man efter en sandsynlig øjeblikkelig Stigning i Kriminaliteten hurtigt vilde naa et normalt Niveau, og man kunde i saa Henseende henvise til de efter Restriktionsloven af 1865 gjorte Erfaringer. Imidlertid strandede Lovforslaget ved Senatets Forkastelse, og trods en fornyet Vedtagelse i 1909 af et dog ikke ganske enslydende Forslag lykkedes det først Forbudstillhængerne efter den russiske Revolution at faa en af Kerenski den 29. Maj 1917 udfærdiget Forbudslov gennemført. Loven skulde dog først træde i Kraft 1. Juni 1919. Endnu inden Ikrafttrædelsen foreslog Regeringen den 23. Maj 1919 nogle Ændringer i Forbudsloven om Forhøjelse af Straffesatserne, dels under Henvisning til, at Lovens mildere Bestemmelser ikke vilde virke tilstrækkeligt afskrækkende, dels under Henvisning til Pengenes dalende Værdi, Postulater, der snægtelig virker ejendommeligt paa Baggrund af den Kendsgerning, at Straffelovens Bodebestemmelser ikke blev forhøjede, og at Antallet af de paa Grund af Drukkenskab

domte faldt efter følgende Skala: i 1913 15,938 Personer, i 1914 9310, i 1915 1453, i 1916 105, i 1917 1724, i 1918 479, men til Gengæld tildels motiveres ved, at Overtrædelsen af Reguleringsforanstaltningerne i 1912 udgjorde 2059, i 1913 1416, i 1914 2362, i 1915 603, i 1916 130, i 1917 903, men i 1918 1470. Forslaget vedtoges og udfærdigedes som Lov den 15. August 1919. Der var herefter bortset fra enkelte Undtagelsestilfælde fastsat Bodestraffe, der spændte fra Minimum 500 Finmark til 10,000 Finmark Maksimum*). Man havde herved i Strengthed placeret disse Forbrydelser over Forhold som Blasfemi, Forhindring af Udøvelse af Valgret, Køb af Stemme, Hindring af Embedsmand i Funktion (dog uden Anvendelse af Vold), Anstiftelse til Méned, uagtet som Afgivelse af falsk Forklaring og en Række lignende ret grove Forbrydelser.

Trods disse Straffesatser stiller Tallene for 1919 sig saaledes: Domte for Tilvirkning af spirituøse Drikke: 1695 Personer, for Salg af saadanne 1942 Personer og for andre Forseelser mod Forbudsloven 1643 Personer — ialt 5280 Personer, hvilket er mere end det dobbelte af Antallet for 1914: 2362, det Aar, der siden 1909 havde fremvist det højeste Antal Domfældelser for Overtrædelse af Forbudslovgivningen. Hertil kommer saa endda, at der i 1919 blev straffet 5283 Personer for Drukkenskab. Oplysende er Tallene for Domfældelserne indenfor et enkelt Sogn i Tiden 1910—1921:

Aar	Salg af spirituøse Drikke	Tilvirkning	Fuldskab	Andre Forseelser mod Spiritusbestemmelserne	Ialt	Samlet Antal Domfældelser for alle Forbrydelser
1910	22	0	28	0	50	395
1911	12	1	27	0	40	238
1912	24	0	32	2	58	317
1913	11	1	40	1	53	215
1914	11	0	27	1	39	330
1915	2	0	10	0	12	169
1916	0	0	5	0	5	101
1917	3	18	1	2	24	156
1918	1	6	0	0	7	127
1919	4	21	15	4	44	232
1920	13	37	50	23	123	255
Forste Halvdel af 1921	7	11	37	29	84	167

*) 100 Finmark noteredes paa Børsen i København d. 15. August 1919 i Kr. 33,50.

De i 1920 domte maatte udrede Boder til et samlet Beløb af 60,330 Fmk., til hvilket Fuldskaftsforbrydelserne endda kun har bidraget med 2380 Fmk. I den første Halvdel af 1921 er der idømt Boder til et Beløb af 23,530 Fmk. (heraf for Fuldskaft 3360 Fmk.). Ogsaa ved Toldforseelserne viser der sig en uhyre Stigning. I 1909 domtes herfor 317 Personer, i 1910 390, i 1911 370, i 1912 344, i 1913 402, i 1914 495, i 1915 107, i 1916 262, i 1917 162, i 1918 374, i 1919 1143 og i 1920 3070. I de to sidstnævnte Aar var ca. 90 pCt. af Overtrædelserne Domme for Indsmugling af Alkohol. Den samlede Bødesum for Toldforseelserne var i 1920 539,557 Fmk., samtidig med at man beslaglagde 96,582 Liter Sprit og 11,686 Liter andre spirituøse Drikke til en samlet Værdi af 7,310,798 Fmk. 95 Penni. Iøvrigt synes man straks at have taget kraftigt fat med Indsmuglerne, idet Tallene for Tiden 1. Juni—31. December 1919 viser, at der er beslaglagt 1331 Liter Sprit, 380 Flasker Brændevin, 458 Flasker Whisky, 4099 Flasker Kognak, 331,5 Flasker Champagne, 583 Flasker Punsch og 162,75 Flasker Vin! Forfatteren tilføjer, at Myndighederne anslaaer den beslaglagte Spirituosa til ca. 10 pCt. af den indsmuglede og fuldstændiggør Billedet ved at meddele, at Udgifterne ved Toldkontrollar- tojerne er steget fra 323,000 Fmk. i 1919 og 1,562,000 Fmk. i 1920 til 5,140,302 Fm. i 1921. Det falder herefter hverken Forfatteren vanskeligt falmæssigt at paavise Forbudslovens økonomiske Fallit eller at paavise, at den kriminalistisk har medført en Risiko for et uhyre Antal Lovovertrædelser uden samtidig at rumme Straffebestemmelser, der effektivt er i Stand til at ækvivalere denne Risiko, og det skønt man saa sent som i August 1919 skærpede Straffebestemmelserne væsentligt netop med dette Forhold for Øje.

Det anføres yderligere i samme Henseende, at den almindelige finske Straffelovs Tendens er at fastsætte Samfundets retlige og etiske Retningslinier, medens Loven af 15. August 1919 alene har den Opgave gennem sine relativt meget strenge Straffebestemmelser at skræmme Borgerne fra at begaa en Handling, hvis etiske Forkastelighed store Dele af Borgerne nærmest vil finde problematisk. Naar det saa viser sig, at Kriminaliteten er stærkt stigende indenfor dette Omraade, medens den iøvrigt er væsentlig uforandret indenfor Kredsen af de mere »klassiske« Forbrydelser, er jo uægtelig Bestemmelserne forfejlede, tilmed da det viser sig, at den anførte Stigning i Kriminaliteten ikke har medført no-

gen effektiv Formindskelse af Forbruget. Man satte saaledes i 1864 Antallet af Brændevinsforbrugere til 600,000 Personer, og at domme efter de i 1920 beslaglagte Spiritusmængder er Antallet af direkte og indirekte Lovovertrædere ikke mindre end 600,000. Er det beslaglagte Kvantum som angivet 10 pCt. af det indsmuglede, er Forbruget 1,5 Liter pro persona, medens man i 1906 satte Forbruget til 2,5 Liter pro persona.

Forfatteren afslutter sit Foredrag med en kraftig og ubetinget Tilslutning til de i Motiverne til Regeringsforslaget af 1907 fremdragne Betæneligheder mod en fuldstændig Forbudslov:

at en saadan Lov er uigennemtvungen i Praxis og derfor kun medfører en Svækkelse af Borgernes Respekt for Loven,

at Importforbud mod spirituøse Drikke foruden de talrige Overtrædelser vil afføde Anvendelsen af sundhedsfarlige Surrogater,

og at Forbudet er en urimelig Indskrænkning i den individuelle Frihed, der ikke ækvivaleres af en tilsvarende Samfundsgevinst. —

De økonomiske Betragtninger, der anføres i Motiverne, falder uden for nærværende Emne, og Forfatteren indskrænker sig herefter til en Paavisning af den uheldige Indflydelse, en ikke overholdt Forbudslov nødvendigvis maa faa paa et Folks Retsbevidsthed.

Foredraget efterfulgtes af en Diskussion, der endte med en enstemmig Vedtagelse af en mod Forbudsloven rettet Resolution, der udtaler: Endskønt Loven endnu kun har været i Kraft i to Aar, kan det dog med fuldstændig Sikkerhed konstateres, at den ikke har kunnet hindre Brugen af Alkohol og endnu mindre Misbrugen, og at det i hvert Fald, saalænge der ikke ved Forbud ogsaa i Nabolandene er lukket for Tilgang derfra, vil være praktisk umuligt at gennemtvunge Loven, saaledes at den alene vil afføde Foragt for Loven og Forvirring i Borgernes Retsbegreb. Under Fastholden af den Kendsgerning, at de i Motiverne til Regeringsforslaget af 1907 udtalte Betæneligheder har vist sig rigtige, er det Modets Opfattelse, at det er absolut nødvendigt, at den nugældende Forbudslov underkastes en Revision, der kan give Landet en Reguleringslovgivning, der er effektiv, og der rammer Misbrugene.»

— Saaledes taler altsaa Finlands Dommere.

I Aargangen af 1922's 2. Hæfte findes en Afhandling af Kaarlo Ignatius om Tvangsinternering af kroniske Forbrydere de lege ferenda.

Udgangspunktet for Afhandlingen er en i Lunds Universitets Aarsskrift N. F. Afdl. 1. Bd. 17 Nr. 6 (Lund 1921) publiceret Afhandling af Johan C. W. Thyrén, om Internering af kroniske Forbrydere med Hensyn til Indførelsen af Institutet i svensk Ret.

I denne Afhandling paaviser Professor Thyrén ved Tal fra den svenske Kriminalstatistik, at der findes Kategorier af Forbrydere, paa hvilke Strafanvendelse i de hidtidig anvendte Former er hensigtsløs. Saaledes havde blandt dem, der i Foråret 1916—1920 begyndte Afsoning af Strafarbejde, tolv Personer tidligere været dømt 4 Gange til Strafarbejde, fjorten 5 Gange, tretten 6 Gange, seksten 7 Gange, ti 8 Gange, tretten 9 Gange, syv 10 Gange, tre 11 Gange og tre 12 Gange. Med Hensyn til Recidivperiodens Varighed oplyser Professor Thyrén, at 114 var recidiveret inden en Maaned efter den forrige Løsladelse, 67 mellem 1. og 2. Maaned, 46 mellem 2. og 3. Maaned, 35 mellem 3. og 4. Maaned, 30 mellem 4. og 5. Maaned, 25 mellem 5. og 6. Maaned, 15 mellem 6. og 7. Maaned, 24 mellem 7. og 8. Maaned o. s. v. indtil 411 i Løbet af et Aar. Overfor disse Kategorier har Straffen utvivlsomt alene det generalpræventive Formaal, at afskrække andre fra at begaa Forbrydelser, og selv dette Formaal vil naturligt forflygtiges ved lagttagelsen af en Klasse Individuer, hvis Tilværelse er en stadig og tildels hyppig Vekslen mellem Friheden og Straffeanstalten. For i disse Tilfælde at opnaa et Resultat paa Overtræderen selv, er to Veje tænkelige: At finde et Middel med en kraftigere psykologisk Virkning end den almindelige Strafs eller at opgive den almindelige Indvirkning paa Forbryderen og ækvivalere dens tilsigtede Resultat med en ligefrem Indespærring, som Samfundet jo unægtelig set fra et Beskyttelsessynspunkt er bedst tjent med. Den nemmeste Maade at opnaa dette Resultat paa, er den kraftigst mulige Gennemførelse af Iterationsprincippet. Drevet ud i sine Konsekvenser fører dette jo meget hurtigt til en Uskadeliggørelse. Naar Thyrén alligevel tager Afstand herfra, skyldes det en Henviisning til det naturlige strafferetlige Krav, at Reaktionen mod Individet maa staa i et vist naturligt Forhold til den Grad af Farlighed, Individet gennem sine Handlinger har lagt for Dagen, selvom naturligvis den konkrete Handlings Farlighed er mindre relevant. Heraf følger, at

Uskadeliggørelse er uanvendelig, naar Forbryderen vel viser sig uforbederlig, men kun begaar mindre grove Forbrydelser. Og da den, der begaar de groveste Forbrydelser, gennem de for disse Forbrydelser forskyldte Straffe realiter uskadeliggør sig selv, er der ikke Tvivl om Rigtigheden af Thyréns Paastand om, at Spørgsmaalet Tvangsinternering kun opstaar ved »Forbrydelser af en vis Middelgrovhed«. Men ved disse Forbrydelser bekender Thyrén sig ogsaa som Tilhænger af en Internering, der ikke rummer andre Strafelementer end dem, der nødvendiggøres ved selve Institutet. Man opnaar herved en Reaktion, der staar i et saadant Forhold til almindeligt Strafarbejde, at man uden at krænke Retsfølelsen kan anvende den paa Forbrydelser, der ikke er grove nok til at rammes af en Internering i almindelige Straffeanstalter og som paa den anden Side er af en saadan Karakter, at en varigere virkende Samfundsreaktion er en Nødvendighed. Paa dette Grundlag udformer Thyrén fire Grundprinciper for en Lovgivning om Tvangsinternering af kroniske Forbrydere.

Det første Princip er, at Interneringen skal ækvivalere Straf og ikke, som det er blevet hævdet, lægges til denne som et Plus. Først at straffe og derefter internere vil i Virkeligheden sige enten at paafore Forbryderen en Lidelse to Gange for den samme Handling eller ogsaa at dele Straffen i to Dele med forskelligt Navn og med forskellig Fuldbyrdselsmaade. Thyrén tager derfor Afstand fra den i det østrigske Straffelovsudkast fra 1912 opstillede Regel (i § 38), efter hvilken den for Forbrydelsen forskyldte Straf først skal udstaa, for det af vedkommende Domstol afgøres om og i hvilket Omfang, der herefter skal anvendes Internering. Forbryderens Opførsel »indenfor Straffeanstaltens mekaniske Liv« afgiver ikke noget objektivt Grundlag for en Bedømmelse af Retsningslinjerne for hans fremtidige Liv. Om Internering er paakrævet eller ikke maa herefter alene bedømmes paa Grundlag af den nu begaaede Forbrydelse og eventuelle tidligere, men absolut ikke paa Basis af de under Straffuldbyrdselsen indvundne Erfaringer. Det andet Princip er, at Forbryderen skal have vist en relativ Uforbederlighed, saaledes at det herigennem kan konstateres, at han er »moden« til Internering. Naturligvis er det overordentligt vanskeligt at opstille Kriterier herfor, men Thyrén foreslaar en Kombination af forskellige Synspunkter, idet han dels kræver, at der er overgaaet Forbryderen mindst 4 Domme, der alle har

medført Strafarbejde, dels at de ham overgaaede Domme sammenlagt udbringer en Straffetid, der ikke ligger under et bestemt Tidsrum, som Thyrén fastsætter til 10 Aar. Forst naar saa alvorlige Straffe har været anvendt, er der vundet den fornødne Sikkerhed for Interneringens Berettigelse. Endelig opstilles der den yderligere Betingelse, at der mellem den sidste Losladelse og den nu afsagte Dom er forløbet mindre end 5 Aar. Det tredje Princip er, at den for den sidst begaaede Forbrydelse forskyldte Straf ikke er en ganske ringe, men paa den anden Side heller ikke naar helt op i Lovens strengeste Straffeklasser. Loven maa atter her drage Grænsen, men Thyrén anbefaler som Maksimum tidsbestemt Tugthus, saaledes at altsaa alene livsvarigt udelukkes, medens han noget irrationelt sætter 2 Aars Tugthus som Minimum. Grunden hertil er en Ængstelse for, at det nye Institut maa ske i Praksis vil virke for haardt, og Bestemmelsen bør, hvis Institutet iøvrigt virker godt, udgaa. Det fjerde Princip vedrører selve Interneringen. Her koncentrerer Thyrén sig i al Væsentlighed om Interneringens Varighed, medens han angaaende dens almindelige Karakter indskrænker sig til at fastslaa, at Interneringen maa yde Garanti for en effektiv Afsondring fra Omverdenen, medens den iøvrigt ikke maa indeholde Strafmomenter. Varigheden fastsættes i første Omgang til en bestemt Tid med 20 Aar som Maksimum. Minimum er som Hovedregel 10 Aar med Dispensationsret efter 5 Aar i enkelte Tilfælde. Thyréns 4 Principer gør saaledes op med Interneringens Placering i Reaktionsmidlerne, med Objektet for Interneringen, med dens Forudsætninger og med dens Varighed. De her fremsatte Regler gaar i ret uforandret Skikkelse igen i det af Thyrén udarbejdede Straffelovsudkast: Forberedende Udkast till Straffelov, Kap. I—XIII (Allmänna del) av Johan C. W. Thyrén. Lund 1916. Bestemmelsen lyder i Straffelovsudkastet (3 : 4) saaledes: »Begår den, som i tukthus tillbragt minst tolv år för straffs avtjänande, i tukthuset eller inom fem år efter det han senast varit där intagen, brott, därför han åter till tukthus, dock icke på livstid, dömes, och giva omständigheterna vid handen, att han är i särdeles hög grad för allmänsäkerhet vådlig; då må domstolen, sedan utlåtande inhämtats från myndighet, som Konungen bestämmer, kunna förordna, att han, i stället för att avtjäna straffet, skall i interneringsanstalt förvaras, så länge hans samhällsvådlighet kan anses fortfara, dock högst i tjugofem år och minst lika lång tid, som den nu ådömda

strafftiden. Frigives han, innan han tjugofem år i anstalten tillbragt, skall han vara underkastad särskild tillsyn, till dess tid är förfluten, som i 13 kap. 19 § 2 mom. sägs.

Visar han, medan han är sådan tillsyn underkastad, dåligt uppförande; då må domstolen kunna förordna, att han skall ånyo i anstalten förvaras, till dess han har där varit intagen sammanlagt tjugofem år. (3 : 5). Har någon blivit dömd till förvaring, som i § 4 sägs, och begår han därefter ånyo brott, för vilket han till tukthus, dock icke på livstid, dömes; då må domstolen kunna förordna, att han, i stället för att avtjäna straffet, skall under sin återstående livstid, på sätt nu sagt är, förvaras.

Man vil heraf se, at Principerne er bevaret uforandret, medens Detailreglerne er ændret uvæsentligt. Det naturlige Sikkerhedskrav ved Løsningen af Konflikten mellem den individuelle Frihed og Samfundssikkerheden er legalt formuleret i Bestemmelsens Ord »att han är i särdeles hög grad för allmän säkerhet vådlig.« Det vil ligeledes bemærkes, at det ikke — som f. Eks. i det østrigske Straffelovsudkast af 1912 — er Domstolene, der har Eneafgørelsen, idet der skal foreligge Samtykke fra en anden — administrativt udnævnt — Myndighed. Forrykkelsen af Varigheden er jo minimal, og Sondringen mellem tidsbestemt Internering og livsvarig i henholdsvis første og anden Omgang bevaret. Derimod er Kravet om Domfældelse for et nærmere fastsat Antal Forbrydelser opgivet.

Det finske af Professor Serlachius udarbejdede Straffelovsforslag indeholder (i 4 : 2) et næsten enslydende Forslag. Professor Serlachius har udarbejdet sit Forslag efter det citerede svenske, Forskellen i de to Bestemmelser er i første Række, at det efter det finske Forslag er Domstolene, der har Eneafgørelsen, medens dette som anført ikke er Tilfældet ved første Internering efter det svenske. Ved anden Internering er Lovforslagene enige i at give Domstolene denne Afgørelse. Iøvrigt er Afvigelserne kun Detailler. Af Interesse er det dog, at efter det finske Forslag kan endog livsvarigt Tugthus ækvivaleres af Internering. Endelig gør Forfatteren opmærksom paa, at det uden at være nødvendigt staar Domstolene frit for at indhente Erklæringer om Internering fra kompetente Myndigheder.

Det i de to Lovforslag indtagne principielle Standpunkt karakteriseres af Forfatteren som et Kompromis mellem den klassiske Straffeteori, der anser Straffen for en

Lidelse, Samfundet paafører Retsbryderen alene fordi han har overtraadt Loven, og den moderne Straffeteori, der anser Straffen for en Nødvendighed til Forbedring af Individet og til Sikring for Samfundet. Da der erfaringsmæssigt findes Individuer, der ikke lader sig forbedre, indfører Samfundet overfor disse Tvangsinternering. Men Interneringen er ingen Straf, skønt den tilføjer det internerede Individ en utvivlsom Lidelse. Thi at tilføje Lidelse er ikke Interneringens Hensigt. Konsekvensen heraf bliver for Thyrén, at han ønsker Interneringen fastsat i saadanne Former, at den i enhver Henseende bliver saa lempelig som mulig overfor Fangen, medens han, da jo dog Interneringen faktisk tilføjer en Lidelse, paa den anden Side ikke vil opgive sit Princip: at Interneringen skal ækvivalere Straffen, men tværtimod fastholde, at Domstolene først skal idømme Straf og derefter beslutte, om Individet i Stedet skal interneres. Forfatteren er ikke enig i denne af Thyrén opstillede teoretiske Konstruktion, der da ogsaa angribes baade af den klassiske Skole, der kritiserer Reaktionens relative Mildhed, og af den moderne, der ikke føler sig tryk ved at lade Interneringen ækvivalere Straf, jfr. f. Eks. Stooss i *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 1918 p. 15, der erklærer, at han ikke kan dele denne Mening, »fordi det betyder, at Recidivisten bliver behandlet mildere end den almindelige til Frihedsstraf domte Forbryder. Interneringsanstalten er intet Forbryder Asyl«. Thyrén erkender selv, at Interneringen af kroniske Forbrydere vil tilføje disse en Lidelse, og naar han dog vil frakende Interneringen Karakter af Straf, skyldes det som anført alene at dette ikke er Interneringens Hensigt. Men naar det som her drejer sig om fuldt tilregnelige Forbrydere, der har været straffet med Strafarbejde mindst 4 Gange, fortjener disse da ikke en Reaktion fra Samfundets Side, der foruden at sikre, netop straffer? Og er ikke netop Interneringen egnet hertil? Dette maa Thyrén erkende, men han hævder, at de ikke har fortjent en saa lang Frihedsstraf, som Hensynet til Samfundets Sikkerhed kræver. Derfor skal de dømmes i Forhold til den af dem begaaede Forbrydelse, og først herefter skal Dommen ækvivaleres af Interneringen, hvis Langvarighed derfor maa opvejes ved mildere Behandling. En Uskadeliggørelse paa Basis af de bestaaende Lovregler (der f. Eks. for Tyveri hjemler livsvarigt Tugthus for fjerde Gang begaaet; St. 28 : 5 Nr. 3) finder Thyrén et utilladeligt Indgreb i Individets Ret, medens Forfatteren ikke finder denne bedre

beskyttet, naar Tvangsudovelsens Etikette er Internering, end naar den er almindelig Frihedsstraf. Og tager man Gengældelsen som Udgangspunkt, er naturligvis den mildere Reaktion aldeles uforklarlig. Forfatteren mener derfor, at man ved at berøve Interneringen Karakter af Straf krænker baade special- og generalpræventive Hensyn. Forfatteren afslutter sin Behandling af Emnet med en Gennemgang af det schweiziske Straffelovsudkast af 13. Juli 1918*) og det meget moderne italienske af 1921**). Det schweiziske Lovforslag slutter sig principielt til Thyrén, men udstrækker Anvendelsen af Internering langt ud over de svenske og finske Forslag. Dels anvendes Interneringen indenfor et stort Antal Forbrydelseskategorier, dels opstilles der som Betingelse kun, at Forbryderen har udstaaet flere Frihedsstraffe og desuden »einen Hang zu vergehen oder zu Liederlichkeit oder Arbeitscheu bekundet«. Dertil kommer, at det schweiziske Forslag ikke maksimalbegrænser Interneringen, men blot bestemmer, at Minimaltiden er 5 Aar, og at Myndighederne iøvrigt kan løslade, naar de ikke mere finder Interneringen paakrævet. Løsladelsen er betinget af, at den internerede ikke inden 3 Aar igen begaar en Forbrydelse eller iøvrigt forser sig mod Løsladelsesreglerne. Naturligvis maa en Internering, hvis Betingelser er saa forholdsvis milde, være ret begrænset i sin Tidsudstrækning. Thi kræver Samfundet end Beskyttelse mod farlige Individuer, er en vis Beskyttelse af den individuelle Frihed dog en samfundsmæssig Nødvendighed. Under disse Forhold er det jo i Virkeligheden kun et Spørgsmaal om Ord, om man vil hævde, at Interneringen er Straf, eller bestride dette, og det anerkendes da ogsaa almindeligt, at man maa anvende Grundreglerne om Straffen paa Interneringen og blandt disse ikke mindst Reglerne om Straffens Maksimalbegrænsning. Men i saa Fald bliver rigtignok Resultatet, at det principielle Udgangspunkt forlades, og at Forskellen mellem den normale Frihedsstraf og Internering synker ned til at blive en Varighedsforskel. Det italienske Lovforslag sletter under Henviisning til Umuligheden i at tilmaale Straf i Forhold til Forbryderens moralske Skyld enhver Grænse mellem Straf og Internering, og hævder under Hensyn til Samfundssikkerheden, at alle Domme bør være

*) Trykt i Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 1918 p. 284 ff.

**) Relazione del progetto preliminare di Codice Penale Italiano (Libro I) Roma 1921 p. 14—16.

paa ubestemt Straffetid med visse legale Garantier for den individuelle Frihed. Der sondres saa mellem almindelig Internering i en Arbejdskoloni med Arbejdspligt om Dagen og under Isolering om Natten med en Varighed fra 3 Maaneder til 15 Aar, og streng Internering i Straffeanstalter med en Minimaltid paa 3 Aar og en Maksimalbegrænsning paa 20 Aar eller Livstid for visse bestemt angivne Forbrydelser. Skønt Lovforslaget saaledes i sin almindelige Tendens er velegnet til at ramme kroniske Forbrydere, rummer det dog særlige Bestemmelser om disse. Bestemmelserne falder i to Afsnit: mindre farlige og farlige kroniske Forbrydere. Til de første hører de, der tidligere har begaaet (eller været meddelagtige i) to eller flere af hinanden uafhængige Forbrydelser, for hvilke Straffen er Internering, hvis den begaaede Forbrydelses Natur, Omstændighederne ved denne, de bærende Motiver eller Forbryderens personlige Forhold tyder paa en varig Tilbøjelighed til Forbrydelser (Art. 27). Til den anden Gruppe hører de Forbrydere, der tre Gange har recidiveret med Forbrydelser, der medfører almindelig Internering, eller to Gange ved Forbrydelser, der medfører streng Internering. Kroniske Forbrydere af den første Kategori dømmes til almindelig Internering paa ubestemt Tid — dog ikke mindre end 6 Aar og ikke over 20 Aar. I den anden Kategori dømmes de til streng Internering med 15 Aar som Minimum. Det italienske Udkast er saaledes karakteriseret ved en udstrakt Mulighed for Anvendelse af en Internering, der baade kvalitativt og kvantitativt udruster Staten med et kraftigt Reaktionsmiddel mod de kroniske Forbrydere.

Leif Gamborg.

Mindre Meddelelser.

Tidsskrift for Retsvidenskab har med sin 35. Aargang indledet en ny Række. Tidsskriftet har ved *F. Hagerups* Død lidt et smerteligt Tab; med Rette betegnes han som dets egenlige Stifter, og lige fra Begyndelsen (1888) stod han som dets ledende Redaktor, der samlede en Stab af Medarbejdere og samtidig ogsaa gennem det Stof, han selv tilførte det, i en sjælden Grad prægede Tidsskriftet. I det foreliggende 1.—2. Hæfte af Aargangen 1922 hyldes Hagerup da ogsaa gennem en Række Afhandlinger, der ved Forfatterernes delvis kritiske Bedømmelse af Hagerups litterære Virksomhed faar forøget Interesse. Vægtigst er vel *Fr. Stangs* Opsats, der særlig skildrer Hagerup som Civilist; dertil slutter sig saa Udtalelser af *Thyrén* (H. såsom kriminalist), *Munch-Petersén* (H. som Processualist), *Chr. L. Lange* (H. som internationalist) og *Frantz Dahl* (H. og Tidsskrift for Retsvidenskab), og der tilføjes en bibliografisk Oversigt over H.s Forfattervirksomhed og hans Bidrag til Dagspressen. Endelig slutter Hæftet med Offentliggørelse af et efterladt ufuldendt Arbejde af H.: Indledning til Studiet af den almindelige Retslære. — Tidsskriftets Redaktion er undergaaet forskellige Forandringer: *Fr. Stang* har overtaget Stillingen som ledende Redaktor, og for Sverige er tiltraadt Justitierådet *A. Kôersner* og Professor *Östen Undén* i Stedet for *Ivar Afzelius*, der er afgaaet ved Døden, og *Wilh. Sjögren*, der har trukket sig tilbage. — I nogle Indledningsord maner den ny Redaktion Nordens Jurister til at slutte sig sammen om Tidsskriftet og navnlig skaffe det det Abonnentantal, der er nødvendigt for dets Fortsættelse. Det oplyses, at navnlig Danmark og Sverige staar tilbage i anførte Henseende. Enhver Ven af nordisk Kultur- og Retsfællesskab maa ønske al Fremgang for dette Tidsskrift, der gennem en Menneskealder saa smukt har udfyldt sin Plads.

E. O.

Foreningen Fængselshjælpens 19. Aarsberetning for 1921

—22 viser, at de vanskelige Tider ikke er forbi, idet Kontoret i dette Aar har haft ca. 1200 personlige Henvendelser flere end Aaret forud, ialt 7267, og har hjulpet ca. 500 Personer flere end i nævnte Aar, ialt 2432; de alvorlige Arbejdsstridigheder i Foraaret anføres som en medvirkende Aarsag til den større Frekvens. Det gode Udbytte af den Tøjindsamling, Foreningen hvert Aar iværksætter, og som i Beretningsaaret har givet et Nettoudbytte paa ca. 8000 Kr., har gjort det muligt at imodekomme de forøgede Begæringer om Hjælp, bl. a. ved Udlevering af ca. 1200 Par Fodtøj. Derimod har det — ganske naturligt under de foreliggende Forhold — ikke været muligt i den forønskede Udstrækning at skaffe Arbejde til Klienterne, trods Foreningens energiske Bestræbelser, der bl. a. har givet sig Udslag i, at der hyppig er rettet over 50 Henvendelser til Arbejdsgivere blot angaaende én enkelt Klient.

I Aarets Løb er Foreningens Optagelseshjem for Drengene flyttet fra Glostrup til den nyerhvervede Ejendom, Stengaa-den ved Buddinge, hvor der yderligere paatænkes indrettet Værksteder. Ved Skrivelse af 20. Maj 1921 har Justitsministeriet udtalt, at Udgifterne ved Anbringelse af unge Personer mellem 14 og 18 Aar paa Foreningens to Optagelseshjem og ved deres Transport frem og tilbage til Forhør under Forundersøgelserne i de Sager, hvor de paagældende Personer i Anledning af Undersøgelser mod dem for Lovovertrædelser i Medfør af Retsplejelovens § 785 i Stedet for at fængsles ved Rettens Beslutning anbringes paa de nævnte Optagelseshjem, indtil den mod dem paabegyndte Undersøgelse sluttet ved Dom eller i Henhold til § 15 i Straffelovstillæget af 1. April 1911 ved Frafald af Tiltale, formentlig kan afholdes som Delinkventomkostninger.

Justitsministeriet har i Beretningsaaret henledet Foreningens Opmærksomhed paa 423 betingelsesvis benaadede Personer; siden 1902, da Foreningen blev stiftet, har Ministeriet henvist til dens Forsorg 6882 domfældte Personer, hvoraf 6056 var betingelsesvis benaadede eller betingelsesvis løsladte fra Straffeanstalter, og af dette sidste Tal har efter de Foreningen foreliggende Oplysninger 20 pCt. overtraadt Vilkaaret for Straffritagelse. — Af betinget domfældte Personer har Politi og Retter i Aarets Løb henvist 185 (Aaret forud 231) til Foreningen; siden September 1905, da Straffelovstillæget af 1. April s. A.

traadte i Kraft, er 2588 betinget domte Personer henvist til Foreningen. — Af udomfældte Personer er 147 (Aaret forud 133) unge Mennesker mellem 14 og 18 Aar fritagne for Tiltale mod at undergives Tilsyn af Fængsels-hjælpen; det samlede Antal siden 1905 af saaledes betingede Fritagelser er 1270. — Endelig har Foreningen i Aarets Lob paa sine Optagelseshjem haft anbragt 15 unge Personer, hvem Dommerne vilde skaane for yderligere Arrestophold, og som senere ifølge ministeriel Resolution er fritaget for Tiltale mod at undergives Værgeraadsforsorg.

Nye Klienter i et Antal af 978, nemlig 813 Mænd og 165 Kvinder, har modtaget Hjælp, heraf var 335 under 20 Aar og 236 over 30 Aar, 714 var ugifte. I 73 Tilfælde er der givet Understøttelse til Fangers Familie, medens Forsorgeren sad i Fængsel. Til 187 af de hjulpne blev der skaffet Plads eller Arbejde, herunder Lære (8) og Hyre (4), 201 blev anbragt i Hjem, deraf 19 i Opdragelsesanstalt.

Endelig omtales de under Foreningen hørende Institutioner: Tøjindsamlingen, som er omtalt ovenfor; Kontorassistenten, der har beskæftiget ved Kontorarbejde o. l. 25 Personer i 1448 Arbejdsdage med en Arbejds-løn af ca. 17,380 Kr. (Tallene er en Del lavere end forrige Aars); Optagelseshjemmet for Drenge, hvor 41 Drenge har tilbragt ialt 2771 Dage; Optagelseshjemmet for Kvinder i Lyngby (42 Kvinder i 2956 Dage); endelig Skolehjemmet »Proven« i Rødovre, der har Justitsministeriets Anerkendelse som Opdragelsesanstalt for særlig vanskelige Born, og hvis Elevantal ved Aarets Udgang var 50.

O. II.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- S. G. Elmin: Æresoprejsning efter Lovene af 3. April 1868, 13. April 1894 og 1. April 1921 § 21. En Oversigt over gældende Praksis. København 1922.
- Fra Nær og Fjærn. Maj—September 1922 (Prøve-Nr.).
- Svensk Juristtidning. 1922. Hft. 3—6.
- Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland. 1922. Hft. 3—4.
- Tidsskrift for Retsvidenskab. 35. Aargang. (Ny Række I. 1922). Hft. 1—2.
- Juridisk Tidsskrift. VIII Aargang (1922). Hft. 3—7.
- Svensk Advokattidning. 1922. Nr. 5—8.
- Defensor legis. Organ för Finlands advokatförbund. 1922. Nr. 6—7.
- Revue pénitentiaire et de droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XLV année. No 10—12 (Octobre-Décembre 1921).
- Rivista penale di dottrina, legislazione e giurisprudenza. Vol. XCV. Fasc. 6 (Giugno 1922). Vol. XCVI. Fasc. 1—2 (Luglio—Agosto 1922), fasc. 3 (Settembre 1922).
- 19de Aarsberetning fra Fængselshjælpen. 1. April 1921—31. Marts 1922.
- Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1920—21. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet. Kbhn. 1922.
- Förslag till ny Strafflag. II och III Delen. Av Professor Allan Serlachius, enligt uppdrag av Justitieministeriet. Helsingfors, 1922.
- Retslægeraadets Aarsberetning for 1920. Kbhn. 1922.

